

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ
УКРАЇНЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА
АКАДЕМІЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ,
МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ОСВІТИ
ДОРΟΣЛИХ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

LVIII

**Науково–практична конференція здобувачів вищої освіти академії «Освіта та технології для розвитку суспільства»
13 – 17 листопада**

Том 3

Секції:

Педагогіка, методика та менеджмент освіти

Практична психологія

Економіка та менеджмент

Фізичне виховання

Краєзнавчо-туристична робота, соціальних і гуманітарних наук

Маркетинг та торговельне підприємництво

**Харків
2023**

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова оргкомітету:

Коваленко Д.В. – ректор Української інженерно-педагогічної академії

Заступник голови:

Купріянов О.В. – проректор з наукової роботи

Відповідальний секретар:

Христич А.С. - молодший науковий співробітник НДЧ

Члени оргкомітету:

Антоненко Н. С. –декан факультету Енергетики і автоматизації.

Кондратюк О. Л. – декан факультету Інноваційних технологій.

Британ Ю. А. - керівник Навчально-наукового інституту педагогіки, психології, менеджменту та освіти дорослих УІПА.

Коваленко О. Е. – радник ректора.

Коломієць В.В. – керівник Навчально-наукового професійно-педагогічного інституту УІПА (м. Бахмут).

Грінченко Г. С. - керівник групи з наукової діяльності.

3-41 Збірник тез доповідей LVIII Науково–практичної конференції здобувачів вищої освіти академії «Освіта та технології для розвитку суспільства» (м. Харків, 13 – 17 листопада) / Укр. інж.-пед. акад.; за заг. ред. Г.С. Грінченко.: у 3-х т. – Т.3. - Харків, 2023- 262 с.

Збірник містить тези доповідей науково-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти академії з актуальних проблем розвитку професійної освіти, педагогіки, методики та менеджменту освіти, практичної психології, економіки та менеджменту, фізичного виховання, краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук, маркетингу та торговельного підприємництва.

Редакційна колегія та оргкомітет не завжди поділяють думку авторів.

Повну відповідальність за достовірність і правильність поданого матеріалу несуть автори.

*Рекомендовано до друку Науково-технічною радою
Української інженерно-педагогічної академії
(Протокол № 3 від 07 грудня 2023 року)*

© УІПА, 2023

© Колектив авторів, 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА, МЕТОДИКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ.....	10
Коваль О. В. НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «AUTODESK 3DS MAX. ОСНОВИ 3D-МОДЕЛЮВАННЯ» СЛУХАЧІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	11
Бурикін О.М., ДІТ-ПОЦТ22-1мг ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОВІДНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	12
Гладкоскок А.А., ДІТ-ПОХ20 РОЛЬ МЕТОДУ «МОЗКОВОГО ШТУРМУ» В КРЕАТИВНОМУ НАВЧАННІ.....	14
Грінкер К.О., ДІТ-ПОМ 23 мг KEYС-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ОДИН ІЗ ДІЄВИХ НАПРЯМІВ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	17
Дудка В., ДІТ-Ш22 ФОРМУВАННЯ ПОТРЕБИ ФІЗИЧНОГО САМОВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	18
Зуйкіна Я. В., ДКІ-ПОМ20 РОЛЬ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ.....	19
Капітонова Н.Є., ДКІ-ПОЦТ20 ФУНКЦІЇ ТА НАСЛІДКИ КОНФЛІКТІВ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ.....	21
Клімова О., ДІТ-Ш22 САМООРГАНІЗАЦІЯ ТА САМОВИХОВАННЯ ЯК ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	23
Ковальов В.О., МТ-22 ФЕНОМЕН ЛІДЕРСТВА І ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПРОЯВУ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	24
Кузнєцова А.С., ДМП-ПОЕК 21 РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЛОВИХ ІГОР У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	26
Мальченков С.М. ДМП-ОПН-022мг-1 СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ НЕСПРИЯТЛИВИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ, ЗУМОВЛЕНИХ ОСВІТНИМИ КОНФЛІКТАМИ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ПЕРЕХІДНОГО ВІКУ.....	28
Молчан І.К., ДІТ-ПОМ22приск БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ: ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЙНУ ПЕДАГОГІКУ.....	29
Мізяк О., ДМП-ОПН22-1 ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАЗКОТЕРАПІЇ В РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	31
Погорєлова А.В., ДІТ-ПОХ20 КРЕАТИВНА ПЕДАГОГІКА І ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....	32
Рудик Р. В., ДКІ-ПОЦТ20 АБІТРАЦІЯ, ВЗАЄМОДІЯ З КОНФЛІКТНИМИ ОСОБИСТОСТЯМИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ.....	35
Сердюкова М.О., ДМП-ПОПсд20 РОЗВИТОК ІНТУЇЦІЇ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	37
Слоньова Л., ДЕА-ПОЕн22 ЕКСПЕРТНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГАЗОЗВАРЮВАЛЬНИКІВ ЗАСОБИМ КВАЛІМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ.....	39

Тільна Ю., ДШТ-Ш22 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВАЖЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ САМОВИХОВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ.....	40
Хартфілія В., ДІТ-ПОХ21 ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНЖЕНЕРІВ – ПЕДАГОГІВ.....	41
Якименко М. О., група ДКІ-ПОМ20 ТЕХНОЛОГІЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ.....	43
СЕКЦІЯ: ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ.....	45
Баженов О.В., Фальова О.Є. ОБРАЗИ ЖИТТЯ ТА СМЕРТІ У СТУДЕНТСТВА СЬОГОДНІ.....	46
Ломакін Г.І. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД КОМБАТАНТІВ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	47
Анікеєва С. С., група ДМП-ПС21 ЗВ'ЯЗОК ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН ТА САМОПОЧУТТЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	48
Ретинська С. М. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	50
Кошарний К. О. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....	52
Лебедева А.О. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ОН-ЛАЙН ФОРМАТІ.....	54
Поплавко І. О., група ЗМП-ПС22мг ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	56
Равчук О.В. ДМП-ПС 23 мг ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРЕНІНГІВ.....	58
Дроботенко М.С. ДМП-ПС 22-1 СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ПСИХОДІАГНОСТИЧНИЙ МЕТОД.....	60
Ковпак В.В., ДМП-ПС 22-1 РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ.....	62
Моїсєєв Р. А. ДМП-Пс22-2+Пс23пр. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	64
Беліцька Є.І., ДМП-ПС23-1 РОЛЬ ТЕМПЕРАМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ.....	65
Бурківський В. В., група ДМП-ПС20-1 ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ЗАСОБИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ПІДЛІТКІВ.....	67
Бурківський В.В., ДМП-ПС20-1 ЕМОЦІЇ: ГЛИБИНА, ПРИРОДА ТА ЗАСТОСУВАННЯ В ПСИХОЛОГІЇ ЛЮДИНИ.....	69
Бурлесєва М.О., ЗМП-ПС 22 мг АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ОСОБЛИВОСТЕЙ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	71
Гавренко В.В., ДМП-ПС22-1 ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕПРЕСІЇ.....	73
Колчигін Д.Б., ДМП-ПС22-мг ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ.....	75
Зам'ятіна Е., ДМП-Пс23-1 СВІДОМІСТЬ ТА ПІДСВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ.....	77
Казекіна А.Є. група-ДМП-ПС23-2 ВИДИ ТА ПРИЧИНИ ДЕВІАНТНОЇ	

ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ.....	79
Ковтун А. С. ДМП-Пс20-2 ВПЛИВ СТРЕСОВИХ РЕАКЦІЇ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ НА ПСИХОЛОГІЧНУ ПІДГОТОВКУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ...	81
Красномовець М.А. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	83
Міняйленко К.Д., ДМП-ПС22-2 ВАЖЛИВІСТЬ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я.....	84
Москалець О., ДМП-ПС 23 мг ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПІДЛІТКА В АСПЕКТІ СЦЕНІЧНОГО ХВИЛЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ШКОЛІ МИСТЕЦТВ.....	85
Раздорська І. Ю., група ДМП-ПС-21 ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНО-РОЛЬОВИХ ВІДНОСИН СЕРЕД МОЛОДІ.....	87
Татарінова А., ДМП-Пс20-2 ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ КОНСУЛЬТАНТА.....	89
Чумак К.С., ДМП-Пс22-2+Пс23пр ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЧИННИКІВ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я.....	91
Ядерна В.В., ДМП-ПС23-2 ВАЖЛИВІСТЬ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СПІЛКУВАННІ.....	93
Байдикова О.О., ДМП-Пс20-2 ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПРОБЛЕМ САМОТНОСТІ.....	95
Єлькова К.В., група ДМП-Пс20-2 ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СТРЕСУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ ЛЮДИНОЮ ЧАСУ.....	97
Шугайленко В.В., ДМП-Пс23-1 ВИДИ ТЕМПЕРАМЕНТУ, ЇХНІ ЯКОСТІ ТА СИЛЬНІ СТОРОНИ.....	99
Natali Soliarik ДМП-Пс22-2+Пс23пр THE IMPACT OF MARTIAL LAW ON THE PSYCHOLOGICAL STATE OF STUDENTS.....	101
Кайдалова О.Л. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ РИЗИКОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ.....	102
Ткачова О.С., гр. ЗМП-ПС22мг ТРИВОГИ І СТРАХИ ПОЧАТКІВЦІВ ПСИХОЛОГІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	104
Ткачова О.С., гр. ЗМП-ПС22мг ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСІБ З ХІМІЧНОЮ ЗАЛЕЖНІСТЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	106
Іліна А.І., group ЗМП-Пс23-3мг WHAT IS A TEST TASK AND WHAT IS ITS ROLE IN THE EDUCATIONAL PROCESS?.....	108
СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ.....	110
Андрєєв В.Є., гр. ДМП-М23приск СУЧАСНІ МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ.....	111
Волкова В.О., гр. ЗМП-М22мг АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ДО ВИМОГ СЬОГОДЕННЯ.....	113
Гейко О.М., гр. ДМП-М23мг АКТУАЛІЗАЦІЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ РИЗИКІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО ЧАСУ.....	114
Ісічко А.С., гр. ДМП-М22млб РЕФЛЕКСИВНИЙ АНАЛІЗ ЯК ПРОЯВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ.....	116

Іщенко В.О., гр. ЗМП-М22мг УЗГОДЖЕННЯ ПРОТИРІЧ КОМУНІКАЦІЇ В КРИЗОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	118
Карлов Г.В., гр. ДМП-М22мг ВПЛИВ НЕСТІЙКОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....	119
Копусь К.С., гр. ДМП-М21 THE SIGNIFICANCE OF ONLINE PAPERWORK IN INTERNATIONAL LOGISTICS OPERATIONS.....	120
Котляр М.І., гр. ДМП-Пуб23мг ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	122
Панаєтов Г.К., гр. ЗМП-Пуб22мг ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ КРИЗОВОГО СЕРЕДОВИЩА.....	124
Салдига І.О, гр. ЕП-23мг THEORETICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF AN EFFECTIVE SYSTEM OF THE ENTERPRISES SOLVENCY MANAGEMENT.....	125
Скоблiков А.І., гр. ЕП-22 ПРОБЛЕМА ЗАЙНЯТОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	126
Скоблiков А.І., гр. ЕП-22 ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....	127
Соловійова Н.І., гр. ЕП-23мг РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ.....	129
Сорочинський В.В., гр. ДМП-М22мг СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КАДРІВ-ІМІДЖ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	131
Степанова Н., гр. ДМП-М23приск CONTRIBUTION OF HENRI FAYOL TO THE PRACTICE OF MANAGEMENT.....	132
Тисячник О. О., гр. ЕП-23мг FORMATION AND CONDITIONS FOR MAXIMIZING THE ENTERPRISE'S EXPORT POTENTIAL.....	134
Ус В. Д., гр. Асп(073)-22-1 СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ.....	136
Янчак С.О., гр.ДМП-М22млб СТВОРЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ПОТОКУ ІНФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	138
СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ.....	139
Vanin D.S., ДІТ-ПОЦТ-22 USE OF ANALYTICS IN SPORTS.....	140
Горяшко О.В., (ДЕА-Е21) МЕТОДИ ПОКРАЩЕННЯ ВИТРИВАЛОСТІ.....	142
Гречишнікова А.О. ДІТ-ПОХ21 ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КОЛОВОГО ТРЕНУВАННЯ У ВОЛЕЙБОЛІ.....	144
Дудка В. Р., ДІТ-Ш22 КОРИСТЬ СПОРТУ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я, МОЛОДОСТІ ТА КРАСИ.....	145
Ільчук Д.В., ДЕА-ПОЕн23 пр. ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	146
Ковальчук С.С. ДЕА-ПОЕН 22 МЕНЕДЖМЕНТ СПОРТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ.....	148
Ковпак В.В., ДМП-Пс 22-1 ПРИКЛАДНЕ ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ.....	149
Копусь К. ДМП-М21 РОЛЬ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ДОСЯГНЕННІ УСПІХУ В ВОЛЕЙБОЛІ.....	151
Коробова Ю. І., Група ДЕА ПОНСс23 ЯК ДОПОМАГАЄ СПОРТ.....	152
Лісова Є. В., ДМП-ПС21-1 ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЖИТТІ.....	

ЛЮДИНИ.....	154
Мезей Любомир, ДІТ-ПОХ 21.....	156
Міняйленко К. Д., ДМП-Пс22-2 РОЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	157
Моїсєєв Р. А. ДМП-Пс22-2 ПРИКЛАДНЕ ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ.....	158
Неделько К., ДІТ-Ш21 РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ШВЕЙНОМУ ВИРОБНИЦТВІ.....	159
Раздорська І. Ю., група ДМП-ПС-21 ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ В СИСТЕМІ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	161
Стрілець М.О., МС-22+МС-23пр. НАЙЦІКАВІШІ ФАКТИ ЗІ СВІТУ ПІНГ-ПОНГУ.....	163
Тільна Ю.П., гр. ДіТ-Ш22 ВПЛИВ ЙОГИ НА ФІЗИЧНЕ ТА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ. ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ ШЛЯХОМ ЙОГИ ТА ДИХАЛЬНИХ ПРАКТИК.....	164
Хворост А.Г., ІС-22 ПОЄДНАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ З ІНФОРМАЦІЙНИМИ СИСТЕМАМИ І ТЕХНОЛОГІЯМИ.....	166
Чубенко С.В., ДЕА-А23 ПРОГРАМУВАННЯ ТА РОБОТОТЕХНІКА У СПОРТІ.....	168
Швець Д.Д., МР-21 ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ НА ЗНИЖЕННЯ СТРЕСУ.....	170
СЕКЦІЯ:КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА РОБОТА,СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ НАУК.....	172
Щербак С.С. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЕКСКУРСІЇ «МІСЬКІ ЛЕГЕНДИ І ПЕРЕКАЗИ».....	173
Чурилін П.В. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСКУРСІЇ НА ЕТНОГРАФІЧНУ ТЕМУ.....	175
Лобойко М.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЕКСКУРСІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ.....	177
Бриль О.Ю., група ДМП-КТР20 ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АНІМАЦІЇ В ТУРИСТИЧНИХ КОМПЛЕКСАХ.....	179
Гомела О.А. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЕКСКУРСІЇ НА ІСТОРИЧНУ ТЕМУ.....	180
Москвін Н.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЕКСКУРСІЇ НА АРХЕОЛОГІЧНУ ТЕМУ.....	182
Анар Мірзоєв, бакалавр ПЕРЛИНИ КУЛЬТУРИ АЗЕРЖАЙДЖАНУ. ТАЄМНИЦІ ДІВОЧОЇ ВЕЖІ.....	184
Пополітов Данило, бакалавр ФОРМУВАННЯ Й ІНТЕРПРЕТАЦІЯ АЛЮЗІЇ ЯК ДЖЕРЕЛА ІМПЛІЦИТНОЇ ОЦІНКИ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ.....	185
Ретинська С.М., бакалавр ПРОЯВИ СЕКСИЗМУ Й АНДРОЦЕНТРИЗМУ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ.....	187
Сивєєва Дар'я, ДМП-КТР 22 ДИСИДЕНТСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ.....	189
Щербак С. С., група ДЕА-КТР20 КОМПЛЕКС ГЕНДЕРНИХ ЗНАНЬ І НАВИЧОК ЯК ОБОВ'ЯЗКОВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ І ПЕДАГОГІНЬ.....	191
Червона Аліса, бакалавр ГЕНДЕР В ОСВІТІ.....	193
Швець Д. Д., бакалавр ОСОБЛИВОСТІ УСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ФАХІВЦЯ.....	195
Ярошенко Я. С., бакалавр МЕТАФОРА Й МЕТОНІМІЯ ЯК СПОСІБ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ.....	197

СЕКЦІЯ: МАРКЕТИНГ ТА ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО.....	199
Баскаков Д.В., ДМП-МР22 мГ СОЦІАЛЬНИЙ МЕДІА-МАРКЕТИНГ ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДЕЙ.....	200
Ботін М.С., Асп(076)-23 ІННОВАЦІЇ В СФЕРІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ.....	203
Брусенцева К.В., МР-20 ОСНОВНІ ТРЕНДИ МАРКЕТИНГУ.....	204
Бурикін О.М., Асп(076)-23 ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА.....	205
Веркуш Д.М., Асп(076)-23 ІННОВАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	207
Гіль Б.С., Асп(076)-23 DIGITAL-МАРКЕТИНГ ТА ЙОГО ТЕНДЕНЦІЇ В УКРАЇНІ СТАНОМ НА 2023 РІК.....	209
Годунов С.Д., ДМП-МР23 мГ СЕНСОРНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ.....	210
Годунов С.Д., ДМП-МР23 мГ ТЕНДЕРНА ДОКУМЕНТАЦІЯ: СУЧАСНІ ЗАКОНОДАВЧІ ВИМОГИ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	212
Дронова Д.С., ДМП МТ-23 мГ ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОГО КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	214
Дронова Д.С., ДМП-МТ23 мГ СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	216
Кізілов А.В., Асп(076)-23 БЛОКЧЕЙН: НОВА ГАЛУЗЬ ЕКОНОМІКИ.....	218
Клименко А.Б., Асп(076)-23 АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ КОМПАНІЙ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	220
Клименко В.М., Асп(076)-23 ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ, ЯКІ ЗАЗНАЮТЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	222
Кострова Т.В. ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ РИНКОВИХ ВІДНОСИН: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ.....	224
Костюк Н.О., гр. МТ-22 ВИКОРИСТАННЯ PR-ТЕХНОЛОГІЙ У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	226
Костюк Н.О., МТ-22 АКТУАЛЬНІСТЬ ВПЛИВУ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	228
Кравченко С.О., ДМП-МР23 мГ ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	230
Куземко А.В., аспірант СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	232
Літвінчик С.В., гр. МС-22мГ МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЇ BLOCKCHAIN.....	234
Мирошниченко А.М., ДМП-О23 мГ ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН.....	236
Морозова О.О. ВАЖЛИВІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТОРГІВЛІ.....	238
Нарбут А.С., ДМП-МС23мГ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	240
Патріхалкіна І.В., ДМП-МР23 мГ АКТУАЛЬНІСТЬ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ В	

СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	242
Пилипченко А.С., МС-21 ЕФЕКТИВНІСТЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	243
Пилипченко А.С., МС-21 ПРОКРАСТИНАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У САМОМЕНЕДЖМЕНТІ.....	245
Пополітов Д.О., Ф-21 УПРАВЛІННЯ ВИКОНАННЯМ БЮДЖЕТУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ.....	247
Старенков Д.О., ДМП-МР23 МГ БРЕНДИНГ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ РЕПУТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ.....	249
Толокнєєва А.О., ДМП-МТ23 КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ УПРАВЛІННЯ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ.....	251
Торяник С.М., ДМП-МТ23 ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА.....	253
Фурман М.С., ДМП-МТ23 АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ НАЙБІЛЬШИМИ ПРИБУТКАМИ У СВІТІ.....	254
Харченко П.С., Асп(076)-23 ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ.....	256
Швець Д.Д., гр. МР-21 ВПЛИВ ДИЗАЙНУ УПАКОВКИ НА ВИБІР СПОЖИВАЧА.....	258
Швець Д.Д., МР-21 ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БЕНЧМАРКІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	260

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА, МЕТОДИКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТИ

Коваль О. В.

НАВЧАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «AUTODESK 3DS MAX. ОСНОВИ 3D-МОДЕЛЮВАННЯ» СЛУХАЧІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Для аналізу організації навчання дисципліни «Autodesk 3ds Max. Основи 3D-моделювання» в умовах дистанційної освіти (ДО) взято Харківську філію

Комп'ютерної академії «Шаг». У цьому закладі освіти дана навчальна дисципліна викладається протягом двадцяти років, тож за цей час методика викладання вже набула оптимальних рис. Але виклики двох останніх років змушують кардинально змінювати та шукати нові рішення.

З'ясовано, що для проведення освітнього процесу дистанційні технології навчання передбачають здійснення взаємодії в часі між учасниками освітнього процесу як асинхронно, так і синхронно. Дистанційна комунікація учасників освітнього процесу може здійснюватися через засоби комунікації, вбудовані до системи управління навчанням (LMS) (Moodle, ILIAS та ін.), електронну пошту, месенджери (Viber, Telegram та ін.), відеоконференції (MS Teams, ZOOM, Google Meet, Skype та ін.), форуми, чати тощо. Рекомендовано використання закладом освіти єдиної LMS та єдиного інструменту комунікацій, закріпленого нормативними документами закладу.

В аналізованому закладі освіти деякий час потому були ідеї впровадити за основу ДО систему MOODLE, але така форма організації більш орієнтована на асинхронну форму, яка своєю чергою зменшує час спілкування здобувачів освіти з викладачами. Тому в якості платформи було розглянуто Microsoft Teams, яка більше сприяє контакту між згадуваними суб'єктами освітнього процесу.

Визначимо переваги цієї платформи. Microsoft Teams – це інноваційний робочий простір, що базується на платформі Office 365. У ньому можна встановлювати зв'язки з колегами, проводити обговорення різних питань та знаходити необхідні інструменти. Microsoft Teams надає можливість учасникам робочої групи організувати онлайн-зустрічі, аудіо- та відеоконференції, публікувати новини та загальні документи в межах робочого простору команди, планувати спільну роботу, а також підключати додаткові онлайн-сервіси Microsoft.

Microsoft Teams розглядається як центр для командної роботи, який інтегрує всі можливості Office 365. Вбудовані додатки, такі як Word, Excel, PowerPoint, SharePoint, OneNote, Планувальник, Power BI та Delve, завжди на дотик у користувача. Використання інтелектуальних послуг на основі технології Microsoft Graph допомагає отримувати та обмінюватися важливою інформацією вчасно. ця платформа також включає групи Office 365 – сервіс для управління членством, що дозволяє легко перемикатися між різними інструментами для спільної роботи, зберігаючи контекст та обмінюючись файлами з іншими користувачами.

Особливістю організації навчання на аналізованій платформі є те, що здійснюється запис усіх занять. Це дає змогу тим здобувачам, які були не присутні на занятті передивитися його в запису. Для забезпечення безпечного обміну файлами використовується сторонній сервіс Dropbox.

Отже, виходячи з наведених переваг, для організації навчання комп'ютерної 3D графіки остаточно було обрано платформу Microsoft Teams.

Під керівництвом: проф. каф. ПММО, Л.В. Штефан

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ПРОВІДНОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Педагогічне спілкування є важливою складовою професійної діяльності педагога, оскільки воно є необхідним елементом у взаємодії з учнями та іншими учасниками навчального процесу [1]. Професійна комунікація, в свою чергу, має вирішальне значення для успішної реалізації педагогічної діяльності в цілому.

Зважаючи на те, що педагогічне спілкування має свої особливості порівняно зі звичайним спілкуванням, до основних особливостей педагогічного спілкування можна віднести:

- спрямованість на досягнення певних педагогічних цілей;
- використання мовлення, яке орієнтоване на певну аудиторію (учні, студенти, батьки тощо);
- використання спеціальних методів та прийомів педагогічної комунікації;
- активна участь педагога в процесі спілкування, його вміння реагувати на поведінку учнів і викликані нею емоції;
- високі вимоги до мовленнєвої та комунікативної культури педагога;
- необхідність розуміння особливостей індивідуального розвитку учнів та адаптації спілкування до їхніх потреб та можливостей [2].

Професійно-педагогічна комунікація - це взаємодія між учителем та учнем (студентом), що має на меті забезпечити максимальний рівень засвоєння знань, розвитку вмінь та навичок. Педагогічне спілкування є однією з провідних складових професійно-педагогічної комунікації і включає в себе здійснення педагогом впливу на свого вихованця за допомогою мовлення.

Особливості педагогічного спілкування як провідної складової професійно-педагогічної комунікації полягають у використанні специфічних підходів та методів, спрямованих на досягнення педагогічної мети. Педагог має володіти високим рівнем мовленнєвої культури, бути здатним до адекватного сприймання позиції учня, розуміти його потреби та інтереси, дотримуватись принципів взаємоповаги та співпраці.

Взаємодія між учасниками педагогічного спілкування базується на певних принципах, які сприяють ефективному і продуктивному спілкуванню. Основні принципи педагогічного спілкування включають в себе взаємодію учасників спілкування, активне слухання та розуміння інших, емпатію та співчуття, використання невербальних засобів спілкування, наочності та конкретних прикладів, а також використання адекватного мовлення та стильових засобів. Дотримання цих принципів є важливим аспектом взаємодії між учасниками педагогічного спілкування і допомагає досягти більш ефективного розуміння та сприйняття інформації.

Педагогічне спілкування є важливим елементом професійно-педагогічної діяльності. Процес спілкування між педагогом та учнем/студентом є взаємодією двох осіб, і, як у будь-якому іншому процесі, на нього впливають різні фактори: психологічні, соціальні, комунікативні, організаційні фактори, культурні.

Згідно з проведеним аналізом, педагогічне спілкування є складним процесом, який включає в себе взаємодію між учасниками, передачу інформації, сприйняття та реагування на неї, а також використання різноманітних форм та засобів спілкування.

Дослідження показало, що педагогічне спілкування має велике значення для професійної діяльності педагога та є необхідною складовою професійно-педагогічної комунікації. При цьому важливим є використання основних принципів педагогічного спілкування, таких як взаємодія, активне слухання, емпатія, використання невербальних засобів та наочності, а також адекватне мовлення та стильові засоби.

Крім того, встановлено, що педагогічне спілкування підпорядковується впливу різних факторів, таких як психологічні, соціальні, етичні та культурні. Успішна професійна комунікація між педагогом та учнем залежить від вміння враховувати ці фактори та адаптувати своє спілкування відповідно до потреб та особливостей кожного учасника.

Отже, можна зробити висновок, що педагогічне спілкування є важливою складовою професійно-педагогічної комунікації, яка впливає на ефективність навчального процесу та розвиток учнів. Використання принципів педагогічного спілкування та урахування різних факторів, що впливають на нього, можуть покращити якість взаємодії між педагогом та учнем, сприяти розвитку взаєморозуміння та підвищенню мотивації до навчання.

Окрім цього, проведене дослідження підкреслює необхідність підвищення рівня комунікативної компетентності педагогів, яка включає в себе вміння вести діалог, використовувати різноманітні форми та засоби комунікації, враховувати індивідуальні потреби та особливості учнів.

Таким чином, розвиток педагогічного спілкування та професійної комунікації взагалі є важливою складовою професійного зростання педагогів та забезпечення якісної освіти.

Література:

1. Педагогічне спілкування як провідна складова професійно-педагогічної комунікації [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://surl.li/mfcof>
2. Особливості та функції педагогічного спілкування у [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://surl.li/mfcny>

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.П. Рубан

РОЛЬ МЕТОДУ «МОЗКОВОГО ШТУРМУ» В КРЕАТИВНОМУ НАВЧАННІ

Важливою передумовою підвищення якості підготовки майбутнього фахівця є розвиток і вдосконалення форм і методів навчання. Сьогодення вимагає навчання і виховання висококваліфікованих фахівців із творчими здібностями, володінням і застосуванням науки та інформаційних технологій, а також конкурентоспроможністю на ринку праці. Це вимагає впровадження креативних підходів до навчання.

Креативна педагогічна діяльність базується на осмисленні практичного педагогічного досвіду, орієнтації на реформування та розвиток навчального процесу, з метою досягнення вищих результатів, отримання нових знань, орієнтованих на майбутню професійну діяльність фахівця.

Основними ознаками креативної педагогічної діяльності є: індивідуалізований підхід, творчий дослідницький характер, постійна мотивація до пошуку нового в організації навчального процесу [1]. Зміцненню та оптимізації навчального процесу сприяє застосування інтерактивних методів навчання, які передбачають такі ідеї: активізація розумової діяльності учнів; усвідомлення опорних знань; персоналізація навчального процесу; пошук раціональних розв'язків проблем; формування навичок проектної діяльності; самостійна робота, творча робота [1].

Одним із методів креативного навчання є метод «мозкового штурму», який відповідає основним освітнім компетентностям та підвищує ефективність та результативність навчання при використанні на всіх етапах навчального процесу.

Вирішення проблем з використанням методу «мозкового штурму» реалізують більш ефективну підготовку до майбутньої професійної діяльності фахівця завдяки формуванню системи професійних знань, вмінь та практичних навичок, науково-практичного самовдосконалення, комунікативних якостей особистості фахівця та професійної соціальної активності.

Метод «мозкового штурму» є методом вирішення проблеми на основі стимулювання творчої активності, при якому учасникам обговорення пропонують висловити якомога більше варіантів вирішення, в тому числі найнезвичайних, а потім із загального числа ідей відбирають найвдаліші, які можуть бути використані на практиці [2]. Основними навчальними цілями методу «мозкового штурму» є набуття вмінь аналізувати практичні проблеми з використанням теоретичного матеріалу; розвиток навичок формулювання проблем і запитів; формування вмінь розробляти багатоваріантні підходи до реалізації планів дій; самостійно приймати рішення; розвивати вміння всебічного аналізу ситуацій, передбачення їх розвитку [3].

Виховними цілями мозкового штурму є: розвиток працьовитості, розвиток креативності, формування конкурентоспроможності, формування підготовки до результатів власного аналізу ситуацій і до результатів роботи в цілому [3]. Також при застосуванні запропонованого методу формуються професійно-важливі якості: впевненість у собі, потреба в досягненнях, навички командної роботи, комунікативні навички, соціальна активність, саморозвиток, самовдосконалення та самоактуалізація.

Аналізуючи наукові ресурси, з'ясовано, що метод «мозкового штурму» є двоетапним процесом розв'язання проблеми: на першому етапі генеруються ідеї, а на другому етапі ці ж ідеї аналізуються, систематизуються та розвиваються [3]. На першому етапі генерації ідей заборонені критичні коментарі, бо вони можуть

перервати творчий процес і не дадуть можливості представити нові ідеї. На цьому етапі пріоритетом є кількість представлених ідей, а не якість. На другому етапі здобувач освіти має розвинути запропоновану ідею: у будь-якій одній ідеї можна знайти правдоподібну текстуру. Звичайно, учасники в першу чергу акцентують увагу на позитивних сторонах ідеї. Вони наполегливо працюють над їх розвитком. Таким чином, додаткові ідеї, висловлені під час обговорення, можуть спиратися на ідеї інших учасників або, навпаки, служити їх основою та каталізатором. Об'єднання ідей шляхом складання списку всіх запропонованих варіантів, і вказуючи на переваги та недоліки кожного варіанту, може дати значні результати [2]. Під час обговорення цього переліку фахівцями різних галузей виникли нові, більш оригінальні та плідні ідеї, засновані на поєднанні раніше запропонованих пропозицій.

Перед початком розгляду проблеми, яка має бути вирішена методом «мозкового штурму», необхідно провести розминку, яка допоможе учасникам налаштуватися на потрібну манеру спілкування, тип мислення, швидкість реакції тощо [3]. Для цього викладач готує навчальні запитання, на які здобувачі освіти можуть висловлювати свої ідеї без обмежень. Запитання мають бути спрямовані на генерування незвичних ідей. Після розминки права півкуля мозку повинна активізуватися і почати функціонувати творчо. Розминка має тривати близько 20 хвилин. Для проведення «мозкового штурму» викладач організовує групу учасників (8-10 здобувачів освіти) на рівній відстані від викладача. Викладач просить здобувачів освіти обрати фасилітатора для групи (фасилітатор-це людина, яка фіксує ідеї (за допомогою власних малюнків, ключових слів та знаків, інтелект-карти) та пропонує власні ідеї. Для того, щоб «мозковий штурм» був успішним, викладач повинен поставити завдання якомога конкретніше. На етапі аналізу та оцінки ідей можна виявити найцінніші ідеї та визначити кінцевий результат мозкового штурму [3]. На цьому етапі оцінювання не обмежується, а навпаки, вітається. Способи аналізу та оцінювання ідей можуть бути дуже різними. Процес оцінювання вимагає ретельного розгляду всіх ідей, навіть тих, які здаються абсолютно безглуздими [3].

Перш ніж почати відбирати правильні ідеї, необхідно відсіяти ідеї, які повторюються або не мають відношення до теми чи проблеми. Важливо розставити пріоритети (відповідно до критеріїв, які є найбільш важливими для вирішення проблеми). Розвивайте найбільш перспективні ідеї. Успіх цього етапу залежить від того, наскільки «на одній хвилі» учасники розуміють критерії відбору та оцінки ідей [3].

Отже, роль методу навчання «мозковий штурм» є досить суттєвим в навчально-виховному процесі, що залучає здобувачів освіти до активної пошукової та практичної діяльності. Цей метод можна використовувати на різних етапах навчально-виховного процесу: для введення нових знань, закріплення набутих умінь і навичок, опосередкування якості набутих знань та закріплення загальних умінь і навичок з певної теми в межах заняття.

Перевагами методу є те, що кожен учасник «мозкового штурму» може брати рівну участь в обговоренні проблеми та презентації ідей; продуктивність однакова на всіх етапах процесу прийняття рішень; всі представлені ідеї можуть бути консolidовані та зафіксовані; може виникнути ефект "ланцюгової реакції" ідей.

Недоліки методу: у групі можуть домінувати один-два лідери, які є найактивнішими членами групи; група може "зациклюватися" на однотипних ідеях;

вимагає певного рівня компетентності та представництва різних дисциплін у групі; обмежений час зустрічі. Креативний метод навчання "мозковий штурм" є ефективним та дієвим для покращення результатів навчання здобувачів освіти і, виходячи з отриманих результатів, може бути рекомендований для використання у практичному викладанні.

Виходячи з вищевикладеного, можна показати, що креативний метод "мозковий штурм" може і повинен використовуватися в поєднанні з традиційними методами навчання в навчально-виховному процесі. Він є формою активного навчання, яка підвищує інтерес здобувачів освіти до теми і дисципліни в цілому, стимулює їх навчально-пізнавальну активність і сприяє розвитку їх здатності творчо мислити, приймати конструктивні рішення. Використовуючи цей метод, здобувачі освіти мають змогу ширше поглянути на проблему, навчитися конструктивно сприймати погляди інших, глибше зміцнити власний погляд на проблему та зрозуміти багатофакторність можливих рішень, що є дуже важливим для майбутніх фахівців.

Література:

1. Войцещук Л. Є. Інтерактивне навчання – технологія сучасного навчання / Л. Є. Войцещук // Вісн. Запорізького нац. ун-ту. – 2011. – № 3 (15). – С. 46 – 49.
2. Методи навчання та їх класифікація [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/method/780/>
3. Неловкіна-Берналь О. А. Педагогічні умови формування професійної спрямованості студентів медичних спеціальностей / О. А. Неловкіна-Берналь // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – Ч. 1, № 10 (197). – С. 12–21.

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.П. Рубан

КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ОДИН ІЗ ДІЄВИХ НАПРЯМІВ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Освітній процес потребує постійних змін адекватних сучасній ситуації у світі та країні з тим, щоб відповідати зростаючим вимогам ринку праці. Одним із напрямів реалізації такого запиту є впровадження в освіту кейс-технології. Вивчення її специфіки в центрі уваги таких вітчизняних вчених, як Ю. Сурмін, А. Сидоренко, В. Лобода, А. Фурда та інших. Аналіз їхніх праць показує, що застосування кейсів ґрунтується на принципах, які змінюють ролі викладача та здобувачів освіти. При цьому викладач забезпечує такі умови, які б дозволили в активному режимі формувати у здобувачів професійні компетентності через розв'язання нестандартних ситуацій, які виникають в реальній установі чи підприємстві. Завдання здобувачів полягає у творчому опрацюванні змісту кейса в малій групі та якісному представленню отриманих результатів.

У колі нашої уваги були проблеми формування компетентностей фахівців, які отримують професію «Поштово-логістичні системи» за спеціальністю «Телекомунікації та радіотехніка». Аналіз їхньої професійної підготовки у напрямі втілення кейсів як одного з засобів осучаснення методів викладання спецдисциплін виявив проблеми у розробленні їх змісту. Тож наша робота була зосереджена у цьому напрямі. Результатом стало визначення кола проблеми, які існують у логістиці та можуть бути покладені в основу створення змісту кейсів. Серед них:

1. Відсутність узгодженості між розподілом виробленої продукції та логістикою.

2. Недостатній аналіз прибутковості й ефективності, пов'язаних з використанням логістики.

3. Розширення асортименту товарів та ускладнення в управлінні їх запасами.

4. Наявність змін у логістичних операціях та великому обсязі даних.

5. Недостатня комп'ютеризація логістичних процесів і, як результат, – неможливість систематичного вивчення якості сервісу та системи розподілу.

6. Громадськість звернула увагу на проблеми забруднення навколишнього середовища й повторного використання відходів (рециклінг). Ці проблеми пов'язані з логістикою, оскільки йдеться про пакувальні матеріали та створення каналів повернення відходів для перероблення.

7. Поява нових великих мереж роздрібного продажу та торговельних фірм масового продажу з дуже складними логістичними системами.

8. Крім центрів масової торгівлі, з'явилися також мережі великих спеціалізованих магазинів. Однак між ними часто виникають антагоністичні відносини.

У цілому кейс-технологія сприяє розвитку в аналізованих здобувачів освіти самостійного мислення, вміння вислуховувати й враховувати альтернативну точку зору, аргументовано висловити свою. Застосування кейсів допомагає їм проявити й удосконалити аналітичні та оцінювальні уміння, навчитися працювати в команді, знаходити найбільш раціональне рішення порушеної в кейсі проблеми й, у підсумку, сформувати професійну компетентність на високому рівні сучасних вимог.

ФОРМУВАННЯ ПОТРЕБИ ФІЗИЧНОГО САМОВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

В даний час в теорії фізичного виховання широкого поширення набули ідеї «гуманістичної педагогіки», які орієнтуються на виявлення «унікального» потенціалу людини та її самореалізацію. Це означає, що можливості фізичного виховання розглядаються через внутрішню гармонію людини, її мотиви та потреби у фізичному вдосконаленні, через самовиховання та самовизначення. Потужним чинником особистості є фізичне самовиховання, дійсний потенціал якого має формуватися та розвиватися в освітньому процесі.

Фізична культура як система, що складається із компонентів, які вміщують в себе ставлення людини (групи, суспільства в цілому) до фізичних здібностей; ті знання, інтереси, мотиви, потреби, на основі яких фізичні здібності реалізуються у певній діяльності; засоби, за допомогою яких формується підсистема особистості; певні ідеали, норми, стандарти поведінки, ціннісні орієнтації, на основі яких здійснюється процес формування; соціальні відносини між людьми, що складаються в ході реалізації фізичних здібностей людей та у процесі формування підсистеми особистості; соціальні інститути, що використовуються людьми у процесі формування та реалізації фізичних здібностей та які керують цими процесами.

Фізична культура як процес має як свою відмінну рису передусім те, що її специфічну основу становить рухова активність людини, доцільно спрямована на розвиток або збереження показників. Зміст та форма цього процесу у різні періоди змінюються залежно від закономірностей вікового розвитку, динаміки умов життя та діяльності, змісту самого процесу.

Методологічно значущим у визначенні фізичної культури є два аспекти: перший - вказівка на ключову ознаку фізичної культури як результат фізичної освіти - "на діяльність індивіда з позитивного самоперетворення"; другий - вказівка на ключову ознаку результату цієї діяльності - на "систему утворених нею (діяльністю) цінностей". Перший передбачає наявність суб'єкта самоперетворення, другий – наявність ознаки бінарності процесу виховання-самовиховання.

Для повного розуміння мотиваційної основи фізичного вдосконалення людини слід виділити загальне та приватне. Загальне більше пов'язане з потребами, а приватне з цілями. Оскільки мотив здебільшого реалізується у конкретній діяльності, отже, при пошуку причини свого вчинку чи дії швидше спливає суть цієї конкретності, тобто мета. Мотиви занять фізичною культурою може бути пов'язані з процесом діяльності та її результатом. У першому випадку, той хто займається спортом, задовольняє потребу в руховій активності, в отриманні вражень від суперництва. У другому випадку він прагне отримання таких результатів: - самовдосконалення (покращення зовнішнього вигляду, зміцнення здоров'я); – самовираження та самоствердження; - задоволення духовних потреб. Модель фізичного виховання здобувачів освіти є моделлю психолого-педагогічної взаємодії.

Вона повинна бути побудована на ідеї актуалізації, яка визначається ставленням переходу принципової можливості самовиховання на дійсність фізичного самовиховання здобувача освіти - в мотивований, індивідуалізований і саморегульований.

РОЛЬ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Залежно від того, які сторони внутрішнього світу особистості вступають у конфлікт, психологи розрізняють шість основних видів внутрішньоособистісного конфлікту: мотиваційний (конфлікт між декількома бажаннями), моральний (конфлікт між бажанням та обов'язком), конфлікт комплексу неповноцінності (конфлікт між бажанням та неможливістю його реалізації), рольовий конфлікт (пов'язаний з неможливістю людини одночасно реалізовувати кілька ролей), адаптаційний (конфлікт між обов'язком та неможливістю його виконання) та конфлікт неадекватної самооцінки (занижена чи завищена самооцінка). Крім того, виокремлюють невротичний конфлікт.

Він є результатом тривалого внутрішньоособистісного конфлікту. Внутрішньоособистісні конфлікти можуть бути конструктивними (продуктивними, оптимальними) та деструктивними (що руйнують особистісні структури людини). Оптимальний внутрішньоособистісний конфлікт сприймається як основа морального розвитку. В основі здійснення морального вчинку знаходиться «хвора совість», яка спонукає людину діяти всупереч власній вигоді та підніматися до вищих моральних цінностей. Індивід усвідомлює себе особистістю з урахуванням вирішення внутрішньоособистісних протиріч та конфліктів.

Позитивно вирішені конфлікти гартують характер, формують рішучість, стійкість поведінки, незалежність від випадкових обставин, сприяють становленню стабільної спрямованості особистості. Внутрішньоособистісний конфлікт може сприяти формуванню адекватної самооцінки, що у свою чергу допомагає самопізнанню та самореалізації особистості. Деструктивними вважаються внутрішньоособистісні конфлікти, які посилюють роздвоєння особистості, переростають у життєві кризи чи призводять до розвитку невротичних реакцій. Тривалий внутрішньоособистісний конфлікт загрожує ефективності діяльності. На думку філософа Н.А. Бердяєва [1], той, хто рефлектує і сумнівається не може бути активним у світі, не може бути воїном, — він весь занурений у самороздвоєння, що послаблює його, він не впевнений у тій активній, творчій силі, якою міг би впливати на світ... Рефлексія, роздвоєння та сумнів є розслаблена пристосованість до поганої множинності світу необхідності. Стан сумніву є станом несвободи, залежності, пригніченості.

Як вважає Л.І. Божович [2], людина, що постійно стикається з внутрішніми конфліктами, буде відрізнятися невпевненістю, нестійкістю поведінки, нездатністю домагатися свідомо поставлених цілей, тобто в нього будуть відсутні саме ті риси, які як основоположні входять у характеристику психологічно зрілої особистості. Часті внутрішньоособистісні конфлікти можуть призвести до втрати впевненості людини у своїх силах, формування стійкого комплексу неповноцінності, інколи ж - і до втрати сенсу життя. Гострі внутрішньоособистісні конфлікти, зазвичай, призводять до деструкції існуючих міжособистісних взаємин у сім'ї, на роботі. Вони можуть бути причиною підвищеної агресивності, тривожності, дратівливості у спілкуванні.

Особливо слід зупинитися на проблемі переростання внутрішньоособистісного конфлікту на невротичний. Людина не може змінити конфлікт так, щоб зникла патогенна напруга і було знайдено раціональний вихід із становища. Такий конфлікт

займає чільне місце у житті людини, виявляється йому нерозв'язним і, затягуючись, створює афективне напруження, яке загострює протиріччя, посилює труднощі, підвищує нестійкість і збудливість, поглиблює і болісно фіксує переживання, знижує продуктивність і самоконтроль.

Література:

1. Бердяєв Н. А. "Сенс творчості (Досвід виправдання людини). [Електронний ресурс] –Режим доступу: http://4ua.co.ua/philosophy/zb3ac78b4c53a88421316c27_0.html

2. Анцупов А. Я., Шипілов А. І. Конфліктологія: підручник для вузів (Друге видання, перероблене та доповнене). – 2004, стор. 318-327.

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.П. Рубан

ФУНКЦІ ТА НАСЛІДКИ КОНФЛІКТІВ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕКТИВІ

Соціально-психологічний конфлікт є явищем міжособистісних і групових взаємин, виявом протиборства, активного зіткнення тенденцій, оцінок, принципів, думок, характерів, еталонів поведінки. Будучи формою комунікації людини з людиною, людини з групою або її частиною, однієї частини колективу з іншою, колективу з колективом, він віддзеркалює прагнення людей до утверджених ідей, принципів [1]. Нерідко він постає як реакція на несприятливі ситуації, що травмують особистість, на перешкоди у досягненні будь-якої мети. Виявляючи себе як один із засобів самоутвердження, він діє дезінтегруюче в людських стосунках. Тому його вважають одним із крайніх засобів регулювання міжособистісних стосунків.

Конфлікти в педагогічних колективах є неодмінною складовою життя у навчальних закладах. Розглядаючи їх як не тільки негативний феномен, але і як можливість зростання і розвитку, ми можемо розкрити багатогранність їхніх функцій та вивчити глибинні наслідки, які вони можуть мати для всього педагогічного процесу.

Конфлікти в колективі виконують ряд важливих функцій. По-перше, вони можуть стимулювати творчий підхід до вирішення проблем, спонукаючи педагогів думати над альтернативними шляхами вирішення конфліктних ситуацій. Конфлікти можуть також виступати як інструмент саморегуляції у колективі, допомагаючи виправити недоліки та вдосконалити роботу навчального закладу. Крім того, вони можуть сприяти розвитку емпатії та взаєморозуміння серед педагогічного персоналу, зміцнюючи комунікаційні навички [1].

Однак, наслідки конфліктів можуть бути серйозними, якщо їх не вирішити належним чином. Перш за все, вони можуть призвести до порушення колективного духу і згуртованості. Там, де панує постійна напруга, важко встановити плідну співпрацю та доброзичливі стосунки між педагогами. Це, в свою чергу, може вплинути на навчальний процес і взаємини з учнями. Педагогічний персонал, що перебуває в стані конфлікту, може відчувати психоемоційний дискомфорт та стрес, що безпосередньо впливає на їхню працездатність та відносини з оточуючими [2].

Ефективне управління конфліктами – це навичка, яка важлива для керівників навчальних закладів та кожного педагога окремо. Важливо створити відкриту атмосферу спілкування, де педагоги можуть висловлювати свої погляди та думки, слухати інших та знаходити компромісні рішення. Крім того, важливо розвивати навички емпатії та взаєморозуміння, що сприяє конструктивному вирішенню конфліктних ситуацій [2].

Вивчення функцій та наслідків конфліктів у педагогічних колективах має величезне значення для забезпечення стабільності та високої якості освіти. Розглядаючи конфлікти як невід'ємну частину будь-якого колективу, ми відкриваємо для себе можливість покращення та зростання. Насамперед, усвідомлення позитивних функцій конфліктів, таких як стимулювання творчості, контроль та соціалізація, дозволяє використовувати їх як інструмент для підвищення якості навчання. Саме завдяки конфліктам можна вносити інновації, вирішувати проблеми та розвивати навички співпраці. З іншого боку, не можна ігнорувати серйозні наслідки, які можуть виникнути при неадекватному управлінні конфліктами.

Порушення колективного духу, стрес та негативний вплив на учнів – це лише

частина проблем, які можуть виникнути у випадку нерозглядання конфліктів з увагою та розумінням. Саме тому важливо навчити педагогічний персонал навичкам конструктивного вирішення конфліктів, сприяючи взаєморозумінню та сприятливій атмосфері в колективі.

Отже, вивчення та розуміння конфліктів у педагогічних колективах є ключовим для створення сприятливого середовища, де можливе плідне співробітництво, зростання та взаєморозуміння. Це єдиний спосіб забезпечити ефективний навчальний процес та підготовку сучасних громадян, здатних розвиватися у світі, який постійно змінюється та розвивається.

Література:

1. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», –2020. – 360 с.

2. Нагаєв В.М. Конфліктологія: курс лекцій (модульний варіант): Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2004. - 198 с.

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.П. Рубан

САМООРГАНІЗАЦІЯ ТА САМОВИХОВАННЯ ЯК ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Високі темпи науково-технічного прогресу та зміни в соціальній, економічній, політичній та культурній сферах життя висувають нові вимоги до людини, спонукаючи її до інтелектуального розвитку, до особистісного та професійного зростання. Стрімкий прогрес науки передбачає наявність у кваліфікованого фахівця як відповідних знань, умінь і навичок, а й його націленості на досягнення високих результатів і прагнення постійному самовдосконаленню. Вченому, педагогу, лікарю та будь-якому іншому фахівцю необхідно йти в ногу з часом, встигати за інноваціями у своїй галузі.

Сьогодення в нашій країні, по незалежним від країни, здобувачів та освіти умовам, на жаль, нам надає можливість, в реалізації лише однієї форми навчання, як основної – дистанційної, але при всіх на перший погляд недоліках дистанційна форма навчання, отримала таку назву в першу чергу завдяки своїй "гнучкості" щодо вибору місця, часу, а іноді і темпу навчання.

У здобувачів освіти є можливість, долаючи територіальні та тимчасові труднощі, без відриву від виробництва за допомогою віртуального середовища Інтернету та різних технічних засобів вчитися дистанційно: проходити курси підвищення кваліфікації, здобувати першу, другу вищу або додаткову освіту. Таким чином, доступність даної форми навчання робить її з кожним роком дедалі більш популярною і звичною. Але очевидно, що до дистанційного навчання людина має бути готовою. Ми говоримо не тільки про технічну базу, про навички володіння комп'ютером та окремими програмами, а й про навички самостійної роботи. Важливими у процесі дистанційної освіти (ДО) є й навички самовиховання, такі як самопізнання, самоаналіз, самоконтроль, самоорганізація. Самопізнання передбачає оцінку своїх здібностей, розуміння свого потенціалу для поліпшення процесів запам'ятовування, концентрації уваги тощо.

Щоб вивчити напам'ять якийсь навчальний матеріал, здобувач освіти повинен зрозуміти, в якій формі йому легше сприймати інформацію — в аудіальній чи, можливо, візуальній. Якщо здобувач освіти може самостійно оцінити способи власного сприйняття, властивості своєї пам'яті, уваги, мислення, він зрозуміє, які дії необхідно зробити, щоб прискорити освітній процес. Під час ДО найкращі результати отримає той, хто використовує звичку самопізнання, вивчаючи навчальний матеріал. Аналіз власної поведінки, своїх дій з метою виявити найчастіші помилки, переосмислити та оптимізувати дії, щоб зробити ефективним процес навчання, — все це характеризує сформовану навичку самоаналізу.

Завдання здобувача освіти - зрозуміти та усунути причини цих помилок, якими може бути непорозуміння теми, неухважність тощо. Для концентрації уваги деякі психологи рекомендують робити пам'ятки з ключовими словами чи фразами, які можуть бути нагадуванням у тому, на що потім слід звернути увагу. Самоконтроль - це ще одна навичка, яка важлива на етапі контролю з боку викладача. Самоаналіз та самоконтроль особливо важливі за відсутності прямого контакту з педагогом. Ці навички використовує у процесі самостійної діяльності тоді, коли йому необхідно скласти графік свого навчання — визначити обсяг матеріалу, що вивчається, за певні терміни. Вміння організувати своє життя в цілому, уникаючи втрати часу, формує в людині такі якості особистості, як сумлінність, дисциплінованість та цілеспрямованість.

ФЕНОМЕН ЛІДЕРСТВА І ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПРОЯВУ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблеми сьогодення, що пов'язані з питаннями лідерства, ефективного управління вимагають глибокого вивчення феноменів лідерства. Актуальність цієї проблематики зумовлена як необхідністю розширення галузі сучасних досліджень у сфері лідерства та керівництва, так розробки питань формування лідерських якостей під час освітньої діяльності.

Виходячи з проаналізованої теоретичної бази про феномен лідерства, його особливості та теорії, можна зробити висновок, що в більшості випадків лідерство розглядається з боку керівних посад та політичних діячів, хоча лідером людина може бути і не на керівних посадах.

В сучасній літературі мало уваги приділяється лідерству у навчальних закладах і тому, як відрізняються прояви лідерства на різних рівнях освітньої діяльності і різних освітніх профілях. У більшості наукових досліджень лідерство відзначають, як відношення домінування і підпорядкування, впливу і прямування в системі міжособистісних відносин в групі. Дослідження проводилось в УПА серед здобувачів освіти 3 курсу, що навчаються за спеціальністю «Практична психологія» та в ХЛ № 167 серед здобувачів освіти 11 класів з фізико-математичним та гуманітарним нахилами.

За результатами було виявлено, що різні профілі здобуття освіти суттєво впливають на розвиток лідерських якостей. Припущення про те, що різні стратегія переробки і сприйняття інформації, які пов'язані з профілем здобуття освіти, впливають на прояви лідерства серед тих хто навчається, підтвердилося.

Виходячи з отриманих результатів, саме здобувачі освіти з фізико-математичного профілю, у яких домінуюча стратегія переробки і сприйняття інформації – лівопівкульна і вона ґрунтується на такому впорядкуванні інформації, при якій між її елементами формуються жорстко закріплені однозначні логічні зв'язки: з одного твердження закономірно впливає ряд інших, демонструють більш високий рівень лідерства.

Це може пояснюватися тим, що здобувачі освіти цього навчального профілю більше структурують отриману інформацію, точніше ставлять перед собою задачі і розв'язують їх. Виходячи з того, що друга група відноситься до гуманітарного профілю, то домінуюча стратегія переробки і сприйняття інформації в них переважно правопівкульна.

Здобувачі освіти цього напрямку часто продукують абсурдні і нестандартні ідеї, не люблять традиційних схем і здатні швидко і нестандартно вирішувати проблемні ситуації. Їм притаманна висока креативність і толерантність до неможливого.

Виконання шаблонних завдань призводить до підвищення психофізіологічної і психологічної інтелектуальної напруги. Було помічено, що різниця в розвитку лідерства між фізико-математичним і гуманітарним профілем здобуття освіти є суттєвою тільки в шкільному середовищі, але різниця між фізико-математичним профілем в школі та гуманітарним в ЗВО за напрямом практична психологія, не досить помітна.

Можливо, це свідчить про те, у здобувачів освіти 3 курсу гуманітарного

напрямку в ЗВО вдосконалюються обидві стратегії переробки і сприйняття інформації – лівопівкульна та правопівкульна і це підвищує рівень їх лідерських якостей.

Феномен лідерства обумовлений специфічними особистісними рисами і здібностями і виявлені особливості потребують подальшого дослідження та розробки рекомендацій для розвитку лідерських якостей в освітньому процесі.

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Ю.О. Білоцерківської

РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЛОВИХ ІГОР У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується створенням нової системи вищої освіти, орієнтованої на входження у світовий освітній простір, що зумовлює оновлення освітньої парадигми, змісту освіти, пошук новітніх підходів до навчання майбутніх фахівців тощо.

У цьому контексті одним із перспективних шляхів удосконалення підготовки майбутніх фахівців, зокрема й економічного профілю, вчені вважають впровадження активних форм та методів навчання (Л. Бельчиков, Р. Жуков, В. Матирко, Ж. Хайдаров, В. Платов, Н. Сацков). Це зумовлено швидкими змінами змісту і обсягу інформації з економічних дисциплін, що унеможлиблює її повне засвоєння в межах традиційної підготовки. У цих умовах набуває значення самопідготовка, глибоке осмислення теоретичних і практичних основ майбутньої професії. На думку дослідників (Л. Бельчиков, С. Гідровіч, Н. Козленко, В. Хрістенко) саме ігрові методи навчання забезпечують усвідомлену зацікавлену розумову діяльність здобувачів, активне сприйняття теоретичного матеріалу в освітньому процесі, розвиток навичок самостійного прийняття рішень у проблемних ситуаціях. Тому набувають актуальності питання використання ігрових методів у процесі підготовки майбутніх фахівців економічних спеціальностей.

У найбільш загальному виді ділові ігри визначають як системний спосіб моделювання різних управлінських і виробничих ситуацій, що має метою навчання окремих особистостей і груп прийняттю рішень [1]. М. Воронка [2] визначає ділову гру як колективну, цілеспрямовану навчальну діяльність, коли кожен учасник і команда в цілому об'єднані рішенням головної задачі та орієнтують своє поведіння на виграш.

Разом з існуванням різних підходів до визначення суті цього поняття, більшість авторів погоджується з думкою, що педагогічна суть ділової гри - активізувати мислення здобувачів, підвищити самостійність майбутнього фахівця, внести творчість в навчання, підготувати до професійної практичної діяльності. Головним питанням у проблемному навчанні виступає «чому», а в діловій грі - «що було б, якби...». Цей підхід розкриває особистісний потенціал здобувача: кожен учасник може діагностувати свої можливості як індивідуально, так й у спільній діяльності з іншими учасниками.

Узагальнення думок науковців [1, 2, 3] дозволило визначити перелік завдань, які вирішуються за рахунок реалізації ділових ігор у професійній підготовці фахівців економічних спеціальностей, серед яких:

- створення умов для глибокого і повного засвоєння навчального матеріалу на основі системного застосування міждисциплінарних знань у процесі одночасного рішення навчальних професійних проблем;
- інтенсифікація навчальної діяльності здобувачів, створення умов для розвитку їхнього творчого мислення в процесі аналізу виробничих ситуацій і пошуку нестандартних способів їх рішення;
- розвиток особистісного потенціалу здобувачів, їх самореалізація і самоствердження у творчих ситуаціях ігрової взаємодії;

- формування інтересу й емоційно-ціннісного відношення до навчальної і професійної діяльності;

- освоєння здобувачами досвіду виконання професійних функцій, а також оволодіння методологією рішення виробничих проблем;

- виявлення творчих і професійних здібностей і ціннісних орієнтацій здобувачів, усвідомлення ними своїх потенційних можливостей;

- створення умов для емоційно-психологічного розвантаження здобувачів, зняття психологічних бар'єрів, оволодіння способами психологічного захисту у важких професійних ситуаціях.

Таким чином, реалізація ділових ігор у професійній підготовці фахівців економічних спеціальностей сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки здобувачів за економічним фахом, дозволить набути їм досвід рішення професійних проблем та ситуацій і реалізувати себе як творчу, професійно-компетентну людину.

Література:

1. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект). Х.: Скорпіон, 2000. 120 с.

2. Воровка М.І. Ділова гра як технологія активного навчання . *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. Київ-Запоріжжя, 2004. Вип. 31. С. 277-281.

3. Хлебнікова Т.М. Ділова гра як метод активного навчання педагога. Х.: Видавнича група "Основа", 2003. 80 с.

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, В.С. Ковальської

СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ НЕСПРИЯТЛИВИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ, ЗУМОВЛЕНИХ ОСВІТНИМИ КОНФЛІКТАМИ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ОСВІТИ ПЕРЕХІДНОГО ВІКУ

Вступ. У сучасному освітньому середовищі виникають різноманітні педагогічні конфлікти, які можуть супроводжуватися несприятливими емоційними станами як серед педагогічного колективу, так і серед учнів. Однією з ефективних стратегій подолання цих станів є застосування методу "круглого столу". У даній роботі розглянемо проблеми, з якими стикається педагог зі здобувачами освіти перехідного віку у формуванні освітнього конфлікту та запропонуємо використання методу "круглого столу" як одного зі способів їх подолання.

Основна частина:

1. Проблеми, з якими стикається педагог у формуванні освітнього конфлікту педагога зі здобувачами освіти перехідного віку:

- Неспівробітництво або агресивність з боку окремих учнів.
- Труднощі у взаєморозумінні з батьками учнів.
- Втрата авторитету в класі та зменшення контролю над ситуацією.
- Відчуття безпомічності перед невідомими чи нестандартними ситуаціями.

2. Використання методу "круглого столу" для подолання педагогічних конфліктів:

Метод "круглого столу" полягає в організації групового обговорення проблеми з учнями, батьками та іншими зацікавленими сторонами. Основні етапи використання цього методу:

- Формування групи учасників, які візьмуть участь у "круглому столі".
- Визначення теми обговорення та обрання модератора.
- Обговорення проблеми кожним учасником, включаючи власні думки та погляди.

- Пошук спільних рішень та розробка дієвих стратегій подолання конфлікту.
- Заключне обговорення та узгодження плану дій.

3. Переваги та недоліки методу "круглого столу":

Переваги:

- Сприяє взаєморозумінню та покращує комунікацію між учасниками конфлікту.
- Дозволяє кожному учаснику висловити свої думки та почуття.
- Сприяє знаходженню спільних рішень та вирішенню конфлікту.
- Підвищує відповідальність учасників за власну участь у процесі.

Недоліки:

- Може вимагати значного часу та ресурсів на проведення.
- Не завжди підходить для розв'язання складних та глибоко закорінених конфліктів.

- Не кожен готовий говорити та слухати у обраний час.

Висновок. Використання методу "круглого столу" може бути ефективним способом подолання педагогічних конфліктів та несприятливих емоційних станів у здобувачів освіти перехідного віку.

Однак важливо бути свідомими до переваг та недоліків цього методу та використовувати його відповідно до конкретної ситуації.

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.П. Рубан

БАЗОВІ ПОНЯТТЯ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНОГО КОНФЛІКТУ: ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЙНУ ПЕДАГОГІКУ

В даній роботі запропоновано до розгляду аналіз базових понять внутрішньосообистісних конфліктів. Внутрішньосообистісний конфлікт - це важлива проблема, яка виникає у студентів та учнів і вимагає уважного вивчення і розуміння з боку педагогів та фахівців у галузі професійної педагогіки. Дослідження цього явища включає аналіз базових понять, що стосуються внутрішньосообистісних конфліктів, які грають важливу роль у педагогічній діяльності.

Серед таких базових понять важливе місце займає "самосвідомість". Розуміння власної особистості та її ролі в навчанні є ключовим для вирішення внутрішніх конфліктів [1]. "Ідентичність" також грає велику роль, оскільки вона формує уявлення про себе та власне місце в суспільстві, що може впливати на конфліктні ситуації.

Однак, важливо враховувати, що внутрішньосообистісний конфлікт також може впливати на міжособистісні відносини та співпрацю між учнями. Тому, науковий аналіз базових понять дослідження, таких як "саморегуляція", допомагає зрозуміти, як індивіди можуть керувати своїми емоціями та вчинками у конфліктних ситуаціях.

Внутрішньосообистісний конфлікт може мати серйозний вплив на навчальні досягнення та соціальну адаптацію учнів. Тому вивчення цього явища та розробка стратегій та методів педагогічної діяльності для ефективного вирішення внутрішніх конфліктів стають актуальним завданням для професійних педагогів.

У цьому контексті, важливо підкреслити необхідність співпраці між педагогами, батьками та психологами для надання підтримки та розв'язання внутрішніх конфліктів учнів [2]. Діяльність цих груп фахівців спільно може значно полегшити процес вирішення проблем.

Нарешті, дослідження внутрішньосообистісних конфліктів та їх впливу на професійну педагогіку відкриває широкий простір для подальших досліджень і розвитку цієї галузі. Вивчення та розуміння внутрішніх конфліктів може сприяти покращенню навчального процесу та підвищенню ефективності педагогічної роботи.

Впровадження на практиці здобутих знань і досліджень в галузі внутрішньосообистісних конфліктів може покращити роботу педагогів та зробити навчальне середовище більш сприятливим для розвитку учнів. Для досягнення цієї мети необхідно постійно вдосконалювати методику та підходи до роботи з учнями, особливо з тими, які стикаються з внутрішніми конфліктами [2].

Однією з ключових стратегій є відкритий діалог і взаєморозуміння між педагогами і учнями. Педагоги повинні бути готові слухати та підтримувати учнів, щоб сприяти їхньому розвитку та вирішенню внутрішніх конфліктів.

Нарешті, важливо наголосити, що педагоги повинні постійно вдосконалювати свої навички та підвищувати кваліфікацію в галузі внутрішньосообистісних конфліктів. Тільки так вони зможуть бути більш успішними у вирішенні проблем учнів та сприяти їхньому успіху в навчанні та житті.

Вивчення внутрішньосообистісних конфліктів та аналіз базових понять дослідження у цій області має велике значення для педагогів. Розуміння цих концепцій дозволяє створити більш ефективні підходи до роботи з учнями і сприяти

їхньому розвитку та успіху.

Педагоги повинні бути готові враховувати внутрішньоособистісні конфлікти як невід'ємну частину особистісного розвитку учнів. Діагностика, розуміння та підтримка в цьому контексті є важливими завданнями для педагогів. Також, важливо наголосити, що робота з внутрішніми конфліктами вимагає терпимості та спеціальних навичок, які педагоги можуть розвивати у себе через підвищення кваліфікації та навчання [2].

Розуміння базових понять, пов'язаних із внутрішньоособистісними конфліктами, і їх вплив на професійну педагогіку допомагає педагогам створити більш ефективні методи та стратегії роботи з учнями. Педагоги повинні залишати відкритий діалог і підтримку для вирішення внутрішніх конфліктів та сприяти розвитку учнів. Вивчення цього питання і підвищення кваліфікації можуть полегшити роботу педагогів у сфері внутрішньоособистісних конфліктів та сприяти успішному навчанню та розвитку здобувачів освіти.

Важливо пам'ятати, що внутрішньоособистісний конфлікт може приймати різні форми та мати різний характер у різних учнів. Це може бути стосовно самоідентифікації, страхів, неуспішних спроб, низки внутрішніх суперечностей, або навіть низки емоційних та психологічних труднощів. Тому педагоги повинні бути готові адаптувати свої підходи до кожного конкретного випадку та розробляти індивідуальні стратегії для допомоги кожному учневі.

Наприкінці, важливо наголосити, що педагоги грають ключову роль у вирішенні внутрішніх конфліктів учнів, і їхні зусилля спрямовані на покращення як навчання, так і загального розвитку здобувачів освіти.

Література:

1. Маланьїна Т.М. "Психологічні особливості подолання вчителями внутрішньоособистісних конфліктів" [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/19667116.pdf>

2. Боброва Л.Г "Психологічні особливості внутрішньоособистісних конфліктів майбутніх психологів" [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/1292/1/E_CHALA_APP_%D0%A210_C8_IS_IPSP.pdf

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.П. Рубан

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАЗКОТЕРАПІЇ В РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Модернізація, соціально-економічні перетворення та реформи, що відбуваються в системі освіти, суттєво змінили погляд на проблему розвитку творчої індивідуальності. Дедалі пріоритетнішим стає активне формування нових соціально-культурних цінностей та ідеалів, у яких актуалізується проблема розвитку індивідуальності людини, її самовираження, творчої самореалізації. В даний час здобувач освіти - майбутній педагог стає суб'єктом освітньої діяльності, що постійно розвивається, основним завданням якого є - повною мірою реалізувати свій внутрішній потенціал, проявляти інтелектуальну і творчу ініціативу, вносити індивідуальне, нове і креативне в педагогічну дійсність.

У сучасному освітньому просторі постійно збільшуються обґрунтовані вимоги щодо якості підготовки майбутніх педагогів. Особлива увага звертається на готовність педагогів працювати в освітньому середовищі, що постійно змінюється, в ситуації багатозадачності та варіативності освітніх програм. Значним у професійній підготовці педагогів є формування у них умінь працювати в команді, створювати нові методичні та творчі продукти.

У суспільстві значно зростає значимість становлення та розвитку творчої індивідуальності особливо у педагогічному закладі вищої освіти, оскільки від ступеня сформованості творчої індивідуальності майбутніх педагогів залежить їх здатність створювати умови у розвиток творчої індивідуальності майбутніх вихованців і учнів.

Аналізуючи вітчизняний та зарубіжний досвід використання психолого-педагогічних технологій у процесі професійного та особистісного становлення та розвитку здобувачів освіти педагогічних спеціальностей, можна помітити особливий науковий інтерес до різних технологій психотерапевтичного характеру. З погляду гуманної педагогіки різні аспекти психотерапевтичних технологій відбито у працях Ш.А. Амонашвілі, К.Д. Ушинського, Я. Корчака, А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, та ін. Великі педагоги казкотерапії визначали особливе місце в освітньому процесі, вважаючи її використання важливою та значущою складовою кожного педагога. Казка є універсальним засобом для дітей та дорослих, що спонукає їх до позитивної зміни навколишнього світу, творчого та творчого перетворення. Для майбутніх педагогів це особливо важливо, оскільки сприяє розвитку їхньої креативності, формуванню творчої позиції. Казкотворчість, як елемент комплексної казкотерапії, розвиває творчу уяву, індивідуальність та креативність, дозволяє подавати інформацію колегам та учням недидактично та ненав'язливо.

У процесі розвитку творчої індивідуальності майбутніх педагогів, використовуючи педагогічний потенціал казкотерапії, у суб'єктів освітнього процесу активізуються творче мислення, творчий підхід до справи, виявляються лідерські якості, цілеспрямованість та гармонійність, креативність, свобода та відповідальність, сила волі, постійний саморозвиток, позитивна Я-концепція, високий рівень творчої самореалізації, творчу уяву та ін.

КРЕАТИВНА ПЕДАГОГІКА І ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Педагогіка - одна з найбільш творчих професій. Відсутність або обмеженість педагогічної творчості може завдати значної шкоди національній системі освіти в короткостроковій перспективі та потенційно руйнівної в довгостроковій [1, с. 165-174]. Креативна освіта - це нова галузь освіти в усіх її формах і проявах (випереджальна і перспективна, безперервна і поетапна, інкрементна і спадкова), яка орієнтована на безперервне формування творчої особистості. За останні роки ми бачимо кардинальні зміни у методах навчання. У протиположності старому способу навчання шляхом заучування та читання, почали з'являтися сучасні та інтерактивні методи навчання. Стрімкий розвиток науки та поява нової інформації, вимагають активних та незалежних особистостей з добре розвиненою креативністю, гнучким мисленням та швидкою реакцією на нове, але адаптуватися до зміни методів навчання до нових креативних методик є проблематичним.

Освіта - це потреба, для створення грамотного суспільства. Мотивація та креативний підхід є важливими у процесі навчання, а вчителі несуть за це відповідальність. Креативність в освіті - це ентузіазм, бажання досягти успіху, віра в ідеали та цінності - все те, що необхідно для дійсно якісного освітнього процесу. Учні та студенти потребують не лише теоретичної підготовки, а й способів здобуття нових знань, які забезпечують передачу та вдосконалення практичних навичок і готовність вирішувати будь-які проблеми.

Питання розвитку творчих здібностей зараз набуває особливого значення. Це пов'язано з тим, що в усіх сферах людської діяльності саме творчі та винахідливі люди здатні постійно шукати нове та унікальне. Тому головне завдання сучасної школи та інших закладів - "розвивати креативність", формувати активну особистість, здатну до творчого мислення, створювати умови для розвитку самосвідомості, самооцінки, самореалізації, саморегуляції та здатності інтегруватися в соціокультурну сферу, розвивати у дітей інтерес до знань, вчити їх здобувати знання. Саме такими завданнями займається креативна педагогіка.

Креативна педагогіка - це наука і мистецтво креативного навчання, тобто дослідження про те, як формується (розвивається) творчість і творча особистість, а також уміння і мистецтво застосовувати ці знання. Поняття "креативна педагогіка" виникло в середині 20-го століття, коли стало зрозуміло, що старі методи навчання та вирішення проблем не відповідають потребам суспільства. Були створені школи, де навчали творчості, і народилася нова педагогіка - педагогіка креативності. Ця педагогіка спрямована на розвиток творців (креативних особистостей), які здатні впоратися зі зростаючою складністю життя і стрімким розвитком суспільства. Мета креативної педагогіки - перетворити кожен урок на творчий навчальний процес і розвивати творчих фахівців, які мають здатність і бажання вчитися самостійно, що робить їх більш ефективними, ніж тих, кого випускає традиційна школа [2]. Сьогодні здобувачі освіти потребують не лише знань, а й належного рівня життєвих навичок - розвитку особистісних якостей, які дозволять їм знайти своє місце в житті, визначити свої інтереси та вподобання, стати активними членами суспільства та почуватися впевнено.

Сучасні методи навчання - це єдиний спосіб відповідати вимогам сучасного суспільства. За думкою дослідників, основною перевагою креативного підходу, при

його введенні до навчання є:

- досягнення реалістичних результатів;
- формування ефективних стратегій управління, співпраці та співтворчості в освітній та подальшій професійній діяльності;
- набуття навичок розробляти та застосовувати власні методи вирішення професійних завдань;
- самооцінювати свої освітні та професійні досягнення.

В даний момент ми все ж таки можемо почути від багатьох здобувачів освіти, що їх навчання складається з зазубрювання та великого обсягу завдань. Викладачі, в основному, у свою чергу не зацікавлені в наданні потрібних фахових знань, а лише пічкають здобувачів освіти дуже поверхневими знаннями разом з розрахунками, без можливості підійти до питання з іншої сторони. При такому підході, надії на зацікавленість у подальшому навчанні не буде. Даний факт ставить під сумнів якість сучасного навчання.

Звичайно запам'ятовування - це, безумовно, корисний спосіб, але він не дуже допомагає в подальшому житті та роботі. Тільки практичний досвід і знання можуть допомогти в подальшому розвитку здобувача освіти як спеціаліста. У сучасній освіті акцент робиться на досвідченому навчанні, що є вимогою часу.

Сучасні методи та креативні підходи до навчання сприяють формуванню або розвитку креативного підходу до розуміння основних принципів науки і техніки [1]. Вони не лише заохочують студентів представляти свої ідеї та ініціативи, записувати свої відповіді, вивчати та відповідати на опитування, але й виділяють студентів на основі їхніх інтересів, потреб та діалогу на уроках. Завдяки навчальній діяльності здобувачі освіти вчаться співпрацювати, а також цінувати роботу своїх однолітків; навчальна програма ставить їх інтереси на перший план і спрямовує на досягнення своїх цілей, залучає до навчання [2].

Однією з визначальних характеристик сучасних методів навчання є їхня висока інтерактивність. Дуже дієвим є евристичний метод, який полягає у взаємодії викладача і здобувача освіти на основі створення протиріч між інформацією і знаннями, між теоретично можливими методами вирішення проблем і неможливістю їх застосування на практиці [1]. Студенти самостійно засвоюють частину програми за допомогою пізнавальних завдань, викладачем визначено обсяг і рівень складності, викладання подається у формі евристичних бесід, диспутів та дидактичних ігор.

Викладачі заохочують студентів працювати в малих групах або індивідуально над навчальними завданнями для досягнення бажаних результатів. Це дозволяє учням обмінюватися знаннями один з одним. Здобувачі освіти вчаться співпрацювати і розвивають навички спільної роботи. Це також дає їм перевагу, коли в майбутній професійній діяльності.

Важливою характеристикою сучасних методів викладання базових наук і технологій є те, що вони є студентоцентрованими. Викладач виступає лише в ролі керівника, в той час як здобувачі освіти беруть участь у всьому процесі навчання.

Проблема, що виникає при даних обставинах – це навчання, яке проходить дистанційно.

Цей аспект не дає в повній мірі працювати по даним методам так, як це було задумано. В даній ситуації, ми не маємо змоги прямо спілкуватися у групах та не маємо здорового контакту, що може додати колективу більшого включення у справу.

Однак у сучасній освіті ми бачимо ширший сценарій, який заохочує здобувачів освіти досліджувати і вчитися глибше, щоб задовольнити свою допитливість. В останні роки ми стали свідками змін в галузі освіти з впровадженням різноманітних сучасних методів викладання та впровадженням технологій разом з інноваційними методами навчання [2].

Як традиційні, так і сучасні методи навчання мають свої переваги та недоліки.

Переваги сучасних методів викладання слід розглядати в світлі традиційних методів, а традиційні методи не слід повністю ігнорувати [1]. Однак сучасні методи навчання є більш придатними для цього століття, оскільки вони адаптовані до навколишнього середовища і суспільства. Науковці сформулювали найважливіші характеристики освітньої креативності (здатності до творчості) наступним чином: пошуково-проблемний стиль мислення; проблемне бачення; розвинена творча уява, фантазія; специфічні особистісні якості (допитливість, незалежність, лояльність, відданість, схильність до ризику) та специфічні мотивації (творчий інтерес, пристрасть до творчого процесу, бажання досягти результату, потреба в самореалізації). Для того, щоб здобувачі освіти зробили кроки на шляху до творчості, викладачам також необхідно розвивати творчі риси особистості, які дозволять їм відчувати радість, хвилювання і щастя від творчої діяльності.

Література:

1. Педагогічна творчість: методологія, теорія, технології / В.П. Андрущенко [та ін.]. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – С. 165-174.

2. Формування креативних здібностей засобами української літератури як шлях до розвитку самоосвітньої компетентності учнів // Про «На Урок»: сайт. – URL: <https://naurok.com.ua/stattya-formuvannya-kreativnih-zdibnostey-zasobami-ukra-nsko-literaturi-yak-shlyah-do-rozvitku-samoosvitno-kompetenci-uchniv-233049.html>

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.П. Рубан

АБІТРАЦІЯ, ВЗАЄМОДІЯ З КОНФЛІКТНИМИ ОСОБИСТОСТЯМИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Під арбітрацією розуміють вирішення конфлікту за допомогою незалежної, нейтральної особи – арбітра (або групи арбітрів), який уповноважений винести обов'язкове для сторін рішення [1]. Як правило, сторони, що беруть участь у конфлікті, мають незначне відношення до вирішення конфлікту. Рішення приймається арбітром і передує вивченню інциденту або навіть ланцюжка інцидентів. Учасники конфлікту можуть вплинути на процес вивчення на свою користь, вигідно для себе представивши картину інциденту, але за правилами судових розглядів вони зобов'язані правдиво сприяти процесу встановлення дійсних обставин.

Основні засади, що регламентують цей процес:

– довіра арбітру права застосування вирішальних процедур та приписування йому компетентності у застосуванні процесуальних форм (норм) під час вирішення конфлікту. Учасники заздалегідь довіряють авторитету та мудрості арбітра у прийнятті рішення, що вирішує їхню проблему, або арбітр об'єктивно володіє правами прийняття рішень по відношенню до конфліктної ситуації;

– центр прийняття рішень - арбітр. Робота арбітра полягає у зваженому оцінюванні (кваліфікації) випадку згідно з визначеними заздалегідь нормами та правилами. Однак він не обов'язково має розбиратися у процесах вирішення конфлікту з самими учасниками;

– компетентність арбітра в предметі конфлікту. Арбітр повинен розумітися у предметі конфлікту. Зазвичай, предметом конфлікту виступає право, а його процесуальною характеристикою - правова форма;

– компетентність арбітра у дізнанні та прийнятті рішень. Арбітр повинен розбиратися в процесі встановлення фактичних обставин, що призвели до суперечки та в нормах прийняття рішень [2].

Типовий сценарій арбітражу загалом виглядає так:

1) не зумівши вирішити у безпосередній взаємодії конфлікт сторони звертаються до арбітра зважаючи на те, що він має достатній досвід, ресурси як нормативних положень, регулюючих такого типу ситуації. Довіра до арбітра у конфліктному процесі - ключова характеристика.

2) бесіда арбітра з одним із учасників конфлікту з його ініціативи.

3) розмова із другим учасником конфлікту, якій може передувати збирання додаткової інформації.

4) аналіз конфліктної ситуації арбітром, спрямований встановлення істини і вироблення арбітражного рішення.

5) зустріч із обома учасниками конфлікту та доведення до них арбітражного рішення. Арбітрація може проходити не в такій розгорнутій формі. Для вирішення конфлікту буває достатньо, що арбітр приймає рішення лише з урахуванням спостереження конфлікту учасників, як у спорті [2].

Існують численні різновиди арбітражу:

– зобов'язуюча арбітрація - коли конфліктуючі сторони обирають нейтральну особу (осіб) для розгляду питання та винесення остаточного рішення, що має обов'язкову силу;

– обмежена арбітрація - в якому сторони обмежують свій ризик, встановлюючи певні межі до початку арбітраційного розгляду. Обмеження повідомляються арбітру, і якщо рішення арбітра виходить за зазначені межі, то взаємні претензії задовольняються відповідно до раніше досягнутих угод;

– арбітрація «остаточної пропозиції» - в якому кожна зі сторін має подати на розгляд свій варіант рішення з спірного питання, та арбітр має право вибрати будь-який з них без будь-яких змін;

– рекомендаційна арбітрація - коли рішення, винесене арбітром, має рекомендаційний характер (наприклад, звернення до експерта, який дає висновок щодо спірних питань);

– посередницька арбітрація - форма змішаного врегулювання конфлікту, коли сторони домовляються, що питання, які не вирішені шляхом посередництва, будуть вирішені за допомогою арбітрації [3].

Щодо доречності арбітражу, то до безумовних переваг такої моделі можна віднести її «стримуючий» конфлікти із застосуванням насильства або несправедливих способів вирішення характер. До мінусів такої моделі можна віднести її негнучкість. Вона залишає скривджених та тих, хто програв, бо процесу узгодження рішення з учасниками конфлікту не відбувається. Водночас, може знизитися кількість деструктивних конфліктів, зросте кількість незадоволених.

Література:

1. Гірник А. М. Основи конфліктології. — Вид. дім «Києво Могилянська академія», 2010. - 164-165 с.

2. Мудрик К. А. Юридичний конфлікт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/28555/1/Магістерська%20робота%20Мудрик%20К.А.%20ППМ-23.doc.pdf>

3. Пластовий шлях [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/25161/file.pdf>

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.П. Рубан

РОЗВИТОК ІНТУЇЦІЇ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Педагогіка багато століть розвивалася переважно як наука нормативна і являла собою збирання більш-менш корисних практичних рекомендацій і правил виховання та навчання. Одні з них стосуються елементарних прийомів роботи і не потребують теоретичного обґрунтування, інші впливають із закономірностей педагогічного процесу і конкретизуються в міру розвитку теорії та практики.

Підготовка сучасних наукових спеціалістів, здатних самостійно знаходити і аналізувати нову інформацію, освоювати нові знання, самостійно вести пошук шляхів вирішення складних проблем, неможлива без розгляду синтезу інтелектуальної та інтуїтивної активності у професійній діяльності.

У цьому контексті стратегічного значення набуває освіта і навчання здобувачів професійної освіти. Ключовою складовою професійної освіти постає сукупність компетентностей фахівця у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що включає елементи логічної, методологічної, евристичної, загальнонавчальної діяльності, співвіднесенням з реальними об'єктами, які пізнаються учнем.

Метою нашого дослідження є виявлення ролі інтуїції як необхідної складової професійної освіти.

По-перше, давайте розглянемо, що представляє собою інтуїція взагалі. Інтуїція – це здатність людини в деяких випадках несвідомо, чуттям уловлювати істину, передбачати, вгадувати що-небудь, спираючись на попередній досвід, знання й т. ін.; чуття, проникливість, здогад [1]. Споконвіку інтуїцію пов'язували з таємничими явищами. Таємничість виявлялася в тому, що людину якась ідея «освяла» раптом (виникав інсайт) [2]. Вона була вражена несподіванкою виникнення ідеї і, не знаходячи ніякого прийняттого пояснення її походження, відносила це до невідомих сил. Що ж так вражало людину? Насамперед те, що ще за кілька миттєвостей до осяяння вона не відчувала ніяких його провісників.

У вітчизняній та зарубіжній філософії та психології проблема інтуїції стала міцно зв'язуватися з ідеалізмом і викликала серед учених-матеріалістів скептичне і неприязне ставлення. В їх уявленнях поняття «інтуїція» представляла собою середньовічне шарлатанство, відтворюю дух містицизму і ірраціоналізму. До середини 30-х рр.. ХХ ст. уявлення про інтуїцію зникло з радянської психології та філософії. Лише в 1957 р. в роботі І. С. Сумбаєва поняття «інтуїція» знову з'являється як відображення підсвідомої діяльності, що переважає на початкових етапах творчості, а потім ця діяльність стала вивчатися й експериментально [2].

Ще одне, немало важливе питання - умови формування інтуїції. До них відносяться: ґрунтовна професійна підготовка людини, глибоке знання проблеми; пошукова ситуація, стан проблемності; дія у суб'єкта пошукової домінанти на основі безперервних спроб вирішити проблему, напружені зусилля по вирішенню завдання; наявність «підказки». Таким чином, якщо людина знаходиться під впливом цих факторів, в неї відбувається інсайт.

Наступне питання, яке ми розглянемо, це роль інтуїції в професійній освіті. Оскільки творчі компоненти присутні майже у всіх професіях, важливість розвитку інтуїції стає очевидною. Творче мислення полягає не в зведенні нових завдань до відомих способів їх вирішення, а вимагає вміння побачити задачу в цілому, піддаючи критиці всі відомі методи [3]. Фахівець професійної освіти повинен побачити

обмеженість, схематичність старого методу розгляду проблеми і вміти вийти за рамки звичних, схвалюваних логікою і здоровим глуздом уявлень. Саме такий новий, цілісний погляд на проблему досягається за рахунок інтуїції. У майбутній професійній діяльності фахівця професійної освіти необхідні інтуїтивні рішення, особливо в обстановці дефіциту часу та інформації, при пошуку нових підходів до старих проблем і для адекватної взаємодії з іншими людьми, особливо в системі педагогічної взаємодії [3]. Науковець Є.М. Підгірний зазначає, що «обґрунтування ідеї інтуїтивного осягнення реальності як особливої форми пізнання і намічання орієнтирів її концептуального прочитання, дає змогу виділити основи інтуїтивного пізнання...» [3]. Отже, можемо бачити, що інтуїції буває достатньо для розсуду істини, але її недостатньо, щоб переконати в цій істині інших і самого себе. Для цього необхідно доказ.

Успіх інтуїтивного рішення залежить від того, наскільки здобувачу професійної освіти вдалося звільнитися від шаблонів, переконатися в непридатності раніше відомих шляхів і разом з тим зберегти захопленість проблемою, не визнати її нездійсненним. Відповідь приходить тільки тоді, коли є чітко сформульоване питання (проблема) і тільки після наполегливої і довгого пошуку. Підказка виявляється вирішальною у визволенні від стандартних, шаблонних ходів думки [3]. Для цього застосовуються, наприклад, робота над подоланням підсвідомих бар'єрів та стереотипів, евристичні методи розв'язання професійних задач тощо.

Підбиваючи підсумки, можемо зазначити, що інтуїція в професійній освіті дає змогу майбутньому фахівцю швидко знайти вирішення проблеми, але для цього потрібні певні підказки. Фахівець, в якого більш розвинута інтуїція, діє впевненіше, проте, аби довести іншим своє рішення, потрібні докази. Щоб прийняти правильне рішення, потрібно бути під впливом таких факторів умов виникнення інтуїції: ґрунтовна професійна підготовка людини, глибоке знання проблеми; пошукова ситуація, стан проблемності; дія у суб'єкта пошукової домінанти на основі безперервних спроб вирішити проблему, напружені зусилля по вирішенню завдання; наявність «підказки». Перші три фактори набуваються у результаті досвіду, а на останньому відбувається інсайт.

Література:

1. Словник української мови: в 11 том. - Том 4, 1973р. - стор.41 Академічний тлумачний словник (1970-1980) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/intujicija>
2. Соціально-педагогічна робота щодо розвитку педагогічної інтуїції у майбутніх педагогів [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0b65635b2ac68a4d53b89521306d36_0.html
3. Теоретичні засади прояву інтуїції в педагогічній діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/9284285/page:3/>

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.П. Рубан

ЕКСПЕРТНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ГАЗОЗВАРЮВАЛЬНИКІВ ЗАСОБИМ КВАЛІМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Проведення теоретичних та експериментальних досліджень потребує кількісної і якісної оцінки результатів. Сучасні педагогічні дослідження все частіше застосовують метод експертних оцінок при розробці моделей, алгоритмів, програм тощо. Метод експертних оцінок дозволяє кількісно оцінити об'єкти дослідження за певною ознакою, упорядкувати їх та запропонувати класифікацію об'єктів.

Експертний метод дослідження застосовується в тих випадках, коли: на основі відомих законів неможливо передбачити поведінку системи в майбутньому; коли неможливо провести експериментальну перевірку ходу процесу; за наявності невизначених факторів, які не піддаються контролю; за наявності багатоваріантних шляхів рішення проблеми; при неповноті інформації, на основі якої приймається рішення.

Педагогічні інновації щодо впровадження в систему професійно-технічної освіти дуальної форми підготовки кваліфікованих робітників потребують оцінки фахівців. Необхідно визначити проблеми впровадження дуальної форми підготовки газозварювальників, завдяки розповсюдженню педагогічного експерименту в межах підготовки інших робітничих спеціальностей. Існують різні методики проведення експертного оцінювання. Відомі дослідники пропонують свої розробки цього методу наукових досліджень.

Мета дослідження – запропонувати методику експертного оцінювання дуальної форми підготовки газозварювальників у професійно-технічному закладу освіти.

Об'єкт – експертна оцінка як метод наукового дослідження. Предмет – методика експертного оцінювання дуальної форми підготовки майбутніх газозварювальників під час професійного навчання засобами кваліметричного моделювання. Експериментальні впровадження в професійно-технічні заклади освіти дуальної системи в Україні стикається з проблемами практичного характеру:

1) робочими навчальними планами передбачено чергування теоретичного та виробничого навчання протягом тижня, що не відповідає вимогам роботодавця, який вимагає відокремити теоретичне навчання від виробничого та проводити його на виробництві у повному тижневому обсязі; 2) віковий ценз для учнів, що підписують угоди, 18 років (до 18 років учні не мають права самостійно підписувати тристоронню угоду); 3) підписання угод з підприємствами за вимогами МОН України (промислові підприємства пропонують власні форми угод згідно з галузевими вимогами, особливо ДТЕК); 4) кожного разу коли починається дуальна форма навчання-початок дуже гарний, все організовано, достатньо часу приділяється учням, але з часом стикається з проблемою, що зі сторони підприємств не мотивовані керівники дільниць, наставники; 5) працівники підприємств, які залучаються до навчання учнів, не володіють знаннями методики викладання, педагогіки і психології професійного навчання, положення про організацію навчально-виробничого процесу; 6) приходиться організувати професійного навчання підлаштовуватися під вимоги виробництва (кількість днів на тиждень на виробництві, кількість учнів, та кількість супроводжуючих майстрів, регламент часу знаходження учнів на виробництві).

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, В.Б. Бакатанової

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ВАЖЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ САМОВИХОВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Самовиховання як особистісна характеристика виникає тоді, коли людина підготовлена і замислюється над своїм майбутнім, виявляє самостійність у своєму повсякденному житті. Самовиховання відбувається під впливом всієї сукупності виховних факторів, що включають і виховну роботу в освітньому закладі та моральну соціалізацію в сім'ї, і представляє той необхідний етап у вдосконаленні особистості, коли йде активна робота над собою. У цей період особистість усвідомлює свої недоліки і співвідносить їх зі своїми перевагами, в неї виникає бажання виправити недоліки у своїй поведінці, характері.

Робота з самовиховання починається з самоаналізу, усвідомлення своїх успіхів і невдач, із невдоволення собою, що виникає в процесі порівняння своїх результатів діяльності з досягненнями інших людей, оцінки своїх вчинків, аналізу своїх психічних станів, переживань. На основі отриманих даних про свою особистість у людини починає формуватися вже вольовий компонент, що визначає самовиховання, як уміння ставити перед собою певну мету та прагнення її досягати. З появою мети формується і внутрішнє бажання її досягти. У цьому грамотне досягнення мети передбачає наявність контролю, що формує самоконтроль. Тобто особистість усвідомлює те, що зроблено, а що ще не зроблено або зроблено погано, контролює себе і оцінює результати виконання поставленого завдання. При цьому не варто забувати і про мотиви. До самовиховання можуть спонукати як зовнішні впливи (наприклад, ідеологічні та моральні вимоги суспільства, вимоги колективу та окремої особистості), так і внутрішні (матеріальні та духовні потреби, особисті інтереси людини). Як і будь-яка діяльність, самовиховання формується мотиваційною сферою, цілями, способами досягнення та досягнутими результатами.

Цілі самовиховання можуть бути різними: починаючи з самоствердження і закінчуючи самовдосконаленням. Враховуючи цей факт, можна говорити про те, що цілі завжди відрізнятимуться стосовно різних аспектів самовиховання. Наприклад, можуть бути такі цілі: розвинути в собі певні особистісні якості; покращити психічні процеси (мислення, уява, пам'ять); вдосконалити можливості; сформувати вміння комунікувати; виробити конкретні навички, необхідні для здійснення тієї чи іншої діяльності та багато інших. При цьому можуть бути поставлені умовно «дрібні» цілі як похідні від глобальніших, наприклад, таких як прагнення керувати, підкорятися чи співпрацювати з іншими, а також під впливом сучасних трендів: «Зараз усі займаються самовихованням. Нині це модно».

Самоосвіта особистості тісно пов'язане з самовихованням і вважається однією з його частин. У чому полягає цей взаємозв'язок? Для більшості здобувачів освіти на сьогодні характерна тенденція до постійного самовдосконалення, прагненню розвивати одні якості особистості і викорінювати інші, тобто здобувачі освіти займаються самовихованням. Вони ставлять перед собою певні цілі та докладають усіх зусиль для їх досягнення. При вирішенні поставленої задачі використовуються різні методи та засоби, у тому числі самостійний пошук та обробка знань. Активізація прагнення здобувача освіти до самовиховання та самоосвіти – невід'ємна частина підготовки майбутніх спеціалістів у закладах вищої освіти.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ІНЖЕНЕРІВ – ПЕДАГОГІВ

Метод проєктів у західних країнах відомий з початку ХХ ст. І хоча цей метод не є новим для світу в українській системі освіти, його широке застосування тільки розпочинається. Використання проєктів дозволяє вирішити важливе питання будь-якої вищої освіти - поєднати теоретичні знання з їхнім практичним застосуванням. Метод вчить розв'язувати конкретні виробничі проблеми, вивчати їх не тільки в теорії але й переходити до практики. Застосування цього методу дозволяє організувати викладачу певний комплекс дій, які виконуються студентами самостійно. Під час виконання здобувачами освіти такий дій вони вирішують значущу проблему, що в результаті завершується створенням певного нового продукту. В європейських мовах слово «проєкт» запозичене з латині: дієприкметник *projectus* означає «кинутий уперед», «що виступає, спадає на очі».[1]

Отже, проєктне навчання, завдяки своїй орієнтації на самостійну роботу сприяє формуванню важливих якостей у майбутніх фахівців таких, як здатність оволодівати новими знаннями, досягати практичних результатів завдяки розв'язанню теоретичних або практично значущих фахових завдань. Це не єдині переваги даного методу, які вказують на необхідність його активного впровадження у навчальну практику під час фахової підготовки у вищих закладах освіти, є й інші: робота відбувається в групі; проблеми розв'язують студенти; відбувається здійснення кооперативної діяльності, пов'язаної з виконанням проєкту; формування вмінь презентації себе, групи та результатів праці; студент виступає в ролі активного учасника освітнього процесу (саме, як суб'єкт а не тільки об'єкт навчання). Науковці розглядають проєкт як довготермінове домашнє завдання, яке полягає у самостійному і глибинному дослідженні студентом чи групою студентів обраного питання чи явища [2].

Метод проєкту – це навчання через дослідження цікавої для студентів проблеми, навчання, коли робота безпосередньо спрямована на самостійний розвиток особистості студента. Крім того, даний метод відповідає викликам сьогодення які передбачають наявність у сучасних фахівців таких якостей – готовність вчитися все життя, здатність адаптуватися до швидкоплинних умов праці, вміння працювати в команді.

Головне, проєкт має бути прив'язаний до реальної професійної ситуації, що дозволяє генерувати нові ідеї, розвивати креативність. Але для вирішення таких завдань проєкт має відповідати певним вимогам. Як зазначає[3] даний метод має відповідати наступним критеріям:

- бути цікавим для студентів;
- спиратися на здобуті під час навчання знання та навички;
- мати креативний характер, тобто відкриття або ж винайдення чогось нового;
- реалізовуватися як дослідницький процес (від планування перебігу через аналіз інформації, використання різноманітних стратегій вирішення проблем до опрацювання висновків та постановки подальших питань) .

Таким чином, використання методу проєктів у фаховій підготовці сприяє вирішенню важливого завдання – підвищення якості вищої освіти через формування у здобувачів вмінь застосовувати теоретичні знання на практиці, генерувати нові ідеї (винаходити щось нове).

Література:

1. Воронова Є. М. Проєкт як метод навчання у вищій школі // Вісник ХНАДУ, - Вип. 94, 2021, С.215-217.
2. Елькін І. Метод проєктів у фаховій підготовці вчителів нової української школи//Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020, Т., №68, С.249-251.
3. Шубіна І. Особливості використання методу проєкту у вищій школі//Вісник Військового інституту київського національного університету ім. Тараса Шевченка . Збірник наукових праць. Випуск.22,- Київ, 2009. С.193 – 199.

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.Ю. Шемигон

ТЕХНОЛОГІЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ

В сучасному світі, де переважає науково-технічний та соціальний прогрес взаємодія людей на роботі стає дедалі складнішою. Водночас, безперечно, зростає роль психологічних чинників, взаємовідносин та міжособистісних стосунків у робочих групах. Відповідно це стосується і освітніх колективів.

Сьогодні в освітньому процесі спостерігаються відхилення від принципу, які проявляються в конфліктних ситуаціях, що виникають в системі між вчителями. В останні роки багато досліджень присвячено психологічним аспектам конфліктної взаємодії вчителів. Дана робота підкреслює необхідність глибокого і всебічного професійного аналізу педагогічних конфліктів і методів їх попередження.

Педагогічний конфлікт – природне соціальне явище [1]. В силу того, що всякий колектив проходить в своєму розвитку через серію внутрішніх конфліктів, він не може існувати без внутрішньої напруженості і без сутичок між певними позиціями, представленими в ній, між угрупованнями людей [1]. Педагогічний колектив – це складний організм, в який входять особистості з різними статусами, соціальними установками та інтересами, а також різні соціальні освіти, які прагнуть зайняти більш високе місце в структурі колективу, змінити існуючі норми діяльності або систему відносин всередині організаційної структури [2]. Багато вчених відзначають, що конфлікт сприяє збереженню стійкості і життєвості організації. Конфлікт може сприяти більш чіткого розмежуванню між групами, зміцнювати єдність групи, посилювати соціальний контроль.

Загалом важливо розвивати технології попередження педагогічних конфліктів, для цього доцільно зазначити технології наступних попереджень [2]:

- має бути відкрите та ефективне двостороннє спілкування між вчителями, воно є важливим кроком у запобіганні конфліктів, тобто регулярні зустрічі, обмін ідеями та зворотній зв'язок допомагають побудувати довіру та взаєморозуміння між співробітниками;

- вчителі повинні прагнути визначити спільні педагогічні цілі та завдання, це сприятиме узгодженості дій і підходів, а також прояснить роль кожного вчителя в досягненні поставлених цілей; створення позитивної атмосфери в школі допоможе знизити ризик виникнення напруженості та конфліктів;

- проводити тренінги та семінари з вирішення педагогічних конфліктів, вони можуть допомогти вчителям розвинути навички розв'язання конфліктів та зменшити їхню інтенсивність;

- заклади освіти можуть розробити чіткі та справедливі процедури вирішення конфліктів, які дають можливість вчителям висловлювати занепокоєння та звертатися за підтримкою до керівництва.

Отже, умовами подолання та попередження конфліктів є: своєчасна і точна діагностика причин конфлікту; взаємна зацікавленість у подоланні протиріччя, заснована на взаємному визнанні інтересів кожної зі сторін, а також спільний пошук шляхів мінімізації конфлікту.

Література:

1. Kabziuk N., Stepanyshena O. Гармонізація стосунків педагога зі студентами як запорука попередження конфліктів // Innovative Technologies in Preschool Education. – 2021. – Т. 4. – С. 117-121. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://preschool->

conference.com/index.php/conference/article/view/23/23

2. Саула Ю. В. Шляхи попередження і розв'язання педагогічних конфліктів.

[Електронний ресурс] – Режим доступу:

https://library.vspu.net/bitstream/handle/123456789/9258/Saula_Pedagogichni_poschuk_v_12_2021-141-142.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Під керівництвом: доц. каф. ПММО, Н.П. Рубан

СЕКЦІЯ: ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

ОБРАЗИ ЖИТТЯ ТА СМЕРТІ У СТУДЕНТСТВА СЬОГОДНІ

Сьогодні життя та смерть вже не такі філософські абстракції, як два роки тому. Стали не рідкими звернення за психологічної допомогою з питань прояву танатофобії серед різних вікових груп, починаючи з 3 років. В дослідженнях з цієї теми, іноземні (Карл Юнг, Х.Когут), та вітчизняні автори (Тетяна Титаренко, Резіда Ткач, Ігор Бондар) підкреслюють концептуально "самоактуалізаційний" зміст характер переживань при зустрічі "абстрактно визначених протилежностей" в житті особистості. Найбільш змістовною з різних моделей (морального протистояння, суперечки здоров'я та нездоров'я), на шляху визначення симптоматичних проявів характеру переживання особистості, може стати "кататимна" модель, за якою, звернення до цих мотивів, може стояти початком усвідомлення власного досвіду.

Починаючи з пандемічного 2020 року, завдяки проведенню психодіагностичних зрізів, ми намагались прослідити роль образів Життя (Життя та Смерті з 2023 р.) в адаптації до навчання в виборці студентів-психологів (n=36). Спочатку виявлення абстракцій Життя полягала в генерації кататимного малюнка сім'ї дослідними, та опису якостей визначених його елементів в житті. Психодіагностичні зрізи торкались: різних аспектів самоактуалізації (САТ Шострома), саморефлексії мотивів вступу, оцінки емоційного стану та самооцінки. Проводились короточасні тренінгові заходи, що зафіксували коливання самооцінок під час експозиції ситуації, що провокували тривожні стани. Серед знахідок цього періоду було виявлення групи "сенситивних осіб" зі зниженою самооцінкою, та відчуттям контролю за часом, переважність мотивів уникання та інш., що характерно для різного роду "прикордонних" розладів адаптації тривожного спектру емоцій.

Серед цієї групи в 2023 р. було проведено дослідження емоційної сфери, що виявило статистичні значущі розбіжності у проявах емоцій, особистісної тривожності та самореферентного "почуття провини" серед дослідних жіночої статі, порівняно з проявами ситуативної тривожності, здебільше як роздратування, у хлопців. Виходячи з положення Х.Когута про формування почуттів провини та сорому як механізму, що символізує суб'єктивний досвід переживання крайнощів життя, ми висунули тезу, що особам, яким притамні такі почуття, краще виводити власні переживання як кататимні образи.

Психотехнічним засобом було обрано «Казкотерапію» з сюжетною лінією та дійовими особами у вигляді Життя та Смерті (з дозволу Резеди Ткач). Проведені діагностичні заходи підтвердили це твердження. Аналіз оповідань 20-річних хлопця і дівчини підтвердили, що створені мотиви не були спрощеними, Життя та Смерть у ході "казки" могли постати разом в одній сюжетній лінії заради «мети», не протиставлялись ні в моральному, ані в "медичному сенсі". Вони навіть могли змінюватись місцями. Порівняно з казками дітей та підлітків більш раннього віку, фіксувалось не спрощене протистояння позицій, а скоріш уособлення різних моментів переживання молодого людини себе в цих образах, які ще потрібно усвідомити та втілити в досвід. Також цікаво, що за мотивами казок, хлопець створив більш символічні мотиви, тоді як дівчина визначила важливим практичний мотив умов договору, за яким Життя (чол.) поступається чимось Смерті заради збереження життя коханої.

Ломакін Г.І.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД КОМБАТАНТІВ ТА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВІЙНИ

Масштабна агресія Росії проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022р. і продовжується по теперішній час, актуалізувала потребу українського суспільства в вирішенні цілої низки соціально-психологічних питань як безпосередніх учасників бойових дій, так і мирних мешканців постраждалих від війни.

Психологічний стан та психічне здоров'я під час військових дій є вкрай важливим.

Багато людей переживають виснаження, спустошення, втому, відчують тривогу й паніку. У зв'язку з цим на теперішній час постає актуальним питання щодо соціально-психологічного вирішення проблем учасників бойових дій та постраждалих внаслідок війни мирних громадян, вирішенні їх нагальних питань, пошуку найбільш ефективних шляхів та методів психосоціальної та психокорекційної роботи.

На нашу думку одним з перспективних напрямків в роботі з означеною категорією громадян є соціально-психологічний супровід, який базується на класичній моделі соціальної роботи з клієнтом (у нашому випадку з ветеранами або членами їх родин, оточенням, внутрішньо-переміщеними особами), за допомогою різних методів та форм соціально-психологічної роботи залежно від індивідуальних потреб і проблем, з урахуванням наявних у постраждалих психологічних ресурсів та їх сильних сторін. Соціальне супроводження як правило передбачає (І.Д. Зверева, О.В. Безпалько) комплекс правових, психологічних, соціально-педагогічних-економічних-медичних, інформаційних послуг впродовж певного (часто тривалого) терміну. Його метою – є поліпшення життєвої ситуації, мінімізація негативних наслідків чи повне розв'язання проблеми одержувача (одержувачів) соціальних послуг. Теоретичні основи соціально-психологічної допомоги особі або родині потерпілого на етапі безпосередньої реалізації втручання ґрунтуються (Т.М. Титаренко, Л. Гриценюк) на принципі допомога заради самопомоги, що передбачає виявлення внутрішніх резервів особи (сім'ї) та розвиток навичок психологічного відновлення і умінь альтернативної поведінки стосовно тієї, що призвела до виникнення неблагополуччя.

Методи соціальної допомоги, що застосовуються на етапі реалізації плану соціального супроводу, досить різноманітні, обираються залежно від конкретних завдань допомоги й особливостей ситуації в родині, можуть втілюватися окремо або комбіновано, одночасно або послідовно – усе залежить від особливостей випадку, можливостей власне соціально-психологічних служб і їх співробітництва з іншими фахівцями й установами, що насамперед досить важливо.

В процесі соціально-психологічного супроводу, при сумісницькій роботі та діяльності фахівців мультидисциплінарних команд і клієнта соціальних послуг, виявлення у нього власних внутрішніх ресурсів для подолання негаразд та життєвих криз, переосмислення ним травматичного досвіду може виступати запорукою подолання негативних психологічних наслідків бойових дій, таких як: психосоматичні розлади, емоційні і особистісні порушення, порушення в когнітивній сфері. Можлива профілактика та психокорекція міжособистісних стосунків та успішна адаптація постраждалих в суспільстві.

ЗВ'ЯЗОК ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН ТА САМОПОЧУТТЯ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Сучасні психолого-педагогічні дослідження показують, що найскладнішою і важкою є проблема встановлення оптимальних стосунків у родині між батьками та підлітками. Період шкільного дитинства – це період, коли психічний і соціальний світ дитини помітно розширюється. Якщо до цього все життя дитини проходило головним чином у сім'ї, то з моменту вступу до школи перед нею відкривається більш широкий світ, який складається з однокласників, учителів, дорослих і дітей.

Розширення світу підлітка відбувається безперервно, хоча і не рівномірно, прискорюючись важливими для неї подіями. Діти починають більш чітко і повно усвідомлювати конфлікти та напружену обстановку у власних сім'ях. Багато підлітків стають свідками сімейних конфліктів у своїй сім'ї або в сім'ях сусідів. Зростаюча спільність дітей з однолітками суттєво впливає на уявлення дітей про себе і своє місце в суспільстві. Більш широкий життєвий досвід відкриває підліткам складності сімейних взаємовідносин, а також вчить такої поведінки, якої від них чекає суспільство. Крім того, такий досвід готує ґрунт для розвитку в них моральних суджень [2].

Сучасні дослідження вказують на єдину важливу мету дій батьків – сприяти зростанню саморегулюючої поведінки у своїх дітей. Дисциплінарні міри, засновані на авторитеті батьків, більш ефективні для розвитку саморегуляції у підлітків, ніж авторитарні методи насадження дисципліни. Коли батьки звертаються до словесних аргументів і пропозицій, дитина схильна домовлятися з ними, замість того, щоб виказувати відкриту неслухняність.

Таким чином, у взаємовідносинах підлітків з батьками необхідне глибоке розуміння їх внутрішнього світу, урахування психологічних особливостей, уміння передбачити, яка міра впливу може бути успішною для розвитку особистості, здійснення індивідуального підходу.

Відносини у будь якій сім'ї визначаються ступенем взаємного розуміння, поваги, підтримки, допомоги, співпереживання і взаєморозуміння, накладають відбиток на психічне і фізичне здоров'я родичів, їхні характери і вчинки, створюють більш-менш сприятливі передумови виховання дітей. Якщо сімейні взаємини високо значущі для підлітка (у його системі цінностей), він прагне до того, щоб його любили, довіряли, прислухалися, зважали на його думку тощо. Якщо сім'я є малозначущою, підліток буде уникати взаємостосунків з її членами, відстоювати свою автономність [3].

Основні феномени, що характеризують сферу дитячо-батьківських взаємин, насамперед, стилі батьківського виховання, батьківські ставлення в контексті розуміння того, які передумови вони створюють для становлення Я дитини, розвитку її ідентичності. Стиль сімейного виховання залежить від характеру емоційних ставлень батьків до дитини і внутрішньо-сімейних взаємин, рівня психологічної спільності батьків і дітей та спрямованості виховного впливу.

У психології виокремлюються параметри взаємодії батьків з дитиною: автономія – контроль, відторгнення – прийняття, вимогливість, міра емоційної близькості, прихильності, суворість, послідовність – непослідовність, повнота задоволення потреб дитини, рівень вимог до неї, міра нестійкості стилю.

Співвідношення цих параметрів й утворює певні стилі батьківського виховання [2].

Спілкування у підлітковому віці є провідною діяльністю, без нього неможливий нормальний розвиток. Тільки в контакті з дорослими підліток бачить себе збоку, порівнює свої можливості, випробовує різні соціальні ролі, формує та удосконалює себе. Значущу роль у формуванні особистості підлітка виконує сімейні обставини, його відношення з батьками, які ми розглядаємо як підґрунтя для будь-якої діяльності [1].

Враховуючи високу практичну значущість проблеми дитячо-батьківських відносин, нами було проведено емпіричне дослідження, у яке увійшли підлітки від 12 до 15 років. Вони були досліджені за допомогою трьох методик, а саме: за методикою «Підлітки про батьків» яка направлена на дослідження поведінки, методів виховання батьків, за методикою «САН» (самопочуття, загальна активність, настрій), яка дає можливість визначити самооцінку психічного стану підлітка, за методикою «Шкала самотності», яка призначена для дослідження рівня суб'єктивного відчуття людиною своєї самотності.

Виходячи з результатів проведеного експериментального дослідження, визначений зв'язок між відношенням батьків до підлітків та їхнім відношенням до себе. Підлітки, які вказали на високий інтерес до них батьків демонструють високі показники у самопочутті (5,3), активності (4,7), настрою (4,2).

Коефіцієнт кореляції Пірсона між показниками інтересу батьків до підлітків і показниками самопочуття склав 0,795 ($p < 0,05$). Коефіцієнт кореляції Пірсона між показниками інтересу батьків до підлітків і показниками активності склав 0,622 ($p < 0,05$). Коефіцієнт кореляції Пірсона між показниками інтересу батьків до підлітків і показниками їхнього настрою склав 0,605 ($p < 0,05$). Це означає позитивну кореляцію: чим більший інтерес батьків до підлітків, тим краще їх самопочуття, активність, настрій.

Таким чином, дослідження підтвердило зв'язок між відношенням батьків до підлітків та їхнім відношенням до себе. Це може стати, з нашої точки зору, надійним підґрунтям щодо практичної психологічної роботи з підлітками та їх батьками.

Література:

1. Повалій Л. В. Специфіка батьківсько-дитячих взаємин у сучасній сім'ї / Л. В. Повалій // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: Переяслав – Хмельницький, Шкіл. світ. - 2006. - № 23/24

2. Токарева Н. М. Сучасний підліток у системі психологопедагогічного супроводу: монографія / Н. М. Токарева, А. В. Шамне, Н. М. Макаренко. – Кривий Ріг, 2014 – 312 с.

3. Dekovic M., Noom MJ, Meeus W. Expectations regarding development during adolescence: Parental and adolescent perceptions // Journal of Youth and Adolescence. 1997. Vol. 26. Issue 3. P. 253-272

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, Г.М. Казарової

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У Україні законодавчо визнано право дітей з особливими освітніми потребами на навчання у закладах загальної освіти за місцем проживання. Загальноосвітні навчальні заклади у свою чергу повинні забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до різних освітніх потреб таких дітей, зокрема адаптувати навчальні плани та програми, методи та форми навчання, використовувати ресурси спеціальної освіти, партнерство з громадою тощо. Система освіти, що передбачає надання освітніх послуг в умовах загальноосвітнього закладу й базується на принципі забезпечення основоположного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання набула назву інклюзивної. У основу такого освітнього процесу має бути закладена співпраця його учасників.

Дослідженнями проблеми побудови різноманітних педагогічних моделей інклюзивного (інтегрованого) навчання дітей з різними типами дизонтогенезу займались В. Бондар, В. Засенко, А. Колупаєва, І. Мамайчук, В. Назарина, Т. Сак, В. Синьов, В. Тарасун, О. Хохліна, С. Шевченко, Л. Шипіцина, Н. Шматко та інші. Фундаментальне дослідження теоретико-методологічних основ інтегрування дітей з вадами психофізичного розвитку у загальноосвітній простір проведене А. Колупаєвою, дослідження особливостей впровадження інклюзивної освіти – А. Капська, М. Перфільєва та інші [1; 3]. Проведене нами дослідження мало на меті встановити особливості впровадження інклюзивного навчання у закладі загальної середньої освіти.

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Ідеологія інклюзивного навчання виключає будь-яку дискримінацію дітей, забезпечує рівне ставлення до всіх, водночас створює необхідні умови для учнів з особливими освітніми потребами. У таких умовах діти без вад уже з раннього віку починають розуміти, з якими труднощами зіштовхуються люди з обмеженими функціональними можливостями, стають чутливими до потреб інших, милосерднішими, толерантніше сприймають людські відмінності, набувають впевненості, що кожен може подолати перешкоди і досягти успіху.

Основна ідея інклюзивної освіти – від інтегрування у школі до інтегрування у суспільство. Спільне навчання має не лише гарантувати право дитини з порушеннями психофізичного розвитку не бути ізольованою від інших, а й забезпечити їй можливість відвідувати ту школу, яку б вона відвідувала, коли б була здоровою. Основний принцип інклюзивного навчання – якомога менше зовнішньої і якнайбільше внутрішньої диференціації [2]. Інклюзивна освіта як сучасна інноваційна тенденція нині широко обговорюється в наукових колах, педагогічною та громадською спільнотами.

Проведене опитування директорів шкіл, вчителів, практичних психологів дало змогу встановити реалії впровадження даної форми навчання. Переважна більшість «особливих» дітей навчається за індивідуальним графіком, отож процес включення у

колектив однолітків не відбувається. Причинами такої ситуації педагогічні працівники вказують відсутність матеріально-технічного та методичного забезпечення. Найчастіше відповідальність за психолого-педагогічний супровід таких учнів покладається на практичного психолога та викладачів. Посади корекційних педагогів, дефектологів у штатному розписі відсутні. Немає і розробленого плану спільних дій усіх учасників такого освітнього процесу.

Отже можемо підсумувати, що сучасні заклади загальної середньої освіти ще не готові повною мірою прийняти дітей з особливими освітніми потребами для їх успішної соціалізації через ряд чинників.

Проблеми пов'язані з інтеграцією дітей з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої освіти, насамперед, виникають тому, що державна політика щодо таких дітей не достатньо ефективна. Відсутність методично-освітніх програм та недостатнє забезпечення кваліфікованими спеціалістами у закладі загальної середньої освіти, не дають повністю реалізувати освітні потреби даної категорії дітей, що, звичайно, не сприяє успішній соціалізації дітей з обмеженими функціональними можливостями та особливими освітніми потребами. Проте інтеграція вищезначеної категорії дітей у єдиний освітній простір явище беззаперечне і вимагає лише часу.

Література:

1. Ілляшенко Т. Інтеграція дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній заклад. *Соціальний педагог*. 2009. №5. С. 26 – 35.

2. Сабат Н. Соціально-педагогічний аспект інклюзивного навчання. *Соціальний педагог*. 2008. №3. С.42 – 46.

3. Олійникова Н.Д., Дудченко Л.О., Кудлай С.В. Методичні рекомендації щодо роботи з дітьми із особливими потребами: Посібник для практичних психологів, соціальних педагогів, педагогів, батьків. Первомайськ, 2011. 136с.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Абасалієвої

Кошарний К. О.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Сучасна освіта, під впливом науково-технічного прогресу та інформаційного буму, вже досить таки тривалий час перебувають у стані неперервного організаційного реформування та переосмислення усталених психолого-педагогічних цінностей.

Слово інновація має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати освітнього процесу. Інновацію можна розглядати як процес (масштабну або часткову зміну системи і відповідну діяльність) і продукт (результат) цієї діяльності. Таким чином, інноваційні педагогічні технології як процес – це «цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» (І. Дичківська). У значенні продукту діяльності визначимо інновацію як оригінальні, новаторські способи та прийоми педагогічних дій і засоби.

У Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Концепції педагогічної освіти визначається національна політика в галузі підготовки педагогічних кадрів, спрямована на підвищення їхнього престижу та соціального статусу, забезпечення умов для професійного та культурного зростання.

Актуалізується проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців, готовності та спроможності працювати в сфері освіти, ефективного управління освітнім процесом, сприяння адаптації особистості в сучасних реаліях життя, що детермінує переосмислення цілей підготовки майбутніх фахівців, їхню реалізацію на компетентнісно зорієнтованій основі.

Однією зі складових професійної компетентності майбутнього фахівця є – компетентність у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

Цілком очевидно, що подальша трансформація освіти так чи інакше буде пов'язана з усе більш широким використанням засобів інформаційно-комунікаційних технологій [1]. Опанування комп'ютерної грамотності на елементарному рівні – запорука успішної реалізації особистості здобувача освіти, тому що в галузі освіти найбільш потужно виявляє себе тенденція щодо поступової адаптації змісту інформатики по спадній лінії – від вузу до школи, від старших класів до початкової школи й далі до дитячого садка. Необхідною умовою оптимізації цього процесу повинна стати достатня професійна готовність педагогічних працівників до застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчання у закладі освіти. Це вимагає відповідності професійної компетентності педагога сучасному рівню інформаційного суспільства, тому підготовка майбутніх фахівців до професійної діяльності в умовах інформаційно-комунікаційних технологій постає одним з найважливіших завдань вищої освіти.

У контексті нашого дослідження особливого значення набувають філософські, культурологічні та теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх фахівців в умовах вищого навчального закладу (Г. Балл, І. Бех, І. Зязюн, Г. Костюк, С. Максименко, О. Пехота, А. Старєва та інші), а також педагогічні (О. Абдулліна,

Б. Андрієвський, Л. Артемова, Р. Гуревич, Н. Мойсеюк, О. Мороз, Л. Петухова, О. Пехота, В. Сластьонін, М. Сметанський, Г. Тарасенко, О. Шестопалюк та інші) і психологічні (В. Лазарєв, О. Леонтьєв, та інші); питання інформатизації освіти та теоретичні засади використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі вищої школи (В. Биков, Б. Гершунський, М. Жалдак, Ю. Жук, М. Кадемія, В. Клочко, А. Коломієць, О. Співаковський, Є. Полат та інші).

Першочергове завдання сучасної освіти вищої школи – формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх фахівців, які зобов'язані не тільки розуміти нові проблеми, що постають перед ними, а й знаходити їх рішення у повсякденній професійній діяльності [2]. Реалії сьогодення такі, що кожен майбутній педагог має бути здатним до використання комп'ютерних технологій у власній діяльності, а також у роботі з дітьми, колегами та батьками. Застосування педагогом таких знань дозволяє ефективно й доступно підкреслити новизну навчального матеріалу, навести приклади практичного застосування знань з конкретного заняття, здійснити впровадження проблемного й евристичного навчання, продемонструвати складні природні процеси тощо.

Отже, розв'язання проблеми формування інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців в умовах потужної інформатизації суспільства вимагає зміни вмісту існуючої системи підготовки педагогічних кадрів і створення сприятливих організаційно-педагогічних умов для впровадження сучасних комп'ютерних технологій у освітній процес.

Література:

1. Горбунова Л. Н. Підвищення кваліфікації педагогів у галузі ІКТ в умовах розвитку шкільної освіти. *Педагогічна інформатика*. 2004. № 3. С. 3–10.
2. Лебедева М. В. Що таке ІКТ – компетентність студентів педагогічного університету і як її формувати. *Інформатика та освіта*. 2004. № 3. С. 96–100.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Абасалієвої

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ОН-ЛАЙН ФОРМАТІ

Протягом останніх п'яти років у всіх сферах життя українських громадян відбувалися карколомні зміни. Спочатку ці зміни були обумовлені глобальною пандемією Covid-19, а потім, коли ситуація в країні почала потроху виправлятися, почалася повномасштабна воєнна агресія Росії проти України. У цих умовах для того, щоб продовжувати процес навчання і при цьому якомога надійніше захистити всіх його учасників, заклади освіти усіх рівнів на Сході та Півдні України були змушені перейти на дистанційну форму навчання, обравши, при наявності технічних можливостей, он-лайн формат.

Ці зміни в реалізації навчального процесу відчували на собі всі його учасники: від учнів молодших класів до професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів. І це пов'язане не стільки з необхідністю пристосовуватися до організаційних особливостей он-лайн навчання, скільки з великим психологічним навантаженням. Тут і хвилювання за свою долю та за долю рідних і близьких, і вимушена самоізоляція, що дуже важко перенести школяреві, оскільки спілкування з однолітками здійснюється лише у соціальних мережах, і то у найкращому випадку. У цих умовах дуже важливо проводити моніторинг потреб учасників освітнього процесу. Це необхідно не тільки для того, щоб мати змогу здійснювати своєчасне керування цим процесом, але й для надання психологічної підтримки, якої потребують і викладачі, і студенти. А вирішення цієї проблеми дуже важливо для підвищення ефективності навчання. У зв'язку з цим у даному дослідженні основна увага приділяється визначенню способів, здатних покращити психологічний та емоційний стан школярів і студентів при он-лайн навчанні в умовах активних воєнних дій в Україні.

Відмова від звичної форми навчання “face-to-face” змусило навчальні заклади шукати інші форми навчання, які могли у цих умовах забезпечити якість освіти. Більшість навчальних закладів перейшло саме на формат он-лайн навчання, коли навчання відбувається через Інтернет у режимі “here and now”. Протягом заняття у синхронному форматі студент має можливість безпосередньо спілкуватися з викладачем, задавати питання та обговорювати проблеми так само, як це відбувалось би при навчанні у форматі “face-to-face”. Крім того, протягом заняття здійснюється відеозапис, що дає можливість опрацювати навчальний матеріал в асинхронному режимі.

З психологічної точки зору у звичайних умовах он-лайн навчання має певні переваги, серед яких виділяють комфортні умови перебування вдома, у звичній атмосфері, відсутність зайвих витрат часу на дорогу, а при навчанні в асинхронному режимі, то нема прив'язки і до певного часу. Отже такий формат навчання почав розповсюджуватися ще задовго до пандемії Covid-19 [1]. Особливої популярності набули курси від провідних університетів світу на платформах масової онлайн освіти такі, як Coursera, Prometheus, Udemy, edX. Однак у тих умовах людина обирала цей формат навчання свідомо. При бажанні вона могла навчатися в форматі “face-to-face” і найчастіше так і навчалася, а платформи масової онлайн освіти давали можливість ще і отримувати інформацію від провідних фахівців у певній галузі, мати якісний освітній контент незалежно від місця свого знаходження.

Зовсім інша ситуація склалася зараз в Україні, коли вибір формату он-лайн навчання є вимушеним. Студенти знаходяться в стані перманентного стресу. Стрес може бути пов'язаний з безпосередньою загрозою життю, ізоляцією від зовнішнього світу, що залишає людину наодинці з його проблемами особистісного характеру та проблемами, що пов'язані з навчанням. Спілкування у форматі відеоконференцій не може повністю замінити реальну комунікацію. Коли ви говорите із комп'ютером, а не людиною, то не вступаєте з нею у невербальну комунікацію та не відчуваєте її енергетичного поля. Подібне спілкування може бути виснажливим. Воно не сприяє товарищкості, особливо якщо замість реальної людини виставлено її фото. Частково це можливо подолати завдяки створенню групових чатів у Viber чи Telegram для неформального спілкування студентів між собою та з викладачем.

Такий підхід сприяє об'єднанню студентів у межах групи, в результаті чого командне навчання діє як позитивний механізм для всіх учасників, підвищуючи, у тому числі, й академічну успішність. Однак деякі студенти потребують більшої уваги. Серед них чимало тих, чії родичі та друзі перебувають на окупованій території або захищають Україну в лавах Збройних Сил, і страх за долю близьких людей створює додаткове навантаження на психіку. Хоча педагог і співчуває студентам, але він не психолог, тому необхідно організовувати психологічну підтримку з боку фахівців.

Зараз в Україні діє програма ментального здоров'я «Ти як?» [2], що покликана створити систему сервісів і послуг, які зможуть різними способами та дієвими механізмами підтримати українців у складні часи повномасштабної війни. У контексті реалізації програми «Ти як?» на базі ННМЦ «Університетська клініка» Харківського національного медичного університету створено Центр психічного здоров'я, діяльність якого спрямована на розбудову системи психічного здоров'я, а також на проведення освітньої діяльності у сфері психічного здоров'я та здійснення психосоціальної підтримки в рамках програми Self-Help Plus.

Аналогічну підтримку своїм студентам і викладачам вже здійснює чимало університетів України, але програма Self-Help Plus не тільки призвана допомогти, але й навчити людину самостійно справлятися зі стресовими ситуаціями. Для студентів і викладачів це дасть можливість зосередитися на навчанні, а саме якісна освіта, що орієнтована на результат, тобто на формування людського потенціалу країни і створення умов для його подальшої капіталізації, є запорукою переходу українського суспільства до реалізації концепції сталого розвитку і в подальшому створює умови для вступу України до Європейського Союзу.

Література:

1. Northey G., Govind R., Bucic T., Chylinski M., Dolan R., and van Esch P. The effect of “here and now” learning on student engagement and academic achievement. *British Journal of Educational Technology*. 2018. Vol 49. No 2. P. 321–333. DOI: <https://doi.org/10.1111/bjet.12589>

2. Ти як? Всеукраїнська програма ментального здоров'я. URL: <https://www.howareu.com/> (дата звернення 20.10.2023).

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, Т.С. Сапельнікової

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Дослідження девіантної поведінки є важливим завданням для психологічної теорії та практики на всіх етапах розвитку суспільства. Вкоріненість девіантної моделі поведінки в підлітковому середовищі виступає в якості показника спотвореного способу життя і відображає одну з найсерйозніших психологічних і соціальних проблем нашого суспільства. Проблема девіантної поведінки молоді та, зокрема, підлітків - одна з центральних соціально-психологічних проблем сучасності, яка зачіпає суспільство в цілому, психологів, соціальних працівників, батьків, привертає увагу співробітників поліції і дослідників [1].

Вивчення девіантної поведінки підлітків надає можливість глибше розуміти фактори, що спонукають до цього явища, і розробляти ефективні стратегії для її запобігання та коригування. Зростання кількості випадків девіантної поведінки серед підлітків, включаючи проблеми з алкоголем і наркотиками, агресивну та антисоціальну поведінку, а також інші вияви, що обумовлені соціокультурними, економічними та соціальними чинниками, вимагає негайного наукового аналізу та розробки індивідуальних та групових методів протидії [2].

Вивчення схильності до девіантної поведінки в умовах складної ситуації воєнного часу набуває актуальності в наслідок того, що стресові стани можуть підсилювати вірогідність вибору підлітками способів поведінки, яка відхиляється від норми. Також важливим, з нашої точки зору, є чинники підвищення тривожності та схильності у ситуації високої невизначеності до формування ірраціональних установок у мисленні, так як звичайні раціональні спроби зрозуміти світ, інших і себе у світі стають для підлітків ще більш складним завданням, ніж у попередні часи.

Тому у своєму експериментальному дослідженні схильності підлітків до девіантної поведінки ми вважаємо доцільним дослідити поряд з проявами форм девіацій рівень їх тривожності та можливі ознаки ірраціонального мислення.

Як діагностичний інструментарій нами були використані наступні методики: Методика Визначення схильності до поведінки що відхиляється (СОП), Методика Тест Альберта Елліса «Методика діагностики ірраціональних установок», Шкала Тейлора, адаптація М.М. Пейсахова.

Результати експериментального дослідження показали наступне.

Показники схильності до девіантної поведінки у досліджуваних підлітків досягають середнього рівня – схильність до поведінки (40), схильність до порушення норм і правил (36), схильність до самоушкоджувальної поведінки (34), схильність до агресії (38), вольовий контроль емоцій (42), схильність до делінквентної поведінки (41).

За даними методики діагностики ірраціональних установок, підлітки мають ірраціональні установки, які впливають на їхню емоційну стабільність і здатність справлятися зі стресом. Найбільш проблемна – ірраціональна установка на катастрофізацію (14,7), яка досягає високого рівня. Але і всі інші прояви установок наближаються до високого рівня.

За даними методики Тейлора, рівень тривожності по вісі виборці високий – 65,5% підлітків мають високу або вище середньої тривожність

Кореляційний аналіз показав наявність значущих зв'язків між шкалами

схильності до девіантної поведінки та проявами раціонального мислення ($r=0,334$, при $p<0,05$). Статистичний аналіз підтвердив припущення, що чим вище схильність до девіантної поведінки, тим нижче можливості раціонального мислення у підлітків. А також значущим є зв'язок між змінною «контроль емоцій» та змінною «повинність до інших» ($r=-0,41$, при $p<0,05$), тобто чим вище здібність підлітків контролювати власні емоції, тим рідше вони схильні пред'являти надмірні вимоги до інших людей та звинувачувати їх у власних проблемах.

Таким чином, психологічне вивчення девіантної поведінки підлітків може сприяти покращенню їхньої якості життя, розвитку соціальних навичок та психологічного благополуччя. Дослідження в цій області є важливим для подальшого розвитку психології, соціальної роботи та педагогіки, а також для формування ефективної політики в галузі молодіжної допомоги та захисту.

Література:

1 Психологічна корекція особистості дітей, які зазнали насильства в сім'ї : навчально-методичний посібник // С.Д.Максименко, С.І. Болтівець, 203 Н.Ю.Максимова, О.В. Губенко, С.І. Здіорук, Л.О. Кондратенко, Л.С. Нестеренко, Т.М. Третяк, М.-Л.А. Чепа / за ред. Н.Ю. Максимової. – К.: Міленіум, 2011. – 251 с.

2. Сабанадзе І. О. Соціально-психологічний фактор дезадаптивності та її корекція у підлітків: авторефер. канд.. психол. Наук. 19.00.07. «Вікова та педагогічна психологія» / І. О. Сабанадзе. — К., 1997. — 16 с.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, Г.М. Казарової

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ТРЕНІНГІВ

У цій роботі розглянуто особливості проведення соціально-психологічних тренінгів. С. В. Страшко, Л. А. Животовська, О. Д. Гречишкіна та ін. вважають, що тренінг – це організаційна форма навчально-виховної роботи, яка, спираючись на досвід і знання її учасників, забезпечує ефективне використання різних педагогічних методів, зокрема, активних, за рахунок створення позитивної емоційної атмосфери в групі, та спрямовується на отримання сформованих навичок і життєвих компетенцій [1].

Тренінгові навчання цінуються можливістю отримання за короткий термін великого обсягу необхідних знань [3].

Тренінг є популярним та актуальним інструментом навчання, отримання нових знань і якостей для тих хто прагне самовдосконалення і розвитку.

Складністю, а водночас позитивним ефектом соціально-психологічних тренінгів є досягнення швидких результатів учасниками, що являє собою риси, які вигідно відрізняють тренінги від інших видів навчання.

В залежності від мети та завдань, які повинен вирішувати тренінг, можна виділити такі його види [1]:

1) соціально-психологічний тренінг – спрямовується на розвиток комунікативних здібностей, міжособистісних відносин, уміння встановлювати та розвивати різні види взаємин між людьми;

2) тренінг особистісного зростання – спрямовується на самовдосконалення, вирішення внутрішньо особистісних конфліктів, суперечностей тощо;

3) тематичний або соціально-просвітницький тренінг – спрямовується на розгляд конкретної теми, зміст якої потрібно засвоїти, і набуття таких умінь та навичок:

– комунікативних навичок – вони напрацьовуються під час усього тренінгу за допомогою спеціальних ігор і вправ;

– навичок прийняття рішень – для цього тренер може використовувати: «мозкові штурми»; обговорення однієї проблеми всією групою; ігри, спрямовані на усвідомлення та вирішення проблеми; алгоритм прийняття рішення тощо;

– навичок зміни стратегії поведінки, які допомагають людині: гнучко реагувати в будь-якій ситуації, краще пристосовуватися до оточення, швидше знаходити вихід із складних ситуацій, реалізовувати свої плани і досягати мети;

4) психокорекційний тренінг – спрямовується на корекцію психічних процесів, тренування певних якостей і здібностей особистості;

5) психотерапевтичний тренінг – спрямовується на виправлення хворобливих відхилень особистісного розвитку (невротичних розладів, декомпенсацій, акцентуацій характеру тощо).

Тренінг і традиційні форми навчання мають суттєві відмінності. Традиційне навчання більш орієнтоване на правильну відповідь, і за своєю суттю є формою передачі інформації та засвоєння знань. Натомість тренінг, перш за все, орієнтований на запитання та пошук. На відміну від традиційних тренінгові форми навчання повністю охоплюють весь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та інтелектуальної), самостійність, здатність до прийняття рішень, до взаємодії тощо. Звичайно, традиційна форма передачі знань не є сама по собі чимось негативним, проте у світі швидких змін і безперервного старіння знань традиційна форма навчання має звужені рамки застосування.

Тренінговий процес потребує детального та різнобічного вивчення, неабияких здібностей, підготовки тренерської і психологічної кваліфікації з боку того, хто проводить такі заняття.

Соціально-психологічні тренінги мають свої плюси та мінуси, про які повинен знати викладач. Бажано щоб тренер вмів виправляти недоліки в методиці тренінгу. Також був готовим і вмів працювати в правильному руслі з негативними непередбачуваними ситуаціями.

Тренінгові заняття мають наступні відмінні риси від занять в навчальних закладах:

- на тренінги приходять люди з різними професійними досягненнями, з різними цілями у житті та з різним уявленням про тематику (цілі) тренінгу;
- в навчальні заклади студенти приходять здобувати професію, вони навчаються кілька років і здобувають знання поступово за визначеним планом;
- викладач тренінгів має більше свободи в подачі та змістовному наповненні матеріалу, може проявити більш творчий підхід;
- на тренінгових заняттях перевага надається практиці, що дає учасникам можливість отримати власний досвід відповідно з темою занять, здобути корисні навички і швидкий результат;
- незалежно від виду тренінгу на заняття можуть прийти люди з різними психологічними проблемами.

Таким чином соціально-психологічний тренінг є специфічним інструментом навчання. Саме тому викладачі-початківці повинні усвідомлювати різницю між тренінгами і заняттями в навчальних закладах. Викладачу потрібно об'єктивно оцінювати свої навички і можливості. Це дасть змогу підняти свій рівень як викладача та різнобічно і добре підготуватися до проведення тренінгових занять.

Навчання за допомогою тренінгових технологій є одним із ефективних методів допомоги сучасній людині, що відповідає вимогам оточуючого середовища, вимогам відповідних взаємовідносин між людьми сьогодення.

Література:

1. Страшко С. В. Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу: навч.-метод. посіб. для викладачів валеології, основ медичних знань та безпеки життєдіяльності, вчителів основ здоров'я, студентів вищих педагогічних навчальних закладів / С. В. Страшко, Л. А. Животовська та інші/ 2-е вид., переробл. і допов. – Київ: Освіта України, 2006. – 260 с.
2. Афанасьєва Н. Є. Теоретико-методологічні основи соціально-психологічного тренінгу: навчальний посібник / Н. Є. Афанасьєва, Л. А. Перелигіна – Харків: УЦЗУ, 2008. – 251 с.
3. Блінов О. А. Особливості організації проведення психологічного тренінгу / О. А. Блінов // Вісник. Зб. наукових статей Київського міжнародного університету. Серія: Психологічні науки. Випуск 12. – К.: КиМУ, 2008. – С. 9 – 23.

Під керівництвом: доц.каф. Практичної психології, З. Р. Шайхлісламова

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ПСИХОДАГНОСТИЧНИЙ МЕТОД

Спостереження – метод психологічного дослідження, який полягає у спостереженні за об'єктом дослідження, реєстрації та поясненні психологічних фактів. Метод спостережень характеризується безпосереднім сприйняттям явищ і процесів у їхній цілісності і динаміці.

Поняття спілкування вживається у психолог.літературі в різних значеннях:

- як обмін думками, почуттями, переживаннями.
- як один з різновидів людської діяльності.
- як специфічна соціальна форма інф. зв'язку.
- як взаємодія, стосунки між суб'єктами.

Функції: - комунікативна, - інтерактивна, - перцептивна.

Види:

1. Залежно від контингенту учасників спілкування може бути між-індивідним індивідно-груповим та міжгруповим.
2. За мірою опосередкованості вирізняють безпосереднє і опосередковане спілкування.
3. За тривалістю - короткочасне і тривале.
4. За закінченістю - закінчене та незакінчене.

Метод спостереження вимагає довгої і кропіткої збирання матеріалу та вміння правильно осмислити цей матеріал. Спостереження завжди повинно бути тривалим, систематичним, а не випадковим і епізодичним. Необхідно проводити його в різноманітних ситуаціях, вміти помічати характерні, що постійно зустрічаються рисочки в поведінці того, за ким ведеться спостереження. Саме сталість індивідуальної поведінки в певних ситуаціях - ознака того, що в основі його лежать не випадкові чинники, а природні особливості - властивості нервової системи.

Недоліки цього методу – вплив на результати спостереження рівня кваліфікації та індивідуально-психологічних особливостей спостерігача, його ставлення до об'єкта спостереження, непідконтрольність досліджуваного об'єкта, часто довга тривалість цього методу дослідження. Проте лише спостереженню психіка відкриває себе як осередок життя людини, тобто у її цілісності й повноті.

Позитивною стороною спостереження є також те, що під час спостереження не порушується природний хід психологічних явищ.

Залежно від ролі спостерігача в досліджуваній ситуації розрізняють включене {бере участь} и невключенне (просте) спостереження. Включене спостереження передбачає взаємодію спостерігача з досліджуваною групою як повноправного її члена. Дослідник імітує своє входження в соціальне середовище, адаптується до неї і спостерігає події в ній як би «зсередини». Існують різні види включеного спостереження в залежності від ступеня інформованості членів досліджуваної групи про цілі і завдання дослідника. Невключення спостереження реєструє події «з боку», без взаємодії і встановлення відносин з досліджуваною особою або групою. Спостереження може проводитися відкритим способом і інкогніто, коли спостерігає маскує свої дії. Головний недолік включеного спостереження пов'язаний з впливом на спостерігача (його сприйняття і аналіз) цінностей і норм досліджуваної групи. Дослідник ризикує втратити необхідну нейтральність і об'єктивність при відборі, оцінці та інтерпретації даних. типові помилки: Скорочення вражень і їх спрощення, банальне їх тлумачення,

реконструкція подій до середнього, випадання «середини» подій і ін. Крім того, викликають серйозні труднощі трудомісткість і організаційна складність даного методу.

За умови організації методи спостереження діляться на польові (Спостереження в природних умовах) та лабораторні (спостереження в умовах експерименту). Об'єктом спостереження є окремі люди, малі групи і великі соціальні спільності (наприклад, натовп) і соціальні процеси, що відбуваються в них, наприклад паніка. Предметом спостереження зазвичай служать вербальні і невербальні акти поведінки індивіда або групи в цілому в певній соціальній ситуації. До найбільш типовим вербальними і невербальними характеристиками відносять: мовні акти (їх зміст, спрямованість і послідовність, частота, тривалість та інтенсивність, а також експресивність); виразні рухи (експресія очей, обличчя, тіла і т. п.); фізичні дії, тобто торкання, поштовхи, удари, спільні дії і т. п. Іноді спостерігач фіксує події, що відбуваються, використовуючи узагальнені риси, якості людини або найбільш типові тенденції його поведінки, наприклад домінування, підпорядкування, дружелюбність, аналітичність, експресивність і т. д.

Різновидом спостереження є самоспостереження (інтроспекція) – вивчення дослідником особливостей власного внутрішнього світу. Переживаючи певний психічний стан, він в той же час спостерігає за собою, за своїми відчуттями, порівнює з аналогічними даними, що повідомляються йому. Цей метод має ще більше недоліків, ніж спостереження, проте й непересічну цінність, адже це прямий шлях людини до самопізнання. Самоспостереження стає тут самоаналізом – способом проникнення у сутність свого Я. Психологи використовують такі продукти самоспостережень: щоденники, автобіографії, листи, спогади.

Види:

- життєве і наукове - бмежується описуванням зовнішніх явищ, реєстрацією фактів.

- Зовнішнє (об'єктивне) – збір даних про психологію і поведінку людини шляхом прямого спостереження зі сторони.

- Внутрішнє (суб'єктивне) або самоспостереження – використовується тоді, коли психолог-дослідник вивчає явища в тому вигляді, в якому вони відбиваються безпосередньо в його свідомості.

- Вільне – не має наперед встановлених рамок, програми, процедури проведення.

Стандартизоване – має наперед встановлені рамки, програму, процедуру проведення.

- Включене – дослідник виступає в ролі безпосереднього учасника того процесу, за ходом якого він веде дослідження.

Стороннє – не передбачає особисту участь спостерігача в тому процесі, який він вивчає.

Література:

1. Методологія і методи соціальної психології / Відп. ред. Е. В. Шорохова. К.: Наука, 2019.

2. <https://studfile.net/preview/7648364/page:10/>

3. https://stud.com.ua/37660/psihologiya/metod_sposterezhennya

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

РОЛЬ СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ У ДІТЕЙ

Сім'я відіграє важливу роль у формуванні психологічного розвитку дітей.

Психологічний розвиток включає в себе формування і зміну різних аспектів дитячої особистості, включаючи інтелектуальний, емоційний, соціальний, моральний та психологічний аспекти. Ось як сім'я впливає на цей процес:

1. Розвиток соціальних навичок: Спілкування в сім'ї допомагає дітям вчитися соціальним навичкам, таким як спілкування, співпраця, вирішення конфліктів і розвиток емпатії.

2. Виховання моральних цінностей: Сім'я відіграє важливу роль у формуванні моральних цінностей дітей. Батьки вчать дітей правильному та неправильному, етиці та моралі.

3. Підтримка інтелектуального розвитку: В сім'ї діти оточені можливостями для навчання і розвитку. Розмови, читання книг, вирішення задач та інші активності сприяють інтелектуальному зростанню.

4. Формування самооцінки: Відносини в сім'ї впливають на формування самооцінки дитини. Підтримка і визнання важливі для розвитку позитивної самооцінки.

5. Вплив структури сім'ї: Сама структура сім'ї (кількість батьків, брати і сестри) також може впливати на психологічний розвиток дитини. Наприклад, однозначна сім'я може забезпечити більше уваги та підтримки.

6. Спадковість і генетика: Сім'я передає генетичну спадковість та традиції, які можуть впливати на психологічний розвиток дітей.

Як емоційно незрілі батьки впливають на життя дітей:

Емоційна самотність походить від недостатньої емоційної близькості з іншими людьми. Вона може з'явитися в дитинстві, якщо зациклені на собі батьки не приділяють уваги почуттям дитини, або в зрілому віці, коли втрачається емоційний зв'язок із близькою людиною. Якщо це почуття було з вами протягом усього життя, це вказує на те, що в дитинстві вашими емоційними потребами нехтували.

Дорослішати поряд з емоційно незрілими батьками це важкий досвід самотності. Такі батьки можуть адекватно поводитися та здаватися абсолютно нормальними, дбаючи про фізичне здоров'я своєї дитини і забезпечуючи матеріально. Однак, якщо вони не встановлять міцного емоційного зв'язку зі своєю дитиною, замість справжнього почуття безпеки така дитина відчуватиме лише порожнечу.

Емоційна самотність — це невиразний і дуже особистий досвід, який важко побачити чи описати. Це схоже на відчуття, ніби світ для вас порожній. Деякі люди називають цю самотність екзистенційною, але нічого екзистенційного в ній немає.

З іншого боку, емоційно незрілі батьки настільки заклопотані собою, що не помічають внутрішніх переживань своїх дітей. Крім цього, вони знецінюють почуття і відгороджуються від емоційної близькості. Їм некомфортно від власних емоційних потреб, тому вони не знають, як емоційно підтримати іншу людину. Якщо діти засмучуються, такі батьки можуть навіть нервуватися, злитися й покарати, замість того, щоб заспокоїти. Такі випадки пригнічують інстинктивне бажання дітей звернутися по допомогу, відрізаючи можливість емоційного контакту.

Якщо один чи обоє з ваших батьків не були достатньо зрілими для емоційної підтримки, у дитинстві ви обов'язково це відчували, але не розуміли, чого бракує. Можливо, ви думали, що відчуття порожнечі й самотності — це ваша особиста риса, яка відрізняє вас від інших людей. Тоді ви просто не могли знати, що таке відчуття — нормальна універсальна реакція на відсутність адекватного людського спілкування.

«Емоційна самотність» — це стан, який потребує особливого ставлення: щирої зацікавленості іншої людини до ваших почуттів. Такий тип самотності не можна назвати дивним або безглуздим, бо це передбачуваний результат дорослішання в умовах недостатнього емоційного співпереживання з боку інших.

Про що свідчить емоційна самотність

Насправді, емоційний біль і самотність — здорова реакція вашої психіки. Знання причин вашої емоційної самотності — перший крок до більш повноцінних стосунків.

Як діти долають емоційну самотність

Не отримуючи належної батьківської підтримки, багато дітей, яких виховують в умовах емоційної депривації, прагнуть як найшвидше стати дорослими. Вони вважають, що найкраще рішення проблеми — швидко вирости, стати самодостатніми й не потребувати допомоги. Ці діти стають не по роках розумними, але внутрішньо дуже самотніми. Вони передчасно занурюються в доросле життя: влаштовуються на роботу за першої ж нагоди, починають статеві стосунки, рано одружуються або йдуть служити в армію. Вони начебто кажуть: «Оскільки я вже дбаю про себе, я можу швидше вирости й отримати всі переваги дорослого життя».

Вони з нетерпінням чекають зрілості, вважаючи, що вона нарешті дасть їм свободу й шанс на глибокі стосунки. На жаль, поспішаючи покинути батьків, вони можуть помилитися у виборі партнера, опинитися в токсичних стосунках або надовго залишитися на роботі, яка забирає більше, ніж дає. Вони часто примиряються з емоційною самотністю у стосунках, адже це здається їм нормальним, бо нагадує дитинство.

Література:

1. Lindsey K. Gibson. Дорослі діти емоційно незрілих батьків: як позбутися психологічних травм дитинства, полюбити себе і налагодити стосунки з батьками.
2. John R. S. Lambie, Jennifer E. Gross and Andrea Golovachevsky.-Family and Child Psychology.
3. Leslie Brody and Eva Geitsel.-How Families Grow: Psychology and Family Relationships

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОЇ ОСОБИСТОСТІ

Я вірю, що розуміння процесів розвитку особистості - це ключ до розкриття потенціалу кожної індивідуальності та створення кращого суспільства. Мета цієї роботи полягає в тому, щоб обґрунтувати важливість дослідження розвитку людської особистості та поділитися з вами відкриттями і практичними рекомендаціями, які можуть допомогти кожному з нас реалізувати свій власний потенціал.

Історично, розвиток людської особистості завжди був предметом уваги філософів, психологів, вихователів та багатьох інших наукових дисциплін. Проте, в сучасному світі зростає потреба в глибокому і більш системному розгляді цієї теми. Розвиток особистості - це складний і багатогранний процес, що включає в себе фізичний, інтелектуальний, емоційний та соціальний аспекти.

Основні питання, які ми маємо вирішити, включають:

Вплив генетичних та навколишніх факторів на розвиток особистості. Вивчення співвідношення між спадковістю та впливом навколишнього середовища на розвиток особистості дозволяє розуміти, наскільки унікальні наші індивідуальні риси та як ми можемо впливати на цей процес.

Важливість виховання та освіти у формуванні особистості: Освіта та виховання мають ключове значення у формуванні цінностей, навичок і переконань, які визначають індивідуальний розвиток. Вони відкривають двері до можливостей та розширюють обрії індивіда.

Роль самосвідомості та саморозвитку у процесі становлення особистості: Індивідуальний розвиток необхідно розглядати у контексті самосвідомості та постійного саморозвитку. Самосвідомість дозволяє осмислити свої цілі та цінності, а саморозвиток створює можливість до постійного удосконалення.

Питання моральності та етики в розвитку особистості: Розуміння моральності та етики важливо для визначення власного підходу до прийняття рішень та взаємодії з іншими. Ці питання формують систему цінностей та впливають на моральний і етичний розвиток особистості.

Висновки: У підсумку, наше дослідження підкреслює, що розвиток людської особистості - це постійний, невичерпний процес, який вимагає нашої уваги і зусиль. Розуміння цього процесу дозволить нам досягти більшої гармонії та успіху як на індивідуальному, так і на колективному рівнях. Дякую за увагу та можливість поділитися цими думками з вами, і я впевнений, що разом ми можемо сприяти розвитку людської особистості та створити краще майбутнє для всіх нас.

Література:

1. Основи психології / За заг. ред. Киричука О. В., Роменця В. А. – К. :Либідь, 1995. – 630 с.
2. Особистість у загально-психологічній теорії діяльності О. Леонтьєва// Психолог № 8, 2003 р. – С. 10–31.
3. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П. П. Горностая. – К.: Рута, 2001. – 320 с.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

РОЛЬ ТЕМПЕРАМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

В даній роботі розкрито особливості темпераменту в діяльності людини, його значення в комунікації між людьми.

Темперамент відіграє важливу роль у діяльності кожної людини. Темперамент – це індивідуальні особливості психіки, які виявляються у стійкості до зовнішніх подразників, швидкості реакції на них і способі реагування. Він визначає наші особистісні риси, поведінку, спосіб сприйняття та реагування на події навколо нас.

Темперамент може бути успадкованим, але також може бути формованим під впливом оточуючого середовища.

Темперамент впливає на наше ставлення до роботи, взаємин з людьми, спосіб прийняття рішень та багато інших аспектів життя. Він може впливати на наш успіх у роботі, стосунках з оточуючими та загальний рівень задоволеності життям.

Темперамент впливає на діяльність людини на різних рівнях. Наприклад, в роботі темперамент визначає нашу енергію та мотивацію. Холерики, які мають високий рівень енергії, можуть бути більш продуктивними та активними працівниками, які швидко приймають рішення та беруть на себе лідерські ролі.

Оскільки кожна діяльність висуває до психіки людини і до її динамічних особливостей певні вимоги, не існує темпераментів, ідеально придатних для всіх видів діяльності. Можна образно описати, що люди холеричного темпераменту більш придатні для активної ризикованої діяльності («воєнні люди»), сангвініки – для організаторської діяльності («політики»), меланхоліки – для творчої діяльності в науці і мистецтві («мислителі»), флегматики – для планомірної та плідної діяльності («творці»). Для деяких видів діяльності, професій протипоказані певні властивості людини, наприклад, для діяльності пілота літака протипоказані повільність, інертність, слабкість нервової системи. Отже, флегматики і меланхоліки психологічно мало придатні для подібної діяльності.

Також важливо враховувати темперамент інших людей у спілкуванні та взаєминах. Наприклад, якщо ми розуміємо, що людина має холеричний темперамент, ми можемо краще розуміти її потреби та спосіб комунікації. Це може допомогти у побудові ефективних взаємин та досягненні спільних цілей. Темперамент накладає відбиток на способи поведінки і спілкування, наприклад, сангвінік майже завжди ініціатор у спілкуванні, відчуває себе в компанії незнайомих людей невимушено, нова, незвичайна ситуація його тільки збуджує, а меланхоліка, навпаки, лякає, бентежить, він губиться в новій ситуації, серед нових людей.

Темперамент також грає важливу роль у відносинах між чоловіком і жінкою. Різні типи темпераменту можуть впливати на спосіб сприйняття, спілкування та вираження емоцій у стосунках. Наприклад, люди, що відносяться до флегматика довго сходиться з новими людьми, свої почуття виявляє мало і довго не помічає, що хтось шукає приводу познайомитися з ним. Це тип темпераменту схильний любовні відносини починати з дружби і, врешті-решт, закохується, але без блискавичних метаморфоз, бо в нього уповільнений ритм почуттів, а стійкість почуттів робить його однолюбом. У холериків, сангвініків, навпаки, любов виникає частіше з вибуху, першого погляду, але не настільки стійка.

Цікаво, що благополучні сімейні пари з стійкими і максимально сумісними відносинами відрізняються протилежними темпераментами: збудливий холерик і

спокійний флегматик, а також сумний меланхолік і життєрадісний сангвінік – вони як би доповнюють один одного і більш сумісні. У дружніх відносинах часто бувають люди одного темпераменту, крім холериків, так як два холерика часто сваряться через нестриманість.

Важливо розуміти, що темперамент не є незмінним і може бути змінений або контрольованим. Ми можемо працювати над розвитком позитивних рис темпераменту та зменшенням негативних. Також важливо враховувати темперамент інших людей, щоб краще розуміти їх і спілкуватися з ними.

Отже, темперамент впливає на діяльність людини на різних рівнях, включаючи роботу, сприйняття подій та взаємини з оточуючими. Розуміння та управління власним темпераментом, а також врахування темпераменту інших людей, може допомогти досягти більшої гармонії та успіху у житті.

Література:

1. Темперамент людини та його вплив на діяльність особистості [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://knowledge.Allbest.ru/psychology/3c0a65635b3bd69b4d43b89421306036_0.html.

2. Захарчук-Чугай Р. В. Психологічна характеристика типів темпераменту / Захарчук-Чугай Р. В. // Лекція для студентів з дисципліни «Психологія творчої діяльності» Львівського державного Університету фізичної культури.

3. Роль темпераменту в діяльності людини [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://stud.com.ua/46926/psihologiya/rol_temperamentu_diyalnosti

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ЗАСОБИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ ПІДЛІТКІВ

Психокорекція є необхідним інструментом в роботі з підлітками, оскільки вона спрямована на підтримку їхнього психічного здоров'я та психологічну підтримку під час складних періодів життя. Підлітковий вік характеризується інтенсивними психічними змінами, адаптаційними труднощами та пошуком власної ідентичності. Особливо актуальним практична робота з підлітками стає за часів воєнного стану, оскільки основні завдання дорослішання стають для них ще складнішими.

Розуміння психічних проблем у підлітків. Виявлення та розуміння психічних проблем, що виникають у підлітковому віці, включаючи тривожність, депресію, низьку самооцінку чи проблеми у поведінці, є ключовим етапом у роботі з ними. Психокорекція допомагає ідентифікувати ці проблеми та надати необхідну підтримку [1].

Індивідуалізований підхід у психокорекції. Кожен підліток унікальний, тому індивідуалізований підхід важливий у психокорекції. Спеціалісти працюють із підлітками із залученням індивідуальних потреб та контексту, що допомагає виявити кращі підходи до кожного окремого випадку.

Вплив сімейного середовища на успішність психокорекції. Сімейна підтримка є важливою для успіху психокорекції підлітка. Плідна співпраця між фахівцями та родинним середовищем допомагає створити сприятливі умови для праці з підлітками, спрямованої на подолання психічних труднощів [1, 2].

Роль психолога та педагога в психокорекції. Успішна психокорекція потребує співпраці між психологами та педагогами. Їхнє взаємодії та спільна робота створюють комплексний підхід до розв'язання психічних проблем підлітків, сприяючи їхньому психологічному розвитку та адаптації.

Розробка психокорекційних методів для роботи з тяжкими підлітками включає в себе декілька підходів

Терапія з використанням мистецтва. Мистецтво може стати потужним інструментом в роботі з підлітками, які важко виражають свої емоції словами. Малювання, скульптура, музика або інші форми творчості можуть допомогти їм виразити свої почуття [2, 4].

Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ). Цей підхід допомагає підліткам розуміти зв'язок між їхніми думками, почуттями та поведінкою. Вони навчаються змінювати шкідливі переконання та поведінку на більш позитивні.

Техніки релаксації та медитації. Використання методів релаксації, дихальних вправ та медитації допомагає підліткам керувати стресом та тривожністю, знижує агресивність та покращує їхнє психічне становище [3, 4].

Групова робота. Групова терапія надає підліткам можливість спілкуватися та вчитися з однолітками, що сприяє розвитку соціальних навичок та взаєморозуміння.

Психосоціальні програми. Інтерактивні програми, спрямовані на підтримку взаємодії та соціальних навичок, допомагають підліткам вирішувати конфлікти, розвивати навички спілкування та управління емоціями.

Сімейна терапія. Залучення родини до терапевтичного процесу може допомогти вирішити проблеми у сім'ї, покращити взаємини та підтримати підлітка в процесі змін [2, 3].

Робота з психологічною допомогою підліткам вимагає індивідуалізованого

підходу та широкого спектру методик, спрямованих на виявлення та вирішення їхніх психічних проблем. Розвиток програм та методів психокорекції сприяє створенню сприятливого середовища для підтримки та розвитку підлітків, що відіграє важливу роль у їхньому подальшому успіху та благополуччі.

Література:

1. Лазос Г.П. Проблема дослідження негативних переживань сучасних підлітків у стосунках з батьками /Журнал практикуючого психолога. 2008, вип.14. – с.169-177.

2. Лазос Г.П. Способи подолання підлітками негативних переживань, пов'язаних із стосунками з батьками. / Актуальні проблеми психології. Том.3.: Консультативна психологія і психотерапія: Зб.наук.праць Ін-ту психології ім.Г.С.Костюка АПН України /За ред. Максименка С.Д., Кісарчук З.Г. – Ніжин: Міланік, 2008. – вип.5. – с.213-224 – с.205-216.

3. Fulkes, S.H. Groupanalytic Psychotherapy, Munchen, Kidler, 1974.

4. Gruppenimagination: Gruppentherapie mit d.katathymen Bilderleben/ Н. Leuner, L. Kottje-Birnbacher, U.Mitarb – 1.Aufl. – Bern; Stuttgart; Toronto: Huber, 1986.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, Г. М. Казарової

ЕМОЦІЇ: ГЛИБИНА, ПРИРОДА ТА ЗАСТОСУВАННЯ В ПСИХОЛОГІЇ ЛЮДИНИ

Психологія емоцій вивчає широкий спектр явищ, пов'язаних з емоціями людини. Вона охоплює вивчення виникнення, природи та впливу емоцій на людське сприйняття та поведінку. Пізнання емоцій є ключем до розуміння того, як люди реагують на події та взаємодіють один з одним. Психологія емоцій вивчає внутрішні процеси, що виникають при сприйнятті подій і впливі на наші думки, вчинки та спосіб спілкування.

Взаємозв'язок емоцій та психічного стану. Емоції тісно пов'язані з психічним станом людини. Вони впливають на рішення, які ми приймаємо, та взаємодію з оточуючими нас людьми. Емоції відображають наші внутрішні стани, спричинюючи фізіологічні та психічні зміни. Вони можуть впливати на мислення, концентрацію, прийняття рішень, ставлення до ризику та загальний стан самопочуття. Емоції формують та керують нашими вчинками, а їх розуміння важливо для взаємодії з іншими людьми та забезпечення психічного благополуччя.

Фізіологічна природа емоцій: Емоції мають фізіологічні корені. Вони виникають у результаті активації певних областей мозку та вироблення гормонів.

Наприклад, радість може викликати виділення ендорфінів, агресія - адреналіну та кортизолу. Різні емоції можуть викликати різні фізіологічні реакції, від змін у серцевому ритмі до впливу на дихання та травлення. Сприйняття та вираження емоцій тісно пов'язані з роботою лімбічної системи мозку, яка відповідає за емоційні відгуки.

Емоції можуть бути відображенням як особистих внутрішніх станів, так і соціальних взаємодій. Існує палітра емоцій, які можуть бути універсальними, як наприклад радість, смуток чи гнів, та виявляються в різних культурах та у різних соціальних контекстах. Наприклад, вираження радості чи гніву може бути схожим у багатьох культурах, але його прийняття або інтерпретація може відрізнятися в залежності від культурних норм та соціального контексту. Розуміння цих відмінностей допомагає вивчати психічні стани та сприяти взаєморозумінню між людьми різних культур та умов.

Застосування психології емоцій у різних галузях: Психологія емоцій знайшла широке застосування у різних сферах людського життя. Вона використовується у психотерапії для розуміння та лікування різних психічних порушень, а також веде до розвитку нових методів лікування. У менеджменті вона сприяє керуванню емоціями та формуванню сприятливої робочої атмосфери, що сприяє ефективності та співпраці в команді. У сфері маркетингу психологія емоцій допомагає розуміти споживчі уподобання та реакції на рекламу, що дозволяє побудувати більш ефективні стратегії залучення клієнтів та розвитку бізнесу. Її застосування в освіті сприяє розвитку психологічних підходів до навчання та сприяє створенню сприятливого середовища для навчання та розвитку учнів.

Психологія емоцій допомагає особистості краще розуміти свої власні емоції. Це означає розпізнавати їх походження, вираження та вплив на наше мислення та поведінку. Крім того, розуміння власних емоцій дозволяє людині краще управляти своїми реакціями на різні життєві ситуації. Також, знання про те, як емоції функціонують у нас, допомагає краще розуміти емоції інших людей, їх реакції та

мотивації. Управління власним життям: Знання про вплив емоцій на рішення та дії допомагає людині краще управляти власним життям. Вміння управляти емоціями може допомогти встановити пріоритети, краще планувати та досягати поставлених цілей.

Соціальна і культурна адаптація: Розуміння емоцій та їх виявлення у різних культурах сприяє кращій адаптації до соціальних та культурних умов. Це дозволяє краще розуміти різні суспільні норми та побудовувати успішні взаємовідносини в різних соціокультурних середовищах.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ОСОБЛИВОСТЕЙ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

У роботі розглянуто агресивна поведінка у підлітків, як складна та важлива проблемою, що вимагає ретельного аналізу.

Проаналізовано дослідження агресивної поведінки підлітків з метою виявлення взаємозв'язку та впливу військового стану на її рівень.

Представлено дослідження особливостей агресивності підлітків в умовах військового стану та класифікація за категоріями, що представлені на рис. 1.

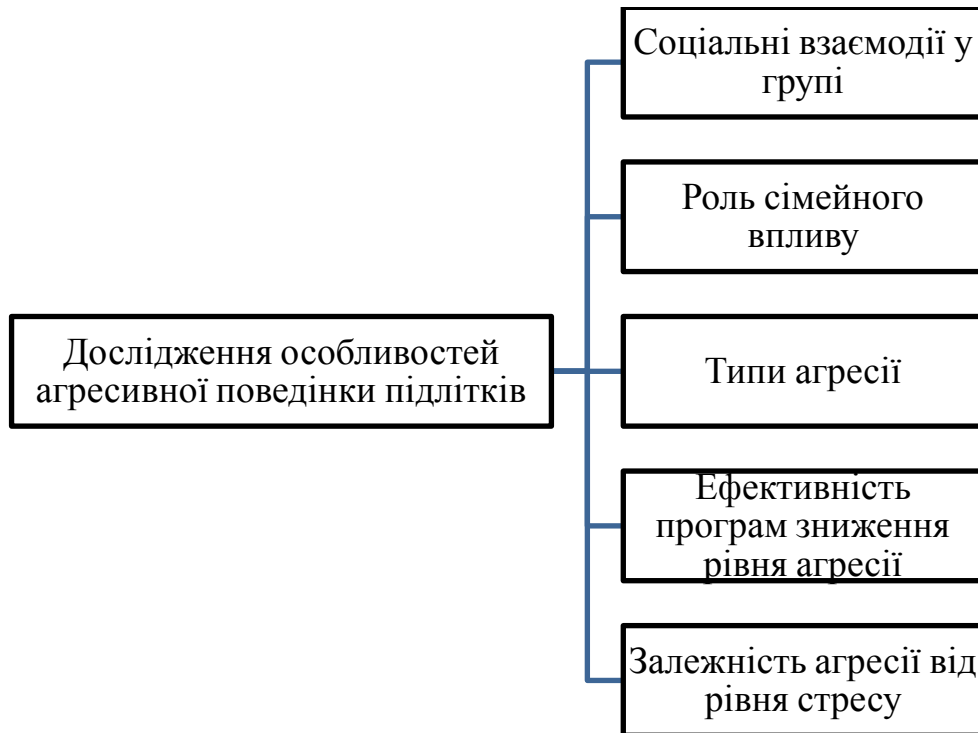

Рис.1. Класифікація досліджень особливостей агресивності підлітків

Вивчення агресивності підлітків в умовах воєнного стану є специфічним та складним напрямком.

Виявлено, що групу осіб з ризиком адаптаційних порушень складають підлітки, які перебували або перебувають у зонах бойових дій чи окупації. Однак серед тих, хто живе у відносно безпечних умовах на території України, все ще спостерігаються високі рівні стресу. Рівень їхньої стресової реакції коливається між пригніченням і збільшенням, а деякі підлітки відчувають безсилля внаслідок хронічної втоми.

Колектив авторів Wietse A. Tol, Suzan Song та Mark J. D. Jordans зазначає наступні ключові моменти щодо досліджень агресивності підлітків:

- в різних соціокультурних контекстах існують значні відмінності визначення бажаного психологічного здоров'я;
- важливою є соціально-екологічна підтримка дітей та підлітків, які постраждали від війни.
- батьківська підтримка та батьківський контроль найбільш пов'язана з бажаними наслідками для психічного здоров'я підлітків.
- життєстійкість молодих людей у більшій мірі залежить від факторів розвитку, статі та контексту особистості, а не тільки від факторів ризику щодо агресивної поведінки.

В дослідженні емоційно-оціночних та особистісно-сміслових відносин в сімейному середовищі, що виникають внаслідок батьківського контролю над цифровою взаємодією підлітків під час воєнного стану, показано зменшення частки тих, кому легко спілкуватися з батьками - на 8%. Зазначено, що позитивні емоційно-оціночні та особистісно-сміслові відносини в сімейному середовищі ґрунтуються на почуттях доброзичливості, любові, турботи, піклування [2].

При аналізі впливу віртуального простору на соціалізацію підлітків у воєнний період було виявлено, що віртуальний простір має значний вплив на ціннісні орієнтації, ставлення до війни, національну ідентичність та інші аспекти соціалізації підлітків, що може грати важливу роль в формуванні агресивності підлітків [4].

В роботі Г. Р. Дубровинського представлено дослідження стосовно очікування негативних наслідків психотравми дітей війни у подальшому їх психологічному, фізіологічному та соціальному розвитку. Показано, що діти війни сучасної України потребують постійної уваги з боку професійних спеціалістів психологів та реабілітологів [4].

Отже, аналіз досліджень показав наявність взаємозв'язку між рівнем агресивної поведінки підлітків та умовами військового стану. Проведення подібних досліджень стимулюють удосконалення програм для покращення психологічного стану підлітків під час воєнних конфліктів.

Література:

1. Столярчук О. А. Навчання та психоемоційний стан українських підлітків в умовах війни в Україні / О. А. Столярчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія, 2022. – № 1. – С. 115-120. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.1.22>

2. Populit O. The impact of the digital environment on younger students and Adolescents: modern trends in the context of war and crises / O. Populit // Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації, 2022 р. – № 4(52) – С. 134-140.

3. Boichuk O. Effectiveness of virtual space in the socialization process of teenagers (under martial law) / O. Boichuk, Y. Lyebyedyeva, M. Stadnyk, A. Mishchuk, L. Shcherbin // Revista Amazonia Investiga. – 2023. – No 12. – P. 266-276. DOI: <http://dx.doi.org/10.34069/AI/2023.63.03.25>

4. Дубровинський Г. Р. Діти війни: дослідження явища психотравми під час військової агресії в Україні / Г. Р. Дубровинський // Український психологічний журнал. – 2016. – № 1. – С. 16-26. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukpsj_2016_1_4

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, З. Р. Шайхлісламова

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕПРЕСІЇ

Депресія – це захворювання, яке характеризується постійним станом смутку і печалі. Під час цього захворювання людина втрачає інтерес до будь-якої роботи, яка зазвичай приносила задоволення, а також нездатність робити повсякденні справи. Варто наголосити на слові "постійний" (не менше двох тижнів). Оскільки просто поганий настрій один раз на місяць з вагомою чи без на то причиною не можна одразу називати депресією. Депресію можна порівняти із пожежею, яка відбувається у нашій голові.

Поступово вона спалює те, що раніше приносило задоволення, залишаючи тільки відчуття пустки та печалі. Вона впливає на думки, емоції, мислення і наносить шкоди буденній діяльності людини. «Депресія — це темрява, в яку повільно занурюється людина. Навколо неї все стає сірим, безглуздим. Вона не бачить перспектив у житті, заціклюється лише на негативних сторонах існування. Людина може працювати та проводити час із сім'єю, але робить це ніби автоматично, без емоційного залучення в процес, абсолютно не отримуючи задоволення від життя. В особливо важких випадках хворий може не вставати з ліжка днями чи тижнями. І не тому, що фізично не може, а тому, що у нього абсолютно немає бажання і волі для цього».

Останнім часом кількість людей з депресією збільшується. Це пов'язано з двома факторами. Перший фактор — зростає поінформованість населення про психічне здоров'я, все більше людей намагаються дбати про свій ментальний стан. Якщо раніше вважалося, що депресія — це чисто від неробства, то зараз люди починають розуміти, що це хвороба, яку потрібно лікувати за допомогою лікарів. Внаслідок цього і підвищується показник звернення людей до фахівців — статистично кількість пацієнтів з депресією збільшується.

Симптоми:

1. Зміна маси тіла більше, ніж на 5% (як зниження, так і набір ваги), порушення апетиту.
2. Порушення сну - безсоння або надмірна сонливість.
3. Збудження чи загальмованість. Оцінка цього симптому повинна базуватися на думці оточуючих, а не на власному баченні.
4. Постійна втома, відсутність енергії.
5. Відчуття вини без очевидної причини, сприйняття себе нікому непотрібною людиною.
6. Сплутаність у думках, складнощі в концентрації уваги.
7. Думки про самогубство.

Лікування депресії: Цією хворобою займаються психологи, психотерапевти і психіатри. Вони визначають ступінь захворювання і підберуть найкраще лікування депресії. Це може бути психотерапія чи використання медикаментів, відомих як антидепресанти. Або ж поєднання цих двох способів. Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) є одним із сучасних провідних і науково обґрунтованих видів психотерапії. Вона містить у собі поєднання когнітивної терапії та поведінкової терапії. Когніції – це те, як людина інтерпретує певні події. Тому головним залишається не те, що трапилось, а те як людина це сприймає.

Більше кількох сотень років тому філософ Епіктет описав це так: "Люди реагують не на події як такі, а на ті значення, які вони надають подіям".

Тому терапевт допомагає людині змінити когніції і як наслідок – по-іншому відчувати себе. Поведінкова ж терапія показує те, що наші дії часто впливають на емоції і думки. Тому змінюючи дії, можемо також міняти думки та емоції. Цікавим є той факт, що КПТ може бути застосована не лише у кабінеті терапевта. Її часто практикують онлайн.

Міжособистісна терапія (МОТ): Цей метод спрямований на вирішення проблем міжособистісних взаємин, які можуть бути причиною депресивних симптомів. МОТ може бути корисною для людей, яким потрібна психотерапевтична підтримка у вирішенні проблем з міжособистісних взаємин.

Інтерактивна терапія: Цей метод базується на ідеї, що людина може краще розуміти свої почуття та емоції через ігри або інтерактивні вправи .

Врятувати людину від депресії буває вкрай складно. Для цього використовуються як психотерапевтичні методи, так і медикаментозні (традиційно антидепресанти). Вибір способу лікування залежить від виду хвороби.

В легких випадках, як то атиповий, лікар може запропонувати один із видів психотерапії, наприклад, арт-терапія, групова, психодрама тощо. Також можуть бути запропоновані фізичні вправи, дихальні техніки, йога і т.д.

В більш складних випадках застосовується когнітивно-поведінкова терапія, можуть додаватись медикаментозні засоби.

Прогноз определяется видом, тяжестью и причиной депрессии. Реактивные расстройства, как правило, хорошо поддаются лечению. При невротических депрессиях отмечается склонность к затяжному или хроническому течению. Состояние больных при соматогенных аффективных расстройствах определяется особенностями основного заболевания. Эндогенные депрессии плохо поддаются немедикаментозной терапии, при правильном подборе препаратов в ряде случаев наблюдается устойчивая компенсация.

Література:

1. Вікіпедія

2. Краса та Медицина – Науковий журнал № 3, 2015.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О. М. Харцій

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ

В даній роботі розглянуті особливості дослідження резильєнтності студентів в умовах екстремальних ситуацій. Резильєнтність – це складне поняття, що базується на внутрішніх характеристиках особистості та виражається через різні фактори. Серед таких факторів науковці зазначають різноманітні продуктивні копінг-стратегії та емоційну стійкість людини.

До складу найбільш значимих копінгів, як фактору в конструкті резильєнтності включені наступні здібності і уміння: концентруватись на реальних подіях, що відбуваються; ставити мету і діяти відповідно цієї мети; оцінювати і переоцінювати те, що відбувається; розуміти свій стан і стан оточуючих людей в різних соціальних контекстах; мати адекватну самооцінку та бути впевненими у своїй ефективності; мати позитивні стосунками з оточуючими тощо.

Емоційну стійкість можливо визначити як фактор резильєнтності, що може якісно змінювати цей процес, прискорювати його чи сповільнювати. Наприклад, здатність використовувати когнітивну регуляцію емоцій для адаптивної зміни оцінки стресогенного фактору пом'якшує взаємозв'язок між стресом і резильєнтністю. Зміна оцінки стресора, може адаптивно змінювати емоції, що виникають при цьому, що підвищує резильєнтність навіть у дуже стресових ситуаціях

Для вивчення рівня резильєнтності учасників дослідження було обрано методику: скорочена версія Шкали Коннора-Девідсона-10 (The Connor-Davidson resilience scale CD-RISC-10) в адаптації Н. В. Школіна, І. І. Шаповал, І. В. Орлова, І. О. Кедик, М. А. Станіславчук. Шкала є однофакторною, за нею отримано один показник – рівень резильєнтності.

Рівень емоційної стійкості досліджено за методикою «16-факторний особистісний опитувальник (16-ФОО)» Р. Кеттела, де виокремили Фактор С – емоційна стійкість.

Копінг-стратегії досліджено за методикою «Діагностика копінг-поведінки в стресових ситуаціях» (С. Норман, Д. Ендлер, Д. Джеймс, М. Паркер в адаптації Т. Крюкової). Отримали показники за 5 стратегіями: орієнтація на вирішення завдання; орієнтація на емоції; орієнтація на уникнення; відволікання та соціальне відволікання.

Для аналізу даних та встановлення наявних зв'язків між параметрами, проведено кореляційний аналіз, застосувавши коефіцієнт Спірмена. Відповідно до нього, при $p < 0,05$ показник резильєнтності позитивно корелює з показниками: емоційна стійкість ($\rho = 0,47$), орієнтація на вирішення завдань ($\rho = 0,47$), соціальне відволікання ($\rho = 0,23$). Показник резильєнтності негативно корелює з показниками орієнтація на емоції ($\rho = 0,4$), відволікання ($\rho = 0,12$).

Отримані результати кореляційного аналізу відповідають теорії S. M. Southwick, D. S. Charney, J. M. DePierro які визначили десять факторів резильєнтності. Вони вважають, що резильєнтні люди, це ті які:

1. Зустрілися зі своїми страхами.
2. Зберігали оптимістичний, але реалістичний погляд на життя.
3. Шукали, приймали та надавали соціальну підтримку.
4. Наслідували сильні рольові моделі.

5. Покладалися на внутрішній моральний компас.
6. Зверталися до релігійних чи духовних практик.
7. Дбали про своє здоров'я та самопочуття.
8. Залишалися допитливими, стимулювали себе до пізнання нового.
9. Підходили до проблем з гнучкістю і, іноді, з прийняттям.
10. Знаходили сенс і зростання під час і після травматичного досвіду.

Ці фактори можуть впливати на розвиток резильєнтності в різних контекстах життя.

Звернуто увагу, що позитивні стратегії копіngu сприяють розвитку резильєнтності. Люди, які використовують ці стратегії, зазвичай вірять у свою здатність подолати труднощі та розвиваються після стресових ситуацій. Відповідно, негативні стратегії копіngu можуть погіршувати резильєнтність (уникнення проблем, зловживання алкоголем, соціальна ізоляція тощо).

Таким чином, психологічні фактори, такі як емоційна стійкість впливають на ефективність копіngu та розвиток резильєнтності. Резильєнтні люди проявляють гнучкість у реагуванні на стресові ситуації, використовуючи різні стратегії в залежності від обставин.

Література:

1. Адаптація та валідизація україномовної версії шкали стресостійкості Коннора—Девідсона-10 (CD-RISC-10): Апробація у хворих на анкілозивний спондиліт. / Н. Школіна [та ін.] // Український ревматологічний журнал. — 2020. — № 2. — С. 66—72.

2. Southwick S. M. In resilience: the science of mastering life's greatest challenges / Steven M. Southwick, Dennis S. Charney, Jonathan M. DePierro. — 3-тє вид. — Cambridge: Cambridge University Press, 2023. — 270 с.

3. Troy A. S. Resilience in the face of stress: emotion regulation as a protective factor / Allison S. Troy, Iris B. Mauss // Resilience and mental health: challenges across the lifespan. — 2011. — Т. 1, № 2. — С. 30—44.

4. Psychological resilience: an affect-regulation framework / Allison S. Troy [та ін.] // Annual review of psychology. — 2023. — Т. 74. — С. 547—576.

5. Masten A. S. Ordinary magic: resilience in development. Guilford publications, 2015. / Ann S. Masten. — New York : Guilford Publications, 2015. — 370 с.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, З. Р. Шайхлісламова

СВІДОМІСТЬ ТА ПІДСВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ

1) Поняття свідомості та підсвідомості:

Свідомість і підсвідомість є основними поняттями в психології, які допомагають розуміти та пояснювати різні аспекти психічного життя людини.

Свідомість - це стан, у якому людина свідомо сприймає та осмислює навколишній світ, власні думки, почуття та дії. Вона включає усвідомлення того, що відбувається навколо, а також розуміння себе та інших людей. Свідомість включає обробку інформації, формування світогляду та самосвідомості.

Підсвідомість - це сфера психіки, яка знаходиться поза свідомим сприйняттям, але впливає на поведінку та емоційний стан людини. В підсвідомості зберігаються негативні та позитивні досвіди, які впливають на наші вчинки без нашої свідомої участі. Підсвідомість може проявлятися через сни, фантазії, нав'язливі думки та інші несвідомі прояви.

2) Свідомість як об'єкт аналізу

Свідомість як об'єкт аналізу представляє собою складний психічний феномен, який вивчається філософами, психологами, нейробіологами та когнітивними науками. Вивчення свідомості включає аналіз її природи, історії досліджень та використання різних методів, щоб розкрити та розуміти цей явище.

3) Підсвідомість як схована реальність

Підсвідомість представляє собою сховану реальність в ментальному житті людини. Вона включає в себе думки, почуття, пам'ять та інформацію, яка не завжди доступна свідомому сприйняттю. Ця схована реальність може впливати на нашу поведінку, відношення та реакції, навіть коли ми не усвідомлюємо її існування.

4) Роль підсвідомості у прийнятті рішень

Підсвідомість грає ключову роль у прийнятті рішень, оскільки вона представляє собою схований рівень нашого розуму, де зберігаються думки, емоції і впливи, які ми не завжди усвідомлюємо. Ця схована реальність може мати великий вплив на наше перше враження від ситуації та варіанти рішень, які ми розглядаємо.

Наприклад, підсвідомі страхи або фобії можуть обмежити наші можливості і призвести до нерозумних рішень. Підсвідомі асоціації та переконання можуть впливати на наше сприйняття інформації та визначати, наскільки ми відкриті до різних альтернатив. Також підсвідомий досвід і навички можуть зміцнювати нашу впевненість у виборі рішень.

5) Свідомість як інструмент самовдосконалення

Свідомість грає важливу роль у процесі самовдосконалення. Вона дозволяє нам більш об'єктивно розглядати себе, власні дії та взаємодії з оточуючими. Шлях до самовдосконалення розпочинається з усвідомлення власних переваг і недоліків.

Свідомість надає змогу самоаналізувати власні реакції на події і ставити питання, які допомагають зрозуміти, чому ми вчиняємо певним чином. Це дозволяє нам розвивати свою емоційну і соціальну інтелекцію.

Завдяки свідомості ми можемо створювати конкретні плани та цілі для самовдосконалення, а також визначати, які кроки потрібно вжити для досягнення цих цілей. Важливо відзначити, що свідоме усвідомлення може допомагати підвищити рівень особистої відповідальності за власне життя і долю.

6) Підсвідомість та психотерапія

Психотерапія враховує важливий вплив підсвідомості на психічне здоров'я та поведінку людини. Підсвідомі механізми та процеси можуть призводити до негативних емоцій, страхів, а також негативних переконань, які впливають на якість життя.

Психотерапевти використовують різні методи, щоб розкрити і виробити підсвідомі проблеми та відновити психічне здоров'я. Це може включати аналіз сновидінь, використання методів психоаналізу для виявлення та перетворення схованих емоцій та думок, а також роботу з підсвідомими механізмами оборони.

Психотерапія також надає можливість розвивати більше свідоме та здорове ставлення до себе та інших. Розуміння підсвідомих факторів допомагає клієнту вільніше керувати своєю поведінкою та прийняттям рішень, що сприяє поліпшенню якості життя та психічного здоров'я.

7) Свідомість і творчість

Свідомість грає ключову роль у творчості, впливаючи на генерацію ідей та процес їх розв'язання. Свідомість допомагає аналізувати, відбирати та розвивати творчі концепції.

8) Межі свідомості і підсвідомості

Межі свідомості визначають те, що ми можемо усвідомити і контролювати свідомо. Підсвідомість обмежена тим, що ми не маємо прямого доступу до всіх психічних процесів і знань, які зберігаються в ній.

9) Дослідження свідомості і підсвідомості

Дослідження свідомості і підсвідомості є важливою галуззю для розуміння людської психології. Ці дві сфери психіки досліджуються науковцями та дослідниками з різних наукових дисциплін, включаючи філософію, психологію, нейробіологію та інші області.

Дослідники вивчають природу свідомості, її роль у сприйнятті інформації, прийнятті рішень та усвідомленні себе. При цьому важливо розрізняти свідомі та підсвідомі процеси.

Підсвідомість також є об'єктом досліджень, і вона розглядається з погляду її впливу на поведінку, реакції на стрес, формування переконань та багато інших аспектів.

10) Висновки

Отже, свідомість і підсвідомість є складними і важливими аспектами психічного життя людини. Вивчення їх надає можливість краще розуміти, як ми сприймаємо і реагуємо на навколишній світ, приймаємо рішення і формуємо свою особистість. Розуміння цих аспектів допомагає покращити якість життя, розвивати себе та здійснювати самовдосконалення. Вивчення меж свідомості і підсвідомості дає можливість краще контролювати і реалізовувати свій потенціал як особистість.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

ВИДИ ТА ПРИЧИНИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ

В даній роботі розглянуто динамізм суспільних процесів, що відбуваються в сучасній Україні та кризова ситуація в багатьох сферах суспільного життя неминуче призводять до зростання відхилень (девіації).

Девіантна поведінка – це поведінка, що не вкладається в рамки розуміння більшості людей, називається девіантною. До такої поведінки не відносяться звичайні дії середньостатистичного громадянина, адже вони не викликають нерозуміння, шок, подив, страх, ворожість з боку звичайних громадян. Девіантна поведінка поділяється на два типи, так, розрізняють позитивну і негативну девіантну поведінку. До позитивної відносяться гіперактивність, талант, що межує з геніальністю, помірність дії, що не суперечать букві закону.

Девіантна поведінка є засобом задоволення потреб особистості у випадках, коли вона не усвідомлює соціальних норм, не бачить протиріч між ними та своєю поведінкою, не знаходить можливостей. вони не хочуть йти за ними.

Модель девіантної поведінки (за Херпертц-Дальман) представлено на рис 1.1.

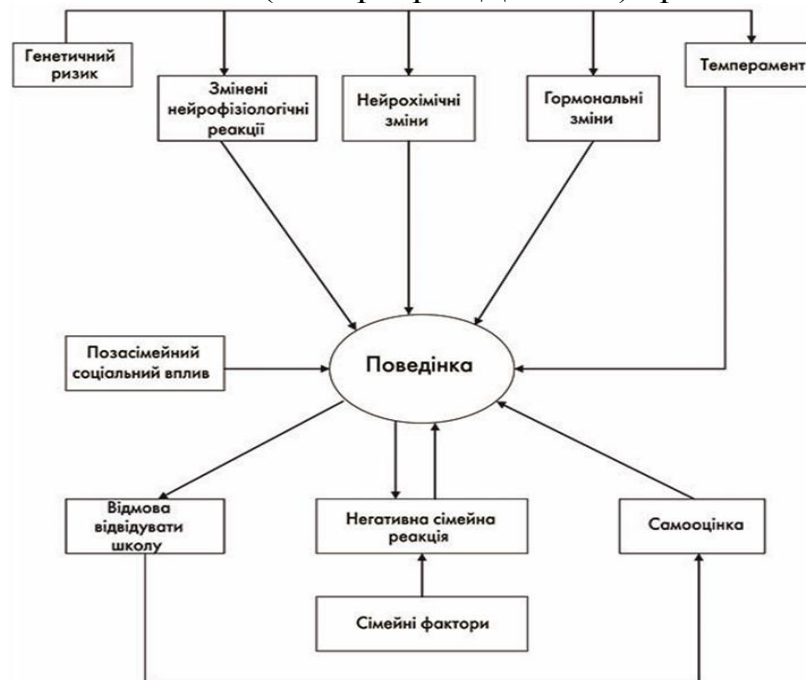

Рисунок 1 – Модель девіантної поведінки (за Херпертц-Дальман)

Негативні типи девіантної поведінки це:

1. Існування без певного місця проживання, жебрацтво на вулицях, безпритульність, якщо мова йде про неповнолітніх дітей і підлітків.
2. Жорстоке ставлення до тварин і людей, яке знаходиться в нормах права, але викликає занепокоєння і страх оточуючих.
3. Пристрасть до шкідливих звичок - алкоголю, наркотиків. Сюди ж можна віднести пристрасть до комп'ютерних і азартних ігор, проституції, крадіжки, та інші дії, за які передбачена відповідальність з різним ступенем тяжкості згідно законодавства.

На появу ознак девіантної поведінки впливає соціальне середовище людини.

Девіантна поведінка в соціології показує, що не завжди вдається врегулювати все за допомогою прийнятих у суспільстві норм поведінки. Від невідповідності між цілями і можливостями люди використовують інші засоби для досягнення

результату, наприклад, застосування протизаконних методів. Інший варіант - соціальна девіація, яка притаманна бунтарям, революціонерам, терористам, які протестують проти сформованих підвалин.

Нестандартна поведінка, що виходить за рамки правил, характеризує юнацький максималізм. Дітям складно приборкати гормональний вибух, що відбувається в організмі в період зростання. Часто вибір деяких підлітків стає цілковитою суперечністю встановлених дорослими людьми правилами. Часто це приносить проблеми як фізичного, так і психічного характеру. У складний підлітковий період типовими проявами девіантної поведінки є дії, які:

1. Викликають осуд дорослих.
2. Наносять шкоду підлітку і оточуючим його людям.
3. Стають причиною частих конфліктів з друзями і близькими.
4. Сприяють зниженню успішності в школі.
5. Можуть розвивати фобії і різноманітні страхи.
6. Знижують самооцінку і породжують комплекси.

Причини девіантної поведінки:

1. Різноманітні страхи і комплекси дитини, про які він соромиться розповісти дорослим.
2. Відсутність контролю з боку батьків, розуміння власної безкарності за будь-які дії.
3. Агресія, роздратованість, негативне сприйняття навколишнього світу.
4. Психічні відхилення, з якими складно впоратися самотійно.

Аналіз підходів до класифікації девіантної поведінки дітей та підлітків дозволяє визначати причини схильності до девіантної поведінки.

Література:

1. Гарасимів Т. З. Природні та соціальні детермінанти формування девіантної поведінки людини: філософсько-правовий вимір: монографія / Т. З. Гарасимів. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 420 с.
2. Парфанович І. І. Система попередження і подолання девіантної поведінки дівчат: монографія / Парфанович Іванна Іванівна. – Тернопіль: ТНПУ, 2012. – 367 с.
3. Поліщук В.М. Вікові кризи в підлітковому і юнацькому віці: базові симптомокомплекси: монографія / В. М.Поліщук. – Суми: Університетська книга, 2012. – 478 с.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, З. Р. Шайхлісламова

ВПЛИВ СТРЕСОВИХ РЕАКЦІЇ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ НА ПСИХОЛОГІЧНУ ПІДГОТОВКУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У статті розкрито особливості проявів бойового стресу у військовослужбовців під час ведення бойових дій, досліджено біологічні зміни в організмі під час стресових ситуацій, виділено стресори, що можуть призводити до бойових стресових реакцій та посттравматичного стресового розладу. Проаналізовано підходи до психологічної підготовки військових в провідних країнах світу. Проведено дослідження за даними якого описані психологічні та фізіологічні симптоми бойового стресу серед військовослужбовців підрозділів Збройних сил України та

Національної гвардії України. Особливу увагу приділено аналізу підходів до психологічної підготовки військових у США, Великої Британії, Німеччини та Ізраїлю. Порівняно підходи та виділено ключові аспекти які можуть бути застосовані при підготовці особового складу Збройних сил України.

В умовах військового стану з'явилася гостра необхідність вивчення стресових реакцій у військовослужбовців під час ведення бойових дій в Україні, для подальшої розробки протоколів надання психологічної підтримки та соціально-психологічної реабілітації у майбутньому.

Перебування у зоні бойових дій є передумовою виникнення постійного стресу.

Стрес можна визначити як стан занепокоєння або психічного напруження, викликаний складною ситуацією. Однак бойовий стрес має певні особливості адже викликаний діяльністю в умовах екстремальних умов.

Бойові стресові реакції виникають під час бою або підготовки до бою. Це жорстко запрограмовані реакції виживання, які охоплюють фізіологічні, поведінкові, емоційні, розумові та інші зміни в процесах організму. Ситуації, що загрожують життю, запускають вегетативну нервову систему, яка регулюється двома протилежними відділами - симпатичною нервовою системою, відповідальною за збудження, і парасимпатичною нервовою системою, відповідальною за заспокоєння. Результатом є безперервна низка автоматичних реакцій, які називають «захисним каскадом».

Деякі з реакцій бойового стресу, які може відчувати військовослужбовець, включають неспокій, паніку, дратівливість, лють, розгубленість, проблеми з пам'яттю, втому, безсоння, прискорене серцебиття, задишку і дисоціацію. Ступінь їх вираженості може змінюватися залежно від низки оперативних умов, зокрема інтенсивності, тривалості, частоти бойових дій, морального духу командування та підрозділу [1].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, коли бойові дії є надзвичайно інтенсивними, до 80% медичних втрат мають саме психіатричний характер [2].

Міністерство оборони США під час досліджень виявили ключові симптоми бойового стресу та посттравматичного стресового розладу, які включають в себе: дратівливість і спалахи гніву, надмірний страх і занепокоєння, головні болі та втома, депресія та апатія, втрата апетиту, проблеми зі сном, зміни в поведінці або особистості.

За даними проведеного дослідження (Stress Symptom Checklist, розроблений Бейлорським університетом штату Техас) визначено, що більше половини

військовослужбовців мають наступні фізіологічні симптоми: головний біль, біль у спині, шії та плечах, підвищений кров'яний тиск, порушення роботи шлунку, втома, вживання алкоголю та/або сигарет, зміна апетиту. Серед психологічних симптомів переважно вказувалися тривога, плутанина або розгубленість, забудькуватість, почуття перенавантаженості, перепади настрою, неспокій, часта нудьга, спалахи гніву, зміна ваги, переїдання, сексуальні проблеми [3].

Психологічна підготовка військовослужбовців відіграє значущу роль в успішному виконанні бойового завдання, впливає на кількість втрат серед особового складу та на майбутню адаптацію до цивільного життя. Про це свідчить досвід локальних війн і збройних конфліктів, у яких беруть участь переважно військові США, Великої Британії, Німеччини та Ізраїлю.

Зважаючи на практику психологічної підготовки військовослужбовців провідних держав світу, можемо виділити спільні риси, що забезпечують психологічну стійкість та зменшення проявів бойових стресових реакцій серед особового складу підрозділів. Ключовими аспектами підготовки ми можемо назвати: якісний та ретельний психологічний відбір; тренування в максимально наближених до реального бою умовах; поступовість і безперервність збільшення психічних і фізичних навантажень; диференційований підхід до військовослужбовця залежно від роду військ, спеціальності, кліматичних і географічних умов; моніторинг психологічного стану військовослужбовців; заходи спрямовані на зміцнення зв'язків в команді та довіру до командування. Всі ці вищезазначені напрями психологічної підготовки допоможуть зменшити фізіологічні та психологічні прояви стресу та можуть бути запроваджені під час проведення підготовки особового складу Збройних сил України.

Підсумовуючи вищесказане, можна сказати, що психологічна підготовка є важливою частиною загальної військової підготовки, що в майбутньому забезпечує успішність виконання бойових завдань, адаптації солдатів до умов ведення бою та послідуєчого психологічного відновлення після перебування в екстремальних умовах.

Література:

1. Combat and Operational Stress Reactions (COSRs) / [Електронний доступ]: <https://health.mil/Military-Health-Topics/Centers-of-Excellence/Psychological-Health-Center-of-Excellence/Psychological-Health-Readiness/Combat-and-Operational-Stress-Control/COSRs>

2. Weisaeth, L. (1994). Combat stress reactions. World Health, 47 (2), 24. World Health Organization. / [Електронний доступ]: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/326993/WH-1994-Mar-Apr-p24-eng.pdf?isAllowed=y&sequence=1>

3. [Stress Symptom Checklist](https://www.baylor.edu/content/services/document.php/183434.pdf) / [Електронний доступ]: <https://www.baylor.edu/content/services/document.php/183434.pdf>

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, З. Р. Шайхлісламова

Красномовець М.А.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Наразі проблема вивчення, формування особистісно-мотиваційної сфери підлітків стає актуальною, особливо у сучасних умовах повномасштабної війни в Україні. Це пов'язано з тим, що формування нової системи поглядів, цінностей, вибір стратегій поведінки, ставлення до навчання певною мірою деформується у кризових, стресових умовах війни та ускладнюється особливостями он-лайн навчання.

Особистісно-мотиваційна сфера підліткового віку завжди була і залишається в центрі уваги вітчизняних та зарубіжних дослідників (Г.Костюк, І.С.Булах, Т.В.Чаусова, О.А.Краєва, Л.В.Клочек, Н.М.Панасенко, І.С.Тихонькова, Г.С. Холл, Р.Б. Кеттел, Маслоу, Ф. Герцберг, Девід Макклелланд) В дослідженні було використано наступні методики:

Анкета «Мотиви навчальної діяльності учнів» (Б.К. Пашнєв).

Методика діагностики соціально-психологічної адаптації (Роджерс-Даймонд);

Розширений тест оптимізму/песимізму (Мартин Селігман).

Група досліджуваних складає 30 осіб підліткового віку, учнів 6-8 класів, від 12 до 15 років. Було проаналізовано результати дослідження та визначені особливості особистісно-мотиваційної сфери підлітків у сучасних умовах. Встановлено, що для підлітків провідним мотивом є мотив матеріального добробуту (4,7%). Підлітки усвідомлюють, що для отримання гарної професії та матеріального добробуту треба вчитися та розвиватися у бажаній їм сфері діяльності. Висока кількість підлітків (13,6%) обрала пізнавальний мотив, тобто сучасні підлітки зацікавлені у розвитку своїх навичок, розвитку нового, хочуть навчатися розв'язувати складні життєві ситуації.

Також дослідження виявило позитивний взаємозв'язок між показниками: «мотив орієнтації на соціально залежну поведінку» та «не сприйняття себе» ($r=0,375$ при $p<0,05$); «ескапізм» та «мотив престижу» ($r=0,396$ при $p<0,05$); «мотив матеріального добробуту» та «стійкість до позитиву» ($r= 0,365$ при $p<0,05$).

«Мотив престижу» характеризується зворотнім зв'язком зі шкалою «стійкість до негативу» ($r=-0,396$ при $p<0,05$).

Отже, проведене дослідження показало, що більшість підлітків зацікавлена у розвитку пізнавального мотиву , набуття нових навичок та одержання нових знань, а залежність в поведінці підлітків тім більша, чим більше не прийняття себе в структурі особистості підлітків.

Література:

1. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. Посібник / С.С. Занюк. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, Т.С. Сапельнікової

ВАЖЛИВІСТЬ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

В сучасному світі люди все більше починають піклуватися про психічне здоров'я, але далеко не всі розуміють його важливість. Хоча фізичне та психічне здоров'я людини тісно пов'язані між собою, та в якійсь мірі залежать один від одного, люди не сприймають психологічні проблеми з такою самою серйозністю, як фізичні.

Психологічне здоров'я - є передумовою забезпечення життєвих потреб щодо активного способу життя, досягнення власних цілей, адекватної та оптимальної взаємодії з людьми, соціальним та іншим оточенням[1]. А отже, психологічне здоров'я здійснює вплив на багато важливих сфер людського життя, такі як соціальна, духовна, фізична та інші.

Здорова самооцінка дуже важлива для особистості, так як впливає і на загальний емоційний стан, і на взаємодію з іншими людьми. У психічно здорової людини великі шанси мати здорову самооцінку та тримати її у стабільному стані. Для психічного здоров'я важливим є фізичний розвиток, правильне харчування, здоровий сон та гарний емоційний стан. Тобто, якщо у психічно здорової людини все це є, то і самооцінка буде здоровою або принаймні її буде легше сформувати.

Фізичне або соматичне здоров'я це також та складова, що є важливою для людського життя. Психічне здоров'я напряму зв'язано з нашою головою та тим, що в ній відбувається. При відсутності внутрішніх конфліктів, страхів та постійного стресу наш психічний стан стає більш гармонійним. Тоді наш організм розслабляється, нас покидає потреба у захисті і в показі психологічних проблем нашим тілом через фізичні хвороби.

Соціальна складова стосується функціонування людини в суспільстві: це її здатність зберігати та використовувати стосунки з іншими людьми, її соціальні зв'язки, ресурси, здатність до спілкування і його якість[2]. Процес розвитку соціального у людини пройде краще, якщо це емоційна стійка людина, що вміє опанувати емоції, має адекватне самосприйняття та критичне мислення. Ці риси притаманні психічно здоровій людині, а отже психічне здоров'я позитивно впливає на соціалізацію людини.

Отже психічне здоров'я для особистості дуже важливе, оскільки це впливає на різні аспекти життя. Психічне здоров'я сприяє соціалізації та допомагає більш легкої та приємної взаємодії з іншими людьми. Впливає на самооцінку, яка у свою чергу робить життя приємним і допомагає позбутися деяких негативних моментів життя, які мають люди з нездоровою самооцінкою. Та ще одним важливим моментом є фізичне здоров'я, яке при здоровій психіці стає кращим та усуває психосоматичні хвороби.

Література:

1. Галецька, І. І. (2007). Критерії психологічного здоров'я. - Вісник Львівського університету. Філософські науки, №10, С. 317-328.
2. Коцан, І. Я., Ложкін, Г. В., Мушкевич, М. І. (2011). Психологія здоров'я людини.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ ПІДЛІТКА В АСПЕКТІ СЦЕНІЧНОГО ХВИЛЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ШКОЛІ МИСТЕЦТВ

В даній роботі розглянуто особливості емоційної саморегуляції підлітка у процесі навчання музично-виконавській діяльності в системі позашкільної мистецької освіти і зазначено проблематику сценічного хвилювання, що виникає в учнів на шляху формування професійних та індивідуальних компетенцій, які ведуть до успішного зростання виконавця як емоційно багатого і технічно досконалої особистості майбутнього артиста.

Перехідний період у розвитку людини від дитинства до категорії юнацького віку відносно короткий порівняно з середньою тривалістю життя, але надзвичайно важливий і дуже часто визначає структуру та емоційну домінанту дорослого життя.

Специфіка навчання музикуванню чи вокалу передбачає концертні виступи, які зіштовхують нас з проблемою сценічного хвилювання в учнів, які по-різному долають складнощі емоційного самоконтролю і мають різні рівні оволодіння дієвими навичками, які спрямовані на подолання стану стресу та перетворення його у конструктивне сценічне хвилювання, яке дає життя та неповторне емоційне забарвлення музичному твору, що виконується в момент публічного виступу.

Емоційна компетентність є надважливою якістю особистості, яка прагне реалізувати себе у сфері обраної нею спеціальності. Отже, емоційно компетентна людина, це: психологічно врівноважена, добре організована, з розвиненим почуттям емпатії та вмінням працювати в команді; вона здатна уникати психологічного вигорання та має добре почуття гумору.

Публічні виступи митців прирівнюються до екстремальних умов за емоційною напругою. Музикант виконує одночасно декілька завдань: досягнення максимальної точності та виразності рухів, виконання авторського тексту, і водночас повноцінне, глибоке втілення художніх ідей [2, 6 с].

Аналіз змісту й організації занять студентів у класі естрадного співу дає можливість виявити низку суперечностей: між потенційними вокальними можливостями студентів і недостатністю сформованості вокально-сценічної майстерності; між бажанням студентів реалізовуватися в майбутній професії та рівнем їхньої психологічної готовності до публічного виступу на естраді; між високим рівнем сформованості в студентів вокальних знань і вмінь і недостатнім рівнем обізнаності їх у питаннях психології публічного виступу та володіння сценічною майстерністю.

Підготовка естрадного співака до виступу на сцені пов'язана з роботою всіх його пізнавальних процесів (сприйняття, увага, мислення, пам'ять, творча уява тощо).

Однак не менш важливим є врахування під час вокальної підготовки таких психологічних аспектів, що спрямовані на створення оптимального концертного стану співака (самоналаштування), керування загальним сценічним самопочуттям (на основі знань щодо зовнішніх і внутрішніх проявів сценічного хвилювання), засвоєння знань і прийомів усунення емоційного напруження, володіння навичками швидкої психологічної адаптації, «входження» в сценічний образ і донесення його слухачеві тощо [1, 81 с].

Характер сценічного хвилювання залежить від вікових особливостей

виконавця,- його темпераменту, рівня освіченості й виховання. У маленьких дітей ще не сформовані власні естетичні критерії і структура оцінної діяльності, тому вони зазвичай не відчують сценічного хвилювання.

Протягом навчання в школі мистецтв у юнака спостерігається вже сформований досвід концертних виступів, рівень цілеспрямованості, визначена життєва позиція щодо вибору творчої професії,- саме ці особистісні трансформації створюють підґрунтя для виникнення комплексу сценічних переживань.

Надмірна емоційність підліткового віку обумовлена фізіологічними та психічними процесами, які супроводжують процес дозрівання молодої людини та інколи провокують неоднозначність або незрозумілість поведінки під час психо-емоційного чи інтелектуального навантаження. Але оскільки людина як біосоціальна істота наділена вищими психічними функціями і є складною самокерованою системою, то вона може оволодіти емоційною саморегуляцією,- навчитись розуміти природу емоцій, вміти їх розпізнавати, використовувати їх енергію як «паливо» для успішних, яскравих та емоційно насичених концертних виступів.

Література:

1. Гмиріна С. В. Психологічні аспекти формування вокально-сценічної компетентності майбутніх співаків / С. В. Гмиріна // Науково-фахове видання «Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах». - 2020 р., № 69, Т. - С. 80-83. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.69-2.15>

2. Донцова Е. Н. Розвиток емоційної стійкості та спонтанної саморегуляції учнів / Е. Н. Донцова // Виховання. Особистість. Професія. – 2006. –№ 7 – с. 5–10.

3. Юдіна Н. О., Зінченко О. О. Шляхи підвищення рівня емоційної саморегуляції студентів музичного училища”/ Н. О. Юдіна, О. О. Зінченко // Науковий психологічний журнал «Психологія і особистість». - 2016 р. № 2 (10), Ч. 1. - с. 234 - 243.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, З. Р. Шайхлісламова

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНО-РОЛЬОВИХ ВІДНОСИН СЕРЕД МОЛОДІ

Психологів завжди приваблювала тема сімейного життя. Проблеми еволюції гендеру, гендерної ролі, подібності та відмінності гендеру було розглянуто в роботі Д. Майерса, Ш. Берна. Гендерні ролі та гендерну ідентичність у своїх роботах проаналізували П.П. Горностай, А.С. Кочарян. гендерний аспект сімейних стосунків вивчали Н.В. Туліна, С.В. Ковальов.

В останній час у суспільстві доволі сильно змінилося уявлення щодо ролі чоловіка та жінки в сім'ї. Психологи стверджують, що сучасна молодь психологічно не налаштована на створення сім'ї та мають деформовані уявлення про сімейно-шлюбні стосунки. Крім того виявляються суттєві гендерні відмінності в уявленнях про взаємодію у шлюбі. Значні викривлення уявлень про сім'ю у більшій мірі притаманні тим, хто виховувався у неповній родині, чи родині, де батьки розлучилися. Отже, вивчення гендерних відмінностей в уявленнях молоді про сім'ю є важливим для розуміння сучасних поглядів молодих людей та зміни стереотипних уявлень для розвитку рівноправних та здорових сімейних відносин, а також для боротьби з гендерною нерівністю у суспільстві.

О. Чхайдзе розглядає уявлення молоді про шлюбно-сімейні стосунки поруч із поняттям «особистісної зрілості щодо подружнього життя», яке виступає інтегральним утворенням [3].

Готовність до шлюбного життя є новоутворенням юнацького віку. Психологічними передумовами його виникнення є розуміння молодою людиною суті сімейно-шлюбної взаємодії, умов сімейного благополуччя, усвідомлення відповідальності за створення сім'ї, прагнення до виконання обов'язків, бажання бути з коханою людиною та турбуватися про партнера [1].

Уявлення про сім'ю і шлюб, зокрема рольові стосунки в них, формуються під впливом загальних (основних цінностей, репродуктивних настановлень), ситуативних (оцінки різних життєвих ситуацій) і базових уявлень (суб'єктивних уявлень про розподіл обов'язків між подружжям).

Також значну роль відіграють маскулінні і фемінні якості «батька» і «матері», закріплених за ними ролей. Батьківська сім'я є найбільш доступним взірцем для наслідування. В той час як відігравання прийнятих для суспільства гендерних ролей транслює та закріплює гендерні стереотипи — уявлення про відмінності між жінками і чоловіками та формує загальний образ.

Так, серед репродуктивних передумов наразі існує явище свідомого обмеження дітонародження як форма поведінки молоді. Це явище виникає через зростання значення освіти, кар'єрного та матеріального успіху, особистої автономії та доступності контрацептивів. І навпаки, цінність шлюбу та батьківства, здається, зменшується. Ці зміни призводять до зміни уявлення людей про сім'ю, спричиняючи поляризацію образу шлюбу та батьківства [4].

Подружжя має певні потреби, які намагається реалізувати у шлюбі. Це потреба в емоційній теплоті, моральній підтримці, проведенні спільного дозвілля, продовженні роду, організації побуту і дозвілля. Якщо вони не задовольняються, то виникає дискомфорт.

У сучасному суспільстві переважає нуклерний тип сім'ї – складається з батьків

та дітей або тільки з батьків. Не зважаючи на те, що в реальності ще простежуються традиційні стереотипи, на перший план виступають відносини між подружжям, а не відносини між представниками різних поколінь. Обидва з партнерів активні в побуті й поза сім'єю, живуть разом, але окремо від батьків й інших родичів; емоційна згуртованість її членів виходить на перший план [2, 3].

Характер взаємин подружжя багато в чому відповідає характеру взаємин, які були у батьківській сім'ї. Саме батьки дають приклад того, як потрібно будувати спільне життя чоловіка і жінки. Злагожені дії батьків є важливою передумовою успішного формування позитивних уявлень про сім'ю [2, 4].

Отже, суспільство і батьківська сім'я ззовні задають певний патерн батьківства і визначають межі варіативності його патерну. Однак кожна людина інтерналізує цю зовнішню модель, передаючи зовнішній досвід через власні переконання, думки та індивідуальні особливості. Зрештою, відбувається узгодження та поєднання інтеріоризованих моделей батьківства подружньої пари чоловіка та дружини, які створюють власну сім'ю.

Література:

1. Говорун Т. В., Гендерна психологія: навч. посіб./ Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджи – К.: Вид. центр “Академія”, 2004. – 308с.
2. Сидоренко А. В. Структурні компоненти психологічної готовності молоді до сімейних стосунків / А. В. Сидоренко // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2012. – № 3(21). – С. 29–32.
3. Чхаїдзе А. О. Взаємозв'язок особистісної зрілості з мотивацією створення шлюбу / А. О. Чхаїдзе // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2013. – № 3(32). – С. 298–302.
4. Rostowska T. Małżeństwo a funkcjonowanie rodziny / T. Rostowska, M. Spryszyńska // Roczniki Pedagogiczne. – 2014. - № 3. – P. 29-51.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, Г. М. Казарової

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ КОНСУЛЬТАНТА

Люди часто звертаються до психолога з надією отримати "готовий" рецепт, який ясно передбачає конкретні дії, необхідні для подолання кризи чи труднощів.

Оскільки психолог часто сприймається як лікар, від нього намагаються отримати швидкодіючі рецепти, які без особливих зусиль знімають симптоми. Пацієнти, які страждають невротизмом, дотримуються позиції "тільки б я не був у цьому винний".

Консультант має підказати можливі шляхи виходу з кризи і підвести клієнта до самостійного розв'язання проблеми

Важливим принципом консультування з особистісних проблем є врахування індивідуальності кожного клієнта. Одна з проблем людей, які звертаються по психологічну допомогу, полягає в тому, що вони не можуть бути самими собою, тобто не можуть виявити свою індивідуальність. Невротичний тип не може прийняти себе, не може зносити сам себе і хоче чогось іншого. Життєві складнощі, як правило, починаються тоді, коли ми починаємо грати не свою роль.

Можливі прояви - безтактна поведінка, алкоголізм і т. д. Питання не в тому, що людина випила зайве, а в тому, чому вона це зробила, чому намагається втекти від самої себе? В основі надання психологічної допомоги має лежати принцип індивідуальності. "Індивідуум має розвинути себе в те, що він є насправді" (О. Ранк).

Професійний консультант покликаний допомогти знайти своє, істинне, "і знайти в собі мужність стати цим "Я". Неможливо зрозуміти особистість поза її соціальним оточенням. Очевидно, що без соціуму особистість втрачає сенс. Ми стверджуємось не лише через своїх друзів, але й через своїх ворогів.

Соціальна інтегрованість є важливою складовою сформованої особистості

Вважається, що проблеми неспішності чи успішності можуть бути пов'язані лише з соціальним оточенням, що, безумовно, є лише поверховим поглядом. Для особистості має величезне значення вміння пристосовуватися до суспільства.

Нездатність жити в згоді з оточенням - головна риса невротика. Його відрізняє підозріливість, суспільство видається йому ворожим світом, а по життєвому шляху така особистість рухається, як у броньовику. Вона сама при цьому відчуває самотність.

У процесі консультування психологам часто доводиться стикатися з "комплексом неповноцінності". Це почуття універсальне, його не варто називати "комплексом" до тих пір, доки воно не набуло вираженого невротичного характеру. В свою чергу, воно викликає заздрість, агресію, неспокій, амбіції. Однак це почуття виступає рушійною силою прогресу (в сукупності з волею). Завдання полягає в тому, щоб цю силу використати в прогресивних цілях. Зворотна сторона почуття неповноцінності - почуття переваги над іншими. За Адлером, невротизм - це спрямована проти суспільства жага до влади. Необхідно відрізнити нормальне і невротичне прагнення до влади. Невротичне честолюбство породжене слабкістю і невпевненістю.

Завдання консультанта - допомогти клієнту з готовністю прийняти на себе соціальну відповідальність, вдихнути в нього мужність, яка допоможе клієнту звільнитись від невідступного почуття неповноцінності і направити його прагнення в соціально корисне русло.

Деякі психотерапевти намагаються повністю стерти почуття провини, вважаючи його симптомом захворювання. Так, сильне почуття провини пов'язане з неврозом. Однак це почуття може стати початком духовного зростання, якщо це стосується усвідомлення різниці між тим, яка річ, і тим, якою вона має бути.

Не підлягає сумніву, що невротик страждає від порушення цілісності психічних функцій. Кроком вперед до одужання може стати допомога пацієнту в досягненні адаптації та як результат - нової цілісності. Однак гранична цілісність не лише неможлива, але й небажана. Особистість динамічна, а не статична, і її мета — творчість, а не існування.

Мета психолога - допомогти здійснити новий конструктивний перерозподіл напруження, а не досягнути абсолютної гармонії, перетворити конфлікти у конструктивні явища, а не деструктивні.

Часто почуття провини, з якою приходить клієнт, може бути достатньо конструктивним і стати початком духовного зростання людини. Почуття провини - це усвідомлення різниці між тим, якою є річ і якою вона має бути ("так не має бути").

Совість є лише однією з форм його вираження. Провина пов'язана з поняттям "свободи", автономії і моральної відповідальності. Будь-якому процесу напруження притаманне почуття провини.

Усвідомлюючи свою суперечливість, ми можемо переконуватись у власній духовності. Таким чином, завдання консультанта - допомогти клієнту звільнитись від патологічного відчуття провини і в той же час - достойно прийняти і зробити стійкою те духовне напруження, котре властиве природі людини.

Найбільш типові випадки звертання до психологічної консультації:

- переживання особистих життєвих невдач є однією з актуальних проблем, які "вибивають з колії", знижують працездатність, сприяють невротизації. Одна з причин гострого вболівання за особистіші негаразди - оцінка життєвих подій як невдач.

- недостатнє задоволення значущих потреб і інтересів. Перші практичні кроки в консультуванні з цієї проблеми мають стосуватися знаходження фактів, які б сприяли визначенню значущості нових для клієнта потреб; визначення взаємозв'язку старих і відносно нових інтересів. Наступний крок — включення клієнта в нові для нього види діяльності, що сприяють розвиткові інтересів

- невдачі в розвитку та урізноманітненні емоцій і почуттів. Дефіцит емоційної експресії і недостатня емоційна лабільність людини є досить актуальною і досить типовою скаргою клієнтів.

- невдачі в корекції характеру. Недоліки в розвитку індивідуальних властивостей людини часто є причиною конфліктних міжособистісних стосунків.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

ВПЛИВ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЧИННИКІВ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я

Психічне здоров'я людини лише не тільки біологічними і генетичними факторами, але і широким спектром соціокультурних чинників. Суспільство та культура, в якій живе і росте людина, мають величезний вплив на її емоційний, психологічний стан. Розглянемо цей вплив в матеріалах нижче.

Соціальна підтримка: У деяких культурах виявлення слабкості виявилось неприпустимим, що може призвести до утримання проблем і зрвання соціальних зв'язків. З іншого боку, в культурах, які підтримують відкрите висловлення емоцій та прохання про допомогу, люди завжди краще справляються з психічними труднощами.

Стимулююче оточення: Швидкість та ритм життя в соціумі можуть впливати на рівень стресу та адаптацію в цілому. Наприклад, сучасний темп життя, як правило, супроводжується великим навантаженням і стресом, що може призвести до психічних розладів. З іншого боку, культурні практики суспільного життя, такі як медитація або традиційні релігійні обряди, можуть сприяти релаксації та психологічному комфорту.

Соціальна стигматизація—це це прояв негативних упереджень та стереотипів у суспільстві щодо конкретного індивіда або соціальної групи, що з'являється або на підставі певних ознак, що сприймаються як відхід від загальноприйнятих норм і цінностей. Наявність жорсткої стигми в суспільстві може призвести до серйозного погіршення психічного здоров'я. Люди, які потрапляють під вплив соціальної стигми та за якоїсь причини піддаються її впливу (починають ідентифікувати себе певним суспільним «ярликом»), можуть відчувати соціальну відчуженість, тривожність та низьку самооцінку. Особливу нішу цього соціокультурного явища займають люди з психічними розладами. Стигматизація психічних розладів може призвести до того, що багато людей ухиляються від пошуку допомоги та не встигають вчасно звернутися до спеціаліста.

Культурні цінності та переконання: Вірування у цінності, які панують у певній культурі, можуть впливати на психічне здоров'я шляхом тиску суспільної більшості на окремого індивіда, чия думка та переконання відрізняються від загальних поглядів групи. Наприклад, релігійні переконання є однією з гострих тем для суспільства.

Вплив релігії розповсюджується не тільки на суспільство в цілому, а й може погіршити психологічний мікроклімат окремо взятої родини. І в першому і в другому випадку агресивна форма нав'язування релігійних переконань наносить шкоду психічному і моральному стану особистості. Часто люди які стають жертвою культурних цінностей та переконань (в негативному прояві) у висновку отримують надмірну тривожність. В деяких випадках «відкинутість» від постійної соціальної групи через конфлікт культурних цінностей може призвести до дереалізації.

Економічний статус : Економічний статус може визначати доступ до медичних послуг та можливість забезпечити собі основні потреби. Відсутність доступу до необхідної допомоги та можливість ведення якісного життя може призвести до погіршення психічного здоров'я, особливо серед менш забезпечених верств населення.

Мас-медіа та соціокультурний імідж: Засоби масової інформації та соціокультурні стереотипи можуть впливати на сприйняття себе та інших людей.

Реклама, мода та інші аспекти мас-медіа можуть створювати нереалістичні стандарти краси та способу життя, що впливають на самооцінку та призводять до психологічних проблем.

Висновок: Отже, в даній роботі ми розглянули основні соціокультурні фактори, які можуть впливати на психічне здоров'я людини. Можна сказати, що соціокультурні чинники є одними з найбільш впливових чинників формування психологічного стану та самоідентифікації особистості, адже кожна людина з народження проживає у соціумі, контактує з ним, є частиною певної культури.

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

ВАЖЛИВІСТЬ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В СПІЛКУВАННІ

Мова — основний канал інформації. Однак інформацію можна передавати й іншими шляхами: наприклад, за допомогою виразних рухів тіла (міміка, жести, пози); фізичного простору (відстані між співрозмовниками); погляду чи будь-яких інших засобів, тобто завдяки невербальній комунікації, яка виражена у жестах, погляді, предметах, символах тощо. Невербальні сигнали, зазвичай, спонтанні, несвідомі і тому зазвичай щирі. Невербальна комунікація має здатність не лише посилювати або послаблювати вербальну дію, а також допомагає виявляти наміри учасників комунікативного процесу.

Невербальні повідомлення здатні передавати велику інформацію. Передусім, це інформація про особу комунікатора. Ми можемо дізнатися про його темперамент, емоційний стан у момент комунікації, з'ясувати його особові властивості і якості, комунікативну компетентність, соціальний статус, отримати уявлення про його обличчя і самооцінку. Також через невербальні засоби ми дізнаємося про відношення комунікантів один до одного, їх близькості або віддаленості, типі їх стосунків, а також динаміці їх взаємовідносин. Вміння користуватися арсеналом невербальної комунікації сприяє формуванню культури спілкування.

Невербальні засоби комунікації особливо цінні тому, що їх прояв обумовлений імпульсами нашої підсвідомості, і відсутність можливості підробити ці імпульси дозволяє нам довіряти цій мові більше, ніж звичайному мовному каналу спілкування. Жести, міміка і рухи людини - це точні індикатори його внутрішнього душевного стану, думок, емоцій і бажань. Невербальні засоби спілкування допомагають людям орієнтуватися в різних соціальних ситуаціях і регулювати свою поведінку, глибше розуміти один одного і відповідно будувати свої стосунки, швидше сприймати соціальні норми і коригувати свої дії. Також через невербальні засоби ми дізнаємося про відношення комунікантів один до одного, їх близькості або віддаленості, типі їх стосунків, а також динаміці їх взаємовідносин.

Тобто невербальна комунікація займає значне місце в житті людини і суспільства. Підкреслюючи важливість невербальної комунікації, хтось сказав: «Words maybe what men use when all else fails» — «Слова, можливо, це те, чим люди користуються, коли всі інші засоби спілкування виявилися безрезультатними». Також для того, щоб зробити висновок, що невербальна комунікація важлива в спілкуванні, навіть більше, ніж вербальна візьмемо в приклад дослідження. Австралійський спеціаліст з «мови рухів тіла» Аллан Піз стверджує, що за допомогою слів передається лише 7 % інформації, зате за допомогою звукових засобів (включаючи тон голосу, інтонацію тощо) — 38 %, а за допомогою інших засобів (міміки, жестів, пози) — 55 %. Тобто, те, як ми говоримо, важливіше того, що саме ми говоримо.

Більшість невербальних форм і засобів спілкування людини є вродженими і дозволяють їй взаємодіяти, досягаючи взаєморозуміння на поведінковому та емоційному рівнях не тільки з подібними до себе, але й з іншими живими створіннями. В усіх дослідженнях внесок невербальної поведінки у зміст повідомлення виявився досить значним. Навіть, багато вищих тварин, в тому числі собаки, мавпи та дельфіни, мають здатність до невербального спілкування одна з одною і з людиною. Також, дякуючи невербальному спілкуванню, людина здатна розвиватися психологічно ще до того, як вона навчається користуватися мовою

(приблизно у 2-3 роки).

Висновок: невербальна комунікація в спілкуванні є дуже важлива. Вона допомагає краще зрозуміти один одного, дізнатися про людину, налагодити контакт з іншими, навчитися себе краще подавати в суспільстві, краще дізнатися про свій внутрішній світ, і це все можливо зробити без слів, завдяки невербальних сигналів. Крім того, сама невербальна поведінка сприяє розвитку й вдосконаленню комунікативної здібності людини, внаслідок чого вона стає більш здатною до міжособистісних контактів і відкриває для себе більш широкі можливості розвитку.

Література:

1. Розділ 3. Людина в соціокультурному просторі [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://citizen.in.ua/book/rozdil-3-8.pdf>.

2. Вербальна та невербальна комунікація [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/85119/menedzhment/verbalna_neverbalna_komunikatsiya.

3. Вербальна і невербальна комунікації [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://ni.biz.ua/8/8_16/8_168218_verbalnaya-i-neverbalnaya-kommunikatsii.html

ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПРОБЛЕМ САМОТНОСТІ

Самотність як певний період життя людини поєднує в собі багато основних проблем, таких як біолого-медичної, так і соціальної, особистої сфери. У цей період перед людьми виникає багато проблем, що пов'язано, перш за все, з самотністю: підвищена соціальна вразливість, захворювання, знижуються можливості самообслуговування, адаптації до змін; матеріальне становище; погіршення екологічної обстановки і зміна клімату негативно впливають на стан здоров'я людей та проведення дозвілля.

Самотність як стан може бути вимушеним або бажаним. Як переживання самотність може впливати на життєдіяльність деструктивно, але може вести до творчого вирішення, дії. До консультанту клієнт звертається, як правило, коли переживає самотність як страждання.

Симптомокомплекс переживання самотності. Маю можливість описати існуючий «симптомокомплекс переживання самотності». Виділяють три рівні усвідомлення людиною цього переживання:

1. На першому рівні клієнт усвідомлює свої почуття, пов'язані з констатацією самотності. Тут представлені емоційні явища меланхолійного кола: печаль, безсилля, тривога, невпевненість, незахищеність, безнадійність, втрата.

2. На другому рівні виникають стенічні почуття, які спонукають до пошуку причин своїх негативних переживань. Залежно від локусу контролю, клієнт направляє ці почуття (гнів, досада, ненависть тощо) або на себе, або на зовнішнє джерело стресу.

3. Третій рівень, як відзначають практикуючі консультанти, не завжди досягається. Він представлений вищими почуттями (такими як вина, сором, смиренність) з приводу тих "емоційних спілок", наслідком заперечення яких і стало переживання самотності. Досягнення цього рівня дозволяє клієнту вийти з позиції жертви власних недоліків та служить основою формування нового ставлення до себе і оточення, переоцінки існуючої ситуації, розширення смислового поля, мотивує пошукову активність.

У роботі з клієнтом, який має проблеми з самотністю, психолог-консультант приймає позицію фасилітатора і на першому етапі допомагає усвідомити і відреагувати актуальні переживання. На другому етапі консультант, визначаючи локус контролю клієнта, прагне привести його до балансу між самозвинуваченням та зовнішньо-звинуваченням в покладанні відповідальності за негативні переживання. Робота консультанта на третьому етапі перш за все передбачає актуалізацію у клієнта зацікавленості у своєму майбутньому - це вже найважливіша умова ефективності подальшої взаємодії. Надалі консультант ставить завдання подолати одностороннє ставлення клієнта до самотності і показує, що це переживання може відкривати нові можливості та воно не людину зупиняти, радше навпаки - самотність є сигналом того, що треба діяти і щось змінювати в своєму житті.

Якщо клієнт визнає саму можливість побудови оптимістичних перспектив свого майбутнього, консультант починає роботу з моделювання різних варіантів поведінки в його конкретній життєвій ситуації. На етапі готовності зробити «крок в майбутнє» клієнту необхідна практика прийняття нових позицій, часто невідомих соціальних ролей.

Вирішення цього завдання може бути ефективним в психодраматичній групі.

Психодраматичний процес може дати потужний поштовх до змін, так як йому притаманний і катарсис, і когнітивне усвідомлення. Клієнт, який переживає почуття самотності, як ніхто інший потребує натхнення і приплив енергії, якщо бажає працювати над своєю проблемою. Результатом успішної психодраматичної роботи стане можливість більш повного і спонтанного самовираження, впевненість у своїх здібностях будувати більш гармонійні відносини з іншими. Не завжди можливо включення клієнта в психодраматичну групу, однак, окремі психодраматичні техніки можуть бути використані в індивідуальній консультативній роботі.

Література:

1. Айвазян Л.Ю. Взаємозв'язок суб'єктивного відчуття самотності і розвитку особистості // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України / За ред. С.Д.Максименка, Л.А.Онуфрієвої. – Вип. 13. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. – С.12-21.

2. Варава Л.А. Особливості переживання особистістю почуття самотності у стані соціальної депривації. Автореф. дисс. канд. психол. наук, К., 2009

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ СТРЕСУ НА ПСИХОЛОГІЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ ЛЮДИНОЮ ЧАСУ

В даній роботі розглянуто як впливає стрес на психологічне сприйняття людиною часу. Стрес може мати значний вплив на сприйняття людиною часу, і ця тема є об'єктом вивчення в психології та нейробіології. Проблема сприйняття часу цікавила вчених з давніх пір. Представники різних шкіл і напрямів по-різному трактували даний феномен. Проте, основним загальноприйнятим визначенням сприйняття часу вважається визначення даного типу сприйняття як відображення тривалості, швидкості і послідовностей явищ.

Проаналізувавши різні джерела інформації з даної теми, а також з особистого досвіду можна зауважити, що під впливом стресу люди можуть сприймати час по-різному. Це може призвести до враження, що час сповільнюється або, навпаки, швидко пролітає. Також в стресових ситуаціях люди часто стають більш уважними до дрібних деталей, що може вплинути на їхнє сприйняття часу. Наприклад, події можуть видаватися більш деталізованими та тривалими. Під впливом сильного стресу люди можуть втратити свідомість про те, який час минув, і важко зосереджуватися на подіях, що відбуваються в даний момент.

Стрес може вплинути на спроможність людини оцінювати тривалість подій або інтервалів часу. Наприклад, може виникнути похибка в оцінці, коли справа має терміни. Яскравий приклад впливу стресового стимулу – це іспит, який має обмеження у часі. Під час виконання певних завдань людина концентрується не лише на пошуку правильної відповіді, а ще й слідкує за часом. Якщо позбавити людину можливості відслідковувати швидкоплинність часу, вона втратить можливість раціонально оцінювати тривалість своєї роботи. Людина постійно буде відчувати, що час ось-ось закінчиться.

Часто стрес впливає на пам'ять і сприйняття подій у часовому контексті. Це може призвести до труднощів з пригадуванням подій, що сталися в стресовий період. Ці впливи стресу на пам'ять можуть бути особливо помітними в стресових ситуаціях, таких як важкі екзамени, великі професійні проєкти або кризові ситуації.

Реакції на стрес і вплив на сприйняття часу можуть сильно варіюватися від особи до особи. Деякі люди можуть бути більш чутливі до змін у сприйнятті часу під впливом стресу, тоді як інші можуть досить стійко реагувати на стресові ситуації. Індивідуальна реакція на сприйняття часу під впливом стресу залежить від різних факторів, і це складне явище, яке включає психологічні, біологічні та соціокультурні аспекти. Можна виділити деякі фактори, що впливають на індивідуальну реакцію на сприйняття часу:

1. *Тип стресу*: реакція на стрес може залежати від типу стресору. Чи є це фізичний стрес, емоційний стрес, соціальний стрес або інший вид стресу? Різні види стресу можуть мати різний вплив на сприйняття часу.
2. *Попередні досвіди*: якщо особа раніше успішно впоралася зі стресовими ситуаціями, то її реакція на стрес і сприйняття часу можуть бути іншими, ніж у когось, хто не має такого досвіду.
3. *Індивідуальні особливості*: люди мають різні індивідуальні особливості, такі як рівень внутрішнього контролю, рівень тривожності, рівень оптимізму

тощо. Ці особливості можуть впливати на те, як людина сприймає час під час стресу.

4. *Біологічні фактори*: фізіологічні аспекти такі як гормональний стан, робота головного мозку, ритм сну та інші біологічні фактори можуть впливати на сприйняття часу в стресових ситуаціях.
5. *Підтримка соціального оточення*: підтримка від друзів, родини або професійних колег може впливати на реакцію на стрес та сприйняття часу. Соціальна підтримка може допомогти більше ефективно впоратися зі стресом.
6. *Соціокультурні чинники*: сприйняття часу також може залежати від соціокультурних аспектів, таких як поняття про терміни та обов'язки, які встановлені у певному культурному контексті.
7. *Тривалість та інтенсивність стресу*: тривалість та інтенсивність стресу можуть впливати на те, наскільки сильно він впливає на сприйняття часу. Довготривалі і надзвичайно інтенсивні стресові ситуації можуть мати більший вплив на сприйняття часу, ніж короткостроковий легкий стрес.

Стрес може впливати на когнітивні процеси в часовому контексті, включаючи сприйняття, увагу, пам'ять та прийняття рішень. Можуть відбутися певні зміни в когнітивних процесах під впливом стресу: збільшена увага до загрози, коли під впливом стресу увага може переключатися на потенційні загрози та небезпеку, що може призвести до ігнорування часових деталей або пришвидшити сприйняття часу, оскільки люди стараються реагувати на негативні події; також знижується здатність до концентрації, що призводить до розсіяності та важкостей у зосередженні на завданнях; зміни в рішеннях, це може включати зміни в тому, як люди оцінюють часові рамки для різних дій та вирішують, як реагувати на них.

Отже, вплив стресу на сприйняття часу - це складний індивідуальний процес, який включає в себе психологічні, біологічні та соціокультурні фактори. Особливості впливу стресу на сприйняття часу можуть вплинути на ефективність та продуктивність людини в стресових ситуаціях, а також на її загальний добробут. Розуміння цих процесів може допомогти розвивати стратегії керування стресом та покращення сприйняття часу в стресових умовах. Тому, для кожної особи важливо знати свої власні реакції на стрес і шукати способи пристосування до них для досягнення оптимальних результатів і підтримки психічного та фізичного здоров'я.

Література:

1. Головаха Є. І. Поняття психологічного часу / Є. І. Головаха, А. А. Кронік // Категорії матеріалістичної діалектики в психології. – М.: Изд-во “Наука”. – 1988. – С. 199–215
2. Цуканов Б. І. Час у психіці людини / Б. І. Цуканов. – Одеса: Астропринт. – 2000. – С. 218
3. Елькін Д. Г. Сприйняття часу / Д. Г. Елькін. – М.: Изд-во АПН РРФСР. – 1962. – С. 312

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

ВИДИ ТЕМПЕРАМЕНТУ, ЇХНІ ЯКОСТІ ТА СИЛЬНІ СТОРОНИ

Існують чотири види темпераменту, це: холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік.

Темперамент — це індивідуальна особливість динаміки(інтенсивність, швидкість, емоційне забарвлення) психічних процесів та станів. Темперамент становить основу розвитку характеру. З фізіологічної точки зору, темперамент —це тип вищої нервової діяльності людини.

Холеричний тип: Люди з холеричним типом темпераменту відрізняються своєю імпульсивністю та агресивністю. Людина з таким типом може легко вийти з себе, буває дуже часто зміна настрою, їй контролювати себе дуже важко, і це може негативно впливати на інших людей. Але не все так погано, є й позитивні сторони, наприклад:

- Дуже високий рівень енергії та мотивації.
- Чудові лідерські якості.
- Вони можуть швидко вирішити проблему на місці.
- Може швидко адаптуватись в нових умовах.

Сангвінічний тип: Люди з сангвінічним типом загалом дуже енергійні та веселі, їх можна охарактеризувати як чистого екстраверта. Це рухлива та емоційна людина, якщо будуть якісь невдачі, то вони просто так не опустять руки, будуть робити до кінця. Плюси сангвініка закладаються в:

- Стресостійкості.
- Без страху ризикувати та робити перші кроки.
- Можуть швидко позбавитись труднощів.
- Комунікабельні та життєрадісні.

Флегматичний тип: Людей з флегматичним типом можна охарактеризувати як вайлуватим та небагатословним. Флегматики — це спокійні люди, які не люблять квапитись, дуже працездатні та витривалі. Флегматикам підходить спокійна робота, наприклад: ювелірна, інженерна, ветеринарна. Активна робота, наприкладі шоу-бізнесу, їх буде зовсім не влаштовувати, вони швидко від цього втомляються. Плюси флегматика:

- Терпіння.
- Стабільний настрій та емоції.
- Цілеспрямованість.
- Стресостійкість.

Меланхолічний тип: Люди з цим типом темпераменту дуже закриті в собі, бояться суспільства та чогось нового. Меланхоліки дуже чутливі, якщо їм сказати щось негативне, то вони почнуть закриватися та накручувати себе. Як правило, не впевнені в своїх силах, швидко можуть опускати руки в разі невдачі, відрізняються боязкістю і підвищеною стомлюваністю. Плюси меланхоліка:

- Здатність до емпатії.
- Передбачення труднощів(через підвищену тривожність уявляють собі різні варіанти розвитку подій).
- Збереження довгого інтересу до людини або хобі.
- Творчі здібності.

Якщо правильно визначити свій тип темпераменту, то справлятися з різними

життєвими завданнями стане набагато простіше. Знання особливостей цієї класифікації може стати в нагоді в найрізноманітніших ситуаціях, наприклад, керівнику буде простіше наймати потрібних людей і управляти існуючим колективом.

Перший раз про темперамент більшість дізнається на заняттях зі шкільним психологом (якщо директор вирішив не забивати йому голову адміністративними завданнями) або ж у старших класах на занятті з біології. Інформація про них, як правило, подавалась досить стиснуто і сухо. Утім насправді про типи темпераменту можна більше розповісти, ніж просто обмежитися інформацією, що:

- Холерики імпульсивні особистості, яким тільки би покричати.
- Сангвініки оптимісти, які не можуть зосереджуватися.
- Флегматики повільні «пофігісти».
- Меланхоліки просто плакси.

Якщо заглибитись в цю тему, то можна дізнатись та зрозуміти набагато більше, ніж ці поверхневі та скорочені «обмеження».

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, О.М. Харцій

THE IMPACT OF MARTIAL LAW ON THE PSYCHOLOGICAL STATE OF STUDENTS

During times of war and military conflict, the psychological well-being of the population, including students, becomes exceptionally vulnerable and subject to significant influence. The impact of martial law on the psychological state of students can be profound and diverse, and it is worth examining this phenomenon from various perspectives.

Firstly, war creates a general atmosphere of instability and danger, which can lead to stress and anxiety among students. Increased levels of anxiety can affect their ability to concentrate and learn [1]. It is important to consider that students influenced by martial law may have friends and family members serving in the military or residing in conflict zones, further intensifying their anxiety.

Secondly, war can lead to changes in students' plans for the future. Many students may choose to discontinue their education or alter their previously chosen field of study due to concerns for their safety or excessive family responsibilities related to military service or involvement in military actions. This can impact their future careers and professional development.

Thirdly, the impact of martial law on the psychological state of students can manifest as heightened patriotism and active participation in volunteer activities or discussions of political issues [2]. This reaction can lead to debates and conflicts within the academic community.

To mitigate the impact of martial law on the psychological state of students, it is essential to provide them with psychological support and access to mental health services. Creating special programs for students who have experienced stressful situations due to war or military conflict can be highly beneficial [3]. Additionally, facilitating open exchanges of thoughts and discussions within the university community about the ongoing events, while ensuring students have the opportunity to express their concerns and opinions, is vital.

In conclusion, the impact of martial law on the psychological state of students can be negative and affect their education and future careers. However, with psychological support and the creation of favorable conditions for discussing these issues, the process of adaptation can be made easier, and the stressful impact of martial law on the student community can be reduced.

References:

1. Van der Kolk, B. (2014). *The Body Keeps the Score: Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma*. Penguin Books.
2. Tick, E. (2005). *War and the Soul: Healing Our Nation's Veterans from Post-Traumatic Stress Disorder*. Quest Books.
3. Grossman, D. (2009). *On Killing: The Psychological Cost of Learning to Kill in War and Society*. Back Bay Books.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ РИЗИКОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ

У реаліях сьогодення дуже важливого значення у психології набуває приділення підвищеної уваги питанням соціально-психологічного та професійного розвитку при підготовці фахівців ризиконебезпечних галузей професій. Вимоги до фахівців ризиконебезпечних професій, особливо в умовах воєнного стану, сильно підвищились. У значній мірі цьому сприяють такі чинники, як надмірне інтелектуальне і психоемоційне навантаження, тривалі фізичні навантаження, брак відпочинку для повного відновлення тощо [1].

Слід зазначити, що вивчення психології діяльності в особливих або екстремальних умовах є окремою галуззю психологічної науки, яка займається вивченням психологічних закономірностей, їх змін та відновленням у діяльнісних процесах людської психіки. Питання професійно-особистісного розвитку фахівців професій, пов'язаних з підвищеним ризиком, вивчають різні галузі психологічної науки. Вони представлені на рисунку 1.1:

Дана проблематика знайшла своє відображення у чисельних дослідженнях та працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як Г.О. Балл, В.Д. Потапова, Ю.М. Швалб, Г. Сельє, Т.М. Титаренко, О.М. Кокун, А.В. Литвин, Л.А. Руденко, О.В. Тімченко, О.П. Євсюков та багатьох інших. І сьогодні ця проблема так само не втрачає своєї актуальності.

Серед найважливіших факторів, які обов'язково мають бути включені у підготовку фахівців ризиконебезпечних професій, виділяють [3]:

- 1) професійний психологічний відбір;
- 2) спеціальна посилена психологічна підготовка;
- 3) психологічний супровід;
- 4) психологічна (медико-психологічна) реабілітація.

Виклики сьогодення роблять необхідним впровадження у процес навчання та підготовки майбутніх фахівців ризиконебезпечних галузей чітко сформованої педагогічної системи, яка забезпечить максимально оптимальний вектор формування психологічної готовності до роботи у екстремальних умовах майбутніх фахівців [2]. Процес підготовки має відповідати наступним важливим умовам:

- 1) цілісність;

- 2) безперервність;
- 3) цілеспрямованість.

Крім того, має складатись як з чітко структурованого, з послідовною викладкою матеріалу теоретичного блоку підготовки, так і з практичної частини з виїздом на спеціальні тренувальні бази для відпрацювання під наглядом досвідчених викладачів реальних службових завдань з ліквідації заданої надзвичайної (тренувальної) ситуації [2]. Цілісна та якісна система підготовки фахівця є гарантією збереження його та його здоров'я під час виконання своїх службових обов'язків. А це, в свою чергу, гарантує і безпеку оточуючим людям, які опинились в небезпечній ситуації та потребують допомоги профільного спеціаліста.

Для того, щоб процес підготовки майбутнього фахівця відбувався максимально ефективно, сьогоднішній фахівець має чітко знати та усвідомлювати свої особливості, рівень розвитку своїх знань, вмінь, навичок, свої проблемні моменти, прогалини у знаннях чи брак досвіду у виконанні певних практичних дій. Знання цих моментів дозволить спрямовувати і корегувати процес навчання у потрібному напрямку. В цьому суттєво може допомогти досвідчений психолог засобом психологічної консультації.

Важливе місце у процесі підготовки кадрів для ризиконебезпечних галузей займає саме психологічна складова. Її покликання – сформулювати чи посилити конкретний набір якостей: мужність, сміливість, швидкість реакції, рішучість, ініціатива, дисциплінованість, витривалість, винахідливість тощо. Зауважимо, що психічні якості не формуються кожна окремо сама по собі, а лише у комплексі і взаємодії в процесі самої діяльності. Їх розвиток є базовим у процесі підготовки, у т.ч. психологічної складової, майбутніх фахівців ризиконебезпечних професій.

Література:

1. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. О. В. Тімченка – К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. – 502 с.
2. Козяр М. М. Екстремально-професійна підготовка до діяльності у надзвичайних ситуаціях: монографія. Львів: Сполом, 2004. 376 с.
3. Грищенко М. В. Особливості підготовки фахівців ризиконебезпечних професій / М. В. Грищенко // Проблеми екстремальної та кризової психології. - 2013. - Вип. 14(4). - С. 58-66. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekp_2013_14%284%29_11

Під керівництвом: доц. каф. Практичної психології, Н.С. Кучеренко

ТРИВОГИ І СТРАХИ ПОЧАТКІВЦІВ ПСИХОЛОГІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Досить часто консультантів-початківців бентежать багато питань у зв'язку з відсутністю досвіду роботи та ще не сформованою універсальною відповіддю на запитання про роль консультанта в процесі надання психологічної допомоги. Ефективність діяльності фахівця значною мірою обумовлена тим, наскільки чітко він уявляє своє місце в консультуванні.

До основних тривог і переживань, з якими зіштовхуються консультанти-початківці, відносять наступні:

- 1) визначення професійної та особистої позиції;
- 2) надмірне залучення консультанта в ситуацію клієнта;
- 3) розподіл відповідальності – для консультанта-початківця виявляється складним визначити межі відповідальності клієнта за вирішення проблеми та власні межі відповідальності як консультанта;
- 4) безпорадність, замішання, почуття провини консультанта;
- 5) встановлення почуття довіри між консультантом та клієнтом. Чи вийде установити цей контакт
- 6) не усвідомлення меж відвертості, а саме, наскільки консультант може розкривати себе клієнту;
- 7) неможливість відключитися від проблемної ситуації клієнта відразу після закінчення сесії та, навіть, обговорення такої ситуації клієнта вдома, тобто страх переносити переживання клієнта на себе і на свою родину.
- 8) стан консультанта після закінчення сесії – як правильно оцінити свою роботу, не впадати у відчай від невдачі або в ейфорію від успіху

Також, до тривог консультанта можна віднести такі моменти, як страх повного "розчинення" у проблемі клієнта, контрперенос, тривога, проекція невідпрацьованих власних проблем.

Психологічна консультація може перетворитися на монолог консультанта і в тому випадку, якщо він відчуває внутрішній страх перед мовчанням клієнта. Така поведінка психолога вважається непрофесійною і знижує результат консультації. В момент мовчазної паузи у клієнта відбувається важлива внутрішня робота. Він може сумувати, відчувати страждання, роздумувати або щось інтуїтивно відчувати, не знаходячи потрібних відповідей на свої запитання і отримує важливий внутрішній досвід. Як правило, якщо виникла пауза витримується психологом до потрібного моменту і достатня за часом, то вона переводить розмову на новий рівень, більш вищий у розумінні клієнтом власних проблем. Бажано, щоб після паузи першим почав говорити клієнт. Це означатиме, що він відчув себе внутрішньо готовим до продовження бесіди.

На початкових етапах, коли ще психолог недосконало володіє техніками особистісного захисту й відстороненого сприйняття проблеми клієнта, він може надзвичайно перейматися проблемою і не лише підтримувати клієнта на шляху до її вирішення, а й сам включатися в процес безпосереднього розв'язання тих чи інших складових проблеми. У таких випадках психологічні консультації перетворюються у дружні розмови, а самої консультативної взаємодії не відбувається. Приймаючи проблеми клієнта занадто близько до серця, психолог-початківець ризикує втратити

внутрішню рівновагу і не здійснити повною мірою реальну психологічну допомогу клієнту. До того ж такі ситуації швидко призводять до професійного вигорання і психологу-консультанту доводиться робити перерви в практиці або й зовсім змінювати спеціальність.

У зв'язку з вищевикладеним можна зробити висновок, що на перших етапах професійної діяльності консультанту – початківцю необхідно виробити власну позицію, на якій буде базуватися весь консультативний процес, щоб консультант почувався впевнено.

Зрозуміло, що початківець психолог-консультант не має практичного досвіду для консультування, не в змозі відразу дати максимально ефективні корисні рекомендації клієнту і потребує допомоги у вигляді порад та настанов від більш досвідчених психологів.

Можна запропонувати наступні поради:

1) психолог-консультант має аналізувати не лише характер відповідей клієнтів, але й характер своїх запитань;

2) необхідно намагатися завжди бачити процес консультативної взаємодії дещо ніби з боку, для належної оцінки того, що відбувається з клієнтом та з вами, як психологом;

3) свої почуття беззахисності, невпевненості у своїй професійності, почуття невизначеності в консультативному процесі необхідно компенсувати виключно спираючись на професійні знання;

4) у консультативній взаємодії варто прагнути до досконалості, але й не забувати про обмеження у своїй професійній діяльності, які визначаються непорушністю особистісної цінності клієнта;

5) не сподівайтесь на швидкі результати і не давайте поспішних порад;

6) у процесі консультування почуття безпеки клієнта важливіше, ніж вимоги консультанта. Таким чином, в консультуванні недоречно домагатися мети будь-якою ціною, не обертаючи уваги на емоційний стан клієнта

Звичайно, позиції самого консультанта можуть змінюватися, як у ході консультативної діяльності, так і в роботі з різними клієнтами чи, власне, в межах однієї консультації, якщо це необхідно для розв'язання проблем клієнта. Та слід пам'ятати, що у психологічному консультуванні не може існувати шаблонів чи стандартних способів вирішення ситуації, оскільки кожна людина індивідуальна. І обов'язково треба у ході розмови відчувати себе не тільки фахівцем, але і людиною, що має свої проблеми, але прагне надати допомогу іншій людині.

Ефективне консультування - це процес, який виконується разом з клієнтом, але не замість клієнта.

Під керівництвом: проф. каф. Практичної психології, І. М. Соколової

ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ОСІБ З ХІМІЧНОЮ ЗАЛЕЖНІСТЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Сьогодні, як ніколи, актуальними є питання просвітницької та профілактичної роботи з людьми з хімічною залежністю від алкоголю чи психоактивних речовин, оскільки наслідки війни в Україні є неминучими не лише для самих українців, а й Європи та світу у цілому. Різке зниження рівня життя, непрогнозованість майбутнього та інші супутні соціальні чинники сприяють зростанню рівня психологічного напруження в усіх верствах населення. Адикти, як соціальна категорія підвищеної вразливості, в умовах війни стикаються з нестандартними труднощами в питанні лікування, підтримки ремісії і соціалізації.

Психопрофілактичні програми спрямовані на роз'яснення постраждалим внаслідок складних життєвих обставин необхідності відновлювальної роботи щодо показників усіх сфер особистості, в тому числі ціннісних орієнтацій, мотивації, та ціннісно-смыслових сфер, адже кожна із них у сукупному вигляді дає цілісну картину зруйнованих внаслідок травматичних подій особистісних структур, що не дають мати якісний рівень життя [1].

Метою дослідження є вивчення індивідуально-психологічних особливостей ціннісних орієнтацій осіб із проблемою вживання наркотичних та алкогольних речовин, та на цій основі - розроблення практичних рекомендацій, щодо коригування способу життя залежних.

Для розкриття специфіки формування адиктивної поведінки у людей під час військового стану, були вивчені 20 осіб з алкогольною та наркотичною залежністю порівну. Серед групи досліджуваних 18 чоловіків у віці від 23 до 63 років та 2 жінки 40 та 43 роки. Середній вік осіб з алкогольною залежністю становить 50 років, середній вік осіб з наркотичною залежністю становить 33 роки.

Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій було проведено методикою Шалома Шварца «Портрет цінностей», адаптована І.І. Семків, яка застосовується для дослідження динаміки зміни цінностей як і групах (культурах) у зв'язку з змінами у суспільстві, так особистості у зв'язку з її життєвими проблемами та адикціями [2].

Вона дозволяє проаналізувати як поведінку, так і основні потреби, які мотивують до діяльності.

Для вивчення такої особистісної характеристики, як алекситимія, що полягає у зниженні або відсутності здатності до розпізнавання, диференціювання та вираження емоційних переживань та тілесних відчуттів був використаний опитувальник на наявність алекситимії «Торонтська алекситимічна шкала».

І був обраний тест на самотність для діагностування глибини переживання самотності у осіб з хімічною залежністю, оскільки люди з адиктивною поведінкою відчують себе в цьому світі, а особливо в умовах невизначеності військового часу, інакше, спостерігається внутрішня конфліктність, виникають протиріччя між очікуваними подіями і реальним світом. Від цього хімічнозалежні відчують величезний емоційний біль та глибоку самотність.

Комплексне застосування обраних для дослідження методик дозволило довести взаємозв'язок ціннісних орієнтацій та алекситимії. Завдяки показнику кореляційного аналізу Пірсона було встановлено, що у осіб з алкогольною залежністю чим вище середнє значення за ціннісними орієнтаціями, тим вище значення рівня алекситимії.

У осіб з наркотичною залежністю протилежний зв'язок, оскільки коефіцієнт кореляції має від'ємне значення, і свідчить про те, що чим вище середнє значення за ціннісними орієнтаціями, тим нижче значення рівня алекситимії.

Результати методики «Опитувальник Шварца» показав, що найбільш значимими для досліджуваних на рівні індивідуальних пріоритетів виявились цінності «Доброта», та «Самостійність», у осіб з алкогольною залежністю в трійку найцінніших входить «Безпека», а у осіб з наркотичною залежністю – «Універсалізм». Найменшу значущість для досліджуваних представляють цінності «Влада», «Традиції» та «Стимуляція» [3].

За тестом «Торонтська алекситимічна школа» було виявлено рівень алекситимії у осіб з хімічною залежністю. Результати досліджень показали, що лише у 35% досліджуваних відсутня алекситимія. Це чітко підкреслює той факт, що хімічнозалежні люди складно можуть ідентифікувати свої власні почуття та емоції., не розуміють їх глибину та причини, а відповідно, взагалі свого стану. Завдяки тесту на самотність було виявлено рівень самотності у досліджуваної групи. У осіб з алкогольною залежністю рівень самотності низький і складає лише 20%. У наркозалежних відсоток самотності складає 50%.

Такі дані досліджень вказують на важливість розробки якісної методології та стратегії психотерапевтичної та психокорекційної роботи з хворими на хімічну залежність. Одним з питань якісної зміни способу життя хімічно залежної людини шляхом будь-якої методики, є мотивація на лікування та подальшу довгострокову ремісію. Для стійкої ремісії необхідна зміна стилю життя. Тому необхідно приділити велику увагу створенню різних програм радикальної зміни способу мислення, дій, що в кінцевому результаті дасть можливість хворому вирішувати свої проблеми самостійно.

Література:

1. Коберник Л.О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості / Л.О.Коберник // Наука і освіта // Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України. – Одеса. – 2008. - № 4-5. – С.28- 33

2. Семків І. І. Адаптація методики Ш. Шварца «Портрет цінностей» українською мовою. / І. І. Семків. // Практична психологія та соціальна робота. – 2013. – №1. – С. 12–28.

Schwartz S., Sagie G. Value consensus and importance. / Schwartz S., Sagie G A Cross-National Study// Journal of cross-cultural psychology. – 2000. – vol. 31, № 4. – P. 465-497

Під керівництвом: проф. каф. Практичної психології, І. М. Соколової

WHAT IS A TEST TASK AND WHAT IS ITS ROLE IN THE EDUCATIONAL PROCESS?

The concept of "test" and what role it plays in the educational process is considered in this work.

The concept of "test" in the educational process can be widely understood as a set of tasks created according to certain rules, which can be of one or more types. For example, open and closed questions, tasks, etc..

The classical definition of the concept of "testing" in pedagogy is given by K. Ingekamp: "Testing is a method of pedagogical diagnostics, by means of which the choice of behavior that presents the prerequisites or results of the educational process should correspond as much as possible to the principles of comparison, objectivity, reliability and validity of measurements, should be processed and interpreted and be acceptable for application in pedagogical practice."

Test tasks can be divided into two groups.

Closed:

- multiple choice tasks;
- alternative answers;
- matching assignment;
- setting the correct sequence assignment.

Open:

- tasks of free presentation;
- complementary tasks.

The test task plays the role of checking or self-checking the fact that the applicants achieve certain learning outcomes (for example, binary: the results are achieved or not achieved) and assessing the level of achievement of these results on a certain scale (for example, in points). Test tasks are used in formative assessment - determining the material that the student already knows (input testing) or the course material passed, which should be worked out additionally (repeatedly) due to the fact that students have difficulties with its assimilation.

Test tasks check the speed of thinking, not writing. Students do not have to write many explanations, justifications, equations or calculations. Checking the completed test task is quick and easy. Unlike written tasks, this can be done by a person who is not very knowledgeable in the topic of testing. Tests are easily translated into a computer format with automatic verification of results. Psychometric analysis allows to measure the quality indicators of test tasks, such as the level of their complexity and the ability to distinguish between strong and weak students.

In the course of diagnosis, didactic tests, psychological tests, achievement tests, learning ability tests, aptitude tests are actively used. For example, with the help of achievement tests and didactic tests are carried out: diagnosing the performance of school students in a quarter, half a year. Diagnosing the quality of knowledge of students by subjects for the educational period, diagnosing the results of the activities of school teachers, diagnosing class success, diagnosing the dynamics of student success.

Testing can be a point-by-point, narrow tool for a teacher to get a quick understanding in performance in his or her course. It can also be a powerful, multifaceted working tool with many applications.

References:

1. Dawn M. Zimmaro. Writing Good MultipleChoice Exams. The University of Texas at Austin Faculty Innovation Centre. URL: <https://cutt.ly/sGnDgqH>
2. Phil Race. The Lecturer's Toolkit. A practical guide to assessment, learning and teaching. Fourth Edition. Routledge, 2015.
3. The Design of Multiple Choice Questions for Assessment. UCD Teaching and Learning Resources. URL: <https://cutt.ly/mGE6CGq>
4. Булах І. Є., Мруга М. Р. Створюємо якісний тест: навч. посіб. — К.: Майстер-клас, 2006. — 160 с.
5. Designing Multiple-Choice Questions. University of Waterloo. URL: <https://cutt.ly/hGUHhNK>
6. Кухар Л. О., Сергієнко В. П. Конструювання тестів. Курс лекцій: навч. посіб. — Луцьк, 2010. — 182 с.
7. Visio-Випуск 24.vsdх (uzhnu.edu.ua)
8. Педагогічне тестування — Вікіпедія (wikipedia.org)
9. Педагогічне тестування // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — С. 652
10. Кірсанов В. В. Психолого-педагогічна діагностика: Підручник. /Кірсанов Володимир Володимирович. — К.: «Альтерпрес», 2002.

Under the direction: Candidate of Psychological Sciences (Ph.D.), Associate Professor at the Department of Practical Psychology N.S. Kucherenko

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА ТА МЕНЕДЖМЕНТ

СУЧАСНІ МЕТОДИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Ефективне функціонування компаній різних форм власності залежить від багатьох умов, в тому числі й від здібності їхнього керівництва здійснювати постійний моніторинг всіляких зовнішніх та внутрішніх ризикоутворюючих факторів, які впливають на економічний стан. Серед них ризики, що пов'язані з мотивацією персоналу, стають одними з базових в економічній діяльності компаній, пріоритетом якої є бажання досягати максимальної прибутковості. Ризики, які обумовлені неефективною системою мотивації персоналу, можуть вчиняти негативний вплив на економічне становище компанії аж до її банкрутства. Тому кожний керівник чітко представляє собі залежність успішної роботи компанії від використання ефективної системи стимулювання персоналу.

До середини ХХ сторіччя основними стимулюючими факторами ефективної діяльності персоналу компаній були різні види як матеріального (гідна оплата праці за результатами роботи, використання різних преміальних систем, можливість просування по службі, наявність різноманітних соціальних пакетів), так і нематеріального заохочення (соціальна, психологічна, моральна, організаційна мотивація). Разом з тим у різних країнах в другій половині минулого сторіччя почали замислюватися над кардинально новими принципами мотивації персоналу. Особливо актуальним це було для США, Канади та Великої Британії у 60-х – на початку 70-х років ХХ сторіччя, де в той період почали спостерігатися зниження темпів зростання продуктивності праці, значна текучість кадрів, погіршення якості виробленої продукції. Використання багатьма компаніями, в тому числі й великими корпораціями, різних форм виробничої демократії – від груп для вирішення конкретних виробничих проблем («гуртки якості» за прикладом тих, що використовувалися в Японії, групи співробітництва керівників та робочих) до повністю автономних бригад, що знаходяться на самоврядуванні – особливого результату не дали. Рішення проблеми, наприклад в США, в значній мірі було знайдено завдяки розробці та використанню програми наділення робітників акціями своєї компанії (програма ESOP), яка на протязі наступних десятиріч дала дуже позитивні результати.

На перших етапах використання програми ESOP або подібних планів в більшості компаній спостерігалось суттєве підвищення продуктивності праці, помітне зростання прибутковості, майже повна відсутність страйків. Демократизація власності та управління дали можливість робітникам компаній, що використовують плані ESOP, отримувати більші поточні доходи, а також збільшувати свої пенсійні нагромадження.

Світовий досвід ефективного функціонування багатьох компаній з робочою акціонерною власністю, перш за все в США, а також в Іспанії, Швеції, Фінляндії та інших країнах, робить можливим та необхідним його використання й в Україні, де успішний розвиток приватних компаній в певній мірі буде залежати від впровадження сучасних прогресивних форм мотивації персоналу.

Література:

1. Юхнов Б.Ю., Корсаков Д.О. Аналіз та шляхи розв'язання суперечностей мотивації персоналу компаній з робочою акціонерною власністю. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка, 8(16). 2020.

2. O. Mnykh, O. Dikan, B. Yukhnov, L. Kvasova, M. Shkvaryluk. The role of personnel motivation in the risk management system of energy companies with employee stock ownership. 8th International Scientific Conference on Sustainability in Energy and Environmental Science, 21-22 October 2020, Ivano-Frankivsk, Ukraine.

Під керівництвом: доц. каф. Економіки та менеджменту, Б. Ю. Юхнова

АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ДО ВИМОГ СЬОГОДЕННЯ

Всі звикли, що розвиток персоналу є невід'ємною складовою системи управління персоналом. Розроблено велику кількість методик, рекомендацій, механізмів для кращого розвитку працівників тієї чи іншої професії, виду діяльності, певних категорій тощо. Але більшість з тих, які застосовують вітчизняні організації, адаптовані більшою мірою під стабільний розвиток організації, не суттєві коливання та ризику. І лише незначна частка фахівців в компаніях, які декілька разів вже стикнулися з глобальною світовою кризою і намагаються розвиватися і в умовах нестійкого середовища, формують принципово нові системи розвитку персоналу, які б підходили як під ці нові умови постійної нестабільності, так і під умови взаємодії з закордонними партнерами, які теж бачать процес розвитку по різному.

Перший і головний чинник, до якого потрібно адаптуватися – це швидкість реакції і керівництва організацій, і їх персоналу. вимоги, коли підвищення кваліфікації було обов'язковим раз на п'ять років, носило більше формальний характер і просто підтверджувало право продовжувати працювати в посаді, яку займає працівник, поступово відходять на другий план. На перший встає свідоме розуміння, бажання працівника засвоювати як новітні навички поточної діяльності, впроваджувати всі новітні відкриття, розробки в практику, так і засвоєння додаткових знань та навичок, які б дозволяли швидко змінювати частину функцій, переходити на інше робоче місце.

Другий чинник – це саморозвиток. Організація лише в окремих випадках буде забезпечувати працівнику розвиток, сплачувати курси, тренінги, навчання. В більшості країн цей процес цілком лягає на плечі робітника і дозволяє відокремити тих, хто намагається розвиватися і рухатись (є цінним кадром) від виконавців, які будуть займати нижні щаблі, бо не мають ініціативи, бажання вкладати кошти у власний розвиток (не бачать себе цінним ресурсом і не розуміють сенс постійного розвитку). Більшість провідних корпорацій світу використовують вказаний критерій як привід для формування мотиваційного впливу – тим, хто вкладає сили та кошти в розвиток, після певних кроків додають умови для саморозвитку (сплачують за частину навчання, надають відпустку, стимулюють кар'єрним зростанням, рівнем оплати праці та ін.).

Ще одним вагомим чинником сьогодення є здатність до використання ресурсів, які можна отримати у вільному доступі без додаткових фінансових витрат. Розвиток сучасного персоналу значно спрощено за рахунок багатьох інформаційних джерел, які можна використовувати в зручному часі та ритмі. І тут встає питання перед організацією – необхідність організувати умови для підтвердження робітником того чи іншого рівня наявних навичок. До останнього часу та організація, яка проводила підвищення кваліфікації. Розвиток, видавала відповідні сертифікати, свідоцтва, довідки, які враховувались кадровою службою і надавали право на виконання певних функцій. На сьогодні виникає потреба не навчати, а лише оцінити здатність виконувати певні задачі. Тож система розвитку персоналу повинна забезпечити такі центри, що будуть лише оцінювати, а не навчати, і підтверджувати наявний рівень розвитку робітника.

Це – основні сучасні особливості системи розвитку персоналу.

Гейко О.М., гр. ДМП-М23мг

АКТУАЛІЗАЦІЯ ДЕЯКИХ ВИДІВ РИЗИКІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО ЧАСУ

З початком широкомасштабного вторгнення рф на територію суверенної України актуалізувались деякі ризики для українських суб'єктів підприємництва, які до того часу перебували у латентному стані.

Загалом можна констатувати, що підприємницька діяльність під час воєнного стану відбувається в умовах ризикованості підвищеного рівня. Сьогодні кожен із суб'єктів ринкових відносин на усіх рівнях відчуває на собі вплив непередбачених обставин та ризикових ситуацій, адекватна реакція на котрі дозволяє зберегти ресурси та становище на ринку [1].

В цьому контексті розглядаємо ризик, акцентуючи увагу саме на загрозі негативних наслідків, збитків та втрат, до яких може призвести реалізація ризикової ситуації.

Таким чином, ризик – це ймовірність втрати підприємством доходів, ресурсів, активів або поява додаткових витрат в процесі здійснення різних видів діяльності.

Одним з ризиків, який актуалізувався після 24 лютого 2022 року, є ризик роботи з резидентами країн-агресорів, тобто рф та республіки білорусь. Постановою КМУ від 3 березня 2022 року [2] була введена заборона на:

1) виконання, у тому числі в примусовому порядку, грошових та інших зобов'язань, кредиторами за якими є: фізичні особи – громадяни рф, юридичні особи – резиденти рф, українські юридичні особи, кінцевим бенефіціарним власником, членом або учасником з часткою у статутному капіталі 10% і більше, якої є держава рф чи фізичні особи – громадяни рф, юридичні особи – резиденти рф;

2) відчуження у будь-якій формі нерухомого майна, цінних паперів, корпоративних прав, транспортних засобів, повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання особами, пов'язаними з державою-агресором, а також відчуження таким особам або на користь рф, крім безоплатного відчуження на користь держави Україна.

3) відчуження, передачу в заставу, будь-які інші дії, які мають чи можуть мати наслідком відчуження нерухомого майна, цінних паперів, корпоративних прав, транспортних засобів, повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання на користь осіб, пов'язаних з державою-агресором, або на користь рф.

Бюро економічної безпеки України з початку широкомасштабного вторгнення на виконання Постанови КМУ проводить активну роботу щодо скорочення бізнес контактів суб'єктів підприємництва з резидентами росії та білорусі. Для ухилення від цього ризику підприємцям доцільно ретельно збирати інформацію про потенційних та існуючих контрагентів, партнерів та інвесторів.

Іншим видом ризику, який актуалізувався під час війни, є ризик рейдерського захоплення майна підприємства. Наразі, рейдери, спекулюючи на темі війни, активно намагаються приховувати «рейдерські захоплення» нерухомого майна, активів та бізнесу під приводом, нібито, їх примусового відчуження на потреби Збройних Сил України. Для запобігання загрозі рейдерських атак на майно та активи підприємства, по-перше, слід уважно перевіряти повноваження тих осіб, що звернулись з відповідною вимогою, та надіслати запит до Міністерства оборони України на предмет того, чи дійсно існує військова частина, на потреби якої відбуватиметься

вилучення майна підприємства, а також дізнатись чи дійсно суб'єкт звернення є командиром цієї частини. По-друге, потрібно належним чином (хоча б шляхом складання акту приймання-передачі) фіксувати факт передачі майна ЗСУ, максимально детально вказавши його технічні, кількісні характеристики, а також ринкову оцінку на момент відчуження.

Такі дії спрямовані на зменшення потенційних негативних наслідків ризикових ситуацій для суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану.

Література:

1. Савків У.С. Система управління ризиками підприємства в умовах воєнного стану. Фінансово-економічна діяльність суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. Міжнародний науково-практичний форум (м. Кам'янець-Подільський, 20-21 жовтня 2022 р.). Кам'янець-Подільський: НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут». 2022. С. 144-145.

2. [Постанова КМУ «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації» від 03.03.2022 № 187.](https://ips.ligazakon.net/document/view/kp220187?utm_source) – URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/kp220187?utm_source.

Під керівництвом: доц. каф. Економіки та менеджменту, Ю. Е. Дудневої

РЕФЛЕКСИВНИЙ АНАЛІЗ ЯК ПРОЯВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Рефлексія – це процес самоаналізу та самооцінки, в якому людина розмірковує над своїми діями, думками та переживаннями. Це передбачає глибокі роздуми про себе, свої цінності, переконання та поведінку. Рефлексія допомагає краще зрозуміти себе, свої дії та реакції на навколишній світ, а також покращити свої навички та поведінку. Важливою частиною рефлексії є самокритика, але вона не повинна призводити до непотрібного самопокарання. Мета рефлексії – покращити самосвідомість та здатність приймати більш обґрунтовані та зважені рішення. Рефлексія широко використовується в освіті, психології та розвитку особистості.

Особливості рефлексивного аналізу:

1. Самопізнання: рефлексивний аналіз починається з самопізнання. Це процес, який дозволяє людині отримати глибше розуміння власних цінностей, переконань, страхів і мотивацій.

2. Аналіз досвіду: Рефлексивний аналіз передбачає критичний аналіз минулих подій і досвіду. Це дозволяє вчитися на минулому, а також виявляти тенденції та моделі поведінки.

3. Зворотний зв'язок: одним із ключових елементів рефлексивного аналізу є зворотній зв'язок від інших людей. Людині важливо отримувати інформацію від інших і враховувати їх точку зору при аналізі власної поведінки та рішень.

4. Прийняття рішень: рефлексивний аналіз веде до більш обґрунтованих рішень. Це дозволяє людині розглянути свій минулий досвід і його вплив на майбутні кроки.

5. Удосконалення самоконтролю: за допомогою рефлексивного аналізу людина розвиває здібності до самоконтролю, включаючи контроль над емоціями та поведінкою.

6. Розвиток критичного мислення: Рефлексивний аналіз вимагає критичного мислення та аналізу. Це допомагає розвинути аналітичні здібності, що стане в нагоді в різних сферах життя.

Рефлексивний аналіз є потужним інструментом для саморозвитку та особистісного зростання. Це сприяє глибокому саморозумінню, покращенню стосунків і прийняттю обґрунтованих рішень. Крім того, рефлексивний аналіз розвиває критичне мислення та допомагає людям краще орієнтуватися в складних ситуаціях.

Рефлексивний аналіз і критичне мислення – це два важливі інтелектуальні процеси, які часто доповнюють один одного.

1. Саморефлексія та саморозуміння: Рефлексивний аналіз фокусується на розумінні себе і свого досвіду. Він передбачає роздуми над своїми переконаннями, цінностями, діями та їхніми наслідками. Критичне мислення також вимагає саморефлексії, особливо коли йдеться про аналіз інформації та прийняття рішень.

2 Аналіз та оцінка: Під час рефлексивного аналізу людина аналізує свій досвід і дії, а потім оцінює їх. Це передбачає критичну оцінку власних рішень і поведінки.

Критичне мислення також передбачає аналіз та оцінку інформації, аргументів та логічне оцінювання різних точок зору.

3. Обґрунтованість і логіка: І в рефлексивному аналізі, і в критичному мисленні важливим аспектом є обґрунтованість. У рефлексивному аналізі людина прагне

зрозуміти мотивацію своїх дій і переконань. У критичному мисленні ключову роль відіграють обґрунтовані міркування та логіка.

4. Здатність аргументувати: Критичне мислення вимагає вміння аргументувати свої погляди та оцінки. Рефлексивний аналіз допомагає краще зрозуміти власні переконання і те, як їх аргументувати.

5. Постійне вдосконалення: Рефлексивний аналіз і критичне мислення передбачають прагнення до вдосконалення. Людина, яка використовує ці методи, постійно шукає способи покращити свої навички саморефлексії, аналізу та міркування.

Таким чином, рефлексивний аналіз і критичне мислення мають багато спільного, оскільки обидва спрямовані на розвиток аналітичних навичок і саморозуміння. Вони доповнюють один одного, допомагаючи людині краще розуміти як себе, так і навколишній світ, а також приймати більш обґрунтовані рішення.

Література:

1. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії / URL: <https://uk.wikipedia.org>
2. Рефлексія і способи її розвитку / URL: <https://ua-referat.com>

Під керівництвом: проф. каф. Економіки та менеджменту, Г. В. Єльнікової

УЗГОДЖЕННЯ ПРОТИРІЧ КОМУНІКАЦІЇ В КРИЗОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

До виробничих комунікативних процесів сучасності в світі розроблено значну кількість вимог, рекомендацій та побажань. Існує безліч тренінгів, на яких працівників організації навчають спілкуванню, взаєморозумінню, єдиному підходу до інформаційних процесів, толерантності і ще багатьом корисним навичкам. Однак досить мало компаній навчають комунікації в дійсно кризових умовах. Пояснення відмінностей середовища суттєво відрізняється від напрацювання практичних навичок. І тому більшість знань, які здобувають працівники для здійснення ефективної комунікації. Виявляються не достатньо практичними в умовах з реальним дефіцитом часу на комунікацію, в умовах зміненої реакції та поведінки опонентів, в умовах реально існуючого ризику для здоров'я і життя людей.

Більшість рекомендацій сучасних комунікативних процесів говорять про необхідність вислухати кожного, зрозуміти, толерантно відноситись до його особливостей і стилю мовлення, проявляти культуру мови, чіткість і зрозумілість висловлювань. Та коли виникла кризова, аварійна ситуація, чекати десятків хвилин, поки всі висловлюють думку, обговорюють проблему, обирають найкращу альтернативу просто немає часу і можливостей. В цій системі один лідер бере на себе беззаперечне керування. І тоді очікуваним буде різке, інколи криком, віддання наказу, швидка заміна виконавця без пояснень причин, інколи навіть з відстороненням фізично (відштовхуванням) від обладнання. Нажаль, до цього не готують на тренінгах. І виникає певне протиріччя – вимоги до стандартної комунікації і реалії, інколи в досить не культурній формі, з лайкою.

На наш погляд, подолати протиріччя реалій спілкування в гострій фазі кризи та в довготривалій кризі можливо, якщо організація буде проводити для своїх працівників відповідні навчання (як при перевірці готовності до пожежі). Але до початку шляхом тестування, використання симуляторів, створення ситуативних завдань важливо дослідити реакції всього персоналу на кризу і на різні форми звернень. Керівник повинен знати себе, свій стиль в цих умовах, і реакцію на нього підлеглих. Бо частина сприйме адекватно різкі звернення в гострій фазі кризи, але може агресивно сприймати їх постійне використання; частина ж може від різкого звернення впасти в ступор, і зовсім перестати реагувати на накази. Тож, не зважаючи на власні реакції, керівник повинен навчитися поводитись так, як максимально ефективно і швидко сприймають інформацію його підлеглі. Підлеглих же слід на цих тренуваннях вчити стійкості сприйняття та адекватній реакції на накази в неадекватному стилі.

Наступним кроком в узгодженні протиріч комунікативних процесів в кризових умовах є роз'яснювальна робота з персоналом, і особливо – керівництвом, щодо необхідності вчитися підходити до колективу ще більш толерантно, з повагою, ніж за умов спокійного середовища. Це пов'язане з тим, що нервова система з часом втомлюється, і адреналін, який дозволяв не звертати уваги на деталі спілкування в гострій фазі кризи, вже використано, настає апатія, втома, коли робітник психологічно більш вразливий. Для збереження працездатності слід мінімізувати негативний вплив, в тому числі в процесі комунікації. Вважаємо важливим впроваджувати підготовку працівників до різного поводження в різних фазах кризи.

Під керівництвом: доц. каф. Економіки та менеджменту, О. І. Кір'ян

ВПЛИВ НЕСТІЙКОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Світ переживає складні часи глобальних змін в політичному устрої і взаємодії країн, одночасну глобалізацію та деглобалізацію світової економіки, активний прояв нових загроз – кліматичних, енергетичний, міграційних та ін. Все це суттєво впливає на середовище, в якому організації приймають управлінські рішення, вимагаючи зміни їх структури, складу, взагалі методів та технологій. Розглянемо, на що в першу чергу в умовах нестійкого середовища слід звертати увагу керівнику при прийнятті управлінського рішення.

Нестійке середовище передбачає не тільки підвищені ризики. Але й високу вірогідність змін кінцевої мети рішення, змісту окремих елементів в процесі його реалізації. Тож найбільш важливою якістю управлінського рішення повинна стати його гнучкість – можливість удосконалення, зміни, оновлення залежно від стану середовища.

Друга вимога сучасності – швидкість прийняття та реалізації управлінського рішення. Керівник вже не має можливості місяцями аналізувати ситуацію, підбирати варіанти, бо середовище змінюється досить швидко. І підібраний під попередні умови варіант управлінського рішення в момент його прийняття і початку реалізації в нестійких умовах середовища може стати вже не актуальним, а результат – збитковим.

З цих двох вимог витікає, на наш погляд, необхідність формування певного блокового алгоритму прийняття та реалізації рішень, де в керівника буде можливість максимально швидко реагувати на зміни та замінювати один умовний блок іншим без зайвого аналітичного процесу і витрат на прийняття рішення «з нуля».

Наступною важливою вимогою для прийняття рішень в умовах невизначеності є згуртованість та відданість колективу. Зазвичай виконавці не дуже позитивно, а інколи і різко реагують на зміни в процесі реалізації рішення, вимагають додаткових роз'яснень щодо доцільності дій керівника. Це вповільнює процес адаптації рішення до мінливого середовища і ускладнює отримання позитивного результату. Тож в умовах невизначеності колектив повинен бути впевнений в мудрості та раціоналізмі керівника і його дій.

Суттєвою особливістю в прийнятті управлінських рішень в нестійкому середовищі є доповнюючий елемент – гнучкість персоналу щодо здатності змінювати свою діяльність, функції, засвоювати швидко нові необхідні навички діяльності для адаптації до нових умов середовища. За умов, коли персонал є відданим, але не здатним швидко переналаштовуватись на нові вимоги, нову діяльність, нові функції, реалізація оновленого рішення стане вкрай складною. Тому чим менша стійкість середовища, тим більш гнучким повинен бути персонал.

Керівник повинен вміти приймати рішення з урахуванням можливостей та вигод зовнішнього середовища організації, а не тільки спираючись на власні ресурси. Це дозволить без постійного кардинального оновлення основних фондів та ресурсної бази адекватно реагувати на більшість впливів нестійкого середовища.

THE SIGNIFICANCE OF ONLINE PAPERWORK IN INTERNATIONAL LOGISTICS OPERATIONS

International logistics networks have many important parts, like moving things quickly, be inefficient, and keeping track of everything. But one thing that needs to change is all the paperwork. Doing things like signing papers, sending quotes and bills and putting information into documents is a lot of work and can be easy to make mistakes. These mistakes can cost a lot of money. Using technology to make everything digital can help make things faster and make the workers better. So, I will talk about why we need to make everything digital in logistics and some ways we can do it.

The transportation and logistics industry uses a lot of paper to keep track of everything they do. They have to write down and keep records of everything that happens, like what they have in their ware houses, when they send things to different countries, and when they move things from one store to another. But if they lose or damage these papers, it can cause big problems, like having to cancel shipments. No matter what they do, they have to make lots of papers to show that everything is okay.

Manual inventory entry can be a time-consuming task that requires several hours in put transportation data in to specific fields, which may result in the need for additional human resources. Never the less, automated tools provide a prompt alternative, enabling businesses to efficiently manage inventory and ultimately decrease labor expenses. This allows companies to real locate their resources to different areas and promote accelerated development.

The current state of digital document flow in logistics should be considered according to the following indicators. The e-CMRT he introduction of the e-CMR, a digital version of the CMR, has brought about a significant transformation in digitizing the international logistics network. It consolidates all data exchanges onto a single on line platform, making the process much more efficient. Additionally, the e-CMR allows for real-time tracking of shipment progress, monitoring of cargo movement, and confirmation of accurate delivery times for all involved parties. [1];

b) The Electronic Bill of Lading. To address the challenges posed by paper Bill of Lading (B/L), the industry is actively searching for solutions that can enhance the efficiency of document processing, as well as save time and costs. Since the 1990s, the shipping industry has been exploring different methods to enable paper less shipping operations. The emergence of block chain technology has given new impetus to the development of the Electronic Bill of Lading (EB/L), which aims to replace traditional paper B/L and courier services with digital documents that can be transferred seam less through a cloud-based system. [5];

c) Digital Signatures. A digital signature is a modern way to sign documents, using electronic devices instead of hand writing. It is like an electronic "finger print" that securely connects a signer to a document in a recorded transaction. In the logistics industry, digital signatures also include a time stamp indicating the exact moment of signing. [2];

d) RFID Systems Radio Frequency Identification (RFID) systems are a convenient way for logistics managers to monitor and over see products and assets throughout the supply chain. When combined with Quick Response (QR) codes, RFID tags can bring significant enhancements to cargo handling, both within the confines of a ware house and beyond. These technologies contribute to various functions, ranging from inventory

management to automation. By eliminating the need for hand written documents and the potential for manual data entry errors, they ensure data accuracy.

Furthermore, both RFID tag and QR codes empower workers to accomplish tasks in minutes that previously consumed hours. By swiftly identifying items and promptly in putting their details into the central computing system, they effectively save time. RFID technology is ideal for the processes of ware houses or distribution centers, as the functions performed in the area always related to products and goods that have tags with necessary information. With this technology, it is simpler to monitor goods and know their origin and destination, providing major time, efficiency, and safety savings. [4];

e) QR Codes. QR codes, which are commonly referred to as Quick Response codes, are barcodes that can be scanned by electronic devices. Like regular barcodes, they contain data, but unlike traditional ones, QR codes have the ability to hold a large amount of information, accommodating up to 7,089 numeric or 2,953 alpha numeric characters. Incorporating QR code labels on products can greatly benefit the process of tracking inventory and monitoring shipments at various stages of transportation. Moreover, the Google Maps QR Code feature allows delivery personnel to conveniently navigate to the specified destination using their smart phone's mapping application [3].

In conclusion, the logistics industry needs to embrace digitalization to reduce costs, save time, streamline trade processes, enhance resilience, and prevent disruptions in the supply chain. The current state of paper work in international freight forwarding is quite cumbersome and time-consuming for everyone involved, and it requires multiple documents and manual procedures, leading to a significant drain on resources. However, there are several ways to make the logistics industry more digital, including the e-CMR, the Electronic Bill of Lading, digital signatures, RFID systems, and QR codes. By adopting these technologies, the logistics industry can become more efficient, cost-effective, and resilient.

References:

1. URL: https://www.globalnegotiator.com/blog_en/e-cmr-implementation/
2. URL: <https://lunarpn.com/blog/how-can-electronic-signatures-help-the-logisticsindustry/>
3. URL: <https://searchengineland.com/what-is-a-qr-code-and-why-do-you-need-one-27588>
4. URL: <https://www.camcode.com/blog/the-ultimate-guide-to-rfid-systems/>
5. URL: <https://www.withvector.com/electronic-bill-of-lading/>

Під керівництвом: доц. каф. Економіки та менеджменту, О. В. Маковоз

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах діяльність переважної більшості українських підприємств залишається незадовільною, тому що їх керівництво не в змозі адаптувати свій стиль управління та використовувати адекватні методи щодо розв'язання кризових ситуацій, які актуалізувались внаслідок широкомасштабної військової агресії проти України та її наслідків для суб'єктів господарювання. Внаслідок цього виникає об'єктивна необхідність застосування нових видів стратегічного управління, а саме антикризового управління. Слід зазначити, що в антикризовому управлінні вирішальне значення має відігравати стратегія управління, в якій основна увага повинна приділятися проблемам виходу з кризи [1].

Пошук напрямів виходу підприємства з економічної кризи безпосередньо пов'язаний з усуненням причин, які її зумовлюють. Для цього необхідно здійснити ретельний аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища, виділити компоненти, які впливають на нього, зібрати та відслідковувати інформацію про кожну складову і на основі оцінки реального становища підприємства з'ясувати причини кризового стану. Отже, у процесі планування виходу з кризового становища особливу увагу слід приділяти розробці антикризової стратегії діяльності підприємства та визначенню тактики її реалізації.

Розробка антикризової стратегії діяльності підприємства складається з таких етапів:

перший етап – визначення місії новостворених підприємств або перегляд місії і системи цілей для вже існуючих;

другий етап – аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів кризової ситуації на підприємстві;

третій етап – аналіз альтернатив і вибір адекватної антикризової стратегії.

Антикризове управління повинно починатися з моменту виникнення ідеї про створення підприємства. Саме в цей момент ініціатор підприємницької діяльності має визначитися з потенційними негативними та позитивними чинниками, які можуть вплинути на функціонування підприємства за обраним напрямком. Отже, всі сили підприємця повинні бути зосереджені на виборі місії, яка продиктована, насамперед, мотивом досягнення стійкого прибутку в розмірах, достатніх для постійного нарощування стратегічного потенціалу підприємства і рівня його конкурентної переваги [2].

Місія повинна забезпечувати підтримку певного конкурентного статусу підприємства і надати йому конкурентну перевагу на тривалий період.

Можливості підприємства багато в чому залежать від впливу реальних факторів і подій у макросередовищі, яке в першу чергу вносить корективи в систему ресурсів, необхідних для виконання підприємством своєї місії, і визначає параметри виробничої системи. Макросередовище впливає на необхідні характеристики підприємства як опосередковано, через мікросередовище, так і безпосередньо, втручаючись в ринкові відносини, що продиктовано намірами регулювання ринку і стосунків між його суб'єктами. У цьому зв'язку необхідно зазначити, що на ефективність антикризового управління впливає передусім людський фактор, тому що саме свідома діяльність людини дозволяє шукати і знаходити напрями виходу з

кризових ситуацій, концентрувати зусилля на вирішенні найбільш складних проблем, використовувати накопичений досвід для подолання кризи та адаптуватися до кризових явищ. Таким чином, в сучасних умовах підвищеної невизначеності та ризику керівникам українських підприємств варто особливу увагу приділяти розробці ефективної антикризової стратегії, яка враховуватиме специфіку функціонування та оточення конкретного підприємства, позитивний досвід діяльності компаній, передбачатиме проведення ретельного аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання, і сприятиме виходу вітчизняних підприємств із скрутного становища.

Задля вчасного виявлення можливої появи кризових явищ на підприємстві та якомога повнішого аналізу причин їх появи та масштабів загрози є необхідним впровадження та виконання в організації функцій антикризового менеджменту та функціонування відповідного до конкретних умов існування підприємства аналізу кризових явищ.

Література:

1. Ватченко, Б., & Шаранов, Р. (2022). Антикризове управління підприємством в умовах війни. *Економічний простір*, (182), 38-43. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-5>

2. Гудзь О.Є. Формування стратегії антикризового управління підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 2. С. 4-10.

Під керівництвом: доц. каф. Економіки та менеджменту, Ю. Е. Дудневої

Панастов Г.К., гр. ЗМП-Пу622мг

ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ КРИЗОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Підприємництво зайняло вагомє місце в забезпеченні стійкості нашої країни в умовах військового конфлікту. Саме воно забезпечує значну частку ВВП, наповнює бюджет країни та задіює громадян в корисних процесах. В умовах циклічних кризових явищ в економіці вважалось, що лише окремі види підприємницької діяльності доцільно вести в таких нестійких, ризикованих умовах. Однак сьогодні кожен громадянин України розуміє, що військовий стан – це вже тривалий процес. І може тривати невизначений термін. Тому необхідно призвичаїтись до цих умов і організувати діяльність, вважаючи їх зовнішнім середовищем. Для підтримки підприємництва в таких умовах важливо обрати декілька напрямків.

Перший, зрозуміло, це матеріальна підтримка. Багато людей змінили місце проживання, втратили налагоджений бізнес, і будуть починати з самого початку. При цьому мало в кого залишився ресурс для старту. І для них допомогою буде безвідсоткове кредитування, організація отримання певних ресурсів, основних фондів, інформаційних ресурсів про новий вид діяльності та/або про партнерів і ринок в новому територіальному середовищі. Для цього потрібні інвестори, які готові вкладатися в ризиковані проєкти (бо вся територія країни є ризикованою для ведення бізнесу), компанії, що надають гранти на певні види діяльності, проєкти.

Другим важливим напрямком є підприємництво-реабілітація. В військовому конфлікті ми отримуємо багато людей. Які мають як фізичні, так і психологічні травми. Вони не розуміють – що тепер можуть, кому це потрібно, як починати все з самого початку. В цьому випадку підтримка повинна бути більш ємною, комплексною: містити оцінку людини щодо пошуку її заповітної мрії та визначення реальних можливостей, визначення можливих видів діяльності на стиці цих площин. Навчання (професійна підготовка) до підприємницької діяльності (особливо тих, хто не займався бізнесом ніколи) з підготовкою професійного супроводу на першому етапі запуску та стабілізації підприємницької діяльності. Паралельно з цим необхідна психологічна робота по формуванню впевненості у важливості справи, яку починає людина, з формуванням соціальної свідомості і відповідальності за результат і за сам процес. Досить часто людина не в змозі зібратися і зробити щось для себе особисто, але завзято береться забезпечувати потреби інших. Всі ці види діяльності можна вивести з «волонтер» на рівень «підприємець» і отримувати підтримку і допомогу вже на новому рівні – і сировиною, і робочими місцями, і грантами. І це буде потім користуватися попитом і в мирному житті, що стане вагомим фундаментом для людини і для економіки держави.

Слід також звернути увагу на юридичну підтримку. Досить часто активно працюючий підприємець не встигає слідкувати за всіма змінами в законодавстві, і тому стає порушником проти волі. Особливо це актуально в кризових умовах. коли підприємець переробляє додатково багато іншої інформації. Тож є потреба для формування інформаційних каналів, де коротко, зрозуміло і чітко буде надаватися вся необхідна інформація (бажано з розподілом по видах діяльності).

Все це і є першочерговою підтримкою підприємництва в умовах кризового середовища.

Під керівництвом: доц. каф. Економіки та менеджменту, О. І. Кір'ян

THEORETICAL APPROACHES TO THE FORMATION OF AN EFFECTIVE SYSTEM OF THE ENTERPRISES SOLVENCY MANAGEMENT

Solvency means that the enterprise has cash and cash equivalents sufficient for accounts payable that require immediate repayment. The main signs of solvency are: the availability of sufficient funds on current accounts and the absence of overdue payables. Solvency management consists in the analysis and management of the movement of cash flows, that is, it involves a targeted influence on the processes of accumulation of cash funds, and therefore, their spending and redistribution. For effective solvency management, it is necessary to determine which types of activities and elements of assets or liabilities contributed to the growth or decrease of cash, and to what extent. At the same time, it is necessary to consider – the peculiarities and duration of the operating and financial cycles of the enterprise in terms of individual types of activity, and then determine in which direction these or other items of accounting statements need to be changed so that the amount of cash flow increases. The financial condition of the enterprise from the perspective of a short-term perspective is assessed by indicators of liquidity and solvency. The concepts of property (absolute) liquidity and financial (relative) liquidity are distinguished. Property (absolute) liquidity means the ability of an asset to transform into funds. The degree of asset liquidity is determined by the length of time required for this transformation. The company's solvency reflects its availability of funds and their equivalents, sufficient for accounts payable, which require immediate repayment.

Characteristic signs of the company's solvency are the presence of sufficient funds on the current account and the absence of overdue payables. The solvency of the enterprise may change: due to late repayment of receivables, the enterprise may become insolvent, because it is time to pay creditors, and there are not enough cash resources in the current account to repay this debt. Therefore, it is necessary to have enough liquid funds to repay the necessary payments. However, it should be noted that solvency indicators were considered the most important for reflecting the financial state of the enterprise even in the conditions of the administrative-command economy. In Soviet times, solvency was associated with the willingness to timely and fully make payments with industrial and non-production personnel, suppliers, the budget, etc. In general, the assessment of the company's solvency is based on the characteristics of the liquidity of current assets, that is, the time required to convert them into cash. Analysis of solvency ratios is carried out by comparison with similar indicators of previous years. For a more in-depth analysis of solvency, the cash flow method is used, which focuses more on managerial aspects of financial activity. The application of this method has high practical significance, as it allows considering infrastructural changes in cash flows and managing their individual components, which has the direct goal of ensuring the current solvency of the enterprise and indirectly affects solvency in a strategic plan.

References:

1. Charan R. And Carey D. and Barton D.2019.Talent wins: on a new approach to realizing HR potential (Olymp-business) 224 p.
2. Daisley B.2020.New rules of work. Generator of productive peace (Bombora) 368 p.

ПРОБЛЕМА ЗАЙНЯТОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Безробіття в Україні під час війни є однією з головних проблем, яка впливає на економічний розвиток країни і рівень життя громадян, вимагаючи активних заходів для його подолання та створення нових можливостей для зайнятості населення.

Повномасштабні воєнні дії, що відбуваються на території України, призводять до фізичних руйнувань цивільної та економічної інфраструктури, втрати контролю чи згорання виробництва економічних суб'єктів на тимчасово окупованих територіях або територіях, де відбуваються активні бойові дії, порушення логістичних і виробничих зв'язків.

Зростання безробіття відбулося через глибокий спад економічної активності та поповнення лав безробітних мігрантами з прифронтових територій, які потребують працевлаштування. Це посилює вже наявні структурно-кваліфікаційні диспропорції між попитом та пропозицією робочої сили, навіть з урахуванням впливу релокації підприємств.

На мою думку, наступні заходи можуть допомогти з вирішенням проблем зайнятості в Україні:

1. Створення кращих умов для малого та середнього бізнесу.
2. Збільшення кількості спеціальних центрів зайнятості, де кожен матиме змогу пройти курси перенавчання або підвищення кваліфікації.
3. Посилення взаємодії та координації роботи державних та приватних служб зайнятості.
4. Збільшення мінімальної заробітної плати для збільшення добробуту.
5. Міжнародна співпраця та підтримка для створення робочих місць та розвитку економіки.
6. Потреба в підтримці і адаптації переселенців для їхнього включення в новий робочий ринок.
7. Глибоке вивчення потреб регіональних ринків праці для визначення напрямків підготовки спеціалістів.

Література:

1. Кифяк, В. І., Дмитрієва, О. М., & Сироїжко, К. В. (2021). Безробіття в Україні та шляхи його подолання. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, № 1(17), с. 019-025. DOI: <https://www.researchgate.net/publication/339025023>.
2. Робоча сила в Україні: як війна впливає на її майбутнє? 2005-2023, *Економічна правда*. DOI: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/8/700951/>.
3. Ринок праці в умовах війни: тенденції та перспективи. Національний інститут стратегічних досліджень, 2019. DOI: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-v-umovakh-viyny-tendentsiyi-ta-perspektyvy>.

Під керівництвом: доц. каф. Економіки та менеджменту, Б. Ю. Юхнова

ШЛЯХИ ВИРIШЕННЯ ЕКОЛОГIЧНИХ НАСЛIДКIВ ВIЙНИ В УКРАЇНI

Вiйна – це не лише людськi втрати, але й серйознi випробування для довкiлля та екосистем. Екологiчна ситуацiя пiд час вiйни стає часто забутим аспектом, проте наслiдки можуть бути вражаючими та доволi тривалими.

Давайте розглянемо деякi негативнi наслiдки та обговоримо шляхи вирiшення iснуючої екологiчної ситуацiї пiд час вiйни в нашої країні.

Однiєю з найважливиших екологiчних проблем в Україні пiд час вiйни стало забруднення повітря, води та ґрунту. Постiйнi бомбардування та обстріли мiст i населених пунктів призвели до викиду великої кiлькостi токсичних хiмiчних речовин у навколишнє середовище.

Замiнованi території також одна iз проблем сьогодення. У Мiнекологiї зазначають, що розриви мiн призводять до забруднення ґрунтів важкими металами – свинцем, стронцiєм, титаном, кадмiєм, нiкелем.

Инодi це робить ґрунт непридатним для подальшого сiльськогосподарського використання. Ще однiєю серйозною екологiчною проблемою в Україні пiд час вiйни стало знищення лiсів i мiсць проживання диких тварин. Деякi види рослин щезли, а багато тварин були змушенi покинути свої домiвки.

Це мало значною мiрою вплинути на бiорiзноманiття перш за все рiгiонiв бойових дiй.

Вiйна також завдала значної шкоди iнфраструктурi України, включаючи заводи, електростанцiї та нафтопереробнi заводи. Це призвело до розливiв i витокiв небезпечних матерiалiв, таких як нафта, хiмiкати та радiоактивнi речовини, у навколишнє середовище.

Це призвело до подальшого забруднення повітря, води та ґрунту.

На додаток до шкоди, завданої вiйною, вiйськова агресiя, що триває, також перешкоджає зусиллям, спрямованим на вирiшення екологiчних проблем у рiгiонах, а саме Схiдних частин України.

На мою думку, наступнi заходи, яких ми вже дотримуємося, допоможуть країні з вирiшенням екологiчних наслiдкiв вiйни:

1. Оцiнка збиткiв:це дозволяє зафіксувати реальний обсяг завданої шкоди довкiллю та дозволяє вжити найефективнiших заходiв, щоб уникнути подальшого погiршення ситуацiї та щоб вiдновити екосистеми до безпечного стану – i для людини, i для дикої природи.

2. Спiвпраця з мiжнародними партнерами: мiжнароднi органiзацiї, такі як Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), працюють над тим, щоб пiдтримати країну в очищеннi забруднених територiй та вiдновленнi пошкоджених екосистем.

3. Український уряд також вживає заходiв для покращення захисту довкiлля, зокрема, ухвалює новi закони та збiльшує фiнансування екологiчних iнiцiатив.

4. Свiтове спiвтовариство повинно докласти значних зусиль щодо притягнення керiвництва рф до вiдповiдальностi за невинуватну агресiю та заподiяну шкоду навколишньому середовищу України.

Лiтература:

1. Вплив вiйни на екологiю. URL: <https://eco.aep.kiev.ua/novini/vpliv-vijni-na-ekologiyu/>.

2. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. URL: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html>.

3. Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-r>.

Під керівництвом: доц. каф. Економіки та менеджменту, Б. Ю. Юхнова

РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ: НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Рейдерство в Україні призводить до значної шкоди інвестиційному та економічному розвитку, перспективам європейської інтеграції та добробуту пересічних громадян. Володіючи значними природними сільськогосподарськими, енергетичними та мінеральними ресурсами, розвиненим промисловим потенціалом і висококваліфікованим людським капіталом, Україна, з легкістю маючи доступ до глобальних ринків, повинна б стати історією успішних інвестицій. Без міцних прав власності суб'єкти ринку, ймовірно, лишаться позбавленими ключових переваг, зменшуючи стимули до економічної діяльності та гальмуючи економічне зростання. Застосування заходів для поліпшення цього клімату стає критичним кроком у залученні іноземних та внутрішніх інвестицій, які досі втрачаються через високі ризики та нестабільність правового середовища в Україні.

Аналіз проблем рейдерство в Україні дозволяє зробити наступні висновки, щодо його особливостей та наслідків для економіки країни.

Рейдерство в Україні є системною проблемою, що охоплює різні сфери економіки, включаючи промисловість, сільське господарство та фінансовий сектор. Здійснення рейдерських атак призводить до порушень прав власності, незаконного захоплення підприємств та негативно впливає на їхню ефективність та рентабельність.

Рейдерство створює серйозні перешкоди для інвесторів, які розглядають можливість вкладання в український бізнес. Зменшення довіри до захисту прав власності та нестабільність бізнес-середовища призводять до відмов від інвестицій та втрати потенційних інвесторів.

Рейдерство гальмує економічний розвиток, викликаючи втрати в продуктивності та зниження конкурентоспроможності підприємств. Відволікання уваги від інновацій та розвитку галузей призводить до загрози сталому економічному зростанню.

Вирішення проблеми рейдерства передбачає впровадження комплексу заходів, таких як удосконалення правового середовища, зміцнення механізмів захисту прав власності, підвищення відповідальності осіб, які здійснюють рейдерські атаки, та активна участь громадськості у виявленні та протидії цьому явищу.

Стратегічні підходи до запобігання рейдерству можуть включати наступні складові:

Розробка технологічних рішень. Використання систем ШІ та аналізу великих даних для передбачення можливих ризиків рейдерства. Впровадження технологій блокчейну для створення надійних та прозорих реєстрів власності та транзакцій.

Електронна безпека. Розробка та впровадження ефективних засобів кіберзахисту для захисту електронних даних та інформаційних систем. Використання технологій шифрування та безпеки мереж для унеможливлення несанкціонованого доступу.

Моніторинг та відстеження. Впровадження систем моніторингу за допомогою камер спостереження та сенсорів для виявлення неправомірних дій у реальному часі. Використання технологій геолокації для відстеження місцезнаходження та руху важливих активів.

Залучення громадськості. Розробка мобільних додатків та онлайн-платформ для

виявлення та повідомлення про підозрілі дії або рухи. Організація інформаційних кампаній для підвищення громадської свідомості щодо рейдерства та створення культури допомоги в запобіганні йому.

Співпраця з органами влади. Залучення владних органів до використання технологічних рішень у сфері боротьби з рейдерством. Розробка спільних електронних платформ для обміну інформацією та координації дій у випадках ризиків.

Тренінг та освіта. Організація тренінгів для бізнесменів та персоналу щодо ефективного використання технологічних рішень у боротьбі з рейдерством. Впровадження освітніх програм для громадськості щодо виявлення та запобігання рейдерським атакам.

Література:

1. Мельниченко О.А., Пушкарьова В.І. Протидія рейдерство як складова державної політики щодо економічної безпеки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2015. № 1 (47). С. 102-109.

2. Bogdan Derevyanko, Vitaliy M. Pashkov, Olha A. Turkot, Nadiia V. Zahrisheva, Olena S. Bisiuk Addressing the issue of corporate raiding in Ukraine / [http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18\(1\).2020.15](http://dx.doi.org/10.21511/ppm.18(1).2020.15)

Під керівництвом: доц. каф. Економіки та менеджменту, Ю. Е. Дудневої

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КАДРІВ – ІМІДЖ ОРГАНІЗАЦІЇ

Більшість спостерігачів, які не мають професійної підготовки, звикли вважати, що на імідж організації в першу чергу впливає виконання нею своїх зобов'язань по відношенню до споживача (тобто, дотримання якості і термінів виконання замовлень), потім – відношення до працівників, партнерів (своєчасні розрахунки). І досить часто спостерігається певне протиріччя, бо якість результату не може бути без якісного виконання обов'язків кожним членом колективу на своєму робочому місці. Однак більшість працівників не усвідомлюють або не бажають враховувати, що кожен особисто і є складовою іміджу організації. Тому важливо використовувати світовий досвід і формувати кадрову стратегію розвитку соціальної відповідальності колективу як джерела формування стійкого іміджу організації.

Користуючись світовим досвідом в цьому питанні, звернемо увагу на підготовчий процес. Для того, щоб робітник розумів рівень своєї власної соціальної відповідальності, важливо, на наш погляд, для кожного робочого місця або функції сформувані наочний механізм їх впливу на результат діяльності організації та альтернативні негаразди в разі відсутності соціальної відповідальності на будь-якому кроці реалізації планів. Кожен робітник повинен бути ознайомлений – як саме він, його діяльність впливає на результат, якість. І, головне – які ризики може отримати користувач, громадськість, суспільство при порушенні правил поведінки робітником, при відсутності в нього соціальної відповідальності.

Другою складовою впровадження соціальної відповідальності колективу, на наш погляд, яку треба включати в кадрову стратегію, є формування відповідальності кожного робітника за стан власного здоров'я та саморозвиток. В умовах кризового середовища додаткові ризики в організації при відсутності робітника на робочому місці з причин безвідповідального ставлення до себе стають проблемою колективу. Тож важливо і в цьому випадку наочно доводити втрати організації, інших співробітників від такої не свідомої поведінки колег. Це дозволить нівелювати «лозунг» «кожен має право захворіти і хворіти скільки треба». Відношення буде розділене на хворобу з причини обставин і хворобу очікувану з причини халатного ставлення до свого організму. Так само саморозвиток, горизонтальна кар'єра дозволять організації швидко реагувати на зміни середовища та на можливі невиходи окремих робітників. Тож соціально відповідальний працівник повинен розвивати не тільки основні професійні якості, але й супутні, необхідні організації в період кризи та її майбутніх змін в діяльності.

В сучасному світі набирає значущості циркулярна економіка. Сьогодні провідні світові лідери в окремих галузях не будуть мати справ з компанією, яка не вміє поводитись з відходами, загрожує довкіллю. Тож соціально відповідальний колектив на кожному робочому місці повинен впроваджувати відповідальну поведінку щодо використання всіх (а не окремих) ресурсів, формувати в себе свідому поведінку з відходами та створювати нові технології мінімізації витрат та максимального повторного використання ресурсів. Тож соціальна відповідальність робітника сьогодні – це вагома складова іміджу організації та її місця в колі партнерів.

CONTRIBUTION OF HENRI FAYOL TO THE PRACTICE OF MANAGEMENT

The exploration of the problems of scientific management, which flared up at the beginning of the 20th century and focused its attention on the activities and specialization of the quarry, was faced with the need to analyze the motives and fundamental principles of the function respect for the organization as a whole.

It is a classic school of management to learn that the necessary minds ensure the successful operation of a company: further, the formulation of a system of company goals, clearly communicated to every worker, motivation of personnel based on the assessment of the contribution of skin care delve into the achievements of the goals set.

The classical (administrative) school of management (1920–1950 pp.) was initiated by Henri Fayol, who is often called the father of management. Engaged in learning the roles and functions of managers. Fayol was a cherver of the institutional level of management, leaving cherev of a French coal company. Other leaders of the administrative school, such as Lindan Irvik (food management consultant in England), James D. Mooney (working for General Motors), were also practitioners. Fayol saw five main functions in management: planning, organizing, ordering, coordination and control. At the ambushes of Fayol's rozrobok at the 20th pp. The concept of the organizational structure of enterprise management, the elements of which is a system of interconnections, continuous interconnections of actions - the management function, was formulated.

The administrative school (classical theory of organization) developed approaches to improve the management of the organization as a whole. Representatives of this school (A. Fayol, M. Weber, L. Urvik, C. Bernard) tried to see the underlying characteristics and patterns of organization management as a whole. The purpose of their research was to see the “universal principles” of management that help organizations achieve success

Henri Fayol made a great contribution to the theory of management by developing the “backward approach” to administration and formulating the principles of administrative theory. They define the functions, principles and elements of control.

Their investigations came not from the American, but from the European, French, and the organization and management of production. Emphasis is placed on the management process itself, which is viewed as a function of administration designed to assist administrative personnel in achieving the goals of the organization.

Fayol’s concept was based on the principle that every enterprise has two bodies: material and social.

The first includes the work itself, the characteristics of the work and the objects of the work in their totality, while the other takes into account the commitment of people in the process of work. These notes became the subject of Fayol’s research, so he clearly delimited the area of his research.

Fayol argues that administrative functions originate in any peer organization and they are succeeded by the workers themselves, and above all by the administrative hierarchy, especially by the administration neutrality. We have tried to formulate the benefits before professional training for robot workers, masters, kernel shops, directors and other kernel workers.

Fayol is also considered one of the creators of the system of principles of the human factor in the field of production and management, as well as one of the first scientists who brought respect to the nutrition of human resources among the team between farmers and

other people. Let's relax, stay calm. This created an incentive for further research in the sphere of mutual interaction between the formal and informal subsystems of the organization.

Administration, according to Fayol, includes six main groups of management activities present in all industrial enterprises:

- technical and technological (virgination, production, processing);
- commerce (purchase, sales, exchange);
- financial (capital acquisition and effective management);
- security (protection of power and physical persons);
- regions (inventory, balance sheets, production costs, statistics);
- administrative (transfer, organization, order, coordination and control).

Fayol called the management of over insurance operations undercover management. However, not all six groups of operations became the subject of this study. Of the six types of activity, Fayol clearly examined only management, as other types knew how to do well. Technical, commercial, financial and other operations are considered by Fayol only to be the object of an infusion of administrative functions. He doesn't see them on his own.

In the important world of successful management lies, behind Fayol, due to the knowledge of his skills and talent.

Given the needs needed by managers, this reinforces the idea that every manager will require "special knowledge" that is specific to any function, be it technical, financial or otherwise. sha. By the way, the skin manager demanded the following benefits and benefits:

- physical qualities: health, energy, agility;
- rosum's qualities: the ability to understand and understand, judgement, rosum energy and the ability to adapt;
- moral values: energy, resilience, willingness to take responsibility, initiative, loyalty, tact, integrity;
- outside lighting: outside knowledge of nutrition, which does not depend on the assigned function;
- special knowledge: specific to the function, be it technical, commercial, financial, organizational, etc.;
- evidence: knowledge that is the result of diligent work. This is the knowledge of the lessons that you have learned independently from speeches.

The classification of management principles proposed by Fayol gave order to the management process. Fayol emphasized the universality of management principles, without interfering with their stagnation in the sphere of production. Fayol is aware that the system of principles he laid down cannot be completely formulated. You must be kept open for additional changes based on new evidence, analysis and further changes.

Thus, Fayol was a follower of the learned school, practical learning, as well as natural talents and abilities. Fayol emphasized that the happy ceramicist is guilty of high integrity and morality, which in the current light of moral relativism appears at first glance to be overly pretentious and old-fashioned. However, a closer look at this situation shows that what Fayol is talking about here about the moral basis of business activity, the need for such a thing becomes increasingly obvious.

FORMATION AND CONDITIONS FOR MAXIMIZING THE ENTERPRISE'S EXPORT POTENTIAL

The research examines the mechanism of formation and implementation of the export potential of business entities based on flexible coordination of economic and non-economic instruments with the help of qualitative improvement of export potential and strengthening of the national export policy of entities of foreign economic activity by activating their activities on the world market.

In the conditions of the global transformation of the modern world economy, solving the tasks of creating internal and external conditions for Ukraine's integration into the world economy, realizing its competitive advantages on the basis of the formation and realization of the export potential of the enterprise acquires priority. An important component in the formation of the profitable part of the state budget is export, because with the help of export, a fairly significant part of the gross national product is realized. With the help of the level of development of export-oriented spheres of the economy, the rate of integration of Ukraine into the world economy is determined.

New trends in the world economy and the international division of labor, increased competition in foreign markets, exhaustion of extensive factors of Ukrainian export development and an insignificant share in its structure of finished products, first of all, require new scientific research with the aim of increasing the efficiency of export activities, including due to increasing the international competitiveness of the company's products.

Management of foreign economic activity is a systematic influence on the object (production structures, firms, organizations, collectives of people) to ensure their viability, coordination in work and achievement of the final result. An important element of management of foreign economic activity is the formation of goals, which acts as a prediction of the results of management activity [1].

The fact that foreign economic activity becomes a guarantee of economic growth is also important. This becomes especially relevant under modern conditions, when the processes of international economic integration are intensifying: foreign economic activity contributes to the development of export potential; solves the problem of lack of energy carriers, machines, equipment and equipment, the latest technologies and certain consumer goods. An important place in the foreign economic activity of Ukraine is occupied by export-import operations[2].

The formation of the goal and the development of the export policy presupposes the need for the enterprise to have a comprehensive knowledge of its export capabilities, the level of competitiveness of its products, their limiting factors, and the possibilities of product markets in the conditions of a competitive environment at present and in the future. The export policy of enterprises and the industry should be based on the principle of a consistent transition from simple to more complex export tasks and adhere to the principle of concentrating resources and efforts on the most promising export directions. Export potential determines not only the availability of the resources listed above, but also the level of their effective use for the formation of sustainable competitive advantages and the achievement of strategic goals in foreign markets. In modern economic conditions, such opportunities are called marketing, or marketing potential of the enterprise.

The marketing potential of the enterprise is the level of readiness, ability and capabilities of the enterprise and its marketing service to perform marketing functions in a

timely and qualitative manner, to solve the formulated tasks, it is the level of compliance of the given state of the marketing service with the level required to solve the tasks. The export potential of enterprises characterizes their functional capabilities and is determined by the results of purposeful functioning in certain conditions, under specific circumstances regarding production and sales capabilities

For enterprises, the goal is to maximize export potential. For this, it is necessary to solve the following problems: first, to be able to produce the appropriate products; secondly, to define a set of markets and their needs; thirdly, to determine the most attractive markets; fourthly, to create an effective system of promotion and sales of the product in the specified market. It should be noted that for most domestic enterprises, the task of increasing the export potential is formed in a simplified version, namely, to produce competitive products, to sell them at competitive prices in certain (attractive) markets.

Література:

1. Бондар Ю.А., Легінькова Н.І., Фабрика І.В. Стратегічне управління експортним потенціалом підприємств. *Інституціалізація як фактор забезпечення розвитку системи інвестиційно-інноваційної безпеки України : кол. монографія*. Запоріжжя, Україна: Видав. Дім «Гельветика», 2019, с. 335-350.

2. Піскун А. В., Гомонюк А. Статистичний аналіз експортно-імпортних операцій України. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень: збірник наукових студентських праць*. Одеса: ОНЕУ. 2018. Випуск 4. Частина I. С. 33-42.

Під керівництвом: доц. каф. Економіки та менеджменту, О. Л. Шелеста

СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ В УКРАЇНІ

Світовий досвід напрацював велику кількість методів боротьби з кризовими явищами, спрямованих на прогрес економічного сектору держави. На сучасному етапі розвитку існує значна кількість спеціальних економічних зон, які відрізняються хіба що своїм функціональним призначенням. До таких зон можна віднести: вільні економічні зони, території пріоритетного розвитку, зони зовнішньої торгівлі, технополіси, індустріальні парки тощо.

Визначення «індустріальних парків» міститься в Законі України «Про індустріальні парки» від 21 червня 2012 року № 5018-VI, проте воно є великим за обсягом та складним для розуміння пересічних громадян. Простими словами, це спеціальні майданчики (чітко визначені та відокремлені земельні ділянки), на території яких здійснюється промислово-переробна господарська діяльність, науково-технічна діяльність, а також діяльність у сфері інформації і електронних комунікацій. Їх особливість полягає в тому, що на таких територіях діє спеціальний правовий режим, визначений законодавством, який характеризується різноманітними пільгами та стимулюванням [1].

Індустріальні парки є розповсюдженими, насамперед, у країнах, що розвиваються. Основною метою їх створення та діяльності виступають залучення нових інвестицій, будівництво виробничих підприємств, збільшення кількості робочих місць та відповідно бюджетних надходжень у вигляді податків, зборів та інших платежів.

Законодавством України врегульовано функціонування та інші елементи діяльності індустріальних парків, починаючи з 2012 року. Станом на кінець 2021 року в Україні зареєстровано понад 50 таких суб'єктів, проте з-поміж такої великої кількості реально функціонували лише декілька з них [1].

Серед експертів відсутня єдина позиція щодо причин невдачі проєктів у межах створених індустріальних парків. Дехто наголошує на тому, що в Україні відсутня відповідна культура розвитку індустріальних парків у зв'язку з їх невідомістю та незрозумілістю. Інші вказують на недостатність підтримки зі сторони держави, у першу чергу, фінансової, що спричиняє байдуже ставлення до індустріальних парків узагалі. Саме тому питання активної участі держави в процесі стимулювання розвитку індустріальних парків залишається актуальним.

Економічна активність індустріальних парків залишається недостатньою: на кінець 2022 року з 60 індустріальних парків, включених до Реєстру, лише у 37 обрано керуючі компанії, у дев'яти – є учасники та інші суб'єкти індустріальних парків [2].

Законом детально врегульовано процедуру створення індустріальних парків, яку умовно можна розділити на такі основні етапи:

1) ініціювання створення індустріального парку (ініціатором створення може бути власник земельної ділянки в особі органу державної влади, місцевого самоврядування, а також приватна особа та орендар земельної ділянки);

2) розробка та затвердження концепції індустріального парку (покладається на ініціатора створення індустріального парку; у випадку, якщо земельна ділянка орендована - орендодавець має погодити таку концепцію);

3) прийняття рішення про створення індустріального парку (таке рішення приймається ініціатором створення парку на строк щонайменше 30 років);

4) подання ініціатором створення парку уповноваженому державному органу копії рішення про створення індустріального парку, його концепції, а також пакету документів, необхідних для реєстрації (для перших двох пунктів встановлений строк для подання – 5 робочих днів з дня прийняття рішення про створення індустріального парку);

5) включення парку до Реєстру індустріальних парків на підставі заяви, поданої ініціатором створення (протягом 45 робочих днів з моменту надходження такої заяви);

6) укладення договору про створення та функціонування індустріального парку між ініціатором створення та керуючою компанією індустріального парку (строк такого договору встановлюється в межах терміну, на який створено індустріальний парк).

Оскільки держава прямо зацікавлена в успішності діяльності індустріальних парків, Законом закріплено такі заходи стимулювання облаштування та функціонування індустріальних парків: компенсація (повна або часткова) відсоткової ставки за кредитами; надання коштів на безповоротній основі, у тому числі, для забезпечення будівництва об'єктів суміжної інфраструктури; компенсація витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж; можливість встановлення податкового та митного стимулювання [2].

Прийнятими Верховною Радою України законами запроваджено додаткові механізми стимулювання розвитку індустріальних парків, що стосуються зменшення податкового навантаження на їх учасників. Зокрема, передбачається можливість звільнення учасників індустріальних парків від податку на прибуток, податку на додану вартість та ввізного мита (для імпортованого обладнання). Крім того, органи місцевого самоврядування наділяються повноваженнями щодо запровадження окремих податкових пільг.

Очевидно, що процес розвитку індустріальних парків в Україні перебуває в стані стагнації, а тому потребує рішучих змін у нормативному регулюванні. Держава зі своєї сторони намагається заохотити суб'єктів господарювання до участі в таких проектах шляхом запровадження податкових пільг, проте, встановлюючи цілий ряд обмежень щодо використання таких преференцій, а також вивільнених коштів.

Література:

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#Text>

2. https://biz.ligazakon.net/analitycs/212481_reforma-ndustrialnikh-parkv-v-ukran?_ga=2.210221717.1098176192.1677440793-917286200.1650278073

3. https://www.asterslaw.com/ua/press_center/publications/industrialni_parki_v_ukraini_scho_vregulyovali_ta_scho_planuetsya_dali/

Під керівництвом: проф. каф. Економіки та менеджменту, В. В. Прохорової

СТВОРЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ПОТОКУ ІНФОРМАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЇ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Економічна інформація є сукупністю даних, які на базі попереднього якісного пізнання переважно кількісно відображають соціально-економічні відносини та використовуються для аналізу, управління, планування і прогнозування соціально-економічного розвитку. Створення раціонального потоку інформації в економічній діяльності компанії повинне спиратися на такі принципи: уніфікованість, системність, сумісність, стандартизація, ефективність, єдина інформаційна база тощо.

До збору, накопичення й систематизації інформації пред'являються певні вимоги: інформація повинна бути повною й своєчасною, достовірною, корисною й зручною для сприйняття та подальшого використання. Необхідність збору, накопичення й зберігання економічної інформації диктується багатьма обставинами. До них належать: багаторазовість і тривалість її застосування, розрив у часі між збором і використанням інформації при проведенні аналізу та управлінні економічною безпекою компанії.

Хаотичність потоків інформації, недосконалість їхніх каналів, методів і техніки збору, зберігання й обробки призводять до істотного запізнювання інформації, до втрати її якості та до виникнення загроз для компанії. Основа сучасного отримання інформації – це інтеграція її збору та обробки. Результати проведення аналітичних досліджень прямо залежать від якості інформації, яка використовується, тому перед їхнім проведенням слід ретельно перевірити вхідну інформацію. Однорідність і порівнянність даних – обов'язкова умова отримання вірних результатів при проведенні економічного аналізу. У процесі аналізу виявляються переваги й недоліки інформації, повнота її використання для аналізу та управління економічною діяльністю.

На мій погляд, проведення певних заходів може допомогти з вирішенням проблем, які виникають при створенні раціонального потоку інформації в економічній діяльності компанії. До них можна віднести наступні:

1. Нейтралізація ціннісного фактора шляхом відображення різних видів об'ємних показників у єдиних цінах.
2. Забезпечення управлінського персоналу відповідною інформацією розподілу функцій між виконавцями.
3. Вдосконалення розробки посадових інструкцій.
4. Система показників для проведення фундаментальних аналітичних досліджень повинна враховувати такі вимоги: до неї повинні входити декілька окремих показників і один узагальнюючий, залежний від окремих.
5. Проведення оцінки та аналізу не тільки досягнутого рівня економічної безпеки, а й його нарощування (або виснаження), тобто оцінки накопичення компанією здатностей до формування високого рівня безпеки в майбутньому.

СЕКЦІЯ: ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

USE OF ANALYTICS IN SPORTS

Research Objective:

The aim of this research is a thorough analysis and justification of using analytics in sports as a key tool for improving efficiency, strategies, and sporting outcomes.

The research is focused on determining the advantages and challenges that arise when applying analytics in sports, as well as considering possible ways to address these challenges.

Relevance:

In modern sports, where competition is extremely high, the use of analytics becomes a key factor in achieving high results.

The increasing amount of available data and technological advancements make analytics a necessary element for training, strategic planning, and achieving exceptional athletic performances.

Main Material Presentation:

The use of analytics in sports covers a wide range of aspects, from assessing athletes' physical fitness to planning training programs and competitive strategies. Important factors include the collection and processing of various data, from statistics to biometrics, and the application of modern methods and tools for analyzing this data.

The advantages of analytics in sports include enhancing athletes' efficiency, improving the safety and quality of training, as well as stimulating scientific progress in the field of sports. However, challenges exist, such as data insufficiency, complexity in data processing, and the need to ensure confidentiality.

Big Data Analytics is the process of using large volumes of data to obtain valuable information that can help in making better decisions. In sports, Big Data Analytics is applied to analyze detailed data about athletes' movements, speed, strength, heart rate, and other parameters. This helps identify weaknesses, strengths, injury risks, and opportunities for improvement.

Additionally, Big Data Analytics assists in finding the optimal tactics for each opponent, considering their characteristics and playing style. Thanks to Big Data Analytics, sports have become more scientific, innovative, and competitive.

Conclusions:

The research confirms that analytics in sports plays an important role in enhancing performance and optimizing strategies. To overcome challenges related to the application of analytics, it's crucial to use standardized data sources, modern tools, and methods to ensure confidentiality.

Overall, analytics in sports serves not only as a technological aspect but also as a scientific approach that requires a combination of professionalism, ethics, and creativity.

The development and improvement of analytics in sports are a key direction for achieving exceptional results in the world of sports. One example of successful application of analytics in sports is the football club "Liverpool," which uses data to improve its game, player recruitment, and opponent analysis.

Through analytics, "Liverpool" managed to win the English championship and the Champions League. Analytics helps the coaches and players of "Liverpool" understand their strengths and weaknesses, optimize their tactics, and improve their skills.

Literature:

1. wikipedia.org - [Statistics and records of Liverpool Football Club - Wikipedia \(wikipedia.org\)](#)
2. Official site of Liverpool - [Liverpool FC](#)
3. wikipedia.org - [Big data - Wikipedia \(wikipedia.org\)](#)

Under the guidance of: Senior Lecturer I.V. Pidsytkov

Під витривалістю прийнято розуміти здібність до ефективного виконання вправи, долаючи втому, що розвивається. Рівень розвитку цієї якості обумовлюється енергетичним потенціалом організму спортсмена і його відповідністю вимогам конкретного виду спорту, ефективністю техніки і тактики, психічними можливостями.

Існує три види витривалості:

Загальна-це сукупність функціональних можливостей організму, що обумовлюють здатність людини тривалий час виконувати будьяку роботу без зниження її ефективності.

Спеціальна-швидкісна витривалість, координаційно-рухова витривалість

Силова-здатність людини продуктивніше для конкретних умов спортивної або іншої рухової діяльності, долати помірний зовнішній опір.

Витривалість як фізична якість; види витривалості Якщо довгий час виконувати напружену роботу, то з'являються ознаки стомленості. Час роботи з початку стомленості до повної відмови організму продовжувати роботу називається - фазою компенсованого стомлення. Якщо запропонувати виконати певну роботу різним людям, то стомлення у них відбудеться у різний час. Звідси: Витривалістю людини – називається здібність протистояти стомленню у якійнебудь діяльності. Стомлюваність буває: розумова, сенсорна (органи чуття), емоційна, фізична. Названі види стомленості взаємопов'язані, але більше всього нас цікавить фізична стомленість. Тому мова йтим е переважно про фізичну витривалість.

Для розвитку загальної витривалості можуть бути застосовані найрізноманітніші фізичні вправи та їх комплекси, що відповідають таким вимогам: відносно проста техніка виконання; активне функціонування більшості скелетних м'язів; підвищена активність функціональних систем, що визначають прояв витривалості; можливість дозування та регулювання тренувального навантаження; можливість тривалого виконання (від кількох хвилин до кількох годин). Таким вимогам відповідають циклічні вправи: ходьба, біг, плавання, біг на лижах тощо. Техніка виконання більшості циклічних вправ доступна практично для всіх людей.

Для розвитку силової витривалості застосовуємо вправи з гантелями, обтяжувачами и робити вправу на максимальну кількість разів.

Можно використовувати вправи з вагою власного тіла такі вправи робляться с підвищеною інтенсивністю і невеликими перервами між підходами.

Витривалість важливий критерій для спортсмена.

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, С.М. Деревенця

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КОЛОВОГО ТРЕНУВАННЯ У ВОЛЕЙБОЛІ

Колове тренування у волейболі - це ефективний метод підвищення фізичної та технічної підготовки гравців. Цей метод базується на використанні завантаження у вигляді кола, де гравці використовують різні в правильності або тренуванні в режимі циклу. Це може бути корисно як для початківців, так і для досвідчених гравців.

Волейбол - «кругове тренування» (удосконалення умінь і навичок)

1. Прийом-передача м'яча двома руками знизу.
2. Поєднання передач зверху і знизу.
3. Перевірка знань за розділом «Волейбол».
4. Передача м'яча двома руками зверху.
5. Верхня пряма подача на тренажері «М'яч на тросі».
6. Прийом-передача м'яча двома руками знизу на тренажері «Падаючий м'яч».
7. Атакуючий (нападник) удар на тренажері «М'яч на пружині».
8. Передача м'яча двома руками зверху на тренажері «Падаючий м'яч».

У висновку можна сказати, що методи колового тренування сприяють формуванню повноцінно підготовлених волейболістів. Вони покращують реакцію гравців на гру, забезпечують розвиток комунікаційних навичок, формують взаєморозуміння та довіру між членами команди. Ці методи також створюють здоровий конкурентний дух, що стимулює гравців до досягнення вищих результатів.

Крім того, вони сприяють психоемоційній стабільності гравців, навчають їх пристосовуватися до стресових ситуацій під час гри, що є високим числом у волейболі, де реакція на незвичайні елементи може використовувати виграш або програш гри.

Література:

1. Кряж, Ст. Н. Кругова тренування у фізичному вихованні студентів. / В. Н. Кряж. - М.: Вишніх. школа, 1982. - 120 с.
2. Старцева, Р. Л. Кругове тренування на уроках / Р. Л. Старцева // Фізична культура в школі. 2009 - №5 - С. 23-24.

КОРИСТЬ СПОРТУ ДЛЯ ЗДОРОВ'Я, МОЛОДОСТІ ТА КРАСИ

В даній роботі розглянуто користь спорту для здоров'я, молодості та краси. Спорт – невичерпне джерело життя, сили і краси. Спорт не тільки дає здоров'я, він загартовує характер і волю.

Сьогодні здоровий спосіб життя стає все більш популярним у нашому суспільстві, і це не просто данина моді, а бажання людей різних поколінь зберегти молодість і здоров'я, адже в здоровому тілі – здоровий дух!

Згідно з дослідженнями світових вчених, заняття спортом сприяють здоровому та спокійному сну. Фізичні навантаження допомагають зняти м'язові зажими, позбутись хронічного болю та втоми, що позитивно впливає на відпочинок та сон.

До переваг занять спортом з метою покращення стану мозку належать: оптимізація засвоєння нового матеріалу, поліпшення концентрації, сприяння генерації нових ідей, посилення здатності зосередження, сприяння збереженню спогадів (покращення пам'яті).

Ще одна користь, яку дають регулярні заняття спортом, — це стимуляція вироблення ендорфіну, серотоніну, дофаміну, норадреналіну. Тобто гормонів, високий рівень яких гарно впливає на настрій.

З боку зміцнення імунітету користь спорту для людини є досить високою. Регулярні заняття попереджають ризик розвитку хвороб та патологій, у тому числі захворювань.

Фізичні вправи, які виконують в залі чи на свіжому повітрі, не тільки приносять «приємну втому», але й одночасно заряджають енергією, що в свою чергу сприяє підвищенню настрою, позбавленню від сумних думок, заповненню розуму новими ідеями та бажаннями.

Під час виконання різноманітних вправ тіло стає підтягнутим, гнучким та стрункішим, м'язи отримують гарну форму й рельєф. Саме тому фізична активність є фактором, який суттєво впливає не тільки на зовнішній вигляд, але й на самооцінку, впевненість в собі.

Заняття спортом покращують стан судин, нормалізують кровообіг. Майже кожне тренування позитивно впливає на один з найбільших органів людського тіла — шкіру. При активному кровообігу клітини добре забезпечуються киснем, що в свою чергу оптимізує метаболізм, сприяє покращенню стану шкіри в будь-якому віці.

Тож для здоров'я, молодості, еластичності, гарного вигляду шкіри фізичні вправи є необхідними.

Література:

1. Спорт – здоров'я, сила духу і краса

<https://donopdut.org.ua/sport-zdorov%E1%BE%BFya-sila-dukhu-i-krasa/>

2. Користь спорту для здоров'я, молодості та краси

<https://trystyhii.com.ua/blog/koryst-sportu-dlia-zdorov-ia-molodosti-ta-krasy/>

ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Дистанційне навчання під час воєнного стану викликає численні проблеми, особливо коли розмова йде про фізичне виховання. Фізична активність та заняття спортом є невід'ємною частиною здорового розвитку студентів у будь-якому контексті. Однак, під час воєнного стану, коли навчальні заклади залишаються закритими, визначити і забезпечити належні умови для фізичної активності стає надзвичайно складно.

Під час воєнного стану, коли проводиться дистанційне навчання, фізичне виховання може зазнавати ряду проблем:

- Відсутність доступу до спортивного обладнання та тренерів:

Часто у навчальних закладах є спеціалізовані спортивні споруди та обладнання, які допомагають студентам займатися фізичною активністю та розвиватися. Але під час воєнного стану, коли всі заклади закриті, студенти втрачають доступ до цих ресурсів. Це може призводити до зменшення фізичної активності та загального скачка здоров'я.

- Обмежений простір:

При воєнному стані значно обмежується простір для занять фізичною активністю. Багато сімей змушені залишатися у своїх квартирах або житлових комплексах, тому вони не можуть вийти на вулицю для занять спортом або інших фізичних вправ. Це також може призводити до зростання сидячого способу життя та загального погіршення фізичного здоров'я людей.

- Психологічні труднощі:

Воєнний стан може мати великий вплив на психологічний стан студентів.

Стрес, тривога та страх можуть ускладнити проведення фізичних занять та навіть призвести до втрати інтересу до них.

- Забруднене середовище:

Воєнний стан може призвести до забруднення повітря, води та ґрунту хімічними речовинами або відходами військових операцій. Це може містити загрозу для здоров'я та безпеки людей під час проведення фізичних занять.

- Втрата доступу до інформації:

Студенти можуть втратити доступ до цифрових ресурсів, які використовуються для навчання та виконання вправ під час дистанційного фізичного виховання.

- Відсутність мотивації:

Студенти можуть втратити мотивацію до фізичних занять під час воєнного стану через загальну невизначеність та невпевненість у майбутньому.

Однак, незважаючи на ці проблеми, є кілька шляхів для подолання труднощів фізичного виховання під час дистанційного навчання воєнного стану.

1. Перш за все, викладачі повинні надавати студентам конкретні вказівки і рекомендації щодо вправ, які можна робити вдома без спеціального обладнання. Це можуть бути звичайні зарядки, йога або інші вправи, що не вимагають великого простору або специфічного спортивного обладнання.

2. ВУЗам слід також надати можливість студентам брати участь у спортивних відео та онлайн трансляціях. Це можуть бути заняття зі спортивного танцю, фітнесу,

йоги або інших видів фізичної активності. Це дозволить студентам залишатися активними та отримувати користь від фізичної активності, навіть під час відсутності спортивних споруд.

У підсумку, проблеми фізичного виховання при дистанційному навчанні під час воєнного стану є серйозним викликом. Однак, застосування новітніх технологій та надання студентам доступу до спортивних ресурсів в інтернеті може допомогти подолати ці труднощі та забезпечити продовження фізичної активності та розвитку під час цього непростого періоду.

Література:

1. Іваненко В.П., Безкопильний О.П. Теорія і методика фізичного виховання: Навчальний посібник. 4.1. – Черкаси: АНТЕЇ, 2005.

2. Вейнберг, Роберт С. Психологія спорту. Підручник. 2014. с.318–335.

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, І.В. Підситкова

МЕНЕДЖМЕНТ СПОРТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

Мета дослідження: спортивні споруди та спортивні майданчики на енергетичних об'єктах.

Актуальність. Спортивні споруди та спортивні майданчики на енергетичних об'єктах стають все більш популярними на сучасному робочому місці. Ці об'єкти надають співробітникам ряд можливостей для відпочинку, які сприяють фізичній формі, психічному благополуччю та згуртуванню команди. У цьому есе ми дослідимо різні типи спортивних споруд і спортивних майданчиків, доступних на енергетичних об'єктах, переваги, які вони пропонують, і проблеми, пов'язані з їх обслуговуванням.

Виклад основного матеріалу. Енергетичні об'єкти зазвичай пропонують різноманітні спортивні об'єкти в приміщенні та на відкритому повітрі, які задовольняють різноманітні інтереси їхніх працівників. Внутрішні приміщення часто включають тренажерні зали, фітнес-центри та басейни, які надають працівникам цілодобовий доступ до тренажерів і засобів для плавання. З іншого боку, приміщення на відкритому повітрі можуть включати футбольні поля, баскетбольні майданчики та бігові доріжки, які дозволяють працівникам насолоджуватися свіжим повітрям і сонцем, займаючись фізичною активністю. Деякі енергетичні об'єкти також пропонують спеціалізовані об'єкти, такі як скелелазіння та скейт-парки, які обслуговують працівників із особливими інтересами.

Література:

Вікіпедія

Гугл інфограція

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, І.В. Підситкова

ПРИКЛАДНЕ ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЇ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

В даній роботі розглянуто значення фізичного виховання, його вплив на психологічний стан дітей та підлітків.

Фізична активність відіграє надзвичайно важливу роль у житті дітей та підлітків. Вона сприяє зміцненню кісток та м'язів, поліпшує функціонування серцево-судинної системи та сприяє підтримці нормальної маси тіла. Крім того, фізична активність сприяє розвитку когнітивних функцій, покращенню уваги та концентрації, що в свою чергу сприяє кращому навчанню та розвитку розумових здібностей.

Фізична активність має безпосередній вплив на психологічний розвиток. Наукові дослідження підтверджують, що регулярні фізичні навантаження допомагають покращити настрій та зменшити ризик розвитку депресії. Фізична активність сприяє виділенню ендорфінів, відомих як "гормони щастя", і це сприяє поліпшенню настрою та загального самопочуття. Крім того, вона допомагає знімати стрес і покращує психологічний стан.

Одним із важливих аспектів є визначення спорту як засобу розвитку соціальних навичок, а саме:

1. Співпраця (спорт навчає дітей працювати в команді та шукати компроміси для досягнення спільних цілей).

2. Лідерство (участь у спортивних змаганнях формує лідерські якості, вчить приймати рішення та підтримувати інших у складних ситуаціях).

3. Взаємодія (заняття у секціях сприяє розвитку комунікативних навичок та розвитку толерантності).

Фізична активність часто потребує співпраці та взаємодії з іншими. Проведення тренувань та участь у командних видах спорту, таких як футбол чи волейбол вчать дітей та підлітків працювати спільно та вирішувати конфлікти. Вони навчаються ефективно спілкуватися, дотримуватися правил та поважати інших учасників. Ці навички важливі не лише на спортивних майданчиках, але і в подальшому житті.

Можна визначити психологічні аспекти тренувань та змагань, а саме:

1. Контроль емоцій (спортивні змагання вимагають від учасників контролювати свої емоції, навчають працювати в стресових ситуаціях та зосереджуватися на досягненні результату).

2. Стресостійкість (тренування сприяють розвитку стресостійкості, навчають швидко адаптуватися до непередбачуваних ситуацій та швидко відновлюватися після поразок).

3. Мотивація (змагання та тренування підштовхують до досягнення цілей та постійного самовдосконалення).

Спільні тренування та змагання також сприяють формуванню дружби та підтримці соціальних зв'язків серед дітей. Вони навчають розуміти важливість командної роботи та взаємодопомоги. Фізична активність створює можливості для дітей та підлітків розвивати соціальні навички та створювати позитивні відносини з однолітками.

Також, фізична активність сприяє поліпшенню пам'яті, когнітивних функцій та концентрації, що сприяє кращому навчанню. Наукові дослідження свідчать, що

регулярні фізичні навантаження можуть покращити успішність в навчанні та підвищити рівень уваги та витримки.

Можливо виокремити не тільки прикладне значення фізичного виховання у розвитку психології дітей та підлітків, а також застосування саме психологічних методів в тренуванні та спортивній діяльності.

Використання психології в спорті допомагає спортсменам покращити свою мотивацію, емоційний стан та концентрацію. Це включає в себе використання технік візуалізації, позитивного мислення та регуляції стресу. Психологи співпрацюють з викладачами, тренерами, та спортсменами, щоб допомогти їм досягти свого повного потенціалу.

Література:

1. Іваній І. В. Психологія фізичного виховання та спорту: навчально-методичний посібник / І. В. Іваній, В. М. Сергієнко. – Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. – 204 с.
2. Сергієнко Л. П. Практикум з психології спорту /Л. П. Сергієнко. – Харків: ОВС, 2007. – 271 с.
3. Сергієнко Л. П. Спортивна генетика: підручник /Л. П. Сергієнко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. – 944 с.

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, Н. Ю. Корольової

РОЛЬ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ДОСЯГНЕННІ УСПІХУ В ВОЛЕЙБОЛІ

Волейбол - один з найпопулярніших видів спорту в світі. Це командний вид спорту, в якому від успіху команди залежить не тільки майстерність гравців, але і ефективність управління.

Ефективний менеджмент у волейболі - це комплекс заходів, які спрямовані на досягнення успіху команди. Це система управління спортивною командою, спрямована на досягнення високих спортивних результатів. Він включає в себе такі завдання, як формування високої спортивної майстерності гравців, створення ефективної команди, успішний виступ команди в змаганнях.

У сучасному волейболі спостерігається тенденція до підвищення рівня конкуренції. Команди з різних країн світу постійно вдосконалюють свою підготовку, застосовують нові технології та методики. У цих умовах ефективний менеджмент є ключовим фактором успіху команди.

Ефективний менеджмент у волейболі охоплює такі аспекти, як організація тренувань, лідерство, комунікація, стратегічне планування, мотивація гравців та управління ресурсами.

Комунікація є основою успішного управління волейбольною командою.

Ефективний тренер повинен вміти ясно і чітко формулювати свої вимоги, бути відкритим для зворотного зв'язку від гравців та створювати в команді атмосферу довіри та взаєморозуміння.

Лідерство є ключовим фактором успіху волейбольної команди. Тренер повинен бути авторитетною фігурою для гравців, вміти мотивувати їх і підтримувати в них позитивний настрій, а також ефективно розподіляти ролі та відповідальність між гравцями.

Використання аналітичних інструментів дозволяє тренеру краще зрозуміти сильні та слабкі сторони команди, тенденції у розвитку волейболу та розробити ефективну стратегію розвитку команди.

Управління психологічними аспектами є важливою частиною менеджменту волейбольної команди. Тренер повинен вміти створювати в команді позитивний психологічний клімат, допомагати гравцям справлятися зі стресом і тиском, а також підтримувати в гравцях віру в себе і в команду.

У сучасному волейболі спостерігається тенденція до підвищення рівня конкуренції. Команди з ефективним менеджментом краще підготовлені до змагань і мають більше шансів на успіх. Тому тренери волейбольних команд повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію в таких областях, як комунікація, лідерство, використання аналітичних інструментів та управління психологічними аспектами.

Федераціям волейболу необхідно розробляти програми підготовки тренерів, які враховують ці аспекти.

Ефективний менеджмент є важливим фактором успіху у волейболі. Тренери, які вміють ефективно використовувати всі фактори ефективного менеджменту, мають більше шансів привести свої команди до перемог.

ЯК ДОПОМАГАЄ СПОРТ

Зміна тіла та зовнішнього вигляду загалом. Ні для кого не секрет, що завдяки регулярним спортивним заняттям покращується фізична форма, накачуються м'язи, зменшуються об'єми, тіло стає більш привабливим та підтягнутим в цілому.

Підвищення самооцінки. Спортивні заняття позитивно впливають і на самооцінку, людина стає сильнішою як особистість. Це відбувається не тільки через покращення зовнішнього вигляду. Найчастіше, щоб записатися в спортклуб, доводиться долати власні страхи і слабкості, як наслідок, зміцнюється характер та підвищується самооцінка зокрема. **Покращення сну.** Регулярні спортивні заняття покращують якість сну.

Так, у 2010 році проводилося дослідження, для якого була сформована група жінок у віці 60 років. Частина із них повинна була протягом чотирьох місяців займатися на велотренажерах та бігових доріжках тричі на тиждень, інші ж – продовжували вести неактивний спосіб життя. У кінці програми жінки із групи з фізичними вправами спали набагато міцніше, ніж на початку дослідження: більшість ночей, в середньому, на 45 хвилин – 1 годину довше, рідше прокидаючись.

При цьому вони зазначали, що відчувають себе більш енергійними і менш сонними. **Уникнення стресу.** Численні дослідження показали, що люди, які займаються спортом, незалежно від віку, практично не страждають від стресу та депресії. Справа в тому, що спорт – це відмінний спосіб протистояти хронічній втомі, підвищити стійкість до стресів, збільшити запас життєвої енергії і підтримувати гарне самопочуття.

Відмова від шкідливих звичок. Завдяки спорту ви зможете позбутися шкідливих звичок. Відмова від нікотину і алкоголю викликає так званий «синдром відміни», який значно легше подолати завдяки тренуванням. **Покращення здоров'я.**

У людей, що займаються спортом (навіть у непрофесійних спортсменів) здоров'я в рази міцніше, ніж у тих, хто не займається ним. І це неспроста: заняття спортом покращують роботу серця, нормалізують кров'яний тиск, позитивно впливають на всі життєво важливі системи організму, а також покращують мозкову активність і уповільнюють процеси старіння. І ще один загальновідомий факт, який являється відмінним аргументом на користь спорту – тренування зміцнюють імунітет.

Гартування характеру. Регулярні заняття спортом впливають на власну самодисципліну, вироблення сили волі.

Підвищення самооцінки. Спортивні заняття позитивно впливають і на самооцінку, людина стає сильнішою як особистість. Це відбувається не тільки через покращення зовнішнього вигляду. Найчастіше, щоб записатися в спортклуб, доводиться долати власні страхи і слабкості, як наслідок, зміцнюється характер та підвищується самооцінка зокрема. **Покращення настрою та прилив енергії.**

Інтенсивне тренування краще будь-якого походжу до психотерапевта, адже фізичні навантаження змусять викинути з голови все зайве. Пробіжка або заняття в залі, наче кнопка перезавантаження для голови. Що б не сталося: проблеми в родині або на роботі – тренування спричинить викид в кров гормонів адреналіну і ендорфіну, що сприяє миттєвому поліпшенню настрою. Після фізичних вправ людина практично завжди відчуває прилив сил, нехай навіть і втомилася фізично; її

моральний дух на висоті, психічний стан – прекрасний, а життєвий тонус максимально активізовано.

Отож, не зволікайте із заняттями спортом, дочитуйте статтю і йдіть бігати, присідати чи танцювати. Перетворіть спорт в щоденну звичку, і ви й не помітите, як ваше життя покращиться у всіх сферах!

Література: <https://fitnesscity.com.ua/2021/10/15/10>

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, В.Ю. Літовченка

ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Ця тема актуальна тим, що фізичне виховання було, є і буде важливою складовою у формуванні здорового способу життя та розвитку особистості людини.

На сьогоднішній день багато людей приділяють значну увагу для заняття спортом та фізичного виховання, тому що це допомагає їм бути здоровими, повними енергії та сил, завжди залишатися у формі та мати велику силу волі, яка стане в нагоді його в повсякденності. Значення фізичної культури у тому числі спорту для здоров'я, розвитку та просто загального стану людини з нами скрізь.

З ранніх років наші батьки, вихователі дитячих садків, педагоги школи, популярні засоби масової інформації (телефон, комп'ютер) групи, новини, навіть мультики показують дитині як фізична активність унікальна і корисна, тим самим спонукаючи дітей вести активний спосіб життя і займатися спортом. У дитячих садках вихователі вибирають програму для фізичного розвитку дітей, наприклад на прогулянках чи спортивному залі. Якщо дитина займається спортом в якомусь гуртку, то заняття спортом проходять під наглядом досвідчених тренерів і фахівців, які стежать за правильним і гармонійним розвитком організму. А в школі цю роль виконують вчителі фізичної культури.

І так до 16-ти років той ігровий характер заняття спортом стає повним усвідомлення всієї корисності та радості, яке приносять заняття фізичною культурою та спортом. Якщо говорити про студентський вік, то позитивним аспектом у фізичному вихованні можна виділити сприяння розвитку комунікабельності та позбуття комплексів. Фізичні навантаження та активний рух дуже добре впливають на успіх у розумовій праці й вміння оцінювати свої можливості та сили, це все є корисним і потрібним для студента.

Якщо розглядати фізичне виховання як профілактика від різних захворювань, то фізичні вправи допомагають людям з гіпертонією та ішемічною хворобою серця.

Однак воно не завжди веде до одужання, варто виділити, що значно великий ефект дає їх профілактика. Справа в тому, що коли ми займаємося фізичними вправами, збільшується наша працездатність, а з наростанням працездатності в стані м'язового спокою зменшується частота серцевих скорочень. Людина починає більше працювати при цьому менше втомлюючись, але не дивлячись на це завдяки такій здатності у людини нормалізується відпочинок і сон.

У психологічному аспекті фізичне виховання теж є не мало важливим, наприклад для формування особистості, формування моральних якостей, стимул до нових підходів до життя, навчання та роботи, прагнення нових досягнень.

У структуру фізичної культури можна виділити три аспекти:

1. Діяльнісний аспект полягає у цілеспрямованій руховій активності – це різні форми фізичних вправ, фізичні комплекси, які спрямовані на силу, витривалість, формування фізичних здібностей, рухових умінь.

2. Ціннісний аспект представлений великою сукупністю матеріальних та духовних цінностей, спеціально створених для ефективного фізичного вдосконалення, наприклад матеріальні цінності втілені у фізкультурно-спортивних спорудах (стадіони, басейни, зали), спеціальному устаткуванні (гімнастичні та легкоатлетичні снаряди, лижі, м'ячі). А до духовних цінностей належать накопичені практикою та наукою спеціальні фізкультурні знання (теорії, методичні посібники,

підручники, довідник досягнень, правила змагань).

3. Результативний аспект включає всю сукупність корисних результатів, які людина придбала в процесі діяльного використання цінностей фізичної культури у своєму житті (отримані в процесі фізкультурних занять рухові вміння і навички; сама здатність швидко опановувати нові рухи, розвиваючи в ході занять; пропорційне розвиток статури та постави; моральні та естетичні якості).

На щастя, фізичне виховання не стоїть на місці і можна виділити кілька показників його розвитку:

- рівень здоров'я та фізичного розвитку людей різних населення, менша кількість проблем з ожирінням;
- фізична культура є і з'являється у різних сферах діяльності;
- розвиток гуртків, спортивних залів, щорічних забігів, масові участі міст.
- рівень розвитку системи фізичного виховання як дітей так і дорослих (секції, групи за інтересами);
- вчення та профілактичні заняття від кваліфікованих фахівців;
- науково-технічні прогреси у фізичній культурі (методики, нові тренажери);
- опис та поява фізичного виховання в літературі, мистецтві та творчій діяльності (розповідь про розвиток фізичного виховання на попередніх етапах, розвиває їх залежно від політичних, економічних, матеріальних можливостей певної історичної доби).

Роблячи висновок, можна сказати, що значення фізичного виховання дуже важливе у житті. Кожна людина та й суспільству загалом немає більшої цінності, ніж здоров'я. Заняття фізичною культурою та спортом готують людину до життя, загартовують тіло та зміцнюють здоров'я, сприяють його гармонійному фізичному розвитку, сприяють вихованню необхідних рис особистості, духовності, підвищують нервово-психічну стійкість до емоційних стресів, підтримують фізичну та розумову працездатність.

Література:

1. Бакурідзе В. Б. Результати анкетного дослідження зацікавленості студентської молоді до занять фізичною культурою та спортом. / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. під ред. Єрмакова С.С. - Харків: ХХІІІ., 2002. - № 3. – С. 52-56.

2. Соціальні та біологічні основи фізичної культури: Навчальний посібник / Відп. ред. Д.Н. Давиденко. - СПб, 2001. - С.208.

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, Н. Ю. Корольової

Мезей Любомир, ДІТ-ПОХ 21

Підвищення бігової витривалості вимагає систематичного тренування та розвитку як фізичної, так і психологічної стійкості. Методи, які можуть допомогти покращити бігову витривалість.

Поступове збільшення відстані: почати з комфортної відстані, зазвичай 3-5 км, і поступово збільшувати дистанцію кожного тижня або два. Це допоможе тілу адаптуватися до більшого навантаження. Тренування інтервалами: включити в свою програму тренування інтервалами, коли ви біжите швидше на короткі відстані з інтервалами активного відпочинку.

Це допоможе покращити швидкість і витривалість. Довгі пробіжки: регулярно включати в тренування довгі пробіжки, які допоможуть збільшити аеробну витривалість. Ці тренування можуть бути на великі відстані зі спокійним темпом.

Підвищення інтенсивності: збільшувати інтенсивність тренувань, включаючи підйоми, швидке бігання та інші вправи, що збільшують навантаження на серце та легені. Сила та гнучкість: розвивати силу та гнучкість через силові вправи та розтяжку.

Сильні м'язи підвищують витривалість та допомагають у попередженні травм.

Правильне харчування: збалансована дієта грає важливу роль у покращенні витривалості. Вживати достатню кількість білків, вуглеводів та жиру, і позбавитися від шкідливих продуктів. Відпочинок: відпочинок і відновлення є важливими для збереження оптимального рівня витривалості. Дайте своєму організму відпочинок після інтенсивних тренувань. Ментальна підготовка: розвивати психологічну стійкість, навчатися управляти болем та втомою, і вірити у себе.

Психологічна стійкість грає важливу роль у досягненні великих результатів.

Моніторинг прогресу: вести журнал тренувань, слідкувати за своїм прогресом і аналізувати результати. Це допоможе коригувати свою програму тренувань.

Постійність: найважливіше - бути постійним у тренуваннях. Регулярність допоможе покращити вашу бігову витривалість з часом.

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, С.М. Деревенця

РОЛЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Фізичне виховання – це навчальна дисципліна, яка спрямована на придбання студентами знань, умінь і навичок фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Воно сприяє фізичному і моральному розвитку молоді. У моральному плані фізична культура розвиває у людини такі якості як наполегливість, витримка, сила волі, самовладання. А також любов та звичку до здорового способу життя. Вчить правильного харчуванню, яке впливає не тільки на фізичне здоров'я, а і на моральне. Тому що нестача вітамінів та мікроелементів може призвести до депресивних та апатичних станів.

Фізичне виховання дає гарну фізичну форму, здорове тіло та звичку займатися спортом. У загальному плані саме ця дисципліна допомагає підтримувати своє здоров'я.

У будь-якій професії потрібні здорові фахівці. У сфері психології також потрібна фізична культура та навички, що вона формує. Для психологів, які допомагають потерпілим при надзвичайних ситуаціях, фізична і психологічна форма є дуже важливою. Витривалість, яка досягнута завдяки заняттям з фізичного виховання, допоможе спеціалісту краще витримувати умови праці, наприклад знаходитись у тяжких умовах після землетрусу та надавати у тих жахливих умовах допомогу людям, що постраждали. Для психологів, які працюють кримінальними профайлерами, також може знадобитися гарна фізична підготовка, так як може статися різне, прийдеться бігти кудись, лізти, долати перешкоди або, навіть, захищати себе у фізичному плані. Наполегливість стане у нагоді, коли важко буде зробити психологічний портрет або знайти потрібну інформацію чи підхід до людини.

Так як психолог працює з людьми, йому вкрай необхідно мати «здорову» голову, а здоровий спосіб життя цьому сприяє. Заняття спортом допомагають підвищити стресостійкість у професійній діяльності. Знання про здоровий спосіб життя, заняття спортом та правильне харчування дає змогу психологу розповідати та пояснювати важливість цього своїм клієнтам. Здоровий спосіб життя допомагає нам підтримувати режим праці та відпочинку, активно проводити вільний час, мати більше енергії та ресурсу для роботи та виконання справ, тобто покращувати свою працездатність. А це потрібно як психологу так і іншим людям.

Отже, фізичне виховання як дисципліна допомагає психологам покращувати важливі фізичні навички для роботи у доволі тяжких фізичних, моральних, емоційних умовах, сприяє успішному виконанню суспільних задач, реалізованих у системі професійної підготовки кадрів, вихованню моральних, духовних, вольових та інших якостей, що характеризують цілеспрямованих, високоактивних членів суспільства.

ПРИКЛАДНЕ ЗНАЧЕННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Фізичне виховання – це важливий аспект нашого життя, який має велике прикладне значення в різних сферах. Я хотів би розглянути декілька аспектів, в яких фізичне виховання відіграє ключову роль.

Збереження здоров'я та фізична підготовка: Фізичне виховання допомагає підтримувати тіло в хорошій фізичній формі. Регулярна фізична активність сприяє зміцненню м'язів, поліпшенню роботи серця та легенів, підвищенню витривалості. Це допомагає запобігати численним хворобам, таким як ожиріння, діабет, хвороби серця і судин, і сприяє загальному підвищенню якості життя.

Розвиток соціальних навичок: Фізичне виховання відкриває можливості для взаємодії з іншими людьми. Гра в командних видах спорту навчає співпраці, комунікації, взаєморозумінню та важливості дотримання правил. Це розвиває соціальні навички, які можуть бути корисними в усіх сферах життя.

Стресове розрядження: Фізична активність допомагає знижувати рівень стресу. Під час фізичного навантаження в організмі виділяються ендорфіни – природні антидепресанти, які поліпшують настрій та загальне самопочуття. Таким чином, фізичне виховання допомагає знижувати ризик розвитку депресії та інших психічних розладів.

Виховання дисципліни та самодисципліни: Фізичне виховання вимагає регулярності і твердої волі. Дотримання розкладу тренувань та досягнення фізичних цілей вимагає самодисципліни, що може бути корисним у всіх аспектах життя.

Розвиток лідерських якостей: У командних видах спорту або під час спільних тренувань може розвиватися лідерський потенціал. Лідери вчаться брати відповідальність, мотивувати команду, приймати важливі рішення та керувати іншими.

Розвиток творчого мислення: Фізична активність сприяє розвитку творчих рішень та стратегій. Пошук нових способів досягнення цілей у спорті або фізичних вправах допомагає розвивати творчість і інноваційні навички.

Важливість професійної прикладної фізичної підготовки:

Ефективність: Добре підготовлені професіонали здатні досягати кращих результатів у своїй справі через підвищену продуктивність та швидкість реакції.

Збереження життя: У деяких професіях швидка реакція та фізична сила можуть врятувати життя. Правильна підготовка може допомогти уникнути небезпечних ситуацій.

У підсумку, фізичне виховання має велике прикладне значення в нашому житті.

Воно сприяє здоровому способу життя, розвитку соціальних навичок, стресовому розрядженню, росту дисципліни та самодисципліни, лідерському потенціалу та розвитку творчого мислення. Тому важливо підтримувати і сприяти фізичній активності у суспільстві та особистому житті для досягнення здоров'я і гармонії.

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ШВЕЙНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Професійно-прикладна фізична підготовка – це спеціально спрямоване та вибіркоче використання засобів фізичної культури і спорту для підготовки людини до певної професійної діяльності. Майже усі, хто працюють на швейному виробництві, мають малорухливий спосіб життя. І навіть якщо поза роботою відвідувати спортзал, наслідки багатогодинної сидячої роботи неминучі. Набагато ефективнішим методом стане щогодинне виконання простих вправ, які допоможуть значно зменшити ризики таких захворювань як ожиріння, діабет, простріли в м'язах, серцево-судинні захворювання, остеохондроз і варикоз, а також ряд супутніх захворювань.

Виконання простих вправ допоможе відволіктися від поточних завдань, урізноманітнити робочі будні. Також заняття сприятливо впливають на психічне здоров'я. Щоденне виконання спеціальних вправ надає бадьорості, додає сили та збільшує працездатність. Загалом вправи дозволяють отримати додаткову енергію, що сприятливо позначиться на роботі – у працівника збільшується активність, підвищується настрій, з'являється бажання працювати більш ефективно. Крім того, формується витривалість – людина не відчуває втоми навіть під кінець робочого дня.

Значний оздоровчий ефект можуть мати грамотно підібрані вправи для шиї, плечей, спини. Також важливо виконувати спеціальні вправи для ніг – вони дозволяють запобігти такій поширеній хворобі як варикозне розширення вен.

Відчути тонус і освіжитися прямо на робочому місці допоможе легка зарядка, п'ятихвилинні паузи, наповнені фізичною активністю, дозволять уникнути перевтоми, додати командного духу і бадьорості. Невеликі паузи, що супроводжуються фізичною активністю, важливо виконувати не лише в середині, а й на початку робочого дня. Вступна гімнастика орієнтована на швидке включення організму до роботи.

Оптимально підібрані вправи благотворно впливають на нервову систему і дозволяють максимально швидко включитись у робочий ритм. Тут важливо використовувати стандартні нескладні вправи: нахили, невеликі махи ногами, витягування рук нагору максимально високо. Фізкультурна пауза, головна мета якої підбадьоритися та зняти втому, виконується у першій та другій половині дня. Фізхвилинки протягом робочого дня не потребують багато часу – достатньо двох-трьох вправ, тривалість яких не перевищує 2 хвилин. Вправи призначені для зниження локальної перевтоми. Важливо виконувати хоча б нескладний комплекс при тривалій роботі. А такі перерви можна робити до 5 разів на день.

Вправи можуть виконуватися за допомогою стільця (коли основний упор йде на спинку) або стіни (комплекси, спрямовані на виправлення постави, а також кілька варіантів виконання вправ для рук). Найчастіше працівники швейного виробництва використовують вправи для ніг, які можуть не тільки сформувати м'язи, але й зняти набряклість та запобігти появі варикозного розширення вен.

Своєрідні мікропаузи для досягнення бадьорості та відпочинку допомагають швидко зняти втому та наводять загальний стан нервової системи в порядок протягом кількох тижнів. Комплекс вправ дозволяє в максимально короткі терміни поживити загальну рухову активність усіх суглобів і благотворно впливає на м'язи. Вправи спрямовані формування правильної постави, зниження навантаження на зір, і навіть

деякі варіанти гімнастики припускають загальне зняття емоційної навантаження – вони позбавляють стресових станів.

Посилання:

Основи професійно-прикладної фізичної підготовки. 2011. URL:

<http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/5339/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.pdf> (дата звернення: 08.11.2023)

Виробнича гімнастика: вправи на робочому місці, фізкультпауза в офісі.

2019.URL: <https://www.metronews.ru/partners/novosti-partnerov-175/reviews/proizvodstvennaya-gimnastika-uprazhneniya-na-rabochem-meste-fizkultpauza-v-ofise-1620489> (дата звернення: 08.11.2023)

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, І.І. Назаренко

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ В СИСТЕМІ СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Існує безліч різноманітних видів спорту. Життя спортсмена це систематичні тренування та участь у спортивних змаганнях. Саме розробка ефективних методів спортивного тренування неможлива без вивчення як характерних рис і закономірностей спортивної діяльності, так і особистості спортсмена як суб'єкта цієї діяльності.

Психологія спорту – відносно молода галузь. На першому етапі свого розвитку психологія спорту виступала як пізнавально-описова дисципліна. Спочатку вивчався вплив занять фізичними вправами на розвиток психічних процесів. Надалі об'єктом дослідження ставали свідомість, рухові навички, прояв психічних процесів в змаганнях, передстартові стани, специфічні особливості різних видів спорту [1].

Психологія спорту – це прикладна наука, що покликана забезпечувати ефективність тренувального процесу та спрямована на формування і розвиток психічних якостей у спортсменів, необхідних для успішного виступу на змаганнях. Предметом спортивної психології є психологічні особливості спортивної діяльності в її різноманітних видах і психологічні особливості спортсмена.

Необхідність вивчення психології людини для оптимізації фізичного виховання у свої роботах доводили як вітчизняні автори (В.Й. Бочелюк, О.А. Черепехіна, В.В. Клименко, Н. Гуменюк, І. В. Іваній), так і зарубіжні (Э. Парслоу, С. Торп, Дж.К. Смарт, Э. Грант).

Загальна психологічна підготовка – це психологічна підготовка спортсмена, без якої неможливо досягти високих результатів в сучасному спорті. Її задача полягає у формуванні та вдосконаленні психічних властивостей особистості спортсмена і їх витривалості в умовах спортивної діяльності [2].

Компонентами структури особистості є спрямованість, здібності, характер та темперамент. Участь та активність людини в спортивній діяльності обумовлено необхідністю задовольняти певні потреби. У спортивній діяльності високу значимість в результативності спортивної діяльності мають цілі – найближчі, проміжні, перспективні. Мотиви, будучи внутрішньою спонукальною силою, виступають основним фактором прагнення до занять спортом і досягненню результатів [1].

Різнманітні поєднання основних властивостей нервової системи є фізіологічною основою індивідуальних відмінностей, що відбиваються на психологічних особливостях людини та на її поведінці.

Так, наприклад, сильна нервова система більш ефективна при інтенсивних навантаженнях, в той час як слабка – при об'ємних. При цьому остання забезпечує стійкість при монотонній мало інтенсивній роботі. Інертність нервових процесів сприяє запам'ятовуванню інформації, але перешкоджає швидкому переключенню з однієї діяльності на іншу.

У циклічних видах спорту однією із суттєвих якостей є емоційна стійкість та низька особистісна тривожність. Оскільки саме вона визначає витривалість і силу спортсменів, зумовлює здатність витримувати потужні і досить довготривалі фізичні навантаження. Сформована самооцінка – є досить надійний механізм саморегуляції, тобто управління своїм емоційним станом. У ігрових видах спорту, що передбачають командні змагання, визначені такі властивості темпераменту як рухливість та сила

збудження нервових процесів, а також комунікативні здібності, що сприяють оптимальній командній взаємодії.

Спортсмени з високою технічною підготовленістю, мають більш високий рівень оперативного і просторового мислення, ніж спортсмени, що відрізняються гарною фізичною підготовкою. Для спортсменів з високою технічною підготовленістю характерні високий рівень абстрактного мислення, ініціативність і багатство уяви. Для спортсменів з переважним фізичним розвитком серед рис особистості можна відзначити абстрактність мислення, практичність, менший вольовий контроль, підпорядкованість.

У стресових, екстремальних ситуаціях виявляється два типи установки спортсмена або на досягнення успіху, або на уникнення невдач. Спортсмени, що характеризуються встановленням на досягнення успіху, нерідко ризикують у критичних ситуаціях спортивного поєдинку. Тоді як спортсмени з установкою на уникнення невдачі поведуться обережніше, встановлюють собі посильні цілі, рідше наважуються на ризикові дії [3].

Отже, для спортсменів різних видів спорту характерні як загальні риси особистості, так і існують певні відмінності психологічних особливостей особистості спортсмена. Успішність спортивної діяльності в значній мірі залежить від того наскільки обраний вид спорту відповідає інтересам, здібностям і психофізіологічній структурі особистості.

Література:

1. Олійник Н.А., Войтенко С.М. Психологічні особливості спортивної діяльності: Монографія. – Вінниця: ВНАУ, 2020. – 240 с.

2. Лисенко Л. Л. Психологічні аспекти підготовки спортсменів: навчально-методичний посібник для студентів факультету фізичного виховання. – Чернігів: Редакційно-видавничий відділ Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, 2011. – 64 с.

3. Воронін В. М. Індивідуально психологічні особливості спортсменів в умовах стресу: кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»: спец. 053 «Психологія» / В. М. Воронін ; ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2023. – 76с.

4. Курдибаха, О. Вплив стресогенних факторів на емоційно-вольову сферу спортсменів в змагальній діяльності / О. Курдибаха // Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності : матеріали II Всеукраїнської наукової електронної конференції (м. Київ, 22 жовтня 2019 р.). – Київ, 2019. – С. 27-28.

Під керівництвом ст. викл. кафедри ФВ, Н.Ю. Корольової

Стрілець М.О., МС-22+МС-23пр.

НАЙЦІКАВІШІ ФАКТИ ЗІ СВІТУ ПІНГ- ПОНГУ

В даній роботі ми з вами розглянемо найцікавіші факти про пінг-понг.

1. Настільний теніс придумали після появи великого тенісу. Ігрове поле було перенесено на стіл, ракетки та м'ячики зменшились у розмірах.

2. Історики не мають достовірних фактів про місце появи настільного тенісу. Різні історичні документи вказують на кілька країн, а саме Китай, Індію та Сполучені Штати.

3. Спочатку цей спорт називався настільним тенісом, і лише у ХХ столітті став називатися пінг-понгом.

4. Перше велике змагання між професіоналами відбулося 1900 року. На змагання до столиці Великобританії приїхало близько трьох сотень гравців із усього світу.

5. Існує особливий різновид тенісних столів – всепогодні. Для їх створення застосовуються вологостійкі та всепогодні матеріали – відмінний варіант для активного відпочинку на дачі чи ділянці свого будинку.

6. У 1936 році на змаганні в Празі встановили світовий рекорд щодо тривалості розіграшу очка. Два спортсмени без перерви обмінювалися ударами протягом двох годин.

7. У 1983 році зафіксували рекордну за тривалістю партію, вона тривала протягом 143 годин 46 хвилин.

8. Під час гри кулька може розганятися до 170 км/год.

9. Здавалося б, що в настільному тенісі ігровий простір дуже мало, але, незважаючи на це, за матч гравець може пробігти близько 7 кілометрів.

10. Численні дослідження та тести показали, що у любителів пінг-понгу відмінна реакція, а сам процес гри зміцнює серцево-судинну систему спортсмена.

11. Раніше, коли ще не було звичних усім м'ячиків із целулоїду, спортсмени використовували звичайну пробку для шампанського, перекидаючи її ракетками через натягнуту сітку.

12. Найвідоміший удар «топ-спін», який однозначно додав пінг-понгу шанувальників і видовищності, з'явився лише 1959 року.

13. З 1988 року цей вид спорту був внесений до списку Олімпійських ігор.

14. Численні дослідження довели, що гра в пінг-понг є більш енерговитратною, ніж волейбол та багато інших рухливих видів спорту. Настільний теніс любили багато відомих історичних особистостей, таких як Фідель Кастро, Рональд Рейган і Мао Цзедун.

15. Пінг-понг дуже швидка гра – за хвилину гравці завдають 150 ударів.

Література:

1. Цікаві факти про пінг-понг <https://fishki.net/photo/3116742-interesnye-fakty-o-ping-ponge.html>

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, О.О. Сластіної

ВПЛИВ ЙОГИ НА ФІЗИЧНЕ ТА ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ. ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ ШЛЯХОМ ЙОГИ ТА ДИХАЛЬНИХ ПРАКТИК

Фізичні вправи корисні для здоров'я людини – цей висновок старий, як світ. Всі розуміють, що заняття спортом повинні стати невід'ємною частиною життя кожної людини. Але далеко не всі в змозі опанувати важкі вправи та фізичну напругу, яка найчастіше за все відвертає людину від заняття спортом взагалі.

Вирішенням проблеми можуть стати заняття йогою. Існує багато стилів йоги, найпопулярнішими серед яких є Аштанга, Віньяса, Хатха Йога, Цзінь Йога, Йога

Іенгар (найпопулярніший вид йоги в Європі) [2]. Різновидів комплексів вправ неймовірна кількість, майже кожен майстер йоги додає в свої тренування щось з особистого досвіду. Асани йоги сприяють підвищенню фізичної гнучкості, покращенню координації і фізичних сил людини. Дихальні практики та медитація направлені на заспокоєння розуму, що розвиває усвідомленість та полегшує стан тривоги. Це покращує рівень якості життя в цілому та розвиває стресостійкість.

Окрім цього йога сприяє зменшенню дистресу, нормалізації артеріального тиску, покращенню стійкості та метаболічної регуляції [1]. Йога всебічно розвиває людину через тіло, розум, емоції, допомагає досягнути гармонії фізичного та психічного стану. Це може бути дуже корисним в подоланні особистих стресів, а також стресів, пов'язаних з воєнним становищем України.

Йога-тренування покращують легеневу діяльність та серцево-судинну витривалість. У здорових добровольців, які займаються йогою, повідомлялося про покращення різних параметрів легеневої функції за допомогою методів контролю дихання, певних поз та/або технік релаксації. Регулярні тренування покращують стан хворих на бронхіт та астму [3].

Цікаві факти про йогу:

- Йога існує більше 50 століть і започаткувалася в Індії.
- Йога – це сукупність фізичних вправ, дихання, медитації та філософії.
- Асани йоги не вимагають спеціального обладнання чи приміщення, вони робляться без різких рухів, що запобігає незручностям для тіла.
- Йога-тренування протягом двох місяців можуть знизити вагу на 20%.
- Для гарної форми тіла починати краще з хатха-йоги, де основний акцент – фізичні вправи та розслаблення.
- Американські арміяці займаються йогою замість зарядки. Також за допомогою йоги готують розвідників, космонавтів, рятувальників та підводників.
- Йога має велику користь для вагітних жінок, перенатальна йога готує майбутню маму до пологів, усуваючи спазми та напругу в м'язах, асани допомагають покращити фізичну форму, знизити набір ваги під час періоду вагітності. За допомогою дихальних практик та медитацій жінка може навчитися зменшувати больові відчуття під час потуг та зробити процес пологів більш приємним. [4]
- Йогию займаються фрідайвери (занурення на глибину без акваланга), це допомагає їм вже через тиждень занять затримувати дихання на 3 хвилини. Йоги з досвідом можуть затримувати дихання на 30-60 хвилин.

- Заняття йогою загострюють розум і покращують концентрацію уваги [5].

Врахувавши все перелічене, можна зробити висновок, що йога є універсальним інструментом для покращення фізичного та психологічного здоров'я людини, вона корисна майже для всіх людей різного віку та підходить навіть для інвалідів. Залежно від стану здоров'я та особистих обставин перед початком тренувань потрібно обов'язково проконсультуватися з лікарем. Заняття краще починати під керівництвом досвідчених інструкторів, починаючи з різновидів йоги для початківців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. A. Büssing, A. Michalsen, Sat Bir S. Khalsa, S. Telles, Karen J. Sherman. *Effects of Yoga on Mental and Physical Health: A Short Summary of Reviews.*

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3447533/>

2. *Йога: що необхідно знати і з чого починати?*

<https://hop-sport.ua/blog/joga-shho-neobkhidno-znaty-i-z-chogo-pochynaty#:~:text=%D0%86%D1%81%D0%BD%D1%83%D1%94%20%D0%B1%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D1%82%D0%BE%20%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BB%D1%96%D0%B2%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%B8%2C%20%D0%BD%D0%B0%D0%B9%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%88%D0%B8%D0%BC%D0%B8,%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%BA%D0%BE%D0%BC%20%D0%B9%D0%BE%D0%B3%D0%B8%20%D1%94%20%D0%99%D0%BE%D0%B3%D0%B0%20%D0%86%D1%94%D0%BD%D0%B3%D0%B0%D1%80>

3. Raub J.A. Psychophysiologic effects of Hatha Yoga on musculoskeletal and cardiopulmonary function: a literature review. *Journal of Alternative and Complementary Medicine*. 2002;8(6):797–812.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=bd7c7c6a1ecb400cb1704dc43a469b7e26f12039>

4. А. Семенюк. *Медитація розслаблення під час пологів, підготовка.*

<https://www.youtube.com/watch?v=zledvFe-rBU>

5. *Цікаві факти про йогу.*

<http://korusno-znatu.in.ua/tsikavi-fakty/tsikavi-fakty-pro-jogu/>

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, О.О. Сластіної

ПОЄДНАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ З ІНФОРМАЦІЙНИМИ СИСТЕМАМИ І ТЕХНОЛОГІЯМИ

Постановка проблеми. Сучасний світ наразі стикається зі зростаючими викликами, пов'язаними зі здоров'ям населення та активністю. На мою думку, фізичне виховання є важливою складовою здорового способу життя, але зменшення рухової активності та залежність від сидячого способу життя ставлять під загрозу загальне фізичне благополуччя суспільства. Ця наукова доповідь розгляне можливості і переваги використання інформаційних систем та технологій в фізичному вихованні.

Значення фізичного виховання. Фізичне виховання має велике значення для підтримки фізичного здоров'я та загального благополуччя населення. Регулярна фізична активність сприяє підвищенню рівня енергії, зниженню ризику хвороб та покращенню якості життя. Фізичне виховання також грає важливу роль у розвитку фізичних і психологічних навичок. Це допомагає покращити координацію, силу, витривалість та гнучкість, що є важливими аспектами для підтримки активного та здорового способу життя. Крім того, фізична активність сприяє підвищенню рівня емоційного комфорту, зменшенню стресу та поліпшенню настрою.

Фізичне виховання є ключовим елементом забезпечення фізичного здоров'я і добробуту. І загалом має багатоцільове значення, сприяючи покращенню як фізичного, так і психологічного здоров'я, а також сприяючи загальному розвитку особистості та підвищенню якості життя. Проте, в сучасному світі, коли більшість людей проводять більшу частину часу перед комп'ютерами і гаджетами, стає важливим знайти способи поєднання фізичної активності з інформаційними технологіями.

Шляхи поєднання фізичного виховання та технологій. На даний час в світі існує багато електронних додатків та можливостей: мобільні додатки, віртуальні тренажери та інші інформаційні технології надають нові можливості для покращення фізичного виховання та збереження здоров'я. Вони допомагають відстежувати фізичну активність, отримувати рекомендації та мотивувати до занять спортом. Загалом, поєднання фізичного виховання з інформаційними системами та технологіями може сприяти не тільки підвищенню інтересу до здорового способу життя, але й сприяти збереженню фізичного здоров'я та забезпечити більш ефективні тренування.

Один із шляхів поєднання цих аспектів - використання спеціальних додатків та інформаційних систем. Такі додатки можуть служити як інструктори, які надають інструкції та вправи для фізичної активності, так і інструменти для моніторингу рівня фізичної активності та здоров'я. Наприклад, сучасні фітнес-трекери та мобільні додатки можуть вимірювати кількість кроків, відстань, спожиті калорії, а також надавати рекомендації щодо фізичної активності. Це дозволяє активним користувачам стежити за своїми досягненнями та мотивувати себе до більшої активності.

Крім того, віртуальна реальність (VR) може бути використана для створення інтерактивних фізичних тренувань, які роблять заняття більш привабливими та захоплюючими. Це може виявитися особливо корисним для дітей та молоді, які зацікавлені в громадських іграх та спортивних змаганнях.

Переваги поєднання фізичного виховання та технологій. Поєднання фізичного виховання з інформаційними системами і технологіями допомагає покращити мотивацію, забезпечити більше індивідуальних підходів та покращити моніторинг фізичних показників

- **Збагачення навчання:** Використання технологій може допомогти зробити процес навчання більш інтерактивним та зрозумілим. Відеоуроки, віртуальні тренажери та інтерактивні програми можуть розширити можливості навчання, дозволяючи студентам та спортсменам краще розуміти правильну техніку та теоретичні аспекти фізичної активності.

- **Глобальний доступ:** Завдяки інтернету та мобільним додаткам, фізичне виховання може стати більш доступним для всіх, незалежно від місця проживання. Віддалені тренування, відео-консультації з фахівцями, а також обмін досвідом з іншими користувачами з усього світу допомагають зробити фізичну активність доступною для широкого кола людей.

- **Спільнота і підтримка:** Онлайн-спільноти та соціальні мережі пов'язані з фізичною активністю можуть створювати місце для спілкування, обміну досвідом та підтримки між спортсменами та ентузіастами фізичної культури. **Висновок:**

Поєднання фізичного виховання з інформаційними системами та технологіями відкриває нові горизонти для підвищення здоров'я та фізичної активності у сучасному світі. Використання спеціальних додатків, VR-систем, фітнес-трекерів та інших інноваційних рішень дозволяє зробити фізичну активність більш доступною та привабливою для всіх, незалежно від віку чи рівня підготовки. Цей підхід сприяє покращенню здоров'я та підвищує інтерес до здорового способу життя. За допомогою інформаційних систем і технологій ми можемо ефективно моніторити та керувати своєю фізичною активністю, а також долучити до неї більше людей, забезпечуючи їм цікаві та інтерактивні способи тренувань.

Усе це допомагає підкреслити важливість інтеграції інформаційних систем і технологій у фізичному вихованні та сприяє створенню більш здорового та активного суспільства.

Список літератури:

1. Іванов, А. "Фізичне виховання і здоров'я." Київ, 2019.
2. Сміт, Д. "Використання мобільних додатків у фізичному вихованні." *Journal of Physical Education*, 2020.
3. Браун, С. "Роль віртуальної реальності в навчанні фізичних навичок." Монографія. Нью-Йорк, 2021.
4. Тарасенко, Л. "Застосування віртуальної реальності в фізичному вихованні." Науковий збірник "Фізична культура і спорт," 2018.

ПРОГРАМУВАННЯ ТА РОБОТОТЕХНІКА У СПОРТІ

У даній роботі розглянуто питання розвитку і використання штучного інтелекту у галузі спорту, удосконалення програмування роботів на орієнтацію у просторі, самоідентифікацію, багатоопераційність. На відміну від людини, в робота немає однієї кінцівки, що могла б використовуватись для широкого кола задач.

Штучний інтелект не може чітко зорієнтуватися. Ці завдання є тривіальними для людини, однак поки за складними для роботів і є темою для дискусій та подальшого спрямування дослідження інженерів.

Історія розвитку робототехніки сягає своїм корінням в далеку давнину. Гнані науковою ідеєю, винахідники створювали різні пристрої та механізми, щоб полегшити трудову діяльність та втілювали небувалі ідеї своєї уяви. Креслення першого робота у лицарських обладунках створив Леонардо Да Вінчі. Він є засновником багатьох ідей: від гелікоптера до технічної моделі першого людиноподібного робота, який рухався. Двадцять століття ознаменоване становленням сучасної робототехніки. Створення штучного інтелекту зайняло уми багатьох вчених.

Прорив у науці був настільки сильним, що здавалось, людство переткнуло межу між реальністю та містикією. Провідні наукові експерти наполегливо працювали над розвитком технологій, наближенням реальності всебічного використання роботів. Проте, як би не намагався кінематограф переконати нас, що скоро роботи захоплять світ, реальний стан індустрії відстає на кілька десятків років від цього моменту.

В Україні приділяють велику увагу робототехніці; з'являється все більше компаній, які займаються роботами. Наприклад, Robotech розробляють роботів для сільського господарства та логістики, Deus Robots, з-поміж іншого, створює складських роботів для «Нової Пошти», DroneUA займається безпілотними рішеннями, Somatic з допомогою роботів-прибиральників дбає про чистоту в офісних приміщеннях, а Lunar Research Service створює супутники та бере участь у розробці робототехніки для космічних місій.

Спорт є важливою частиною життя людини. Одним із найцікавіших застосувань робототехніки у спорті є створення тренажерів з використання роботів. Роботи-тренажери можуть імітувати рухи, пов'язані з різними видами спорту, такими як бокс, баскетбол, гольф та багато інших. Це дозволяє спортсменам тренуватися ефективніше та точно відтворювати техніку руху, що у свою чергу призводить до підвищення результативності їхньої важкої роботи під час тренувань.

Штучний інтелект вже значно впливає на тренування спортсменів. Такі компанії, як Seattle Sports Sciences і Sparta Science, що базується в Каліфорнії, наприклад, надають командам інструменти машинного навчання, які аналізують рухи спортсменів, щоб покращити їхню форму та навіть передбачити травми.

Тренувальний додаток HomeCourt, який можна завантажити на смартфон і використовувати для окремих користувачів, використовує потужність штучного інтелекту, щоб дозволити баскетболістам вдосконалювати свою кидкову форму та відстежувати свій прогрес. А такі програми, як AIEndurance, пропонують тренування на основі ШІ для бігунів і велосипедистів.

На мій погляд, найбільш доцільно використання робототехніки у такому виді спорту, як футбол. Створення ситуаційних моментів та відпрацювання технічних елементів гри за допомогою спеціальних програм на цей час є актуальним. Коли футбольні вболівальники в усьому світі налаштувалися на 22-^й чемпіонат світу, вони стали свідками багатьох видів використання штучного інтелекту. Технологія VAR допомагала суддям на полі робити точні виклики. Понад 15 000 камер відстежували натовпи на восьми стадіонах, а алгоритми, що використовують такі дані, як продаж квитків і вхід на стадіон, передбачили структуру натовпу та допомогли запобігти тисняві. Навіть футбольні м'ячі оснащені датчиками руху, які повідомляють про місцеперебування в центр обробки даних 500 разів на секунду. З усім тим, спортивні команди тільки починають застосовувати штучний інтелект для вивчення ситуаційних моментів, розробки технологій просторового моделювання комбінацій гри.

Але на сьогодні актуальним є питання межі при створенні штучного інтелекту, щоб не допустити деградації людини як біологічної індивідуальності.

Власник Tesla, Twitter і SpaceX Ілон Маск охарактеризував суперінтелект як "палицю з двома кінцями". З одного боку він допомагає людству, з іншого людство використовує його для свого знищення. В 1942 відомий науковий популяризатор Айзек Азімович сформулював 3 закони робототехніки, які свідчать, що робот не повинен завдавати людині шкоди, зобов'язаний виконувати його команди та при цьому піклуватися про власну безпеку.

Хоча зараз робототехніка й на слуху, і в цій сфері ми бачимо постійний прогрес, нам ще далеко до того, що показують у фільмах. Загалом вважається, що роботи з легкістю справляються із завданнями, котрі може виконати людина з гарною університетською освітою, проте задачі, які може опанувати дитина, для роботів — нескорена вершина. Роботи, які вміють бігати, стрибати, повзати та кататись на велосипеді чи самокаті, поки живуть лише у мріях їхніх розробників. Завданням майбутніх поколінь інженерів є удосконалення застосування штучного інтелекту, його якостей на допомогу людству. Перед сучасним студентством стоїть завдання максимально наблизити мрію людства у сфері використання штучного інтелекту у спорті та житті в цілому. Рішення цих завдань буде проривом у інженерії.

Література:

1. Інтернетресурс <https://phm.cuspu.edu.ua/nauka/naukovo-populiarni-publikatsii/2130-robototekhnika-vid-hlyny-do-nano-materialiv.html>
2. Інтернетресурс <https://nanitrobot.com/history-robotics/>
3. Бостром Нік, Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин / пер. з англ. Антон Ящук.- К. : Наш формат, 2020.- 408с.

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, І.В. Підситкова

ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ ВПРАВ НА ЗНИЖЕННЯ СТРЕСУ

Стрес є невід'ємною частиною сучасного життя. Він може бути викликаний різними факторами, такими як робота, навчання, особисті стосунки, фінансові проблеми тощо. Всі ці фактори негативно впливають на фізичне та психологічне здоров'я людини. Стрес (від англ. stress – «тиск, напруга») – стан індивіда, що виникає як відповідь на різноманітні екстремальні види впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, що виводять з рівноваги фізичні чи психологічні функції людини [1].

Заняття фізичними вправами запускають в організмі ряд фізіологічних реакцій, таких як підвищення рівня гормонів стресу (кортизолу, адреналіну та норадреналіну), прискорення серцебиття, підвищення артеріального тиску та м'язового тону. Мозок виробляє природні антидепресанти, які називають ендорфінами – вони викликають почуття ейфорії та допомагають знизити рівень стресу [2]. Фізичні навантаження покращують кровообіг, нормалізують дихання, через що мозок отримує більше поживних речовин і кисню [2]. Під час занять спортом також покращується якість та кількість сну.

Фізичні вправи можуть відволікати від стресових думок і переживань завдяки концентруванню на своєму тілі і диханні. Крім того, регулярні вправи допомагають зміцнити почуття впевненості в собі, бо досягнення поставленої мети закріплює відчуття асертивності (впевненості в своїх силах), що у свою чергу зменшує негативні емоції та стрес.

Дослідження впливу фізичних вправ на стрес проводилися різними способами.

Одні дослідження були проспективними, тобто вони вивчали вплив фізичних вправ на майбутні рівні стресу. Інші дослідження були ретроспективними та вивчали вплив рівня стресу на частоту та тривалість минулих фізичних вправ. Більшість досліджень показало, що регулярні фізичні вправи можуть допомогти знизити рівень стресу, покращити настрій і зменшити симптоми депресії.

У дослідженні, опублікованому в журналі «Journal of Psychosomatic Research» у 2021 році, було показано, що регулярні фізичні вправи можуть допомогти зменшити рівень тривоги і депресії у людей, які перебувають у стресовій ситуації [3]. У дослідженні взяли участь 120 осіб, які нещодавно пережили стресову подію, наприклад, розлучення, втрату роботи або хворобу. Вони були випадковим чином розподілені на дві групи: одна група займалася фізичними вправами протягом 12 тижнів, а інша група не займалася.

Група, яка займалася фізичними вправами, показала значне зниження рівня тривоги і депресії порівняно з групою, яка не займалася. У групі, яка займалася фізичними вправами, рівень тривоги знизився на 20%, а рівень депресії - на 15%.

Фізичні вправи, які виконувала перша група, включали ходьбу, біг, плавання та їзду на велосипеді. Вони займалися фізичними вправами протягом 30 хвилин 5 разів на тиждень.

Це дослідження показало, що регулярні фізичні вправи можуть бути ефективним способом зменшення рівня тривоги і депресії у людей, які перебувають у стресовій ситуації.

Висновок: Стрес виникає як відповідь на різноманітні екстремальні впливи зовнішнього та внутрішнього середовища, які виводять з рівноваги фізичні та

психологічні функції людини, але дослідження показують, що регулярні фізичні вправи можуть допомогти зменшити рівень тривоги і депресії у людей, відволікти від думок та переживань, підвищити почуття впевненості в собі.

Література:

1. Ємельяненко Л. М. Конфліктологія: навч. посібн. / Л.М.Ємельяненко, В.М. Петюх, Л.В.Торгова, А.М. Гриненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 315 с.

2. Як спорт допомагає знизити рівень стресу. Режим доступу: <https://opentv.media/ua/yak-sport-dopomagaye-zniziti-riven-stresu>

3. Journal of Psychosomatic Research. Режим доступу: <https://www.sciencedirect.com/journal/journal-of-psychosomatic-research>

Під керівництвом: ст. викл. кафедри ФВ, Н.Ю. Корольової

**СЕКЦІЯ: КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНА РОБОТА, СОЦІАЛЬНИХ І
ГУМАНІТАРНИХ НАУК**

Щербак С.С.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЕКСКУРСІЇ «МІСЬКІ ЛЕГЕНДИ І ПЕРЕКАЗИ»

Напевно кожна людина в своєму житті стикалася з чимось таємничим, не розгаданим. Міські легенди і перекази є дуже цікавою частиною історії. Їх можна вважати історичними джерелами, проте дуже специфічними. Саме вивчення, розвінчання або підтвердження легенд і переказів робить їх актуальними для дослідження. Це не банальні факти з історії, вони є більш цікаво як пересічному читачеві, слухачеві так і для самого дослідника. Історик дізнається легенди і перекази від жителів місцевості, що є елементом усної історії, передача споконвічних знань, які ми можемо втратити [1].

Практично в кожній екскурсії є елемент якоїсь легенди, це освіжає матеріал розповіді. Через це, важливо додавати легенду чи переказ до своєї екскурсії, перед цим добре переконавшись в його достовірності. [2]

Сучасні («міські») легенди є однією з найпоширеніших форм фольклору в активному обігу, але вони далекі від сучасного явища. Це форма сучасного фольклору, заснована на міфологічному мисленні, коротка історія про рідкісний чи незвичайний випадок, повір'я, що спирається на сучасну технічну та суспільну реальність. Зазвичай стосується глибинних проблем та страхів сучасного суспільства. [3]

Ті самі процеси використання наративу для спілкування та обговорення аномального досвіду можна простежити тисячі років тому. Сучасні легенди є сучасними для оповідача та аудиторії, а не лише для вченого. І те, що вважалося суто місцевими наративами, виявилось в багатьох проявах по всьому світу.

Правдоподібність міської легенди ґрунтується на архетипових образах, пристосованих до конкретних місця й часу. Зазвичай розповідається як історія, що сталася за відомих і оповідачеві і слухачеві обставин, але не торкається їх безпосередньо.

На відміну від класичної легенди, що прикрашено розповідає про реальну історичну подію, яка сталася порівняно давно, міська легенда розповідає про нещодавню подію чи факт, реальність яких недостовірна. Хоча вона може виникнути внаслідок випадку, що відбувся насправді, метою міської легенди є не повідомити правду, а збентежити, викликати сміх, страх, відразу. Тому в такій історії реальні елементи перебільшені, часто вводяться фантастичні елементи, такі як магія, потойбічні істоти, чудовиська. Міська легенда завжди має стосунок до поширеної моральної цінності, страху або сподівання. [3]

Тоді як легенда, казка, пісня часто поширена серед порівняно обмеженої територіально спільноти (жителі села, міста, представники етносу тощо), міська легенда не прив'язана до конкретного місця. Її загальний сюжет доповнюється подробицями, загальновідомими в кожній конкретній спільноті.

З підбором такої специфічної інформації в розробці екскурсії виникають різні труднощі.

По-перше, джерела на дану тематику дуже обмежені. Можливі варіанти це звичні книги історії регіону, де можуть міститися легенди і перекази .

По-друге, навіть наявна інформація може бути не зовсім достовірною. Багато легенд і переказів існують без підтвердження. Так, наприклад, існує легенда в Богодухові про першу церкву Бога і Духа святого, на честь якої начебто назване

місто[1]. Проте археологічних або документальних джерел цьому немає.

У висновку можна сказати, що легенди і перекази в екскурсії дуже вдосконалюють екскурсію. Різні містичні історії і міські легенди будуть актуальні в будь-якій екскурсії. Це зацікавить слухача і закрідиться ця інформація в його пам'яті про дане місто, буде певна асоціація. Це зробить екскурсію не сухим викладом інформації з інтернету а й покаже колорит міста, або місцевості, на якій відбувається екскурсія.

Список використаної літератури:

1. А. Парамонов. Заснування міста-фортеці Богодухів
<https://www.otkudarodom.ua/ru/zasnuvannya-mista-forteci-bogoduhiv-paramonov>
2. Король О.Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі. Навчально-методичний посібник. - Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. - 144 с.
3. Міські легенди
<https://contemporarylegend.org/>

Під керівництвом: доц. каф. КТР,СіГН, О.О. Бакуменко

Чурилін П.В.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСКУРСІЇ НА ЕТНОГРАФІЧНУ ТЕМУ

Багатьом людям з теперішнього суспільства цікава етнографія, як інструмент пізнання свого коріння, минулого та предків, особливо в період повномасштабного вторгнення. Все більше зростає попит на етнографічні екскурсії та дослідження, а тенденції розвитку прогнозують бути вражаючими, адже не тільки історик, а й пересічний громадянин бажає дізнатися більше про корінних жителів місцевості, їх звичаї, обряди, побут, що є елементом є елементом етнографічних знань, які з часом можуть бути забуті.

Екскурсія являє собою цілеспрямований, наочний процес пізнання оточуючого, середовища. Цей процес будується з використанням заздалегідь відібраних об'єктів, які знаходяться в природних умовах, і відбувається під керівництвом кваліфікованого спеціаліста-екскурсовода у відповідності до заздалегідь визначеної тематики.

Кожна екскурсія має свої особливості в методиці проведення і організації обслуговування. Ознаки екскурсії свідчать, як про її подібність іншим формам культурно-виховної роботи (лекції, конференції), так і про відмінності від них.

Забезпечення активного впливу па уявлення, сприйняття, емоції, підсвідомість шляхом віддалених тематичних, ритмічних, географічних асоціацій (рекреаційної сугестивності) при проведенні екскурсій відіграє вирішальну роль в сучасній практиці екскурсійного обслуговування.

В практично-прагматичному сенсі екскурсія передбачає відвідування об'єктів і місцевостей, ознайомлення за допомогою екскурсовода з визначними пам'ятками і явищами в розвитку певного міста або регіону. Заздалегідь вибрані явища і об'єкти, які вивчаються на місці їх розташування, — матеріальна основа екскурсій.

Підготовка екскурсій проводиться в декілька етапів: вибір теми екскурсії, створення екскурсії під вибрану тему, підготовка екскурсовода для проведення екскурсії.

Вибір теми екскурсії залежить від потенційного попиту, конкретного замовлення або цілеспрямованого створення "банку" екскурсій. Тема екскурсії повинна об'єднувати всі об'єкти відвідування в єдине ціле.

Якщо тематика екскурсії була вибрана етнографічна, то найважливішим та відповідальним аспектом є командна робота та залучення спеціалістів.

Підготовка етнографічних екскурсій проводиться творчою групою, у склад якої входять працівники краєзнавчих музеїв та спілок, наукових закладів, та безпосередньо працівники туристичної галузі.

Робота розпочинається з підбору матеріалу по темі і його вивчення, відбору об'єктів показу, місцевості та регіону де буде проведена екскурсія, а також накопичення знань по всіх розділах теми.

При опрацюванні матеріалів з етнографічної теми доцільно скласти бібліографію літературних та інших джерел, а також використати архівні матеріали, відвідати місце майбутньої екскурсії, прослухати та занотувати розповіді учасників місцевих подій та очевидців, корінних жителів, як центральне джерело інформації.

В Україні є перспектива розвитку тематичних етнографічних екскурсій через велику різноманітність корінних етнографічних груп, які зберігали свою культуру протягом століть, і були закриті від впливу інших держав. До таких етнографічних культурних груп найчастіше відносять жителів Закарпаття та Прикарпаття, таких як

лемки, бойки, гуцули. Ці етнічні спільноти, не дивлячись на те що проживають вони в Україні, для більшості людей екзотичні та загадкові, тим самим вони утримують на собі увагу інших.

Під керівництвом: доц. каф. КТР, СіГН, О.О. Бакуменко

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЕКСКУРСІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ

Дитячі екскурсії у туристичній галузі стають надзвичайно популярним явищем, оскільки вони не лише відповідають педагогічним вимогам розвитку дітей, а й пропонують цікавий та розважальний відпочинок. Акцент на освітньо-розважальні програми, індивідуальний підхід та використання сучасних технологій роблять дитячі екскурсії привабливими для сімей та сприяють їхній популярності в туристичному світі.

Актуальність цього напрямку туризму вимагає детального підходу до особливостей розробки екскурсій для дітей.

Питання, що розглядаються в даній тематиці мають теоретичну, практичну та рекомендаційну значущість, з поширенням інформаційних технологій та розвитком глобального спілкування, діти сьогодення мають необмежений доступ до різноманітної інформації. Проте, на фоні цього, виникає важливе завдання - забезпечити дітей не лише теоретичними знаннями, але й живим, практичним сприйняттям світу. Туристичні екскурсії для дітей стають ефективним інструментом, що надає можливість вивчати культурні, історичні та природні багатства з першоджерел та сприяє розвитку їхнього критичного мислення.

Туристичні екскурсії для дітей створюють виняткові можливості для отримання знань через живий досвід. Вони дозволяють дітям навчатися не тільки теорії, але і реально асимілювати інформацію через власні враження та емоції.

Туристичні екскурсії сприяють розвитку соціальних навичок та навичок спілкування. Діти навчаються працювати в групі, спілкуватися з різними людьми та розуміти різноманітні культурні контексти.

Екскурсії надають можливість розширити горизонти дітей, допомагаючи їм розкривати нові інтереси та відкривати для себе різноманіття світу.

Метою дитячих туристичних екскурсій у сфері туризму є забезпечення комплексного розвитку дитини шляхом поєднання освітніх, розважальних та соціальних аспектів. Ці екскурсії спрямовані на стимулювання інтелектуального, фізичного та емоційного зростання дітей, розширення їхнього кругозору та формування позитивного ставлення до подорожей. Мета полягає також у підтримці сприятливого середовища для навчання та розвитку, а також у вихованні поваги до культурної різноманітності та природи.

Дитячі екскурсії відіграють ключову роль у туристичній індустрії, створюючи унікальний сегмент для молодших туристів. Цей вид туризму сприяє не лише вихованню та розвитку дітей, але й залученню сімей до туристичних подорожей. Дитячі екскурсії стають важливим елементом стратегії розвитку туристичних напрямків, що враховують інтереси та потреби молодшого покоління.

Екскурсійні ресурси дитячого туризму включають у себе різноманітні освітні та розважальні об'єкти, спеціально спроектовані для дітей. Зоопарки, музеї, парки розваг та тематичні атракції створюють унікальне середовище для навчання та веселоців молодших туристів. Ці ресурси сприяють пізнанню світу, розвитку творчих здібностей та формуванню позитивного ставлення до подорожей серед дітей.

Серед проблем сучасного стану дитячого туризму можна виділити необхідність створення більш інтерактивних та освітніх програм для залучення дітей, а також вирішення питань безпеки та комфорту під час подорожей. Деякі вікові обмеження та

недостатня адаптація програм до індивідуальних потреб різних вікових груп також визначаються як фактори, що впливають на розвиток цієї галузі туризму.

Дитячий туризм має як сильні сторони - можливість формування позитивного ставлення дітей до подорожей та різноманітність освітніх і розважальних програм, так і слабкі - потребу у більшій увазі до питань безпеки, адаптації програм до різних вікових груп та необхідність розв'язання завдань, пов'язаних із залученням більшої кількості дітей до цього виду туризму.

Дитячі екскурсії вимагають певного вдосконалення в першу чергу – розробку інтерактивних та ігрових елементів програм, що сприятиме активному залученню маленьких учасників. Також важливо враховувати індивідуальні особливості та вікові потреби дітей, адаптуючи екскурсійні маршрути та зміст до їхнього розвитку та сприйняття. Крім того, розширення співпраці з освітніми установами для впровадження тематичних екскурсій заздалегідь може сприяти більш ефективному проведенню дитячих екскурсій в туризмі.

Розробка і впровадження інноваційних екскурсійних програм є ключовим елементом в розвитку дитячого туризму. Ці програми не лише забезпечують нові, цікаві і неповторні враження для молодших туристів, але і сприяють розвитку їхнього критичного мислення, творчих навичок та інтерактивної участі.

Доречно у дитячих екскурсіях впроваджувати інноваційні екскурсійні програми, що робить процес екскурсії більш захопливим і актуальним для сучасного покоління дітей. Також важливо враховувати освітні аспекти, вбудовуючи цільові завдання та практичні вправи, що сприяють розвитку навичок та знань у молодших туристів.

Під керівництвом: доц. каф. КТР, СіГН, О.О. Бакуменко

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АНІМАЦІЇ В ТУРИСТИЧНИХ КОМПЛЕКСАХ

Анімація це стратегічний інструмент для привертання та утримання клієнтів, що робить її ключовим фактором конкурентоспроможності туристичних комплексів.

Статистика свідчить, що туристи активно обирають не лише комфорт та гастрономічні враження, але й розваги під час свого відпочинку. Анімаційні програми дозволяють насолоджуватися якісним відпочинком, що робить анімацію невід'ємною складовою сучасного туристичного досвіду.

За популярністю анімаційних послуг виникають нові виклики. Конкуренція та зміни в потребах туристів створюють потребу в ефективних стратегіях та інноваціях.

Дослідження має на меті виявлення цих викликів та пропозицію інноваційних рішень для оптимізації анімації в туристичних комплексах.

Анімація включає в себе різноманітні види заходів, такі як спортивні заходи, соціальне спілкування та інші, що створює неповторний та запам'ятовуючий досвід для туристів та підвищує задоволення від відпочинку.

Анімаційні програми не лише створюють позитивне враження від подорожі, але і активно сприяють формуванню комфортної соціальної атмосфери. В цілому, анімація є ключовим чинником, що сприяє створенню незабутнього враження в туристичних комплексах.

Функції анімації, визначають ключові завдання, спрямовані на забезпечення якісного відпочинку.

Організаційна структура анімаційної служби є ключовим інструментом для вирішення завдань та реалізації функцій анімаційного менеджменту. Успішна робота анімаційної служби, включаючи гнучкість та поліфункціональність персоналу, є важливим чинником для задоволення рекреаційних потреб гостей та створення позитивного іміджу туристичного комплексу.

Анімаційні програми включають в себе заходи, спрямовані на задоволення рекреаційних потреб туристів. Вони допомагають робити відпочинок привабливішим та насиченим. Різноманітний підхід до анімаційних програм сприяє не лише розвагам, але й поглибленню знайомства з культурою та традиціями місця відпочинку, роблячи їх важливим інструментом для задоволення гостей.

Анімаційні послуги в українській туристичній галузі є важливим елементом, які впливають на якість відпочинку. Спостерігається зростання попиту на анімаційні послуги, що обумовлено конкурентною боротьбою. За позитивними тенденціями стоїть ряд проблем. Пропонуються заходи для подолання цих труднощів, які сприятимуть в подальшому розвитку анімаційних послуг в Україні.

Аналіз анімаційного сектора готелю "NEMO Hotel Resort & SPA" в Одесі розкриває вражаючий рівень обслуговування та розмаїття розважальних можливостей для всіх відвідувачів. Введення професійного KID'S CLUB для дітей, розважальних заходів для дорослих та унікального Аквапарку Pirate Bay свідчать про високу якість анімаційної програми, що робить готель найкращим в Одесі.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЕКСКУРСІЇ НА ІСТОРИЧНУ ТЕМУ

Однією з найбільш популярних і водночас демократичних форм пізнання історії є історична екскурсія. Тому особливості розробки екскурсій, що ознайомили б туристів з історією, культурою, видатними діячами є актуальним питанням для сьогодення.

Розгляд питань пов'язаних з даною тематикою носить як теоретичну, так і практичну значущість, оскільки питання історії, витоків національної культури та видатних досягнень минулого набули в останній час особливої актуальності. Вони прямо торкаються сучасного суспільства, міжнаціональних відносин. І цей інтерес необхідно підтримувати і задовольняти, оскільки знання рідної історії хоча б на рівні елементарного комплексу відомостей є необхідною умовою виховання повноцінного громадянина країни, воно виховує дбайливе відношення до минулого, що є запорукою успішного розвитку країни в майбутньому.

Історична екскурсія є наочним ознайомленням з матеріальними пам'ятками історії та культури, розташованими в історично або штучно створеному середовищі за певним маршрутом під керівництвом підготовленої особи – екскурсовода.

Метою екскурсії є показ туристам пам'яток історії та культури та інших об'єктів, що мають історико-культурну цінність. Розповідь екскурсовода має таку ж кінцеву мету.

Історичні екскурсії мають наступні особливості: зміст екскурсії містить достовірні історичні факти, події минулого та сьогодення пов'язані між собою; в екскурсії наявний історико-краєзнавчий зміст.

Історичні екскурсії сприяють поширенню історичних знань. У процесі оволодіння історичними знаннями формується історичне мислення особистості, яка вміє самостійно зіставляти факти, події минулого й сьогодення та бачити історичні явища в їх розвитку та взаємозв'язку з іншими подіями та фактами суспільного життя. Пам'ятки, які зберегли історичні відомості місцевого характеру, конкретизують історичні події, допомагають туристам виявити загальні закономірності історичного процесу.

Також цілями історичної екскурсії є виховання патріотизму, любові до Батьківщини, поваги до інших народів, естетичне виховання, а також розширення загального кругозору.

За змістом історичні екскурсії поділяються на такі підгрупи як: історико-краєзнавчі; археологічні; етнографічні; військово-історичні; історико-біографічні; екскурсії в історичні музеї; виробничо-історичні; історико-театральні; історико-музичні тощо.

Об'єктами історичних екскурсій можуть бути пам'ятники, меморіали та споруди, пов'язані з історичними подіями в житті народу країни, діяльністю історичних діячів, героїчними подвигами; місця проведення археологічних розкопок, виставок в історико-краєзнавчих музеях.

Методика підготовки історичних екскурсій зберігає загальну для всіх екскурсій схему етапів розробки. Однак, для історичних екскурсій слід враховувати специфічні вимоги. Найважливішим етапом розробки в даному випадку є підбір історичних фактів, їх пояснення, а так само відбір екскурсійних об'єктів з ним пов'язаних.

Методика проведення конкретної екскурсії є програмою дій екскурсовода по

демонстрації об'єктів, організації їх спостереження екскурсантами, використання певних методичних прийомів.

Вибір конкретного прийому залежить від екскурсійного об'єкту, обізнаності екскурсантів про нього. Наприклад, якщо об'єкт не є основним, то доречно використати екскурсійну довідку. Також найбільш поширеними прийомами викладу матеріалу є прийом характеристики; прийом зорової реконструкції; прийом зорового монтажу; прийом локалізації подій; прийом абстрагування; прийом інтеграції; прийом цитування; прийом питань-відповідей; прийом посилення на очевидців; прийом словесного монтажу та прийом співучасті. Специфічним в історичній екскурсії є прийом ретроспективи.

У об'єднанні розрізнених історичних фактів надзвичайно важливу роль грають логічні переходи і портфель екскурсовода: карти, схеми, фотографії, магнітофонні записи, кінофільми, діафільми і т. д.

Використовуючи методичний прийом, екскурсовод спостерігає, як він сприймається екскурсантами, наскільки ефективно даний прийом допомагає йому донести матеріал до аудиторії.

Процес вдосконалення навичок екскурсовода не припиняється після засвоєння їм методичних прийомів, а продовжується безперервно.

Екскурсійно-туристичні послуги є однією з сфер, що найбільш динамічно розвиваються. Серед екскурсій все більш популярними стають екскурсії на історичну тематику. Рівень якості їх розробки і, відповідно, ефективності залежить від наступних умов: професіоналізму авторів екскурсій, методистів і екскурсоводів; від того чи є глибоким зміст самого матеріалу, чи є образною мова, і чи всі методичні прийоми застосовуються, коли це необхідно; також методика проведення не повинна обмежуватися лише зоровим сприйняттям.

Під керівництвом: доц. каф. КТР, СіГН, О.О. Бакуменко

Москвін Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ЕКСКУРСІЇ НА АРХЕОЛОГІЧНУ ТЕМУ

Епоха масового туризму відкрила безліч новітніх destinations для подорожей, які викликають інтерес у різних численних груп рекреантів. Широке публічне визнання отримує культурний туризм, місію котрого в контексті стратегії UNWTO «сталого туризму» важко переоцінити - через поширення знань і демонстрацію людської культурної спадщини, такий має популяризувати важливі проблеми її охорони, збереження, відповідального і свідомого використання. З урахуванням зазначеного та всеосяжності поняття «об'єктів культурної спадщини», неможливо проігнорувати вагомість пам'яток археології, яким відведена особлива роль у цій системі. Адже саме вони репрезентують туристові як дописемну історію суспільств загалом, так і побут та культуру різних епох на підставі викопних речових пам'яток.

Метою роботи було дослідження особливостей організації та перспектив розвитку археологічних екскурсій в Україні. Завданнями було: визначити поняття археологічного туризму та екскурсії; відслідкувати історичний розвиток такого виду туризму; дослідити стан розвитку археологічного туризму в Україні, перспективи та його специфіку; визначити особливості організації археологічної екскурсії.

В ході дослідження виявлено, що попри відсутність єдиної думки серед науковців, суть археологічного туризму можна звести як до такого, де метою є відвідування туристом місцевості, пов'язаної з археологією та археологічними розкопками. Такий туризм може набувати різних форм: від ознайомлення з первісними пам'ятниками культури до поїздок в складі археологічних експедицій волонтером [1]. Відповідно археологічною екскурсією ми називаємо таку, що задовольняє згадані критерії.

Початком організованого археологічного туризму можна вважати подорожі Нілом, що були організовані компанією Томаса Кука в др.пол. XIX ст. В Україні такий вид туризму набув популярності у радянський період, коли в археологічній експедиції стала нагальна потреба масово залучати робочу силу, непрофесійних археологів - волонтерів [2]. Дедалі більше така практика набувала форм активного відпочинку для робітників, а нині схоже явище вкорінилося в культурі сучасних українських польових досліджень. Найпопулярніші світові destinations археологічного туризму розташовуються у Передній Азії та Середземномор'ї. Серед таких єгипетські піраміди та Долина Царів, Чатал-Гююк, Біблійні пагорби тощо. В Україні основними напрямками археотуризму можемо назвати пам'ятки палеоліту, Трипільської культури, степу та лісостепу скіфського періоду, античного Причорномор'я, фортифікаційні комплекси різного часу та ін. Поряд з тим констатується, що український археологічний туризм є недостатньо розвиненим. Цьому передують низка чинників, зокрема: неналежний рівень державного регулювання та фінансування археологічної сфери, низький рівень організації та проведення археологічних турів тощо.

Включення у туристичні маршрути об'єктів археології допомагає вирішити проблеми фінансування дослідження або відсутності кадрів. Проте зв'язок археології та туризму не завжди має однозначну позитивну оцінку через ризик, зокрема, негативних наслідків для збереження пам'яток, пов'язаних зі збільшенням туристичних потоків. По-перше, зазвичай фахівці-археологи не навчені планувати туризм, а спеціалісти туристичної галузі - навпаки, не завжди розуміються у

тонкощах охорони археологічної спадщини [3]. На цьому підґрунті формуються базові протиріччя, що полягають у різності цілей. По-друге, ситуацію погіршує факт засилля приватного скарбопошуку та «чорної археології» в Україні - це змушує багатьох археологів мінімізувати медійність своїх проєктів, аби не привернути інтерес нелегальних копачів. Тому жагу до залучення туристичних потоків виявляють лише ретельно проаналізувавши ситуацію.

Сформовано, що одноденна екскурсія на археологічну тематику вимагатиме наступного: а) домовленість про відвідування археологічного об'єкту/місця розкопок та супровід фахівців, якщо взаємодія такого рівня передбачена екскурсією; б) транспортне забезпечення, трансфер маршрутом екскурсійної програми; в) харчування - може здійснюватися на польовій кухні або в закладі харчування згідно маршруту; г) анімаційна діяльність, якою може бути відвідування пам'яток, археологічних музеїв, спостереження за розкопками, семінари, лекції та майстер-класи з різних тем.

У висновках дослідження сформовано, що успіх екскурсій на археологічну тематику в Україні залежить від: підтримки та фінансування археологічної сфери державою, законодавчої ситуації в сфері охорони археологічної спадщини. На конкретному об'єкті успіх залежить від: транспортної доступності, рівня цікавості та атрактивності об'єкту, наявності інфраструктури, готовності археологічної експедиції до співпраці. Серед особливостей організації варто відзначити високі вимоги до знань екскурсовода, врахування умов транспортного сполучення, доступності, польового побуту, природно-кліматичних особливостей місцевості, необхідність інформування екскурсантів про правила поведінки на місці розкопок та польовому таборі.

Література:

1. Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 334 с.

2. Moskalenko A. Archaeological expedition as a research objective: historiography and sources. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Museology and Monumental studies*. 2020. Т. 3, № 1. С. 33–47. URL: <https://doi.org/10.31866/2617-7943.3.1.2020.205315> (дата звернення: 01.11.2023)

3. Mazzola B. J. Archaeological tourism opportunity spectrum: experience based management and design as applied to archaeological tourism: автореф. masters dissertation. Logan, 2015. 95 с. URL: <https://digitalcommons.usu.edu/gradreports/531> (дата звернення: 01.11.2023)

Під керівництвом: доц. каф. КТР, СіГН, О.О. Бакуменко

Анар Мірзосєв, бакалавр

ПЕРЛИНИ КУЛЬТУРИ АЗЕРЖАЙДЖАНУ. ТАЄМНИЦІ ДІВОЧОЇ ВЕЖІ

В історичному центрі стародавнього Баку в стінах неприступної фортеці знаходиться один із головних символів міста – велична Дівоча вежа, включена до

Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Учені орієнтуючись на "вік" розчину, який використовували під час будівництва, стверджують, що Дівочу вежу звели в 1 столітті н. е., а дехто визначає її вік за каменем - за цією версією, будова з'явилася в IX столітті. Багато століть вежа була найвидатнішою спорудою в панорамі міста.

Перше з відомих зображень Баку відноситься до 1683 року і зроблено воно німецьким мандрівником Кемпфером. Дивлячись на цю картину навіть через три століття, можна упізнати на ній столицю, незважаючи на всі колосальні зміни, що відбулися. І все завдяки незрівнянній Дівочій вежі, яка як тоді, так і зараз незмінним символом височить у центрі Баку, що стрімко зростає. А проведені в останні роки відновлювальні та реставраційні роботи дозволили дізнатися багато нового про історію Дівочої вежі.

Історичні джерела повідомляють, що нинішня назва Дівочої вежі відносно нова.

Грунтуючись на деяких документах, можна стверджувати, що до XIX століття ця споруда називалося «Хунсар». Походження цієї назви ймовірно сходить до шанованого греками Асару, якого римляни називали Осіріс.

За переказами, біля вежі було страчено одного з дванадцяти апостолів Ісуса – Святого Варфоломія.

Також цікава думка про найменування цієї споруди вежа Гюза. Вежа Гюза була храмом Бога світла і вогню, якому поклонялися стародавні тюркські племена або ж племінні об'єднання.

Найменування ж Дівоча вежа, скоріш за все, пов'язано з оборонним минулим споруди, коли воно служило головною цитаделлю Бакинської фортеці. І, незважаючи на всі перипетії історії і численні спроби штурму, вежа так ніколи і не була захоплена ворогом.

Хоча, звичайно, численні легенди пов'язують її найменування більше з романтичними історіями. Про виникнення Дівочої вежі ходить багато легенд і переказів. Більшість із них пов'язані зі значенням слова «Діва». Так, одна з легенд свідчить, що колись великий шах вирішив видати свою дочку за нелюба.

Намагаючись позбавити себе від такої долі і відмовити батька, дівчина попросила шаха побудувати вежу і почекати, поки будівництво не буде завершено.

Однак до моменту закінчення будівництва шах не змінив свого рішення, і тоді дівчина зійшла на вежу і кинулася в море. Після чого камінь, об який розбилася царівна, назвали «каменем Діви», і дівчата – наречені і сьогодні приносять до нього квіти.

Нині вежа є музеєм, нагорі обладнано оглядовий майданчик із панорамним краєвидом на місто. Кожен, хто відвідує Дівочу вежу, кружляючи в лабіринтах її поверхів, торкається тисячолітньої кладки її стін або оглядаючи поглядом околиці Ічерішехер з її оглядового майданчика, може обрати легенду її походження на свій смак.

Під керівництвом: доц. каф. КТР, СіГН, Н.В. Ротової

Пополітов Данило, бакалавр

ФОРМУВАННЯ Й ІНТЕРПРЕТАЦІЯ АЛЮЗІЇ ЯК ДЖЕРЕЛА ІМПЛІЦИТНОЇ ОЦІНКИ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ

Упродовж останніх десятиліть у літературознавстві спостерігається посилення інтересу до вивчення прагматичного боку мови, зростання кількості наукових розвідок, присвячених прагмалінгвістиці, що вивчає ті мовні засоби, їхні особливості та ті закономірності мовлення, що їх використовують для впливу на психіку та поведінку людей.

Під імпліцитною розуміють ту інформацію, яку автор повідомлення має на увазі, висловлює опосередковано. Вона є прихованою, проте сприймається реципієнтом повідомлення. Адресант прямо не повідомляє про свої інтенції, він лише натякає, викликаючи при цьому в адресата певні асоціації, орієнтуючи його на необхідні причинно-наслідкові зв'язки.

Імпліцитна інформація - це невідповідність сказаного (написаного) та почутого (прочитаного), тому діяльність реципієнта і включає не лише розшифрування знаків, а й численні висновки, які він робить на основі підтексту та власних фонових знань.

Для повного розуміння і правильного сприйняття змісту повідомлення адресант і адресат повинні мати спільну ментальну репрезентацію картини світу.

Дослідження лексичних, семантичних і структурних одиниць комунікації, яка включає лексичні мовні одиниці, що актуалізуються в мовленні, та мовленеві пропозиції у вигляді мовленнєвих актів, неодмінно пов'язане з вивченням не лише того, що експлікується в дискурсі, маніфестуючи універсально-оцінні стратегії, а й того, що в ньому імплікується. Як відомо, імплікація є прихованим, своєрідним смисловим тлом комунікації, що ре-презентує преферентно-оціночні стратегії дискурсу.

Однією з найхарактерніших ознак дискурсу є його імпліцитний характер, що виявляється в тому, що під час номінації подій реальної дійсності деякі елементи денотату не дістають експліцитного вираження у складі мовленнєвого висловлення. Будь-яке висловлення в більшості випадків містить низку імпліцитних моментів, які є його неминучою органічною властивістю.

Проблему імпліцитності було поставлено на порядок денний у мовознавстві у зв'язку з усвідомленням того, що "ми витягаємо з окремого висловлення значно більше інформації, ніж міститься в ньому як у мовному утворенні" [2:206]. Аналіз прямих і непрямих способів відображення реальної дійсності безпосередньо пов'язаний із вивченням "прихованих, імпліцитних категорій, існування яких у мові є одним із проявів асиметрії відносин між одиницями плану змісту та одиницями плану вираження" [1:3]. Імпліцитний характер висловлення є віддзеркаленням асиметрії форми і змісту, невідповідності категорій мови і форм мислення, що відзначається в цілій низці фундаментальних досліджень.

Такі дослідження дали змогу лінгвістам виокремити основні ознаки імпліцитності: ситуативність, альтернативність у доборі мовних засобів, модальність, компресію та рівневу інтеграцію, під якою слід розуміти позначення одного й того самого елемента ситуації мовними одиницями різних рівнів.

Вивчення імпліцитних смислових категорій і форм їхнього виявлення нерозривно пов'язане з дослідженням змістовного боку висловлення, зі встановленням специфічних особливостей номінації конкретної мови.

Термін "імплікація", як відомо, запозичений із логіки. Але імплікація реальна, що функціонує в природній комунікації, об'єднує значно ширше коло концептуальних залежностей, ніж те, яке передбачене для неї логікою. Головна відмінність полягає в тому, що реальна імплікація базується на знанні світу і являє собою розумові констатації дійсних і уявних зв'язків між ситуаціями у світі. Реальним імплікаціям притаманна не стільки істинність/неправдивість імплікатора та імпліката, скільки їхня наявність/відсутність і характер зв'язку між тими станами справ, з якими співвіднесено імплікатор та імплікат.

У реальній імплікації одна й та сама інформація не дублюється і не перефразовується. Навпаки, в ній виробляються ще й нові відношення, оскільки вона вимагає, щоб імплікатор не був референційно рівнозначний імплікатору, а давав би ще значущий приріст інформації про стан справ у реальному, описуваному світі.

Отже, імплікація як реальне розумове й лінгвістичне явище не являє собою суворі логічні відносини причини й наслідку, не пов'язується зі встановленням істинного (у логічному розумінні терміна) значення висловлення. Суб'єктом логічної імплікації є комуніканти. Цей факт зумовлює прагматичний характер лінгвістичної імплікації, її інтенціональність і когнітивно-контекстуальну залежність.

Список використаних джерел:

1. Ерліхман А. М. Типологія імпліцитності. Івано-Франківськ: Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Сер.: Філологічна. 2010. Вип. 15. С. 105–111.

2. Іванишин Н. Я. Ознаки імпліцитності як мовної категорії. Лінгвістичні студії: зб. наукових праць. Донецький нац. ун-т. Донецьк: ДонНУ, 2011. Вип. 22. С. 12–17.5.

Під керівництвом: доц. каф. КТР, СіГН, Н.В. Ротової

ПРОЯВИ СЕКСИЗМУ Й АНДРОЦЕНТРИЗМУ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

Сексизм – це дискримінація за ознакою статі, яка проявляється у вигляді гендерних упереджень, стереотипів, обмежень, нерівних можливостей і несправедливого ставлення. Сьогодні, на жаль, сексизм постійно проявляється в усіх сферах життя, і зокрема в професійному спілкуванні. Статева дискримінація може бути відкритою, наприклад, у формі образ чи насильства, або прихованою, наприклад, у формі презирства чи обмеження можливостей [1].

Значну увагу дослідженню сексизму у своїх роботах приділяли феміністи та феміністки, політики і політикині, соціологи та соціологині з усього світу, а саме: Робін Елі, Олександра Голуб, Тамара Марценюк, Майкл Кімел, Мерилін Лоден, Сімона де Бовуар, Андреа Дворкін [2].

Людей, які підтримують сексистські ідеї, називають сексистами. Такі явища, як маскулінізм (рух за усунення сексистського та стереотипного ставлення до чоловіків) і фемінізм (рух за усунення сексистського та стереотипного ставлення до жінок) відіграють важливу роль у подоланні сексизму.

Андроцентризм – це свідомо чи несвідомо практика розміщення маскуліності або чоловічої перспективи в центрі усталених поглядів на світ, культуру та історію людства, водночас культурно маргіналізувати жіночність.

У професійних стосунках у нашому суспільстві часто можна побачити сексистські тенденції. У більшості випадків особисті упередження людей впливають на формування їхніх очікувань і стереотипів. Яскравим прикладом сексизму є ставлення в професійних колах до працюючих матерів і навіть потенційних матерів, яких не хочуть брати на роботу. Дослідження Робіна Елі свідчить, що керівники часто вважають, що співробітниця, яким потрібен час, щоб доглядати за дітьми, недостатньо зацікавлені у своїй роботі.

Прикладом сексизму та відкритого андроцентризму є спілкування на роботі між чоловіками та жінками. Жінки часто стикаються з такими явищами, як «менсплейнінг» та «ментераптінг», переслідування, домагання на роботі, зневага до їх знань та непристойними жартами. Це призводить до толерування насильства, переважно стосовно жінок і дівчат.

Особливого значення набуває питання подолання сексизму й формування гендерної культури в учнівської та студентської молоді – головного людського ресурсу країни, від рівня розвитку якого залежатиме її існування й поступ як правової та демократичної держави. Завдяки локальним гендерним ініціативам в українському суспільстві утверджується ідея прав та свобод людини, що базується на принципах гідності та рівності, поваги і взаємоповаги в різних сферах, починаючи від сім'ї і родини й до відносин у суспільстві, політиці, економіці тощо. Мета гендерної стратегії – забезпечити комплексне впровадження гендерної рівності та недискримінації вітчизняної системи освіти та визначити шляхи спрямування розвитку освіти на системне дотримання гендерного підходу, що забезпечуватиме відповідність вітчизняної освіти світовим демократичним засадам [1].

Отже, рівність прав жінки і чоловіка має забезпечуватися: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними

заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Література:

1. Рекомендація CM/Rec (2019)1 Комітету міністрів державам-членам щодо запобігання сексизму та боротьби з ним. URL: <https://rm.coe.int/1680968561>.

2. Сексизм: Помітити. Назвати. Припинити. #StopSexism #MeToo. URL: <https://human-rightschannel.coe.int/stop-sexism-en.html>. «Colloquium-journal» #4(127), 2022 / PSYCHOLOGICAL SCIENCES 37

Під керівництвом: доц. каф. КТР, СіГН, Н.В. Ротової

ДИСИДЕНТСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ

Історія України ХХ століття цілком може розглядатися як історія руху за національне визволення. Український дисидентський рух хоч і не набув масовості, але й досі залишається в історії як сильний та міцний приклад опозиційного руху, який радянська влада старанно приховувала у в'язницях та інших містах фактичного позбавлення волі.

Дисидентство (інакодумство) – виступ проти існуючого державного ладу чи загальноприйнятих норм певної країни, протистояння офіційній ідеології й політиці; відступництво від учення панівної церкви. Але тоталітарний режим не припускає опозиції. Наявність інакодумства суперечить самій суті тоталітаризму. Тому усі ті, хто мав іншу думку повинні бути знищені чи зламані, або, в ідеальному варіанті, як у романі Дж. Орвелла «1984» – спочатку повністю зламані, а потім знищені.

Дисидентами ставали абсолютно різні люди із різними поглядами, у кожного були свої причини бути незгодним із тоталітарним режимом. У більшості це перш за все особисті мотиви – зіткнення з несправедливістю, жорстокістю і лукавством радянської влади. Причини й погляди різні, а ворог один – нещадна система.

Помітний вплив на формування інакодумства справляли зовнішні фактори. Передусім це стосується антикомуністичних виступів у країнах "соціалістичного табору", зокрема 1956р. в Угорщині, потім Польщі, Східній Німеччині, розгортання світового правозахисного руху, стимульованого прийнятою у 1948 та розповсюдженою в Україні з 1963 року "Загальною декларацією прав людини".

Цей рух опору в Україні зародився у середині 1960-х років як протест проти панування партійно-державної бюрократії, утисків національно-культурного життя, зростаючої русифікації в Україні та загальне несправедливе відношення. Вони вимагали, здавалось би, таких простих та належних кожній людині прав, як ширших громадянських, релігійних і національних, але в кращому випадку натикались тільки на холодну бетонну стіну. Бажання позбутись соціалістичних пут поширювалось в Києві, Дніпропетровську, Івано-Франківську, Луцьку, Одесі, Тернополі, Харкові та інших містах.

Дисидентство великою мірою виросло з десталінізації, з послаблення «паралічу страху», що їх розпочав Хрущов. Його обмежені викриття страхітливих злочинів сталінської доби викликали розчарування та скептицизм відносно й інших сторін режиму. Тому спроба Брежнєва обмежити лібералізацію викликала протести й опозицію, особливо серед інтелігенції.

Члени руху мали деякі розбіжності у поглядах. Одні прагнули здобути національні права та громадянські свободи, інші закликали до проведення в СРСР реформ, але не до революції чи відокремлення, й виступали проти національних репресій, проте всі вони відкрито засуджували шовінізм, імперську політику центру, форсовану русифікацію. Але як реальна опозиційна сила дисидентство фактично не мало ні власних організованих структур, ні цілісної загальної програми.

Також, дисиденти мали цілі, які виборювали та відстоювали, як, наприклад, визнання своєї національної самобутності, усунення надмірної русифікації, яка шкодить українській культурі та нищить історичні пам'ятки, протести проти незаконних арештів та сфальсифікованих справ, висвітлювання проблеми утисків національної інтелігенції. Але головне, що відрізняло цей рух від інших – це зовсім

інші методи протестів. Коли ми читаємо щось як «дисиденти боролися» це не значить, що вони брали зброю у руки і йшли на битву, бо дисиденський рух прямував мирним та ненасильницьким шляхом. Радше сказати, що їх зброєю були листи-протести, маніфести або ж літературні твори.

Існує думка, що влада допустила помилку в 1965 році. Вона заарештувала невелику групу опозиції, надіючись, що страх зупинить цей рух, але цього не сталося.

Натомість він поповнюється новими «волонтерами», які тільки розгортають свою діяльність. Самвидавська література збагатилася статтями і книгами, що сьогодні складають золотий фонд нашої публіцистики. Це "Собор в риштуванні" та "Іван Котляревський сміється" Євгена Сверстюка, праці Івана Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація", "Репортаж із заповідника ім. Берії" Валентина Мороза, "Тоталітаризм, українське відродження і Валентин Мороз" Івана Геля, "Право жити (Україна в складі СРСР, людина в системі тоталітарного соціалізму)" Юрія Бадзя.

Отже, специфіка цього унікального суспільного явища полягала ще і в тому, що при вирішенні важливих політичних завдань його складові – незалежники націоналістичного спрямування, лоялісти, що вірили у демократизацію режиму, дуже часто пліч-о-пліч боролися проти тоталітаризму і, врешті-решт, домоглися перемоги.

Це повчальний урок для політиків сьогодення.

Під керівництвом: проф. каф. КТР, СіГН, В.В. Лантуха

КОМПЛЕКС ГЕНДЕРНИХ ЗНАНЬ І НАВИЧОК ЯК ОBOB'ЯЗKОВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ І ПЕДАГОГІНЬ

На сучасному етапі розвитку педагогіки, оцінюючи діяльність усіх учасників освітнього процесу, використовують компетентнісний підхід. Компетенцію визначаємо як актуальну систему знань, умінь, навичок, алгоритмів дій, способів діяльності, здатностей, цінностей, необхідних як для ефективного виконання професійної діяльності, так і для постійного особистого розвитку й самовдосконалення; компетентність – це володіння певними компетенціями, уміння їх актуалізувати в потрібний час, тобто здатність і готовність особи застосовувати набуті компетенції в процесі соціально-професійної життєдіяльності.

До стандартних професійних компетентностей учителя(ки) / викладача(ки) дослідники відносять такі: продуктивна компетентність; інформаційна компетентність; комунікативна компетентність; автономізація на компетентність; моральна компетентність; психологічна компетентність; предметна компетентність; соціальна компетентність; математична компетентність; особисті якості учителя(ки) / викладача(ки) [1]. Як бачимо, у цьому ґрунтовному перелікові відсутня гендерна компетентність. Наголошуємо на тому, що її формування є обов'язковим для здобувачів(ок) інженерно-педагогічних ЗВО. Не володіючи гендерною чутливістю, майбутні педагоги(ні) під час виконання своїх професійних обов'язків транслюватимуть гендерні стереотипи, що унеможливить створення гендерно толерантного мікросередовища в школі або виші й, безумовно, не сприятиме гендерній рівності в суспільстві загалом.

Як слушно зауважується в спеціальних дослідженнях [3], гендерна компетентність є ключовою для формування в особистості потреби до самопізнання й самовдосконалення, уміння будувати рівноправні партнерські стосунки, бути конкурентоспроможною на ринку праці, утверджувати в приватному та соціальному житті демократичні засади. Говорячи про гендерну компетентність в освіті, слід особливо наголосити на тому, що це своєрідна система знань, умінь, навичок, її формування в молодих людей сприятиме розвитку їхнього критичного мислення, здатності розпізнавати гендерні стереотипи й деконструювати їх.

За нашими спостереженнями, гендерний складник упроваджується в педагогічну практику середньої школи дуже повільно. Саме тому вважаємо, що тільки вища освіта спроможна стати тим сполучним елементом, який формуватиме нові підходи і традиції, що замінатимуть усталені й сприятимуть проникненню принципів гендерної рівності в усі сфери життя нашого суспільства. Але мусимо констатувати, що сьогодні більшість викладачів(ок) ЗВО не звертається до цих практик у своїй професійній діяльності, вважає гендерну проблематику надуманою, що не може не формувати аналогічне ставлення до цього в студентства.

Предметом нашої уваги є комплекс гендерних знань і навичок, який формується в студентства під час вивчення нормативної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)», яку в Українській інженерно-педагогічній академії викладають на другому курсі. Метою курсу, як зазначено в робочій програмі й силабусі, які базуються на стандарті вищої освіти України для спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), є вдосконалення низки загальних та

спеціальних компетентностей, до яких віднесено й ЗК 11. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем, а до програмних результатів навчання, як уже було зазначено вище, віднесено ПР 25. Забезпечувати рівні можливості і дотримуватися принципів гендерного паритету у професійній діяльності [2].

Насправді будь-яку галузь мовознавства можна розглянути через призму відображення в ній гендерних відносин. Але найчастіше науковці зосереджуються на двох проблемах: мова й відображення в ній статі; мовленнєва поведінка жінок та чоловіків. Представники гендерної лінгвістики, нового мовознавчого напрямку, намагаються описати й пояснити те, як позначають у мові наявність людей різної статі, які оцінки приписують чоловікам й жінкам; аналізують типові стратегії й тактики, специфічний добір лексем, синтаксичних конструкцій тощо, тобто загалом особливості жіночого й чоловічого мовлення. Найчастіше лінгвогендерологи звертаються до таких питань: гендерна специфіка міжкультурної комунікації; гендерні аспекти професійної комунікації; гендерні упередження, спільні для всіх мов; роль гендеру у створенні мовної картини світу; явище андроцентризму, або дискримінаційного зображення статей у мові; образи чоловіка та жінки в мовній свідомості; гендерний аспект сучасної мовної політики; гендерна культура мовлення; мовний аспект гендерних стереотипів у текстах; гендерне прочитання текстів; «чоловіча» й «жіноча» мова [4, с.72]. Переконані, що розгляд усього цього комплексу під час опанування курсу сприятиме формуванню гендерної компетентності здобувачів(ок).

Отже, гендерний компонент як складник певної дисципліни передусім передбачає перегляд, переосмислення викладачем/викладачкою раніше розробленого курсу з позицій саме гендерного аналізу, акцентування уваги здобувачів(ок) на чинникові статі як важливій соціокультурній умові конструювання гендерної рівності.

Література:

1. Пелагейченко В. Ключові компоненти компетентності вчителя. Інтернет-видання «Освіта.ua». URL: <https://osvita.ua/school/method/9170/> (дата звернення: 05.10.2023).

2. Стандарт вищої освіти України перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальність 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями). Вид. офіц. Київ, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/015-Profosvita-bakalavr.pdf> (дата звернення: 13.10.2023).

3. Формування у молоді гендерно-відповідальної поведінки (на прикладі українських ВНЗ): навч. посіб. / за заг. ред. Н. Світайло. Суми : РА «Хорошие люди», 2013. 210 с.

4. Чуєшкова О.В. Гендерний компонент на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням) в інженерно-педагогічному ВНЗ. *Гендерна парадигма освітнього простору*. 2015. №1. С. 70 – 76.

Під керівництвом: доц. каф. КТР, СіГН, О.В. Чуєшкової

ГЕНДЕР В ОСВІТІ

Гендер – це соціальне поняття, яке відноситься до означення ролі чоловіків і жінок у суспільстві, на відміну від статі, яка є біологічним поняттям. Проблема гендерної нерівності у сфері вищої освіти є актуальною як для України, так і для світової спільноти. У зв'язку з цим, гендерна складова присутня у процесах, практиках та ідеологіях вищої освіти, а також у розподілі влади, що визначає функціонування цієї сфери. Проблемні зони гендерної рівності у сфері освіти були визначені в документах IV Всесвітньої конференції ООН зі становища жінок (1995 р.) [1].

Українська вища школа характеризується горизонтальною та вертикальною сегрегацією, що виявляється у наявності "чоловічих" та "жіночих" галузей, спеціальностей та напрямків, а також у зменшенні частки жінок на вищих професійних щаблях.

Гендерна нерівність – це гостра проблема сучасного суспільства, яка впливає на жінок та чоловіків. Жінки стикаються з дискримінацією на робочому місці та можуть бути знеохочені до кар'єри через стереотипи про гендерні ролі. Чоловіки також стикаються з гендерною нерівністю, оскільки деякі професії вважаються традиційно жіночими.

Гендерна нерівність у вищій освіті є серйозною проблемою, у Німеччині, Великій Британії та Франції цю проблему вирішують за допомогою програми Athena SWAN. Програма сприяє кар'єрному зростанню жінок у сфері науки, технологій, інженерії, математиці та медицини у вищій освіті та наукових дослідженнях. Вона базується на шести принципах, включаючи необхідність уваги на всіх рівнях установи та зміну культури та стосунків всередині закладу для вирішення проблеми гендерної нерівності.

Традиційно лідерство як соціально-психологічний феномен вивчалось майже без врахування статі, тому що лідерська роль апріорно вважалась маскуліною. На керівних державних посадах, а також у масових громадсько-політичних організаціях, партіях в основному перебувають чоловіки, які й формують політику держави в її власне "чоловічому вбранні". Проте логічно припустити, що жінка-політик зможе більш компетентно оцінити проблеми жінок, що вона буде більш розумно, більш чутливо, більш адекватно представляти жіночу частину населення. Так само політику чоловічої статі простіше і зрозуміліше репрезентувати інтереси чоловіків як природно близької йому біо-психо-соціальної групи.

У Швейцарії університети ввели дисципліну "Гендерна політика", а в Франції вже з 2013 року вводять теорію гендера для дітей. Досвід зарубіжних країн може слугувати прикладом для формування рекомендацій щодо гендерного виховання в Україні. Проте проблема гендерної нерівності повинна вирішуватись у шкільному віці, тому держава повинна розробити підходи до всеохоплюючого гендерного виховання. Університети повинні включати гендерні курси в навчальний процес, щоб студенти мали можливість вивчати теорію гендеру та навички розуміння, аналізу та вирішення гендерних проблем.

Запровадження державних програм має стати лише першим етапом усунення протиріч щодо гендерної рівності. Конструктивне поєднання гендерних ролей в політичній діяльності, пропорційна представленість в ній лідерів від жінок і чоловіків

суттєво збагачує суспільство, стимулює його творчу енергію, оптимізує процес прийняття рішень. Необхідно також брати до уваги, що інтереси тієї чи іншої соціальної групи можуть бути належно враховані, якщо їх представники становитимуть не менше як 30 відсотків від загальної чисельності осіб, які причетні до прийняття політичних рішень.

Отже, без перебудови психологічних орієнтирів, що жінки вже давно можуть бути успішними і поза домом, поза сім'єю, а також конкурувати з чоловіками на рівних, а також що кожний має право обирати ту професію та освіту, яка йому подобається, незважаючи на стать, просто неможливо здійснити процес гендерного виховання суспільства. Запровадження державних програм повинно стати лише першим етапом усунення протиріч, де в подальшому держава не просто запроваджуватиме заходи, а за допомогою наявних важелів змінюватиме світогляд суспільства.

Література:

1. Доповідь Четвертої всесвітньої конференції зі становища жінок (Пекін, 4 – 15 вересня 1995 р.). Н.-Й.: ООН, 1996. 237 с.

Під керівництвом: доц. каф. КТР, СіГН, Н.В. Ротової

Швець Д. Д., бакалавр

ОСОБЛИВОСТІ УСНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ФАХІВЦЯ

Усне професійне спілкування відіграє важливу роль у формуванні колективу, особливо в робочих командах, де спільність мети, взаємодії та результату має велике значення. Професійне спілкування допомагає забезпечити ефективну комунікацію між працівниками, що в свою чергу сприяє формуванню позитивного та довірливого настрою в колективі. Живе усне переконливе мовлення - важливий засіб впливу на слухача. Правильне, унормоване усне мовлення може забезпечити взаєморозуміння між учасниками комунікативного акту.

У сучасному світі є багато шкіл, центрів, факультетів і кафедр, які займаються проблемами риторики, ораторського мистецтва, ділової комунікації, мистецтва вести полеміку, дискусію тощо. Всесвітньо відомі імена Поля Сопера, Дейла Карнегі та їх послідовників, які формують риторичну культуру політиків, бізнесменів, юристів, рекламних агентів, учителів, акторів.

Українську школу мистецтва публічного мовлення представляють сьогодні вчені Г. Сагач, Л. Мацько, Н. Бабич, Н. Чибісова та інші. Видатними українськими риториками минулого були Ф. Прокопович, Г. Кониський, Г. Сковорода. Професор риторики Києво-Могилянської академії Ф. Прокопович вважав риторичну "царицею душ", "княгинією мистецтва" і вказував на такі її функції, як соціально організаційну (засіб агітації), культурно-освітню, а також одержання знань, збудження почуттів, формування громадської думки та ін.

Поняття професійного спілкування має широке і вузьке значення. Професіонал розглядається в цьому випадку як людина, яка має значний досвід і високі професійні стандарти. У вузькому розумінні професійне спілкування включає особливості, характерні для окремо взятої професії. А в широкому значенні, професійне спілкування – це важливий засіб і умова розв'язання завдань певної професійної діяльності [1]. Якщо поза діяльністю люди керуються особистими мотивами, то під час професійного спілкування мета визначається характером і потребами професійної діяльності. Усне мовлення розраховане на слухове й зорове сприйняття: звукове й інтонаційне оформлення, мелодика і темп мовлення, тембр і чистота голосу мовця, його просторове розміщення, жестикуляція та міміка – все це впливає на результат сприйняття сказаного.

Серед функцій ділового спілкування можна зазначити такі [1]:

- трансляційна (спілкування є засобом передавання певних способів професійної діяльності, професійної взаємодії, професійно-важливих знань);
- інструментальна (спілкування є соціально-психологічним механізмом управління поведінкою та діяльністю партнерів зі спілкування);
- інтегративна (спілкування є основою об'єднання партнерів).

Також важливо звернути увагу на невербальні засоби комунікації, такі як жести, міміка, поза та інші. Вони можуть підкреслювати та доповнювати вербальну інформацію.

Невербальні повідомлення передають інформацію [1]:

- про особистість комунікатора (темперамент, емоційний стан у момент комунікації, особистісні властивості й якості, комунікативну компетентність, соціальний статус, самооцінку тощо);

– про відношення комунікантів один до одного, їхню близькість або віддаленість, типи їхніх взаємин (домінування – залежність, розташування – нерозташування);

– про відношення учасників комунікації до самої ситуації: наскільки вони комфортно почувають себе в ній, чи цікаво їм спілкування або ні.

Отже, для того щоб бути успішним у сучасному бізнес-світі, фахівець повинен мати відповідні навички усного професійного спілкування. Це охоплює не лише знання мови та граматики, а й вміння слухати, сприймати інформацію та висловлювати свої думки чітко та лаконічно. Досягнення цієї мети можливе через практику, навчання та вдосконалення відповідних навичок, зокрема важливо вміти контролювати своє тіло та невербальні сигнали.

Література:

1. Тер-Ованес'ян В. Г. Мовне професійне спілкування – невід'ємлена частина майбутньої діяльності фахівця [Електронний ресурс] / В. Г. Тер-Ованес'ян, В. Г. Вем'ян - Режим доступу:

<https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/cd66cb1d-c7d9-4ac8-8edd-c24ff7234e41/content>

Під керівництвом: доц. каф. КТР, СіГН, Н.В. Ротової

Ярошенко Я. С., бакалавр

МЕТАФОРА Й МЕТОНІМІЯ ЯК СПОСІБ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ

Метафора й метонімія завжди перебували в полі зору мовознавців. Одним із перших теорію про метонімію в термінології розробив Дмитро Лотте.

Узагальненому огляду метафори та метонімії як способу термінотворення присвячені статті О. Богущ, Л. Кравець, О. Кривець, І. Грибнік, М. В. Слободян, Н. І. Овчаренко, Л. Є. Гапонова, Микитка М.-Д.Ю., І. В. Кузнецова, Н. М. Лоскутова [1].

Метафора – це один із різновидів лексико-семантичного способу словотворення, тобто перенесення назви з одного предмета на інший на основі подібності: зовнішніх ознак, структурного та функціонального.

Метонімія – заміна одного слова іншим на основі суміжності (тобто тісного зв'язку).

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки дослідження зосереджуються навколо кількох стрижневих питань, пов'язаних із пізнавальною сутністю, функціями та стилістичними можливостями метафори й метонімії.

Метафора й метонімія властиві для різних етапів розвитку української технічної термінології. На початковому етапі формування цієї термінології особливо важливим є переосмислення загальноживаної лексики, у результаті чого відбувається первинна наукова ідеалізація об'єктів, процесів, характеристик картини світу, засвідченої в побутовій свідомості.

Як відомо, сутність процесу метафоризації полягає в зміні значення початкового слова шляхом включення до його семантики нових складових – термінологічних сем, які модифікують значення й проєктують його на певну терміносистему.

За нашими спостереженнями, джерелами розвитку української технічної термінології є спеціальна лексика таких наукових галузей, як фізика, математика, медицина, астрономія, анатомія, ботаніка, фізіологія, бактеріологія, геодезія, метеорологія, хімія, а також спеціальні назви інших сфер діяльності людини: військової, морської, музичної, кулінарної тощо.

Розгалуженість сучасної технічної термінології та потреби в нових номінаціях спричиняють продуктивне використання вже існуючих одиниць технічної термінології.

Поява нових технічних термінів та нових значень уже існуючих термінів досліджуваної галузі відбувається в результаті метонімічного зрушення значень загальноживаної лексики, нетехнічних та власне технічних термінів. Метафора й метонімія як чинники творення й розвитку української технічної термінології спричиняють появу, по-перше, нових технічних термінів, по-друге, нових значень вже існуючих термінів. Виявлені факти дають підстави твердити, що межі між різними шарами лексики рухливі, завдяки чому технічна термінологія поповнюється новими одиницями відповідно до розвитку її галузей і потреби в найменуванні нових технічних понять.

Ознакою, на основі якої відбувається перетворення початкових значень, може бути схожість функції, зовнішня схожість, функційна й зовнішня схожість та інші.

Найпоширенішою є метафора, що ґрунтується на схожості функції, оскільки принцип функції, дії є основною категорією техніки. Часто вживаною є також

метафора за зовнішньою схожістю порівнюваних об'єктів, функційною й зовнішньою схожістю.

У зв'язку з активною розбудовою сучасної української технічної термінології виникає нагальна потреба спеціального дослідження мовних явищ, пов'язаних з розвитком означеної терміносистеми. Особливо важливим є аналізування нових технічних термінів або нових значень наявних термінів, що виникли в результаті семантичного переосмислення існуючих номінацій.

Отже, метафора й метонімія як чинники творення й розвитку української технічної термінології спричиняють появу, по-перше, нових технічних термінів, по-друге, нових значень вже існуючих термінів. Виявлені факти дають підстави твердити, що межі між різними шарами лексики рухливі, завдяки чому технічна термінологія поповнюється новими одиницями відповідно до розвитку її галузей і потреби в найменуванні нових технічних понять.

Література:

1. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк.Л.: Світ, 1994. 215 с.

Під керівництвом: доц. каф. КТР,СіГН, Н.В. Ротової

СЕКЦІЯ: МАРКЕТИНГ ТА ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

СОЦІАЛЬНИЙ МЕДІА-МАРКЕТИНГ ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ ЛЮДЕЙ

Соціальні мережі дедалі більше інтегруються у життя людини і діяльність її у соціальних мережах, дедалі більше стає не частиною повсякденного життя, а його повноправною частиною, яка дедалі більше проникає у реальне життя. Так, на початку 2007 р., діяльність організацій у соціальних медіа мала більше іміджевий характер, адже аудиторія мереж була невеликою.

Проте у наш час, діяльність організації у соціальних мережах є обов'язковою – це зумовлено збільшенням чисельності як самої аудиторії, так і її проінформованістю, кількість та якість соціальних мереж також збільшилась і ця тенденція відмічається не тільки кількісно, але й її якісною складовою.

Так, тепер соціальні мережі у своєму інтерфейсі мають можливість не простого SMS-спілкування, а спілкування із медіа-додатками, які проілюструють спілкування – передають його забарвлення як за допомогою візуалізації, так і за допомогою аудіо-матеріалів.

У більшості соціальних мереж, можна не тільки спілкуватись, а ще й переглядати відео-матеріали та аудіо-записи.

Такі широкі можливості стимулюють розгортання діяльності закладів на більшості популярних площ – як територіальних, так і світових.

За допомогою SMM, організація може провести ряд комунікативних заходів, а головне переглянути статистичні дані зі своїх носіїв, для аналізу ефективності своєї діяльності. В умовах жорсткої конкуренції та обмеженості бюджетів, організації ресторанного господарства змушені оперативнo реагувати на зміни у зовнішньому середовищі і бажано з найменшими фінансовими залученнями.

За таких обставин важливою є здатність підприємств економічно адаптуватися до швидкоплинних зовнішніх факторів, ринкових умов, нових технологій і послуг. З кожним роком дедалі більше компаній звертаються до Інтернет-технологій, а саме SMM – маркетингу у соціальних мережах, який дає можливість просувати заклад у мережі Інтернет безкоштовно, або за мінімальних затрат, охоплювати числену аудиторію, яку можна обрати самостійно, просувати як заклад, так і певні пропозиції, пресс-релізи та ідеї, а головне налагодити комунікаційну взаємодію зі споживачами.

Водночас, доцільним є перегляд традиційних форм ефективного обміну інформацією та видозмінення її на інтегровану форму, враховуючи Інтернет-маркетинг, а саме соціальні мережі [1].

Варто відзначити, що не всі моделі та алгоритми проведення SMM-кампанії, які вже існують, підходять для закладів ресторанного господарства, адже не всі вони є збалансованими, адаптованими та доповненими як змістовно, так і функціонально.

Разом з тим варто визнати, що, незважаючи на підвищену увагу з боку вітчизняних і зарубіжних дослідників до теорії й методів проведення SMM-кампаній, ряд питань теоретичного й практичного характеру, пов'язаних з питаннями вдосконалення та адаптація програми проведення комунікаційної кампанії у соціальних медіа, адаптація процедури до специфіки ресторанного бізнесу, залишається слабо висвітленою.

Сайти соціальних мереж – вид Інтернет-вузлів, які вирішують проблеми наближення і участі користувачів в наданому віртуальному середовищі.

На створення віртуального середовища впливає різноманітність інтересів

людини, які охоплюють, практично, всі аспекти життя, починаючи від приватних (від підтримки відносин між школярами до обміну інформацією між людьми, що мають науковий ступінь), професійних (розвиток кар'єри) [2].

Тому, соціальні маркетингові медіа-сторінки – це технологія, яка покращує комунікацію з потенційним клієнтом за допомогою різноманітних засобів (тексти, фотографії, фільми, звукові файли).

Основні функції соціального медіа-маркетингу :

- контакт, що ініціює (підтримує зв'язок із членами);
- присутність персони через створення профілю цієї персони;
- подання інформації, яку готові надати членам контакту;
- контроль за діяльністю членів комунікації.

Інтеграція людей за загальними інтересами була споконвічною метою введення соціальних мережених медіа-сайтів. Легкість участі, відсутності географічних бар'єрів, безліч форм комунікації, інтерактивність і тенденція до створення профілю в соціальних ЗМІ свідчить, що вищезазначений вид ЗМІ став дуже популярним і регулярно використовується мільйонами користувачів.

Кількість людей, що мають свій профіль в соціальному медіа-маркетингу, динаміка їх взаємодії і часу перебування в соціальному медіа-маркетингу, що збільшується, – важливі чинники інтересу такої складової комунікації, як реклама.

Проте, здатність створювати профілі і втілення e-mail повідомлень найбільше впливає на маркетинговий потенціал. Компанії, що управляють соціальним медіа-маркетингом, збирають детальні дані про кожного клієнта.

Ці дані надходять від самого користувача (створення профілю) і завершуються постійними записами слідів діяльності користувачів, що продовжується. Тому, звернення, відіслані у цьому середовищі, повністю спеціалізовані до інтересів і переваг його членів. Окрім того, звернення можуть бути персональні із застосуванням списку друзів цього користувача.

Це, робиться через зв'язки, які можна отримати з профілю користувача, про що вказують дані адрес, імена і прізвища друзів користувача, яких можна проінформувати про позитивні переваги щодо певної торгової марки і заохотити до купівлі. Такі види уособлення рекламної комунікації відображають низький рівень конверсії таких, поки що далеких форм подання продукту [2].

Ідеологічна і технологічна база веб 2.0 дозволила розробити кілька інтернет-додатків – соціальних медіа. Соціальні медіа – це сервіси, в основі яких лежить концепція Web 2.0, що дозволяє користувачам створювати контент і обмінюватися ним з урахуванням їх соціальних зв'язків.

Активне використання Інтернету в повсякденному житті людини визначає створення все нових можливостей і територій для спілкування.

Можна простежити певну еволюцію у розвитку форм Інтернет-спілкування – від простих інструментів збору відгуків до організації інтерактивного спілкування великої кількості співрозмовників. З метою характеристики сфер застосування SMM доцільним є визначення існуючих видів соціальних медіа.

Література:

1. Швець А. І. Розвиток рекламної діяльності у соціальних медіа як наслідок державного регулювання традиційних засобів масової інформації / А. І. Швець // Nbuiv: [Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського]. – 2011. – Також

доступно: <http://nbuviar.gov.ua/images/naukovidopovid/3.pdf>.

2. Якименко А. Н. Особенности оптимизации сайтов для социальных сетей и продвижение сайтов в них [Электронный ресурс] / А. Н. Якименко, А. И. Костромицкий // Восточно-европейский журнал передовых технологий.– 2011.– № 5. – Також доступно: <http://link.ac/4Ts61>.

Під керівництвом: доц. каф. МТП О.Б. Андрющенко

ІННОВАЦІЇ В СФЕРІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

За сучасних ринкових умов ресторанний бізнес зазнав чималих інтеграційних змін. Інновації, що поширюються на конкурентному середовищі впливають на маркетингові стратегії та залучення клієнтів. Інтерактивні елементи ресторанного бізнесу спричиняють до зміни управління та швидкого виконання замовлень не тільки у самому ресторані, так і за його межами. Отже, аналіз сучасних інноваційних технологій в сфері ресторанного бізнесу актуалізується в теоретичній та практичній площинах.

Аналіз зовнішніх змін та переосмислення принципів роботи ресторанного бізнесу допомогло ефективно конкурувати багатьом підприємствам, та навіть дозволило розвиватися в умовах турбулентності середовища. Сфера гостинності почала активно впроваджувати нові технології. Громадське харчування довелося переосмислити, тому що розвиток бізнесу залежить не тільки від якісного обслуговування. Відповідно ресторанний бізнес визначається споживанням за межами ресторану, тому потребує впровадження наступних технологій [1-2]:

1. Онлайн-замовлення та доставлення. Створюються власні служби або залучається сторонній аутсорсинг.

2. Безконтактна оплата.

3. Бронювання столиків онлайн. Це дозволяє збирати дані про відвідувачів, їх смакові переваги та впливати в такий спосіб на лояльність.

4. Цифрові табло. Інформаційні технології в ресторанному бізнесі допомагають вибудовувати замовлення пріоритетності, запам'ятовувати особливі дієтичні потреби, контролювати час доставлення, відстежувати товарні запаси.

5. Автоматизація керування постачанням. Розуміння того коли та в якій кількості поповнювати запаси харчових продуктів та напоїв – замість персоналу це вирішує програмне забезпечення.

6. QR-коди, що дають доступ до онлайн-меню та замовлень. Їх розміщують на сайтах, соціальних мережах, автобусних зупинках та інших місцях.

7. Еко-технології, що покращують безпеку клієнтів та здійснення замовлень.

Отже, інновації в ресторанному бізнесі відіграють ключову роль у здійсненні ефективного управління та забезпечення маркетингової та інформаційної функцій бізнесу щодо задоволення запитів клієнтів. Інновації впливають на конкурентоспроможність закладів та їх обізнаність на ринку.

Література:

1. Малиновська О. Ю. Сучасні тенденції розвитку ресторанного бізнесу в Україні / Малиновська О. Ю. // Географія та туризм. – 2014. – Вип. 28. – С. 125-131.

2. Інновації у ресторанному бізнесі: впровадження технологій у HORECA.

Режим доступу: <https://sunone.com.ua/articles-uk/innovacii-u-restorannomu-biznesi-vprovadzheniya-tehnologij-u-horeca/> (дата звернення: 05.11.2023 р.)

ОСНОВНІ ТРЕНДИ МАРКЕТИНГУ

Реалії сьогодення показують, що використання сучасних трендів маркетингу, дозволяє маркетологам бути в курсі останніх тенденцій у підприємницькій діяльності. Маркетологи, які використовують ці тренди, можуть краще зрозуміти потреби своїх цільових аудиторій і розробляти ефективні маркетингові кампанії, які відповідають цим потребам.

До основних трендів маркетингу можна віднести:

1. Інфлюенс-маркетинг – це маркетингова стратегія, яка використовує лідерів думок для просування продуктів або послуг. Він може допомогти підприємцям досягти таких цілей, як: збільшення впізнаваності бренду та продажів; залучення нових клієнтів. При цьому важливо використовувати його правильно, щоб отримати найкращі результати.

2. Штучний інтелект все більше використовується в маркетингу для автоматизації завдань, підвищення ефективності кампаній та поліпшення взаємодії з клієнтами. Застосування штучного інтелекту в маркетингу дозволить: персоналізувати контент та пропозиції; автоматизувати маркетинг; проаналізувати необхідні данні.

3. Соціальні мережі є потужним інструментом для підприємницької діяльності. Вони дозволяють підприємцям спілкуватися з потенційними клієнтами, просувати свої продукти та послуги, а також створювати співтовариства навколо свого бренду.

Перевагами використання соціальних мереж є: підвищення обізнаності бренду; покращення комунікації з клієнтами; збільшення продажів; побудова довіри до бренду.

4. Безпека даних у маркетингу є важливою для захисту підприємців від фінансових втрат, репутаційних збитків та інших негативних наслідків. Заходами щодо забезпечення безпеки даних є: застосування надійних систем безпеки; навчання співробітників з питань безпеки даних; впровадження політики безпеки.

5. SEO маркетинг – це стратегія цифрового маркетингу, яка зосереджена на покращенні видимості та органічного пошукового рейтингу веб-сайту. Він є важливим, оскільки більшість користувачів Інтернету починають свій пошук інформації з пошукових систем. Високий рейтинг у результатах пошуку означає, що веб-сайт буде більш помітним для потенційних клієнтів, що може призвести до збільшення трафіку та продажів.

6. Щирий маркетинг – це зростаючий тренд, який, ймовірно, буде продовжувати набирати обертів у майбутньому. Брендам, які хочуть заслужити довіру та повагу своїх клієнтів, важливо використовувати щирий маркетинг у своїх маркетингових зусиль. Його перевагами є: довіра клієнтів; покращена репутація; зменшення витрат на маркетинг.

Таким чином, використання вище зазначених трендів допоможе маркетологам впроваджувати ефективну маркетингову діяльність.

Література:

1. Top 10 business trends to watch out for in 2024. [URL:https://welleton.com/blog-articles/top-10-business-trends-to-watch-out-for-in-2024](https://welleton.com/blog-articles/top-10-business-trends-to-watch-out-for-in-2024) (дата звернення 01.11.2023).

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА

Штучний інтелект (ШІ) виконує широкий спектр функцій у нашому житті. ШІ можна використовувати для автоматизації завдань, такі як управління роботами на заводах, аналіз даних у банках і обслуговування клієнтів у call-центрах, також для підвищення ефективності процесів і систем, покращення якості продуктів і послуг а також для забезпечення безпеки людей і систем.

ШІ – це галузь комп'ютерної науки, яка займається створенням інтелектуальних програм, які замінюють людський інтелект [1]. ШІ має здатність навчатися на досвіді, приймати рішення та виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту.

ШІ стає все більш важливим у сучасному світі, оскільки він має потенціал революціонізувати багато галузей, включаючи охорону здоров'я, фінанси, освіту та багато іншого. Використання ШІ вже підвищило ефективність, знизило витрати та підвищило точність інформативності у різних галузях. ШІ впливає на наше життя, включаючи його використання в оцифруванні суспільства, що впливає на досягнення в освіті та його потенціальний внесок в майбутнє.

Технологія ШІ відіграє важливу роль у оцифруванні суспільства, за допомогою якого є можливість збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних швидше, ніж будь-коли раніше. Це призвело до створення нових технологій, покращення бізнес-процесів та підвищення ефективності в багатьох галузях. ШІ мав значний вплив на різні форми медіа, від тексту до відео та 3D. Технології на базі ШІ, такі як обробка природної мови, розпізнавання зображень та аудіо та комп'ютерний зір, революціонізували спосіб взаємодії з медіа та їх споживання. За допомогою ШІ можливо швидко обробляти та аналізувати великі обсяги даних, що полегшує пошук та доступ до потрібної інформації.

Використання ШІ в технологіях смартфонів стрімко зростало в останні роки. Персональні помічники на базі ШІ, такі як Siri та Google Assistant, стали невід'ємною частиною повсякденного життя багатьох людей. Технології на базі ШІ також використовуються для покращення досвіду користувачів та надання більш персоналізованих рекомендацій та послуг [2, 3].

Штучний інтелект має потенціал революціонізувати освіту, пропонуючи персоналізоване та індивідуальне навчання, а також покращені результати навчання. ШІ може аналізувати дані учнів та надавати вчителям та учням зворотний зв'язок у режимі реального часу, дозволяючи їм відповідно коригувати свої стратегії навчання та навчання. Однією з найважливіших переваг ШІ в освіті є можливість забезпечувати персоналізоване та індивідуальне навчання. ШІ може аналізувати дані учнів та створювати персоналізований план навчання для кожного окремого учня, враховуючи його сильні та слабкі сторони, а також стиль навчання. Цей підхід має потенціал значно покращити результати навчання та залучення.

Потенціал використання ШІ в освіті величезний, і очікується, що він революціонізує підхід до програм різних ступенів освіти у майбутньому. Технології на базі ШІ можуть надавати учням зворотний зв'язок у режимі реального часу, допомагати їм залишатися на шляху до навчання та пропонувати більш персоналізований та цікавий освітній досвід [3].

Штучний інтелект має потенціал принести численні позитивні зміни в

суспільство, включаючи підвищення продуктивності праці, удосконалення системи забезпечення охорони здоров'я та розширення доступу до освіти. Технології на базі ШІ також можуть допомогти вирішувати складні проблеми та зробити наше повсякденне життя легшим і зручнішим.

Хоча переваги ШІ очевидні, існують також важливі етичні та суспільні наслідки, які необхідно враховувати. Такі питання, як конфіденційність, безпека та втрата робочих місць, є лише кількома з викликів, пов'язаних із зростаючим використанням ШІ.

Надзвичайно важливо, передбачити позитивні та негативні наслідки від використання ШІ для поліпшення життя суспільства. Оскільки ШІ продовжує розвиватися і набувати все більшого значення в нашому світі, важливо, продовжувати інвестувати в його розробку та просування. Це включає інвестиції в дослідження та розробки, а також створення політик і правил, які сприяють відповідальному використанню ШІ.

ШІ є позитивним механізмом для розвитку світу, що стимулюватиме прогрес і покращуватиме життя в стратегічній перспективі.

Отже досліджено різні способи, якими ШІ змінює наш світ, включаючи його використання для оцифрування суспільства та досягнення в освіті. Позитивний вплив ШІ включає його здатність революціонізувати різні галузі та покращує повсякденне життя, а також етичні міркування, пов'язані з його постійною еволюцією. Оскільки ШІ продовжує розвиватися, зрозуміло, що він буде відігравати все більш важливу роль у формуванні нашого майбутнього. Хоча, безумовно, є виклики, які необхідно вирішити, такі як проблеми конфіденційності та безпеки, переваги ШІ безперечні. Від революціонізування галузі охорони здоров'я до забезпечення персоналізованого навчання ШІ має потенціальні можливості до покращення нашого життя різними способами.

Отже, майбутнє ШІ світле і сповнене можливостей. Оскільки суспільство продовжує приймати цю технологію, надзвичайно важливо, щоб ми пам'ятали про її вплив і працювали над вирішенням викликів, пов'язаних з її еволюцією. Таким чином, ми можемо гарантувати, що ШІ продовжуватиме відігравати позитивну роль у нашому світі, покращуючи наше життя і створюючи краще майбутнє для майбутніх поколінь.

Література:

1. Штучний інтелект [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D1%82%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82, вільний. – Назва з екрана.

2. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті Фізико-математична освіта. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2023. Вип. 1 (38). С. 48–53. – DOI: 10.31110/2413-1571-2023-038-1-007

3. Чобіток В. І., Бірюкова К. В., Старенков Д. О. Актуалізація розвитку інформаційної економіки в умовах глобальних трансформацій. Бізнес Інформ, № 10, 2021. С. 135-143. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-135-143>

Під керівництвом: доц. каф. МТП, Л.М. Прокопчук

ІННОВАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

У сучасному світі невизначеність є невід'ємною частиною життя. Вона може виникнути з різних причин, таких як економічні кризи, глобальні кризи здоров'я, політичні нестабільності, війна тощо.

У таких умовах інновації стають ключовим елементом вирішення проблем та збереження конкурентних переваг.

Інновації завжди визнавалися однією з найважливіших складових успіху підприємств. Вони впливають на всі аспекти бізнесу, від продуктів і послуг до управління та ефективності виробництва.

Однак в сучасних умовах, коли економічна, технологічна і соціальна невизначеність є нормою, інновації набувають ще більшого значення. Вони стають ключовою стратегією динамічного розвитку підприємства.

Інновації необхідні для забезпечення конкурентоспроможності підприємства.

Вони дозволяють створювати продукти та послуги, які відповідають потребам клієнтів, які постійно змінюються, а також збільшують продуктивність праці та знижують витрати. Інноваційна стратегія дозволяє підприємству займати лідерську позицію на ринку і забезпечувати стале зростання.

Існують різні типи інновацій:

- технологічні інновації (стосуються впровадження нових технологій або процесів);
- продуктові інновації (спрямовані на створення нових продуктів або покращення існуючих);
- процесні інновації (збільшують ефективність операцій);
- маркетингові інновації (спрямовані на залучення та утримання клієнтів).

Впровадження інновацій може мати перешкоди, пов'язані з численними викликами, такими як фінансові обмеження, кадрові питання та організаційні перешкоди. Важливо вирішувати ці проблеми та створювати сприятливу атмосферу для продукування та впровадження інновацій.

Ефективне управління інноваціями включає в себе розробку стратегії інновацій, визначення пріоритетів, виділення ресурсів та впровадження контролю. Ключовою частиною успішного управління інноваціями є лідерство та комунікація, що сприяють створенню інноваційної культури на підприємстві.

Існують багато прикладів компаній, які досягли успіху завдяки впровадженню інновацій. Наприклад, компанія Apple завжди була першою у впровадженні нових технологій у своїх продуктах, що дозволило їй стати лідером на ринку смартфонів, ноутбуків та інших гаджетів.

Однією з ключових переваг інновацій є їх спроможність змінювати умови в будь-якому секторі. Під час невизначеності традиційні бізнес-моделі можуть перестати працювати, і тут інновації дозволяють впроваджувати нові стратегії, що відповідають сучасним реаліям.

Інновації є стратегічним інструментом для досягнення сталого розвитку підприємства в умовах невизначеності. Вони допомагають компаніям адаптуватися до змін, зберігати конкурентні переваги і сприяють розв'язанню суспільних проблем.

Ефективно розроблена інноваційна стратегія може визначити успіх

підприємства в майбутньому.

Література:

1. Чобіток В. І. Стратегічно-цільовий комплекс інтелектуалізації управління холістичним розвитком промислових підприємств. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 423–430.

Під керівництвом: зав. каф. МТП, проф. В.І. Чобіток

DIGITAL-МАРКЕТИНГ ТА ЙОГО ТЕНДЕНЦІ В УКРАЇНІ СТАНОМ НА 2023 РІК

Сучасна людина все більше часу проводить у мережі Інтернет. Смартфони, планшети, годинники, розумні колонки та інші гаджети – всі вони мають постійне або тимчасове підключення до всесвітньої мережі. Такі цифрові можливості роблять життя зручнішим, водночас дозволяючи бізнесу мати стабільні канали комунікації зі споживачами, що є ідеальним середовищем використання digital-маркетингу.

Digital-маркетинг – це один зі способів взаємодії з аудиторією, який використовує онлайн канали комунікації – від вебсторінок та соціальних мереж, до email-розсилок чи контент-маркетингу.

У 2020-х роках digital-маркетинг став більш точним і зрозумілим, а ефективність рекламних кампаній – більш прогнозованою. Це водночас полегшило вихід бізнесу в Інтернет та посилило конкуренцію за аудиторію у всесвітній мережі. На початку пандемії деякі компанії намагалися скоротити бюджети digital-просування, що виявилось помилкою. Виграли ті, хто продовжив інвестувати у онлайн-просування. Адже успіх digital-маркетингу залежить від систематичності, регулярного збору аналітики та постійної оптимізації.

Повномасштабна агресія рф та пов'язана з нею економічна невизначеність зробили минулий рік найважчим в історії сучасної України. З часів пандемії COVID-19 українському бізнесу досі не доводилося так швидко пристосовуватися до поточних обставин, кардинально змінювати стратегії, оптимізувати інструменти та бюджети.

Від початку великої війни в Україні значно зросла частка мобільного трафіку. Хоча використання смартфонів так і не повернулося до довоєнного рівня. Трафік майже всіх популярних сайтів також зменшився. Порівнюючи дані від Gemius щодо трафіку найпопулярніших веб-ресурсів в березні 2022 року та травні 2023 року, видно спад трафіку навіть серед таких масштабних лідерів, як Google, YouTube та Facebook [1].

Розуміння нових реалій допоможе дрібному та великому бізнесу вижити та зростати навіть в умовах війни та важкої економічної ситуації. При розробці стратегії digital-маркетингу зараз особливо варто приділити увагу каналам комунікації, що охоплюють мобільні пристрої.

Література:

1. Сергій Шагоферов: Нові горизонти – огляд трендів українського інтернету та digital-маркетингу [Електронний ресурс]. URL: <https://webpromoexperts.net/ua/blog/novi-gorizonti-oglyad-trendiv-ukrayinskogo-internetu-ta-digital-marketingu-doslidzhennya-newage-2023/>

Під керівництвом: доц. каф. МТП, А.В. Пак

СЕНСОРНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Сенсорний маркетинг або просто нейромаркетинг, заснований на вплив на емоції людини на підсвідомому рівні, перетворюється на все більш поширений інструмент у нинішньому маркетингу, коли значно прості, прямокутні методи більше працюють для споживача. Три провідні типу нейромаркетингу - візуальний, акустичний та ароматичний - перетворюються на більш активні у сфері послуг.

Можливості нейромаркетингу та їх впровадження активно простежуються в іноземних бізнесах для доцільного вживання як диференціація та конкурентна перевага.

Основне призначення маркетингу бізнесу сфери послуг полягає в залучення клієнтів, інтегрування клієнта у процес відбору товару та його закупівлі та утримання покупця. Як і всякий маркетинговий компонент, сенсорний маркетинг спирається на досвідчених професіоналів. Тому залучення професійного бізнесу для, здавалося б, простої дії, такі як обрання музики або смаку для торгового центру, є неодмінною та загальнообов'язковою умовою для досягнення результатів. Але тут ви повинні дотримуватися певних правил гри.

Часто трапляється, що власники ринку намагаються нав'язати свої власні ідеї, що вони думають про свій продукт. Прямі асоціації тут не те що важливі, а й можуть виявити протилежний результат. Багато власників, наприклад, бізнесу сфери послуг, очікують бачити реально діючий інструмент у нейромаркетингу, але хотіли б отримати точну кількість змін у продажах – «тут і зараз». Наприклад, чи може аромомаркетинг надати відчутний вплив на зростання продажів і, якщо так, то як і на якій фазі можна отримати обґрунтування такої ефективності? Оскільки використовується сенсорний маркетинг, підприємець має право чекати негайних та довгострокових підсумків.

Нейромаркетинг також працює на майбутнє: приваблива музика або смак створюють позитивний імідж бренду для покупця, підвищують рівень взаємодовіри до бренду і допомагають утримувати споживача, ставлять клієнта перед фактом повернутися назад ще кілька разів і при цьому збільшити потік покупців. Все це наприкінці призводить до збільшення доходу.

На сьогоднішній день тема сенсорного маркетингу дуже актуальна для того, щоб набути конкурентної переваги. Основною метою сенсорного маркетингу є спокуса клієнта, одночасно підвищуючи його добробут, щоб позитивно впливати на його поведінку щодо продукту, послуги чи точки продажу. Сприйняття значення почуттів у бізнесі та маркетингу, загалом, має сьогодні на ринку цінну перевагу. Нейромаркетинг є корисним інструментом, який здатний надати компаніям можливість підвищити прибутковість свого продукту.

Харчова промисловість вже частково використовувала потенціал сенсорного маркетингу: багато ресторанів, пабів або навіть пекарень намагаються підняти і стимулювати різноманітні почуття з допомогою штучних систем (наприклад, штучний запах свіжого хліба).

Вирізняють безліч визначень сенсорного маркетингу. На думку багатьох маркетингологів, основне завдання нейромаркетингу – впливати на емоції покупців, і навіть на їхню чутливу позицію, кінцева мета якої полягає у збільшенні продажів. У

цілому нині ця ідея відповідає базовим принципам маркетингу.

Цей образ маркетингу утворюється внаслідок зниження продуктивності традиційного маркетингу. На думку відомого теоретика Жан-Жака Ламбена, сенсорний маркетинг може бути використаний у випадках, коли :

є наявність продуктів та марок, що не мають багатий асортимент;

зниження продуктивності реклами;

зниження значення прихильності до обраної марки;

збільшення видатків на індивідуальну комунікацію;

є підйом кількості торгових центрів та магазинів.

є скорочення осмисленого різницю між споживчими якостями товарів (призводить до зниження відданості щодо індивідуальних торгових марок);

зростаюча конкурентність у широкому спектрі бізнесів (і як наслідок збільшення потреби у віддаленні конкурентів);

зростаюча інформаційна залежність та інфляція в класичні об'єкти реклами;

нівелювання якостей безлічі товарів (посилюється значення їх чуттєвого впливу);

зниження диференціації товарів (поява продуктів-замінників) [1].

Виходячи з вищевикладеного та інших публікацій, ми можемо вибрати кілька визначень нейромаркетингу. Як викладає Соарс, нейромаркетинг - це вид маркетингу, сфокусований на розумінні сприйняття споживача [2]. Це процес, який починається з впливу емоцій споживачів те що, як вони аналізують, інтерпретують та реагують на ці пропозиції.

Ці дії використовуються для створення плану маркетингу з метою розробки продуктів та брендів так, щоб залучити потенційного покупця. Вони є ключовим знаком для поінформованості майбутніх покупців про продукт та поширеність бренду. З цієї причини маркетингологи отримують інформацію та іншу інформацію про людські почуття, які вони використовують, щоб зробити бізнес успішнішим, а клієнт — більше задоволеним. Впливаючи на емоції покупця, компанія може створити більш глибокі та особисті стосунки з покупцями і, таким чином, використовуючи відповідну тактику збільшити обсяги продажу та досягти своїх цілей.

Нейромаркетинг може застосовуватись у різноманітних сферах бізнес-діяльності. Використовуючи цей ресурс, підприємство може впливати на смаки покупця щодо нових, так і поточних товарів (послуг).

Література:

1. Палахнюк А. Аромат зростаючих продажів / А. Палахнюк // Рекламні ідеї: зб. наук. тр.– 2015. – № 2. – С. 36-43.

2. Фігун Н. В. Методологія нейромаркетингу: суть, класифікація, перспективи розвитку / Н. В. Фігун, А.В. Фігун // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.5. – С. 362-370.

Під керівництвом: доц. каф. МТП, О. Б. Андрющенко

ТЕНДЕРНА ДОКУМЕНТАЦІЯ: СУЧАСНІ ЗАКОНОДАВЧІ ВИМОГИ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

В даній роботі розглянуті особливості підготовки документів для участі в тендерних закупівлях. Тендерна документація один з найважливіших елементів торгів. Від якості тендерної документації може залежати успіх закупівлі. Відповідно учасникам публічних закупівель необхідно звернути увагу на законодавчі вимоги до тендерної документації для ефективного подання в електронну систему ProZorro.

Участь у публічних закупівлях вимагає від учасників дотримання конкретних вимог щодо тендерної документації. Згідно із законодавством про публічні закупівлі [1], тендерна документація повинна включати такі основні елементи:

- Загальна інформація: Документ повинен містити інформацію про замовника, предмет закупівлі, терміни та умови проведення тендеру.

- Вимоги до учасників: В документі мають бути викладені критерії відбору, а також вимоги до учасників, такі як фінансова стабільність, досвід, технічні можливості тощо.

- Технічний опис товарів або послуг: Докладний опис предмету закупівлі, технічні специфікації та вимоги.

- Умови участі: Опис процедури подання пропозицій, терміни, місце та способи подання документів.

- Умови угоди: Зазначення основних умов договору, включаючи ціну, терміни поставки, гарантії тощо.

- Інші необхідні документи: До тендерної документації можуть входити інші документи, наприклад, зразки контракту, вимоги щодо забезпечення виконання договору тощо.

На практиці тендер має містити вимоги до учасників тендеру та які документи потрібні для участі в тендері, список документів прописано в Законі «Про публічні закупівлі» [1] та мають типовий характер.

Для учасників, які перший раз подають свої пропозиції до участі у тендері, відповідно підготовка документів може викликати складнощі, тому що потрібно провести аналіз законодавчої бази та зіставити його результати з конкретним тендером та вимогами які прописані. В подальшому документація зберігається як шаблон та використовується для інших тендерів (вносяться незначні корективи відповідно до специфіки процедур публічних закупівель та предмета закупівлі).

Документацію можна розділити на загальну та специфічну. До загальної інформації відносять:

- Скани установчих документів юридичної особи (якщо ФОП це копії виписки з ЄДР, витягу, паспорту та коду);

- Інформаційний лист;

- Лист згода з проєктом договору;

- Довідка з інформацією про учасника закупівлі;

- Довідка про дотримання Закону України «Про санкції» [2];

- Довідка про новизну товару;

- Довідка щодо тари та цілісності товару;

- Довідка щодо гарантійного строку експлуатації;

- Довідка щодо надання гарантій замовнику стосовно відповідності Товару технічним, якісним та кількісним характеристикам; Лист-гарантія;
- Довідка про наявність досвіду;
- Довідка щодо безпечності товару;
- Довідка щодо ознайомлення з положенням проєкту договору.

До специфічної інформації можна віднести наступне:

- Цінова пропозиція;
- Інформація про необхідні технічні, якісні та кількісні характеристики, опис предмета закупівлі;
- Таблиця відповідності характеристик товару;
- Проєкт договору;
- Специфікація.

Необхідно зазначити, що суб'єкти господарювання можуть також для підготовки тендерної документації здійснити аналіз декількох інших попередніх тендерів, які відбулися та визначити які документи були надані та їх відповідне оформлення. Отже, саме головне правило щодо здійснення процедур публічних закупівель – це дотримання правил та вимог чинного законодавства.

Література:

1. Закон України «Про публічні закупівлі» № 922-VIII від 25.12.2015 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 05.11.2023 р.)

2. Закон України «Про санкції» 1644-VII від 14.08.2014 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 05.11.2023 р.)

Під керівництвом: ст. викл. каф. МТП, І.П. Порсюрової

ФОРМУВАННЯ АНТИКРИЗОВОГО КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У життєвому циклі бізнесу існує багато ризиків, які можуть стати загрозою для кожного суб'єкта господарювання. Нині економічна ситуація в Україні сягнула досить критичного стану, що призвело до втрати виробничих зв'язків, основних постачальників і ринків збуту. Крім того, міграція співробітників і членів їхніх сімей в інші регіони або за кордон певною мірою ускладнює корпоративне управління і може призвести до виникнення кризових явищ на підприємстві.

Таким чином, забезпечення стабільного функціонування підприємств і підтримання їхнього виробничого потенціалу є головною умовою для збереження і подальшого відновлення економіки нашої держави, що наразі є неможливим без застосування антикризового управління.

Антикризове управління передбачає не тільки боротьбу з кризами, але і їх попередження та ефективну реакцію. Дослідження у сфері антикризового управління допомагають підприємствам створити стратегії та плани дій для забезпечення стійкості та процвітання в умовах невизначеності. Ключові аспекти включають аналіз ризиків, розробку негайних планів, управління фінансами та ресурсами, комунікацію зі стейкхолдерами, використання інноваційних стратегій та технологій, а також створення ефективних команд. [1, 2].

Ефективна система корпоративного управління, зі свого боку, спрямована на досягнення оптимального балансу між інтересами всіх зацікавлених сторін: акціонерів, керівництва, клієнтів, постачальників, кредиторів, ради директорів та громадськості. Корпоративне управління охоплює майже всі аспекти діяльності товариства з обмеженою відповідальністю, включаючи планування, внутрішній контроль, оцінку результатів діяльності, розкриття інформації та інші.

Кризи, які можуть виникати в корпоративному управлінні - це, як правило, конфлікт між суб'єктами управління, який може виникнути як усередині самого суб'єкта управління, наприклад, конфлікт акціонерів, так і між суб'єктами - радою директорів і виконавчим апаратом. Тому важливо розглянути аспекти антикризового корпоративного управління, що поєднують у собі риси антикризового та корпоративного управління.

Антикризове корпоративне управління - це система взаємовідносин між власниками, виконавчими органами та зацікавленими сторонами компанії, що містить у собі дії із запобігання, діагностики, нейтралізації та контролю кризових явищ на підприємстві, ґрунтується на узгодженні інтересів усіх зацікавлених сторін і гарантує подолання кризи, запобігання банкрутства, постійну діагностику соціально-економічного становища компанії, стабілізацію її діяльності та фінансову стійкість. Антикризове корпоративне управління має бути впроваджене з самого початку діяльності компанії, щоб вчасно передбачати потенційні ризики та загрози [3].

Важливим є створення команди, яка складається з ключових представників підприємства з різних сфер (менеджмент, фінанси, маркетинг, юриспруденція тощо), допомагає забезпечити швидке та скоординоване реагування на кризову ситуацію.

Навчання персоналу та моделювання кризових ситуацій є важливою частиною політики антикризового управління для перевірки ефективності стратегії, розуміння ролей та взаємодії між членами команди, а також для підвищення готовності та

реагування в кризовій ситуації. Наступним кроком має бути розробка комунікаційного плану, оскільки ефективна комунікація є важливим аспектом антикризового корпоративного управління. Розробка такого плану, який включає різні комунікаційні інструменти, повідомлення й інформаційні канали, допомагає забезпечити належну й своєчасну інформаційну стратегію під час будь-яких кризових ситуацій [1].

Згідно з низкою наукових праць, присвячених проблемі ефективності та якості антикризового корпоративного управління визначаються основні передумови створення ефективного антикризового корпоративного управління:

- забезпечення балансу зацікавленості всіх учасників господарських відносин;
- підвищення якості системи корпоративного управління та контроль за її функціонуванням;
- гармонізації спільної діяльності органів корпоративного управління;
- підвищення якості прийняття управлінських рішень у системі бізнес-відносин;
- забезпечення ефективної реалізації корпоративної та антикризової стратегії компанії.

Лише за таких умов можна підвищити якість та ефективність антикризового корпоративного управління, з одного боку, та збільшити продуктивність і вартість підприємства з іншого. Це підтверджують і дослідники, які оцінюють ефективність антикризового корпоративного управління та вважають, що результати такого антикризового корпоративного управління є основою для забезпечення функціонування ефективного організаційного та стабілізаційного механізму [2].

Враховуючи нинішній клімат невизначеності та нестабільності середовища, яке створює широкий спектр ризиків, що призводять до криз, сучасне антикризове корпоративне управління є надважливим, бо підприємство повинно постійно перебувати в стані готовності до криз і перш за все, вчасно запобігати фінансово-економічним кризам, які можуть призводити до банкрутства чи ліквідації.

Таким чином, антикризове корпоративне управління дозволяє підприємству підготуватися до потенційних кризових ситуацій та ефективно реагувати на них, підтримуючи стійкість у нестабільних умовах зовнішнього середовища.

Література:

1. Петрик, Т. М., Панахид, М. М., Івашко, Т. П. Принципи антикризового корпоративного управління: сучасна парадигма.. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. № 37. 2023. С. 284-290.

2. Мірошніченко, І., Брадул, О. Передумови формування організаційно-стабілізаційного механізму корпоративного управління. *The 36th International scientific and practical conference "Current trends in the development of youth theories"*. International Science Group. Ankara, Turkey. 2023. С. 102.

3. Хромушина, Л. А. Санація як стратегічний інструмент антикризового корпоративного управління. 2023.

Під керівництвом: проф. каф. МТП, Ю. В. Ус

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні умови, що характеризуються невизначеністю, постійними змінами та ризиками, вимагають від українських підприємців нових та нестандартних рішень.

Управління підприємством вже не можна побудувати лише на відомих методах і алгоритмах. Підприємці мають безперервно розвивати інноваційну та інвестиційну діяльність, але в умовах післявоєнного перехідного періоду це стає справжнім викликом. До того ж, сьогодні управління інвестиційними та інноваційними ресурсами має на меті забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах цифрової економіки. Безумовно, для активізації всіх процесів діяльності підприємств за таких умов, необхідна наявність якісного управління інноваційними та інвестиційними ресурсами.

Донедавна розвиток підприємництва в Україні відбувався за класичними бізнес-моделями, якими можна було керувати протягом тривалого часу без інвестицій та інновацій. До таких моделей належали моделі, що передбачають одноразові капітальні вкладення придбання обладнання та його подальше використання протягом 7-10 років, а іноді й 20 років для виробництва однотипної продукції. Сьогодні ці моделі застаріли практично в усіх галузях промисловості, бо стандарти якості продукції регулярно змінюються, а виробничі витрати зростають. Навіть у тих галузях, які завжди виробляють один і той самий продукт інновації необхідні для того, щоб вижити в сучасних умовах та підтримувати конкурентоспроможність підприємства [1, 2].

В українській практиці управління інвестиційно-інноваційними ресурсами все ще не завжди розглядається як стратегічний пріоритет розвитку підприємства та, відповідно, залишається без цілеспрямованого управління, що у сучасному ринковому середовищі є справжньою проблемою.

Управління інвестиційно-інноваційними ресурсами на підприємстві включає всім відомі управлінські функції, а саме: планування, організацію, мотивацію та контроль. На етапі планування необхідно дослідити потенційні фактори розвитку інвестицій та інновацій. Для цього важливо визначити джерела інвестицій та інновацій, а також зрозуміти, що таке інвестиції і що охоплюють інвестиційні та інноваційні ресурси підприємства.

Головними джерелами розвитку інвестицій є фінансові ресурси, які можуть бути власними або зовнішніми. Зовнішні фінансові ресурси можуть включати банківські кредити, гранти або інвестиційні фонди. Основними джерелами інноваційних ресурсів безумовно стають люди та їхні знання, нематеріальні активи, наприклад, професійні навички менеджерів з управління людськими ресурсами. Трудові ресурси важливі для реалізації творчого потенціалу у створенні нових продуктів та пропозиції заходів щодо їх вдосконалення. Для належного використання цього найціннішого ресурсу потрібно створити інтерактивне навчальне середовище, в якому люди постійно можуть обмінюватися знаннями і здобувати нові навички.

Варто зазначити, що управління знаннями раніше вважалося потрібним тільки для галузей з високими технологіями. Проте в сучасних умовах технологічної революції, знання як рушійна сила інновації є необхідним елементом розвитку всіх секторів економіки. Тому, наразі продовжує своє формування активний процес національних і міжнародних ринків знань, а конкуренція між країнами за інтелектуальне лідерство

стрімко зростає.

Загалом, оптимізація трудових ресурсів та стимулювання робочої сили є ключовими факторами інноваційного розвитку будь-якого сучасного підприємства.

Впровадження якісної системи управління людськими ресурсами має важливе значення для використання потенціалу робочої сили. Це включає в себе системи заохочень, винагород, корпоративну культуру та командний дух.

Управління інноваційно-інвестиційними ресурсами базується на організації їх використання за допомогою бізнес-моделювання. Залежно від життєвого циклу компанії та виду діяльності розробляються різні моделі управління. Наприклад, на етапі запуску інноваційної компанії важливо сформувати команду, здатну створювати інноваційні продукти. На етапі розвитку, з іншого боку, фінансові ресурси стають вирішальними.

Тобто для розвитку виробничого бізнесу необхідно забезпечити як фінансові, так і трудові ресурси.

Функція управлінського контролю здійснюється на всіх етапах розвитку підприємства, що надає змогу перевірити ефективність прийнятих управлінських рішень та загальну дієвість використовуваної моделі управління, що є надважливим в умовах постійної нестабільності та змін.

При управлінні даного виду ресурсами слід враховувати наявність достатньої кількості як власних, так і залучених ресурсів. Варто зазначити, що підприємства з однаковими ресурсами можуть отримувати різні економічні результати від їх використання через інвестиційну та інноваційну діяльність. Тобто, в сучасній ринковій економіці варто орієнтуватися саме на ті результати, яких можна досягти шляхом використання всіх наявних ресурсів за допомогою різних механізмів, алгоритмів, моделей використання ресурсів, управлінських навичок та ефективної взаємодії з партнерами, постачальниками та клієнтами.

Як підсумок можна зазначити, що метою управління інвестиційно-інноваційними ресурсами в сучасних умовах є визначення інноваційного потенціалу підприємства. Найважливішими інформаційними інструментами підтримки розвитку інноваційної та інвестиційної діяльності компаній є грамотне управління фінансовими ресурсами та використання сучасних технологій у логістиці, виробництві та продажах [1, 2].

Отже, у післявоєнний період українським підприємствам надважливо зосередитися на управлінні інноваційно-інвестиційними ресурсами, щоб вийти з кризи і стабілізувати свою діяльність. Для досягнення успіху в такому середовищі потрібно бути гнучким і адаптивним до внутрішніх та зовнішніх змін, що допоможе підприємствам підвищити свою конкурентоспроможність, забезпечити зростання прибутковості та стане запорукою стійкості на ринку.

Література:

1. Вербівська Л. В, Заїчко І. В., Тимченко Н. М. Управління інвестиційно-інноваційними ресурсами підприємств у реаліях цифрової економіки. 2022.

2. Манн Р. В. Формування адаптивного механізму структуризації інноваційно-інвестиційного потенціалу вітчизняних підприємств під впливом постконфліктної трансформації. *Цифрова економіка та безпека*. №4(04). 2023. С. 104-109.

Під керівництвом: доц. каф. МТП, Т.О. Чорної

БЛОКЧЕЙН: НОВА ГАЛУЗЬ ЕКОНОМІКИ

Блокчейн – це інноваційна технологія, яка в останні роки стала головною галуззю технологічного розвитку і має потенціал кардинально змінити економіку. Започаткована для створення криптовалют, блокчейн став основою для низки перспективних застосувань у різних галузях, що сформували новий бізнес-сектор. Це дослідження показує, як блокчейн став новою галуззю економіки та впливає на сучасний бізнес.

Основні напрямки використання технології:

1. Криптовалюти та Фінанси

Блокчейн відкрив можливість для створення та обігу криптовалют, які вже давно стали важливою частиною світової фінансової системи. Біткоїн, Ethereum та інші криптовалюти надають можливість глобальних фінансових транзакцій без посередників, знижуючи витрати та прискорюючи операції.

2. Токенізація Активів

Блокчейн дозволяє створювати токени, які представляють реальні активи, такі як нерухомість, мистецтво та акції компаній. Ця токенізація дозволяє зробити активи більш ліквідними та доступними для глобальної торгівлі.

3. Смарт-контракти

Смарт-контракти, які базуються на блокчейні, автоматизують виконання угод та послуг. Вони застосовуються в логістиці, страхуванні, нерухомості та багатьох інших галузях.

4. Регуляторна Співпраця та Вирішення Викликів

Уряди та регулятори у всьому світі почали розробляти нормативи для блокчейн-компаній, регулюючи цей новий сектор. Вирішення питань щодо безпеки, приватності та інших викликів є важливим завданням для розвитку цієї галузі.

5. Розробка Блокчейн-продуктів та Послуг

Компанії по всьому світі активно розробляють блокчейн-продукти та послуги. Це включає в себе стартапи, які спеціалізуються на рішеннях для управління ланцюжками постачання, кібербезпеки, та інших областях.

6. Зростання Капіталу та Інвестицій

Блокчейн привертає значні інвестиції та залучає капітал для створення нових проєктів та стартапів. Це дозволяє розвивати нові ринки та рішення, створюючи нові можливості для економіки.

7. Розширені Можливості для Інновацій

Блокчейн не лише перетворює традиційні галузі, але й надає можливості для інновацій у сферах, які раніше не існували. Нові концепції, такі як DeFi, NFTs, та цифрові ідентифікації, є результатом творчого використання блокчейн-технології.

Блокчейн не тільки створив нову галузь в економіці, але й змінив спосіб, яким ми ділимося та обмінюємося цінною інформацією. Він надає можливості для глобальних фінансових операцій, інновацій та розвитку нових бізнес-моделей. Разом з тим, блокчейн створює нові виклики та можливості для регулювання та захисту споживачів.

Спостереження за цим розвитком залишається важливим завданням для урядів, бізнесу та громадянського суспільства. Блокчейн відкриває перед нами нову галузь економіки, яка може суттєво змінити наше сприйняття фінансів, активів та

транзакцій, і яка варта уваги та досліджень.

Література:

1. Mougayar W. The Business Blockchain: Promise //Practice, and Application of the Next Internet Technology. – 2016. – Т. 4.

2. Tapscott D., Euchner J. Blockchain and the Internet of Value: An Interview with Don Tapscott Don Tapscott talks with Jim Euchner about blockchain, the Internet of value, and the next Internet revolution //Research-Technology Management. – 2019. – Т. 62. – №. 1. – С. 12-19..

3. Iansiti, Marco, and Karim R. Lakhani. "Managing Our Hub Economy: Strategy, Ethics, and Network Competition in the Age of Digital Superpowers." Harvard Business Review 95, no. 5 (September–October 2017): 84–92.

4. Sarolta B. L. The Truth Machine–The Blockchain and the Future of Everything //Közgazdasági Szemle. – 2019. – Т. 66. – №. 9. – С. 1005-1009.

5. Antonopoulos A. M. Mastering Bitcoin: Programming the open blockchain. – "O'Reilly Media, Inc.", 2017.

6. Teufel B., Sentic A., Barmet M. Blockchain energy: Blockchain in future energy systems //Journal of Electronic Science and Technology. – 2019. – Т. 17. – №. 4. – С. 100011.

Під керівництвом: доц. каф. МТП, В.В. Євченко

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ КОМПАНІЙ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В сучасних умовах турбулентного розвитку вітчизняної економіки, однією з її галузей, яка починає відігравати все більшого значення в формуванні та посиленні експортного потенціалу, надходжень іноземної валюти, стає сфера інформаційних технологій (ІТ).

До цієї сфери традиційно відносять компанії діяльність яких пов'язана з комп'ютерним програмуванням, консультуванням з питань інформатизації, обробленням даних тощо. За інформацією відкритих джерел [1] у 2022 році зазначена сфера забезпечила більш ніж 7,2 млрд доларів валютних надходжень до України, залишаючись при цьому однією з ключових сфер економіки по сплаті податків до бюджету, приросту кількості компаній та нових проєктів. Зважаючи на вищезазначене актуалізується дослідження проблемних питань щодо управління інтелектуальним капіталом компаній в сфері ІТ.

Необхідно зазначити, що особлива роль у сприяння та розвитку української економіки у тому числі належить законодавчій підтримці цієї галузі, зокрема прийняття в 2021 році Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 р. № 1667-ІХ [2], положення якого повною мірою запрацювали вже в січні-лютому 2022 року, який визначає зокрема організаційні, правові та фінансові засади функціонування спеціального правового режиму Дія Сіті, для створення сприятливих умов для ведення інноваційного бізнесу.

Після 24 лютого 2022 року та початку широкомасштабної війни проти України, більшість компаній не тільки зберегли обсяги діяльності, залучених фахівців, сплати податків, проте й долучились в якості розробників до раніше нової сфери –проектування, виробництво безпілотних літальних апаратів, їх технічного обслуговування, засобів радіо-електронного розвитку, використанні штучного інтелекту для їх управління та позиціонування тощо.

При цьому головним драйвером такого стабільного розвитку даної галузі, реалізація нових проєктів, є наявність та використання інтелектуального капіталу як основного активу, який використовується в рамках діяльності, наданні послуг, поставці програмної продукції. Саме інтелектуальна, нематеріальна складова (патентовані чи непатентовані технічні рішення, ноу-хау, програмні продукти та інші об'єкти інтелектуальної власності), є джерелом подальшого розвитку компаній, а отже саме така інтелектуальна складова має бути об'єктом ефективного управління для зростання обсягів діяльності, та розвитку таких компаній.

Проблеми ідентифікації інтелектуального капіталу, впливу його на діяльність підприємства ставали предметом дослідження багатьох вітчизняних та іноземних вчених, зокрема Бутнік-Сіверського О. Б. [3], Ковальнової О.М. [4], Дж. Гелбрейта, та інших. При цьому багато вчених розглядають інтелектуальний капітал як систему всього інтелектуального знання, напрацювань та навичок, відносин з персоналом, тощо. Лише декілька з науковців, зокрема О. М. Собко [5] звертаються до економічної та юридичної складової інтелектуального капіталу, саме як економічного активу підприємства, якому притаманні проблеми оцінки, ідентифікації, захисту.

Вбачаємо за необхідне окреслити актуальні питання, які постають перед компанією стосовно управління інтелектуальним капіталом:

- Ідентифікація тих активів, які дійсно може бути віднесено до інтелектуального капіталу. Зокрема, тих – які мають дійсну комерційну цінність, можуть використовуватись підприємством у подальшій діяльності з метою отримання доходу та прибутку. Тобто питання потенційної комерційної цінності та здатності приносити дохід.

- Питання правової ідентифікації таких активів, а саме надання їм реальної юридичної природи, можливості захисту прав на них, його передачі.

- Визначення вартості таких інтелектуальних активів (їх історичної собівартості), питання відокремлення витрат на дослідження та інших поточних витрат, які здійснюються підприємством та питання ринкової їх оцінки.

- Питання безпеки інтелектуального капіталу та таких активів, зокрема ризики їх розголошення, витоку інформації тощо, та захист від таких ризиків.

- Структурування схеми використання інтелектуальних активів з метою максимально ефективного їх використання, мінімізації податкових навантажень, використання їх у якості об'єкта інвестування, чи самостійного джерела доходів (їх ліцензування).

Отже, вирішення вищезазначених питань в умовах конкретного бізнесу та підприємства, дозволить ідентифікувати такі активи як об'єкт власності, надати їм визначеності в структурі майна та активів підприємства, дозволить забезпечити їх правовий захист та ефективно використання.

Література:

1. Офіційний сайт Мультимедійна платформа іномовлення України УКРІНФОРМ. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3662630-itindustria-prinesla-ekonomici-ukraini-torik-734-milarda.html> (дата звернення: 05.11.2023 р.)

2. Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15.07.2021 р. № 1667-ІХ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 05.11.2023 р.)

3. Бутнік-Сіверський О. Б. Розвиток інтелектуального капіталу та його складників у аспекті процесів інтелектуалізації, капіталізації та трансформації (теоретико-методологічний екскурс) / Бутнік-Сіверський О.Б. // матеріали II всеукраїнської науково-практичної конференції «Всеукраїнський семінар з проблем економіки інтелектуальної власності (м. Київ, 24 травня 2019)». Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності Мін'юсту – К.: ФОП Кравченко Я.О., 2019 – 146 с.

4. Ковальова О. М. Інтелектуальний капітал – важлива складова капіталу підприємства / Ковальова О.М. // Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–21 червня 2012 року / за заг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми: СумДУ, 2012. – С. 57-59.

5. Собко О. М. Інтелектуальний капітал підприємства: концептуалізація–функціонування–розвиток : монографія / О. М. Собко. – Тернопіль: Крок, 35 2014. – 360 с.

ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ, ЯКІ ЗАЗНАЮТЬ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Термін «штучний інтелект» охоплює безліч різних методів і процесів. Сьогодні ці технології можна використовувати в різних сферах діяльності, спрямовуючи їх на підвищення ефективності процесів або автоматизацію рутинних завдань. Проте вибір сфери застосування штучного інтелекту зараз настільки різноманітний, що компаніям часто складно знайти правильний шлях.

Щоб забезпечити успішну інтеграцію штучного інтелекту та досягнути очікуваних результатів, підприємствам слід детально розглянути наступні кроки:

1. Ідентифікація цілей та визначення процесів, які потребують покращення.

Щоб не розглядати усі сфери підприємства, необхідно концентрувати увагу на областях, де застосування штучного інтелекту може привести до покращення або усунення проблемних місць. Проте працювати над усіма проблемами одночасно неефективно. Необхідно переглянути та оцінити процеси, а також зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на підприємство. Для цього проводять аналіз, застосувавши кілька методів. До таких методів входять аналіз мікро- та макросередовища TEMPLES, структура VRIO для оцінки критичних активів і SWOT аналіз для визначення сильних і слабких сторін підприємства [1]. Необхідно визначити пріоритетні процеси, які можна покращити за рахунок використання штучного інтелекту та обрати той, оптимізація якого буде приносити найбільший результат у вигляді бажаного результату. Рекомендується розпочати пошук з конкретного сценарію використання інструменту штучного інтелекту в певному відділі підприємства та визначити яким чином можна його використати для оптимізації процесів.

2. Визначення та встановлення критеріїв ефективності впровадження штучного інтелекту.

Коли визначено процес, для якого буде запроваджено інструмент штучного інтелекту, легше визначити критерії ефективності впровадження інструментів. Не кожне рішення підходить для певного використання, тому важливо заздалегідь визначити критерії за якими буде визначено ефективність впроваджених рішень.

Критерії складаються з визначення потреб підприємства, визначення даних які будуть оброблятися та їх якості, встановлення зв'язків між різними частинами інформації, розрахунку рентабельності інвестицій (ROI) [2].

Потреби підприємства визначаються як відхилення між фактичним станом і цільовим станом підприємства у разі оптимальної реалізації. Після опрацювання конкретних ключових параметрів і визначення вимог до впровадження, підприємство повинно визначити, які дані і з яких джерел потрібно передати до інструменту штучному інтелекту для досягнення цілей. Щоб отримати інформацію з існуючої бази даних і зробити її придатною для використання, потрібно встановити зв'язки між різними частинами інформації, створити моделі, а додаткову інформацію вже правильно інтерпретувати та пов'язати.

З метою контролю впливу необхідно заздалегідь визначити важливі ключові показники ефективності (KPI), які будуть зрозумілі як співробітникам, так і іншим зацікавленим сторонам. Вони служать основою для розрахунку рентабельності інвестицій та оцінки результатів після впровадження.

3. Тестування роботи штучного інтелекту з даними підприємства.

Підприємству необхідно перевірити роботу штучного інтелекту на власних даних, чи справді визначені завдання можна реалізувати за допомогою обраного інструменту. Такими даними можуть бути запити та інтереси клієнтів, чеки про покупки, складські запаси, дані з продажу для прогнозування попиту, ціни конкурентів тощо. Одним із факторів, який не можна недооцінювати, є якість наявних даних. Неякісні дані можуть істотно перешкоджати використанню штучного інтелекту. Задля уникнення цього, інформацію з різних джерел перед використанням слід уважно відібрати та відфільтрувати.

4. Залучення співробітників підприємства.

Якщо рішення штучного інтелекту для обраного сценарію використання є переконливим з технічної точки зору, то необхідно залучити експертів відповідного відділу. З метою безперервного управління змінами в обраних процесах, співробітники повинні бути залучені на цьому етапі. Вони знають процеси та можуть найкраще оцінити де проблема, що потребує вдосконалення, або зробити цінний внесок, особливо коли мова йде про навчання інструменту на основі штучного інтелекту.

5. Впровадження штучного інтелекту.

Якщо тестування показало задовільні результати, проєкт інтегрується в процеси підприємства. На етапі впровадження необхідно аналізувати ключові показники ефективності та рентабельність інвестицій в рішення штучного інтелекту, критерії яких були встановлені на попередніх етапах. Після успішного запуску проєкту, систему штучного інтелекту можна впровадити в інших відділах або сферах діяльності, доки вона остаточно не буде впроваджена у всій компанії, таким чином трансформуючи усі бізнес-процеси.

При правильному використанні штучний інтелект може значно підвищити ефективність діяльності компанії, наприклад, автоматизувати повторювані процеси, аналізувати поведінку цільової аудиторії та підвищити ефективність управлінських рішень [2].

Етапи впровадження штучного інтелекту зображено на рис. 1.1.

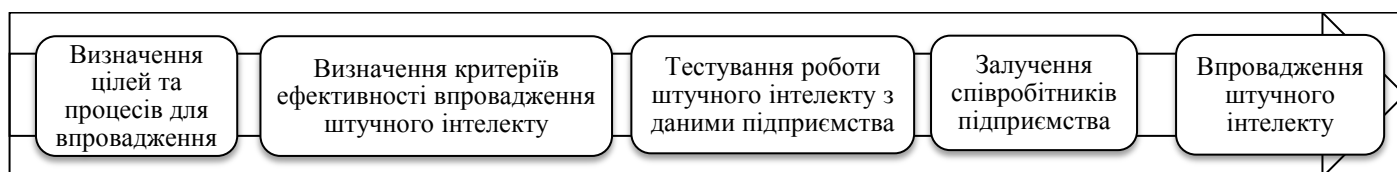

Рис. 1.1. Етапи впровадження штучного інтелекту для підприємств, які зазнають цифрової трансформації

Література:

1. Andrei Klubnikin. How to implement AI in your organization: the definitive guide. ITRexGroup: веб-сайт. URL: <https://itrexgroup.com/blog/how-to-implement-ai-in-business/> (дата звернення 02.11.2023).
2. Daniel Fallmann. 5 steps to implementing AI in your business. More Than Digital: веб-сайт. URL: <https://morethandigital.info/en/5-steps-to-implementing-ai-in-your-business/> (дата звернення 02.11.2023).

Кострова Т.В.

ТОРГОВЕЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ РИНКОВИХ ВІДНОСИН: ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ

Торговельні підприємства відіграють важливу роль у сучасному економічному ландшафті, оскільки вони є ключовими суб'єктами ринкових відносин. Вони впливають на розподіл товарів і послуг на ринку та взаємодіють з виробниками, постачальниками і споживачами. Діяльність торговельних підприємств базується на декількох основних принципах, які визначають їхню роль і внесок у сучасну економіку [1].

Ринкова орієнтація: Спрямованість на потреби ринку та споживачів вимагає постійного аналізу попиту, змін в споживчих вподобаннях і кон'юнктурі ринку. Торговельні підприємства повинні враховувати ці фактори, а також надавати клієнтам інноваційні рішення, щоб задовольнити їхні потреби.

Різноманітність продукції та асортимент: Розширення асортименту товарів і послуг допомагає залучити різні категорії споживачів. Торговельні підприємства повинні вдосконалювати свій асортимент, а також вивчати тенденції на ринку для вчасного введення нових продуктів.

Якість і безпека продукції: Якість і безпека продукції є невід'ємною частиною репутації та довіри споживачів. Торговельні підприємства мають дбати про високі стандарти якості, виявлення та усунення можливих недоліків і дотримання вимог щодо безпеки.

Ефективне управління ланцюгом постачання: Торговельні підприємства співпрацюють з різними постачальниками, і важливо забезпечити ефективне управління ланцюгом постачання. Це допомагає знизити витрати і підтримувати сталі поставки товарів. Ланцюг постачання – ключовий елемент успішної торговельної діяльності. Правильне управління ланцюгом постачання дозволяє підвищувати задоволеність клієнтів [2].

Маркетинг і реклама: Маркетинг та реклама грають важливу роль у просуванні продукції та побудові бренду. Торговельні підприємства використовують різноманітні стратегії для привертання уваги споживачів і створення позитивного іміджу.

Конкурентна боротьба: Конкурентна боротьба спонукає торговельні підприємства до пошуку інноваційних рішень і підвищення ефективності. Відкрита конкуренція сприяє покращенню якості товарів і послуг.

Зв'язки зі споживачами: Взаємодія і позитивні відносини зі споживачами допомагають зберегти лояльність клієнтів і створити довгострокові відносини. Якісне обслуговування та реакція на скарги і запитання споживачів є ключовими аспектами цього принципу.

Інновації та адаптація: Гнучкість і здатність до інновацій дозволяють торговельним підприємствам адаптуватися до змін на ринку і збільшувати конкурентоспроможність.

Співпраця та партнерство: Торговельні підприємства часто вступають в партнерські відносини з іншими підприємствами для спільних проєктів і розвитку нових можливостей. Співпраця з іншими підприємствами і створення партнерських відносин допомагають розширити обсяги бізнесу.

Дотримання законодавства: Дотримання всіх законів і регуляцій є необхідним

для запобігання правопорушенням і збереження законності в торговельній діяльності.

Загальна сутність цих принципів полягає в тому, що торговельні підприємства повинні бути готові до постійних змін і підвищувати свою ефективність, дотримуючись цих основних принципів. Вони грають важливу роль у створенні стійкого та успішного бізнесу на ринку [3].

Література:

1. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення 03.11.2023)
 2. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/> (дата звернення 03.11.2023)
 3. The Economist. URL: <https://www.economist.com/> (дата звернення 03.11.2023)
-

Під керівництвом: проф. каф. МТП, Ю.В. Ус

ВИКОРИСТАННЯ PR-ТЕХНОЛОГІЙ У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна система освіти страждає через дефіцит абітурієнтів. Причиною цієї ситуації прийнято вважати демографічну ситуацію, що склалася, і високу конкуренцію на ринку освітніх послуг. Боротьба за кожного абітурієнта не вщухає, навчальні заклади вищої освіти залучають здобувачів, просуваючи себе різними способами на ринку освітніх послуг. Тому сьогодні актуальним завданням є активізація маркетингової діяльності навчальних закладів для формування позитивного іміджу закладу вищої освіти на сучасному ринку освітніх послуг.

Для досягнення завдання формування позитивного іміджу закладу вищої освіти розробляють спеціальну програму просування навчального закладу, використовують новітні PR-технології.

PR-технології – це вид діяльності, метою якої є формування у свідомості суспільства лояльного ставлення до суб'єкта, організації.

Просування закладу вищої освіти за допомогою PR-технологій включає низку заходів, спрямованих на надання споживачеві інформації про переваги конкретного закладу освіти та його послуг. Просування спрямоване як на надання споживачеві інформації про позитивні сторони установи, так і у підтримці позитивного ставлення до організації.

До цілей PR можна віднести:

- розширення числа претендентів на навчання у закладі вищої освіти;
- підвищення популярності закладу вищої освіти;
- покращення репутації;
- покращення внутрішніх відносин;
- підтримка відносин з іншими організаціями;
- підтримка стосунків із випускниками.

Зв'язки із громадськістю відіграють дуже важливу роль у кожному навчальному закладі. У сфері освіти вона є двосторонню діяльність, що включає спілкування між навчальним закладом та його аудиторією.

Співробітники зі зв'язків із громадськістю у сфері освіти надають допомогу абітурієнтам та працюють із батьками та різними групами всередині закладів вищої освіти. Вони розповсюджують інформаційні матеріали, що містять інформацію про заходи організації; будують та підтримують зв'язки з випускниками, викладачами, співробітниками та здобувачами.

Головними завданнями PR є:

- привернення уваги цільової аудиторії;
- стимулювання інтересу до організації;
- формування потреби у цій організації.

Нині заклади вищої освіти стають дедалі агресивнішими у своїй PR-діяльності. Причиною цьому може стати те, що освітній установі, потрібно створити саме такий імідж, який буде сприятливим і в усіх аспектах вигідним для стейкхолдерів: майбутні здобувачі, роботодавці, спонсори тощо.

Освітні установи роблять все можливе, щоб створити та підтримувати позитивний імідж серед інших.

Зклади вищої освіти для залучення абітурієнтів та формування позитивної

думки використовують такі методи:

1. Знижки навчання, наявність бюджетних місць.
2. Наявність відомих викладачів.
3. Випускники-«зірки».
4. Наявність лабораторій, майстерень тощо.
5. Виставки, дні відкритих дверей, відвідування шкіл.
6. ЗМІ (газети, медіа-холдинг, реклама).
7. Корпоративна атрибутика.
8. Інтернет джерела (сайт, соціальні мережі).
9. Рейтинг.

Покладатися тільки на один напрямок не варто, оскільки це не дасть потрібних результатів. Грамотне використання цих напрямків допоможе закладу вищої освіти залучити якнайбільше абітурієнтів.

Під керівництвом: доц. каф. МТП, Т.С. Обиденної

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПЛИВУ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Людство живе в епоху тотальної цифрової трансформації. Цифровізації передбачає тривалий економічний процес, який відбувається задля модернізації різних напрямів (освіта, медицина, культура, управління тощо). У цьому процесі формуються нові та набагато ефективніші системи виробництва, обслуговування, покращується сфера соціально-трудових відносин.

Останні декілька років цифровізації активно впроваджується в діяльності українських підприємств. Багато з них прагнуть удосконалити свій бізнес, зробити більш зручним споживання товарів і послуг для людей, тим самим підвищуючи свій прибуток і розширюючи аудиторію. Один з українських феноменів цифрового світу – це Монобанк.

Як казав Олег Гороховський, засновник Монобанку: «феноменальність полягає в тому, що вона позбавила людей необхідності ходити до банку. Окрім того, сама банківська система Монобанку має безліч переваг, якими приваблює клієнтів». [1]

Цифровізація охоплює чотири категорії можливостей, які забезпечуються таким переліком технологій і підходів як:

- розширена аналітика і штучний інтелект;
- робототехніка й автоматизація;
- оцифрування процесу й автоматизація програмного забезпечення;
- розблокування потенціалу за рахунок використання певних технологій і процесів.

Застосування технологій цифровізації на підприємстві допоможе прискорити процес виробництва, покращити якість продукції, тим самим мати позитивний вплив на розвиток товарної складової, розширення ринків та інше.

Важливу роль на будь-якому підприємстві відіграє його трудовий потенціал.

Процес цифровізації має окремий вплив на трудовий потенціал підприємства і є доволі неоднозначним. Робота в майбутньому стане складнішою та вимагатиме нових підходів у підготовці висококваліфікованих фахівців.

Трудовий потенціал може значно покращитися, але за рахунок постійного оновлення знань (потреби в цьому) фахівці можуть просто не витримувати такого навантаження. Відповідно, це призведе до зниження продуктивності робочої сили [2].

Повна заміна людських фізичних і розумових здібностей штучним інтелектом стане великою економічною проблемою. Власники підприємств не матимуть потреби у половині персоналу, тому штат буде скорочуватися. Відповідно, кількість робочих місць стане набагато менше.

Звісно можуть з'явитися нові професії, але як сказано раніше, це буде дуже велике розумове навантаження, яке не всі зможуть витримувати. Виникне проблема пошуку нової роботи та настане економічна криза, внаслідок великого безробіття.

Отже, цифровізація доволі педантичний процес, який має багато підводного каміння. Вона відкриває великий світ можливостей для виробництва. В той же час може значно зменшити розвиток трудового потенціалу.

Як висновок, підприємствам краще використовувати людські робочі здібності разом з цифровими технологіями для отримання позитивного результату.

Література:

1. <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/18/696066/>

2. Чобіток В. І. Архетипика системи управління як основа холістичного розвитку підприємств. *Бізнес – інформ.* 2020. №4. С. 486–497.

Під керівництвом: зав. каф. МТП, проф. В.І. Чобіток

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Головна мета управління інноваціями в ринковій економіці полягає у тому, щоб розробити креативну ідею та технологію її реалізації, а також ефективно впровадити їх у практичну ринкову діяльність.

Інноваційні процеси відбуваються у всіх галузях управління. Від формування структур та органів управління, розвитку нових методів планування, до створення перманентної системи підготовки та перепідготовки кадрів, забезпечення їх сучасними інформаційними комунікаціями.

Потрібно постійно бути в курсі сучасних наукових та практичних розробок з організації та управлінні інноваційними проектами, міжнародних стандартів у цій галузі; ролі маркетингу в інноваційній діяльності; особливостях інноваційної продукції; методах оцінки ефективності інноваційних проектів.

У сьогоднішніх реаліях інноваційні технології відносяться до головного інструменту підвищення конкурентної спроможності товарів і зміцнення ринкових позицій організацій. Під інноваційною діяльністю організацій розуміють такий стан, при якому основні завдання спрямовані на розробку нововведень, втілення результатів технічних досліджень в новому модернізованому продукті, що набирає обороти на ринку, або в новому технологічному русі, що втілюється на практиці.

До важливого елемента інноваційної діяльності відносять інноваційні проекти, які відіграють роль організаційних кордонів при втіленні нововведень на підприємстві (систематичних, запланованих або передбачених для отримання підсумкового результату).

В загальному плані поняття інноваційний проект може бути розглянуте з кількох підходів:

1. Форма цільового управління інноваціями: Інноваційний проект виступає як один із інструментів управління інноваціями в організації. Він представляє собою систему, що включає різні етапи, дії, ресурси, і виконавців, спрямовану на досягнення конкретних інноваційних цілей та розвиток організації.

2. Процес здійснення інновації: Інноваційний проект може розглядатися як послідовність етапів, які передбачають розробку, впровадження та масштабування інноваційних продуктів, технологій або послуг. Це внутрішній процес організації, спрямований на створення інновацій і здійснення їх.

3. Комплект документів: Інноваційний проект може включати в себе набір документів, які описують його основні аспекти, такі як мета, обсяг робіт, бюджет, графік тощо. Ці документи можуть служити як інструмент управління проектом і комунікації з внутрішніми та зовнішніми стейкхолдерами.

Отже, інноваційний проект має комплексний характер, включаючи аспекти управління, процесу та документації, і використовується для досягнення інноваційних цілей організації.

Як процес впровадження інновації, інноваційний проект можна представити як сукупність наукових, організаційних, технологічних, фінансових і комерційних заходів, що проводяться в певній послідовності для досягнення науково-технічного ефекту.

Як комплект документів інноваційний проект визначає ту частину вартості заходів, які представлені у формі документації (обліково-фінансова, планова,

технічна) для вирішення певної проблеми або досягнення науково обґрунтованої мети, необхідної для створення інновації.

За повноцінне втілення інноваційного проєкту відповідають його виконавці (учасники), які поділяються на три групи: особи, що визначають попит нововведення (товару, послуги); суб'єкти, які впроваджують інновації; сторонні представники, які займаються посередницькою діяльністю.

Отже, у загальному вигляді інноваційний проєкт – багатоступінчаста система, що дозволяє досягти поставлених завдань (планів) і являє собою сукупність дій (фінансових, науково-технічних, господарських, інженерно-конструкторських), продуманих в організаційному плані за термінами, цілями, виконавцями) і підкріплені відповідними проєктними документами, націленими на вирішення науково-технічних проблем, відображених в кількісних показниках.

Під керівництвом: доц. каф. МТП, Т.С. Обиденнової

Куземко А.В., аспірант

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМОК РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Істотна зміна ресурсного забезпечення соціальної сфери змушує владу шукати інноваційні форми розвитку, у тому числі й ті, що спрямовані на залучення до рішення найважливіших соціально-значимих проблем представників підприємницької спільноти.

Одним з найефективніших інститутів, «здатних залучити додаткові фінансові ресурси в галузі соціальної сфери, а також сприяти їх оптимізації та розподілу в національній економіці, є соціальне підприємництво»[1]. Це новий спосіб здійснення соціальної та економічної діяльності, що поєднує соціальну місію з досягненням економічної ефективності та підприємницьким новаторством [2].

Соціальне підприємництво вважається явищем, «відповідним ідеології інформаційного суспільства», і саме в цьому бачиться причина його стрімкого розвитку в останні десятиліття, а також привабливість цієї теми для досліджень. Експерти вважають, що настав час використовувати підприємницькі підходи з метою вирішення соціальних проблем. Ці підходи, їх думку, дозволять створити нові моделі поведінки, і для створення таких моделей потрібні соціальні підприємці.

Наразі накопичений великий досвід розвитку соціального підприємництва в різних країнах. Піонерами визнано США. Загалом на американському континенті склалося уявлення про соціальне підприємництво як про прибуткове бізнесі, орієнтованому на надання соціальної допомоги нужденним членам товариства.

Для Європи характерно пізніше розвиток соціального підприємництва. Тут лідером зізнається Велика Британія. Загалом для європейської моделі соціального підприємництва властива першочерговість соціального ефекту від підприємницької діяльності, а вже потім її фінансова ефективність. Важливою особливістю більшості соціальних підприємств є колективна форма власності, найтісніший зв'язок з місцевою спільнотою та орієнтація діяльності на користь територіальної громади.

Вивчення підприємництва у аспекті прискорення соціального прогресу розпочалося відносно недавно.

Тому спільної думки, яким чином соціальне підприємництво може впливати на зміну економічних умов і наскільки широко нові соціальні можливості можуть бути застосовані в різних соціально-культурних умовах, поки що не склалося.

Однак, на наш погляд, у кожній країні, особливо це стосується країн, що розвиваються, країн з перехідною економікою, існує свій спектр суспільно значущих проблем, безпосередньо пов'язаних з питаннями національної безпеки та іміджу держави в світі.

У вирішення таких проблем теж може брати участь соціальне підприємництво. Але для цього потрібно дещо розширити межі уявлення про цей феномен, а точніше про межі його впливу на громадське та державний розвиток.

Узагальнюючи різні підходи та визначення, під соціальним підприємництвом нами пропонується розуміти юридично закріплену діяльність з виробництва благ та/або послуг, спрямовану на рішення чи пом'якшення соціальних проблем, за допомогою стійких організаційних та фінансово результативних нововведень, які забезпечують подальше поширення досвіду соціального впливу.

На нашу думку, в країні вплив соціального підприємництва на суспільство

проявляється насамперед наступним чином:

- формує партнерські відносини між органами влади, бізнесом та місцевою спільнотою;
- встановлює нові норми підприємницької поведінки через підвищення відповідальності юридичних осіб;
- забезпечує нові форми та напрями надання та реформування державних соціальних послуг, розширюючи можливості їх отримання, а також підвищуючи різноманітність та якість;
- сприяє вирішенню екологічних проблем;
- регенерують незатребувані ресурси (навички, вміння, контакти, будови, обладнання, простору і т.д.);
- дозволяє ефективніше використовувати ресурси територій у вирішенні соціальних проблем, зокрема й бюджетні;
- змінює фінансові умови реалізації соціальних програм та проектів (зменшує грантову та донорську підтримку);
- розширює структуру фінансування соціальних програм регіону; пропонує можливості для створення робочих місць та нових форм підприємництва та зайнятості;
- підвищує якість життя населення, у тому числі через подолання соціальної ізоляції певних груп;
- забезпечує розвиток громадських ініціатив та формування громадянського суспільства;
- сприяє вирішенню демографічних проблем регіону;
- покращує імідж як окремої області та країни загалом.

Таким чином, розвиток інституту соціального підприємництва необхідно, оскільки воно може стати інструментом зміни концепції та бачення соціальної політики та ролі держави, сприяти соціальній інтеграції, збільшенню зайнятості та зменшенню бідності, активізації населення, інноваційному розвитку суспільства, рішенню демографічних проблем, підвищенню якості життя, а також поліпшення іміджу країни та відновлення втрачених нею позицій.

Література:

1. Галушка З.І. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні. URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/ua/archives/2704>
2. Кифяк В.І., Малиш Л.Б. Соціальне підприємництво: проблеми та перспективи. URL: http://www.businessinform.net/export_pdf/business-inform-2020-5_0-pages-275_280.pdf

Під керівництвом: доц. каф. МТП, В.В. Євченко

МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ АЛКОГОЛЬНИХ НАПОЇВ НА ОСНОВІ ТЕХНОЛОГІЇ BLOCKCHAIN

В дані роботі розглянуті проблеми сучасної ідентифікації алкогольної продукції. Запропоновано спосіб ідентифікації, що усуває низку таких недоліків, який засновано на сучасних інформаційних технологіях.

Контрафактна алкогольна продукція є серйозною проблемою для України. [1]. Така продукція становить загрозу для здоров'я споживачів, а також для економіки країни, тому розробка ефективних методів ідентифікації товарів є надто актуальним завданням.

На сьогоднішній день існує ряд методів ідентифікації алкогольних напоїв, але жоден з них не є ідеальним. Ці методи мають низку недоліків. Наприклад, органолептичні методи мають низьку точність та є суб'єктивними, фізико-хімічні методи є складними, дорогими, довготривалими та вимагають лабораторних умов, а методи аналізу інформації не завжди дає належний результат за умов неповного належного обсягу інформації та сучасних можливостях підробки.

Пропонується новий метод міжнародної ідентифікації алкогольної продукції на основі технології blockchain. Метод заснований на реєстрації всіх необхідних даних про виробника, товар та його переміщення в децентралізованій базі даних (blockchain). Цей метод можна розглядати як наступний крок технології після вже морально застарілої «швидкої ідентифікації товарів на основі штрих-кодів» та маркуванням за допомогою «акцизних марок».

Розподілені (децентралізовані) бази даних мають деякі суттєві переваги над «монолітними», а саме:

Стійкість до фальсифікації. Дані в децентралізованій базі даних зберігаються не на одному сервері, а на багатьох комп'ютерах. Це ускладнює фальсифікацію даних. На практиці, коли базу даних «утримують» декілька учасників процесу, неможливо спотворити дані у базі без змови більшості з них.

Децентралізація. Немає єдиної точки відмови в децентралізованій базі даних. Це означає, що якщо один або декілька серверів вийдуть з ладу, система все одно буде працювати.

Прозорість. Будь-хто може переглянути дані в децентралізованій базі даних. Це підвищує довіру до системи.[2]

Ці переваги роблять децентралізовані бази даних ідеальними для ідентифікації, де важливо, щоб дані були точними, надійними і доступними для всіх.

Це дозволяє висунути сучасні вимоги щодо нового методу ідентифікації: швидкість (ідентифікація повинна тривати не більше декількох секунд), точність (отримана інформація повинна бути абсолютно автентичною), доступність (інформація повинна бути доступна широкому колу користувачів, метод повинен бути недорогим і простим у використанні).

Сутність методу заключається в наступному: алкогольна продукція проходить декілька ланок у іноді великому ланцюгу виробництва та постачання перш ніж потрапить до столу споживача. У цьому ланцюгу є виробник, ланки постачальників, держава (за умов обов'язкового обліку певної групи товарів), митні органи (за умов перетинання кордону) тощо. Кожна з цих ланок при отриманні та передачі далі продукції автоматично заносить до blockchain бази даних необхідну інформацію

специфічну до даної ланки, наприклад: виробник реєструє інформацію про склад продукту, дату виробництва, термін придатності, торгову марку, необхідну інформацію про себе та до служб відповідальних за якість продукції.

Кожен раз, коли алкогольна продукція переміщується з одного місця в інше, дані доповнюються в blockchain базі. Таким чином, можна відстежити історію виробництва, руху товару і визначити його справжність. А також, при виконанні додаткових експертиз щодо якості партії товару, результати цієї експертизи можна також занести до бази, та значно спростити вилучання неякісного товару з торговельної мережі. Застосування такого методу ідентифікації спрощує ідентифікацію, облік з боку державних контролюючих органів та контроль сплати належних зборів. [3]

Новий метод має високу точність і швидкість. Він також є доступним для широкого кола користувачів, оскільки для його використання користувачеві не потрібне спеціальне обладнання.

Таку технологію впроваджують великі компанії, наприклад Maersk, Walmart, Wells Fargo, DB Schenker тощо. У 2016 році компанія Walmart, разом із IBM, розпочали дворічний експеримент з використанням технології blockchain по відстеженню походження свинини з Китаю та умов її постачання та зберігання у США. Також компанія Maersk розробляє свою власну blockchain систему з відстеження обігу своїх контейнерів та задля спрощення митного контролю.

Сучасні темпи цифровізації багатьох напрямків взаємодії між різними суб'єктами господарювання між собою та державними органами дозволяють навіть на теперішній час вести подальші дослідження та роботи в напрямку тестування, стандартизації методу, впровадження його на державному та міждержавному рівні.

Література:

1. Субочев О., Киян Є. Ринок алкогольної продукції. Стаття від 19.06.2019 / <https://rating.zone/rynok-alkoholnoi-produktsii/> | РЕЙТИНГ. Бізнес в офіційних цифрах. (дата звернення 04.10.2023)

2. David L Shraer. Basic Blockchain: What It Is and How It Will Transform the Way We Work and Live. Robinson. London. 2020. 192 p.

3. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального. Закон України за станом на 03.10.2023р. / Сайт Верховної Ради України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 04.02.2023)

Під керівництвом: доц. каф. МТП, А.В. Пак

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

В даній роботі розглянуті особливості дослідження бюджетного планування України в умовах трансформаційних змін, на основі відновлення впровадження та реалізації середньострокового планування, як інструмента для досягнення стратегічних цілей держави.

Бюджетне планування – це комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів на таких стадіях бюджетного процесу як складання, розгляд і затвердження бюджетів для визначення обсягів і джерел формування та напрямів використання бюджетних ресурсів держави з метою забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку суспільства. Бюджетне планування є складовою загальнодержавного економічного планування і займає центральне місце у фінансовому плануванні. Від рівня збалансованості бюджету на стадії планування, точності економічних і соціальних прогнозів залежить стабільність функціонування бюджетної сфери і рівень виконання програм протягом майбутнього бюджетного періоду [1].

У більшості розвинутих країн світу в процесі бюджетного планування застосовується складання проекту бюджету не тільки на наступний рік, а й на середньострокову перспективу. Середньострокове бюджетне планування – це формування головними розпорядниками бюджетних коштів плану своєї діяльності на середньостроковий період, визначення обсягів необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі. Середньострокові плани розробляються на термін від 1 до 5 років. В Україні, для середньострокового бюджетного планування середньостроковий період включає плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди [2].

У бюджетному процесі поточного 2023 року триває визначення стратегічних цілей державної політики, які стануть підґрунтям для формування бюджетних показників на плановий 2024 рік та середньострокову перспективу – 2025–2026 роки. Адже Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179, та низка інших актів втратили свою актуальність, в першу чергу через повномасштабне вторгнення РФ на територію України.

При формуванні проєктів бюджету на 2024 рік, а також бюджетних запитів на 2024–2026 роки необхідно формувати цілі відповідно до цілей та пріоритетів, визначених прогнозними і програмними документами економічного та соціального розвитку, а також враховувати інші стратегічні рішення, прийняття яких викликано воєнним часом. Насамперед увагу доцільно звернути на врахування положень: Української доктрини; Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України (виступ Президента України у парламенті 28.12.2022); Формули миру, що представлена Президентом України; Плану України в рамках програм підтримки Європейського Союзу «Український фонд» на 2024–2027 роки; Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року [3].

Основними пріоритетами бюджетної політики згідно з проєктом Української доктрини на 2024 рік та середньостроковою перспективою є: філософія перемоги:

першочергове фінансування сектору безпеки та оборони; посилення обороноздатності держави для відсічі збройної агресії РФ; глобальність української безпеки: реформування оборонно-промислового комплексу; виробництво сучасних видів озброєння, зокрема морських дронів і безпілотників; політика героїв: система підтримки військових та їхніх сімей; ментальна та фізична реабілітація ветеранів, їх інтеграція в суспільне та економічне життя; політика справедливості: підвищення ефективності використання державних коштів; компенсація збитків постраждалих через війну; соціальна підтримка громадян; відновлення зруйнованого майна та інфраструктури; трансформація за 10 років: стимулювання економічної діяльності та підтримка бізнесу; створення умов для повернення українців – нові робочі місця, якісна освіта, сучасна медицина тощо [3].

Отже, в 2023 році відновлюється середньострокове бюджетне планування, яке в свою чергу є інструментом для досягнення стратегічних цілей, а також для забезпечення стабільності бюджету та зменшення ризиків фінансових невдач. Але потрібно пам'ятати, про необхідність постійного аналізу та оновлення планів відповідно до змін у економічній та політичній ситуації країни.

Література:

1. Бюджетний менеджмент: навчальний посібник / Ватаманюк-Зелінська У.З., Ситник Н.С., Стасишин А.В., Круглякова В.В. – Л.: Видавництво «Магнолія», 2021. – 511 с.

2. Бюджетний менеджмент: підручник / за ред. В. Г. Дем'янишина, Г. Б. Погріщук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2017. – 532 с.

3. Особливості складання проєктів місцевих бюджетів на 2024 рік
URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/attachment/document/1313/Експертний_опис_Особливості__планування_бюджету_2024_ред.pdf

Під керівництвом: доц. каф. МТП, А.О. Черняєвої

ВАЖЛИВІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТОРГІВЛІ

В сучасних умовах ринкової економіки в системі господарювання на передній план виходять підприємства сфери торгівлі, оскільки мають конкурентні переваги та тенденції до розвитку. Вітчизняні підприємства торгівлі з кожним роком демонструють все більш інтенсивний розвиток і постійне зростання.

Вирішальним фактором інноваційного розвитку та економічного зростання підприємств сфери торгівлі є людський капітал, адже конкурентні переваги формуються не лише завдяки матеріальним ресурсам, а також через накопичення та використання знань, інформації і інновацій, які виходять від людей.

Поняття «людський капітал» це сукупність знань, навичок, досвіду та кваліфікацій, якими володіють працівники. Це поняття підкреслює важливість інвестицій у розвиток освіти та навичок людей, оскільки вони стають ключовими активами для створення вартості, інновацій та економічного зростання.

Ефективне управління та навчання персоналу може покращити результативність і прибутковість торгового підприємства. Одним з головних питань залишається інвестиції в людський капітал, які допоможуть не тільки підвищити ефективність діяльності підприємства, але й в цілому держави.

Інвестиції в людський капітал – це стратегічно орієнтовані витрати коштів інвесторів, а також часу та зусиль людини на формування та розвиток її продуктивних характеристик (здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, соціальної відповідальності) з метою підвищення ефективності їх використання і, як результат, отримання економічних та соціальних переваг як їх власником і його нащадками, так і іншими інвесторами [1, 2].

Інвестування в людський капітал допомагає підприємствам залучати та утримувати талановитих працівників, підвищувати продуктивність та ефективність роботи, а також підтримувати інновації та конкурентоспроможність на ринку.

- Інвестування в людський капітал має багато переваг для підприємств:
- підвищення продуктивності;
- збільшення конкурентоспроможності;
- зменшення поточності кадрів;
- підвищення задоволення працівників;
- зменшення помилок і відходів;
- високий рівень лояльності клієнтів.

Інвестування в людський капітал має безсумнівно позитивний вплив на розвиток підприємства, але також іноді супроводжується деякими недоліками:

- великі витрати;
- ризик втрати спеціалістів;
- тривалий час окупності;
- не завжди гарантований успіх.

Інвестиції підприємств в людський капітал потребують виділення ресурсів та зусиль для розвитку та підвищення кваліфікації свого персоналу. Ключові аспекти інвестиції підприємств в людський капітал наведені на рис. 1.

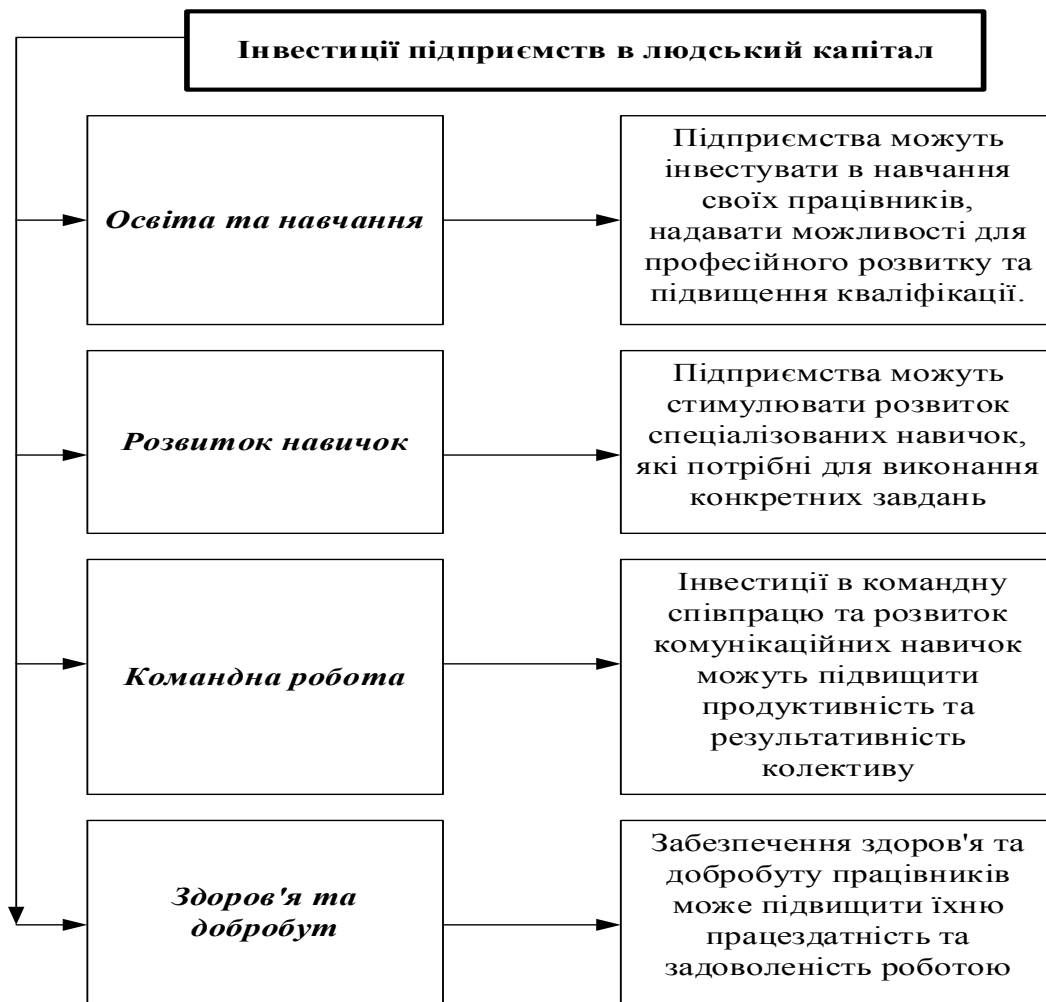

Рис. 1. Ключові аспекти інвестиції підприємств в людський капітал

Хоча інвестування в людський капітал має свої недоліки, воно залишається важливою стратегією для підприємств, оскільки допомагає підвищити якість робочої сили, знизити поточність кадрів і підвищити рівень конкурентоспроможності на ринку.

Отже, інвестування в людський капітал відкриває можливість для підприємств сфери торгівлі мати на ринку праці ресурси, які мають відповідні знання, освіту, кваліфікацію, і володіють здатністю до постійного самовдосконалення та навчання. Це сприятиме підвищенню продуктивності робочої сили та конкурентоспроможності підприємств сфери торгівлі, сприяє зростанню рівня зайнятості і забезпечує сталий економічний розвиток підприємства, регіону та країни в цілому.

Література:

1. Інвестування в людський капітал у системі чинників забезпечення гідної праці: монографія / за наук. ред. О.А. Грішнєвої. Київ: КНЕУ, 2015. 222 с.

2. Чобіток В. І. Архетипіка системи управління як основа холістичного розвитку підприємств. *Бізнес – інформ.* 2020. №4. С. 486–497.

Під керівництвом: зав. каф. МТП, проф. В.І. Чобіток

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови функціонування підприємств в Україні в умовах воєнного стану суттєво відрізняються від нормальних мирних умов. Через збройну агресію в Україні була пошкоджена або повністю зруйнована велика кількість об'єктів промислової інфраструктури та інших активів підприємств на півдні, сході на півночі країни. Багато компаній повністю або частково втратили можливість працювати через окупацію, бойові дії або їх загрозу.

Функціонування підприємств в Україні в умовах воєнного стану є складним і вимагає дотримання особливих умов та обмежень з метою забезпечення національної безпеки та захисту населення. Нижче наведено деякі загальні аспекти, які впливають на підприємства в таких умовах:

Збільшена нестабільність: Воєнний стан призводить до політичної та економічної нестабільності, що впливає на підприємства. Валютні коливання, інфляція та зміни в регулюванні, все це ускладнює планування та фінансовий облік.

Зменшення попиту та інвестицій: Воєнний конфлікт призвів до зменшення споживчого та інвестиційного попиту. Це безпосередньо впливає на доходи підприємств та змушує їх адаптувати свої стратегії розвитку.

Заборона чи обмеження деяких видів діяльності: Умови воєнного стану супроводжуватися забороною або обмеженням деяких видів діяльності, особливо тих, які можуть бути пов'язані з безпекою чи зброєю. Підприємства повинні дотримуватися регулювань та законодавчих актів, що стосуються таких обмежень.

Підвищення вимог до безпеки: Підприємства стали більш уважними до питань безпеки та захисту власної діяльності та працівників в умовах загрози. Це включає в себе заходи щодо кібербезпеки, захисту виробничих об'єктів, тощо.

Зміни в постачанні та логістиці: Воєнний призвів до змін у постачанні та логістиці, включаючи обмеження на переміщення товарів та послуг через контрольні пункти, зміни в маршрутах постачання та інші обмеження.

Пошук нових ринків: Умови воєнного стану стимулюють підприємства до пошуку нових ринків та можливостей для диверсифікації бізнесу. Це включає в себе розширення експорту, розробку нових продуктів або послуг, а також співпрацю з іншими підприємствами.

Готовність до кризи: Підприємства повинні мати плани готовності до кризи та діяти відповідно до них. Це включає в себе резервування ресурсів, плани евакуації, регулярні навчання для персоналу та інші заходи.

Зміни в регулюванні: Умови воєнного стану супроводжуються змінами в законодавстві та регулюванні, і включають обмеження на діяльність підприємств і збільшення відповідальності за порушення цих обмежень.

Забезпечення безперебійності виробництва: Підприємства приділяють увагу плануванню і забезпеченню безперебійності виробництва в умовах воєнного стану, включаючи запаси сировини та матеріалів.

Мобілізація ресурсів: Умови воєнного стану призводять до необхідності мобілізації ресурсів для підтримки оборони та допомоги військовим діям. Підприємства можуть бути зобов'язані надавати ресурси, працівників чи обладнання для цілей оборони.

Висновки: Умови воєнного стану становлять надзвичайний виклик для підприємств, і їх успішність в цих умовах залежить від їхньої гнучкості, готовності до адаптації та співпраці з владою та іншими стейкхолдерами. В той же час відкриває нові можливості для перебудови системи управління, підбору ефективнішого персоналу, аналізу продуктивності напрямів діяльності, оптимізації витрати компанії, тощо.

Література:

1. Левчинський Д.Л., Ступнікер Г.Л., Каширнікова І.О., Зозуля Н.В.

Підприємництво України в умовах воєнного стану. Економічний простір. 2022. № 181. С. 110-114. URL

<http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/9756/1/Levchynskyi.pdf>

2. Череп О., Калюжна Ю., Михайліченко Л. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану в Україні. Економіка та суспільство, (48).

<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-24>

Під керівництвом: доц. каф. МТП, В. В. Євченко

АКТУАЛЬНІСТЬ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Вам коли-небудь здавалося, що в день не вистачає часу? Ми всі маємо однакові 24 години – то чому, здається, що одні люди досягають більшого за свій час, ніж інші? Відповідь: правильне управління часом.

Тайм-менеджмент – це система дій, метою якої є правильне планування завдань і розподіл відповідного часу для кожного завдання. Головна мета тайм-менеджменту полягає в тому, щоб дати людям можливість виконувати більше та краще роботу за менший час. Елементи управління часом включають організацію, планування та розклад для найкращого використання наявного часу. Тайм-менеджмент – це не просто модне слово серед менеджерів, які використовують його для опису того, що потрібно для досягнення успіху. Важливість тайм-менеджменту полягає в його здатності визначити значення часу, дозволяючи людям використовувати свій час максимально ефективно. У бізнес-контексті він використовується для встановлення цілей і очікувань для компаній та їхніх працівників. Хороші навички управління часом допомагають працівникам виконувати якісну роботу та ефективно досягати своїх цілей. Тайм-менеджмент також допомагає менеджерам зрозуміти, на що здатні співробітники, і поставити реалістичні цілі.

Погані навички управління часом призводять до того, що співробітники не досягають цілей і виконують погану роботу, стають надмірно напруженими та тривожними, а також не вистачає часу. Коли час використовується неефективно, це негативно впливає на працівників, керівництво та компанію. Неможливо абсолютно все встигнути. Але цього робити не потрібно. Найголовніше – розставити завдання за пріоритетністю. Для цього потрібно знати, яка кінцева мета.

Управління часом вимагає активних рішень щодо того, чим людина хоче займатися. Без управління часом люди постійно реагують на зовнішні подразники та втрачають відчуття контролю над своєю роботою та життям. Будь-яка робота потребує часу, але деякі завдання цінніші за інші. Перерозподіл часу на більш цінну роботу покращує як продуктивність, так і баланс роботи та особистого життя. Вдале управління часом створює більш здорове робоче місце в цілому.

Переваги тайм-менеджменту включають більшу ясність, більші можливості та більшу впевненість. Коли ви чітко розумієте, як найкраще використовувати свій час, ви стаєте більш зосередженими та продуктивними. Вдале управління часом допомагає вам досягати більших цілей, зменшує прокрастинацію та підвищує продуктивність. Думка про те, що ми можемо виконувати одночасно багато завдань, є хибним твердженням. Коли мозок виконує багато завдань, він постійно переключається з одного завдання на інше, що знижує концентрацію та уповільнює роботу. Крім того, цей режим дуже трудомісткий. Ефективніше зосередитися на одному завданні. Ефективне управління часом зменшує перевантаження та допомагає розставляти пріоритети, гарантуючи, що ви працюєте розумніше та швидше досягаєте своїх цілей.

ЕФЕКТИВНІСТЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Тема ефективності антикризового управління є актуальною в сучасних умовах, коли світова економіка постійно змінюється і піддається впливу різних факторів, які можуть призвести до кризи. Криза може виникнути внаслідок зовнішніх факторів, таких як економічні кризи, політичні потрясіння, природні катаклізми, або внутрішніх факторів, таких як неефективне управління чи низька конкурентоспроможність.

Сучасне широке визначення поняття «криза» трактується як фаза економічного циклу, під час якої відбувається різке відновлення порушення відтворювальних пропорцій шляхом спаду виробництва, недовантаження виробничих потужностей, зростання безробіття та інших негативних явищ. Ця подія та її наслідки можуть завдавати серйозної шкоди усій організації, а саме працівникам, продукції, зв'язкам, фінансам та репутації [1].

Підприємства в умовах кризи стикаються з низкою проблем, таких як: зниження попиту, зростання витрат, нестабільність фінансового стану. У таких умовах ефективно антикризове управління є ключовим фактором виживання та розвитку підприємства. З точки зору Бланка І., антикризове управління — це розробка та реалізація заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності і відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, яка забезпечує його вихід з кризового фінансового стану [2, 3]. Сутність антикризового управління полягає в забезпеченні фінансової стійкості та стабільної діяльності підприємства в умовах кризи.

Головними завданнями антикризового управління є:

- діагностика та оцінка кризової ситуації;
- розробка та реалізація антикризових заходів;
- відновлення фінансової стійкості та стабільної діяльності підприємства.

Першим етапом антикризового управління є діагностика та оцінка кризової ситуації. На основі цих результатів розробляється антикризова стратегія, яка визначає основні напрями та пріоритети антикризових заходів. Ці заходи можуть бути спрямовані на зниження витрат, збільшення доходів, оптимізацію бізнес-процесів та інш. На завершальному етапі антикризового управління здійснюється контроль ефективності антикризових заходів, який дозволяє оцінити результативність та внести необхідні корективи.

Методи антикризового управління можна класифікувати за різними ознаками, наприклад, за сферою застосування, за характером впливу, за часом застосування. Класифікація методів антикризового управління представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Класифікація методів антикризового управління

Методи антикризового управління	Опис	Приклади
Фінансові методи	Спрямовані на забезпечення фінансової стійкості підприємства	Оптимізація структури капіталу, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, залучення

Методи антикризового управління	Опис	Приклади
		додаткових джерел фінансування
Організаційні методи	Спрямовані на підвищення ефективності управління підприємством	Оптимізація структури управління, впровадження ефективних методів управління, підвищення мотивації персоналу, оптимізація бізнес-процесів
Маркетингові методи	Спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємства	Розробка і реалізація ефективної маркетингової стратегії, підвищення якості продукції та послуг, розвиток сервісу
Технологічні методи	Спрямовані на підвищення ефективності виробництва	Впровадження новітніх технологій, автоматизація виробництва, підвищення якості продукції та послуг

Ефективність антикризового управління залежить від того, наскільки швидко підприємство виявить кризу, правильно оцінить її масштаби та наслідки, розробить адекватну стратегію та ефективно реалізує антикризові заходи.

Крім того, на ефективність антикризового управління можуть впливати внутрішні фактори підприємства, такі як його фінансовий стан, конкурентоспроможність, організаційна структура, культура управління, та зовнішні фактори, такі як економічна ситуація в країні та світі, політичні умови, природні катаклізми.

Отже, антикризове управління є важливим інструментом забезпечення фінансової стійкості та стабільної діяльності підприємства в умовах сучасної економіки, яка постійно змінюється і піддається впливу різних факторів. Ефективне антикризове управління дозволяє підприємству вижити та розвиватися навіть в найскладніших умовах.

Література:

1. Barton L. Crisis in organizations: Managing and Communicating in the Heat of Chaos. Cincinnati / L. Barton. Ohio: South-Western, 1993. 230 p.
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. К.: Ника-Центр, 1999. 528 с.
3. Чобіток В. І., Шелест Т. М. Система управління промисловими підприємствами в умовах інноваційного розвитку: науково-практичні аспекти оцінки. Проблеми економіки. 2021. № 2 (48). С. 169–180.

Під керівництвом: зав. каф. МТП, проф. В.І. Чобіток

ПРОКРАСТИНАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У САМОМЕНЕДЖМЕНТІ

В даній роботі розглянуто особливості дослідження такого явища, як прокрастинація та її ролі у самоменеджменті.

Прокрастинація – це відкладання важливих справ на потім. Вона є поширеною проблемою, яка може негативно впливати на особисте та професійне життя людини. Прокрастинація може призводити до стресу, незадоволеності собою та навіть депресії.

Прокрастинація – це складне явище, яке має свою природу виникнення. В основу можуть бути покладені: фактори особистості: деякі люди просто більш схильні до прокрастинації, ніж інші (це може бути пов'язано з такими факторами, як низька самооцінка, схильність до тривожності або страху невдачі); фактори навколишнього середовища: прокрастинація може бути викликана такими факторами, як складність завдання, відсутність мотивації або тиск з боку інших; фактори поведінки: деякі люди мають схильність до прокрастинації, якщо вони не встановлюють чіткі цілі, не планують свій час або не беруть на себе відповідальність за свої дії.

Прокрастинація може бути викликана багатьма факторами, як особистими, так і зовнішніми. До найпоширеніших причин відносяться:

– Страх невдачі: деякі люди відкладають важливі справи, тому що бояться, що не зможуть їх виконати. Цей страх може бути викликаний минулим досвідом невдачі або низькою самооцінкою.

– Недостатня мотивація: якщо людина не бачить сенсу в тому, що вона робить, вона, швидше за все, буде відкладати цю справу.

– Лінь: деякі люди просто не хочуть виконувати важкі або нецікаві завдання.

– Відсутність навичок тайм-менеджменту: люди, які не вміють ефективно планувати свій час, частіше за інших схильні до прокрастинації.

– Залежність від гаджетів: використання гаджетів, таких як смартфони та планшети, може відволікати увагу від важливих справ і призводити до прокрастинації.

Прокрастинація може мати негативні наслідки для особистого та професійного життя людини. До них відносяться: 1. стрес: прокрастинація може викликати стрес, оскільки людина відчуває, що вона не встигає з усім і що її справи перебувають у хаосі; 2. незадоволеність собою: прокрастинація може призводити до незадоволеності собою, оскільки людина відчуває, що вона не досягає своїх цілей і не реалізує свій потенціал; 3. депресія: в деяких випадках прокрастинація може призвести до депресії; 4. проблеми з роботою або навчанням: прокрастинація може негативно позначитися на роботі або навчанні, оскільки людина може не встигати з поставленими завданнями і не досягати бажаних результатів.

Прокрастинація може бути як перешкодою для самоменеджменту, так і його інструментом. Як перешкода, прокрастинація може ускладнювати виконання важливих справ і досягнення цілей. Вона може призводити до стресу, незадоволеності собою та депресії.

Як інструмент, прокрастинація може бути використана для того, щоб взяти на себе контроль над своїм життям. Людина може використовувати прокрастинацію для того, щоб відкласти неважливі справи і зосередитися на тому, що є для неї найбільш

важливим.

Існує багато способів подолання прокрастинації. Ось кілька порад: 1. Розбити великі завдання на менші, більш керовані кроки (це допоможе не відчувати, що ви перед обличчям непереборної перешкоди; встановіть чіткі терміни для виконання завдань (це допоможе вам не відкладати їх на потім); 2. Знайти мотивацію для виконання завдань. Подумати про те, чому ці завдання важливі для вас і як їх виконання допоможе досягти ваших цілей; 3. Почати з найважчих завдань (це допоможе не відчувати, що ви відкладаєте їх на потім); 4. Відключити відволікаючі фактори (це допоможе вам зосередитися на виконанні завдань); 5. Необхідно нагороджувати себе за виконані завдання (це допоможе мотивуватися і не відкладати справи на потім).

Якщо ви страждаєте від прокрастинації, важливо звернутися за допомогою до фахівця. Психотерапія може допомогти зрозуміти причини прокрастинації і розробити ефективні стратегії її подолання.

Прокрастинація – це складне явище, яке може мати негативні наслідки для особистого та професійного життя людини. Однак, з іншого боку, прокрастинація може бути використана як інструмент для того, щоб взяти на себе контроль над своїм життям. Якщо ви страждаєте від прокрастинації, існує багато способів її подолати.

Література:

1. Методики дослідження перфекціонізму, трудоголізму та прокрастинації особистості: методичний посібник / Карамушка Л. М., Бондарчук О. І., Грубі Т. В. – Кам'янець-Подільський : ПП «Аксіома», 2019. – 80 с.

2. Основи самовиховання особистості: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ О. Л. Главацька. – Київ: Кондор, 2015. – 206 с.

3. Тисяча станів душі: короткий психологічний словник / Летягова Т.В. – Харків: Фоліо, 2019. – 423с.

4. Управління людськими ресурсами: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів/ О. А. Дегтяр, О. М. Непомнящий; Харків. національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 228 с.

Під керівництвом: доц. каф. МТП, А.О. Черняєвої

УПРАВЛІННЯ ВИКОНАННЯМ БЮДЖЕТУ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Освіта є одним із найважливіших пріоритетів держави. Вона є основою для розвитку людського капіталу, підвищення конкурентоспроможності економіки та забезпечення соціальної стабільності. В Україні система освіти фінансується з державного та місцевих бюджетів, також інших джерел фінансування, які не заборонені законодавством (благодійні внески, іноземна допомога тощо). Управління виконанням бюджету закладів освіти є важливою частиною фінансового менеджменту в цих закладах.

Освіта в ХХІ ст. стає важливим чинником реалізації соціально-економічних цілей суспільства. Україна має досвід жорсткого адміністративного управління освітньою сферою в умовах планової економіки. Але динаміка глобалізаційних процесів, формування елементів економіки знань і європейського освітнього простору вимагають модернізації системи вищої освіти та перегляду меж, форм і методів державного регулювання цієї стратегічно важливої сфери.

За сучасних умов нестабільної економічної ситуації в країні та недостатнього фінансового забезпечення з боку держави важливого значення набуває питання забезпечення діяльності державних навчальних закладів усіма необхідними матеріально-технічними, кадровими та іншими ресурсами для забезпечення навчального процесу.

Поринувши глибше в аналіз проблем, з якими стикаються заклади освіти при управлінні бюджетом, можна виділити кілька важливих аспектів, які представлено на рис. 1.

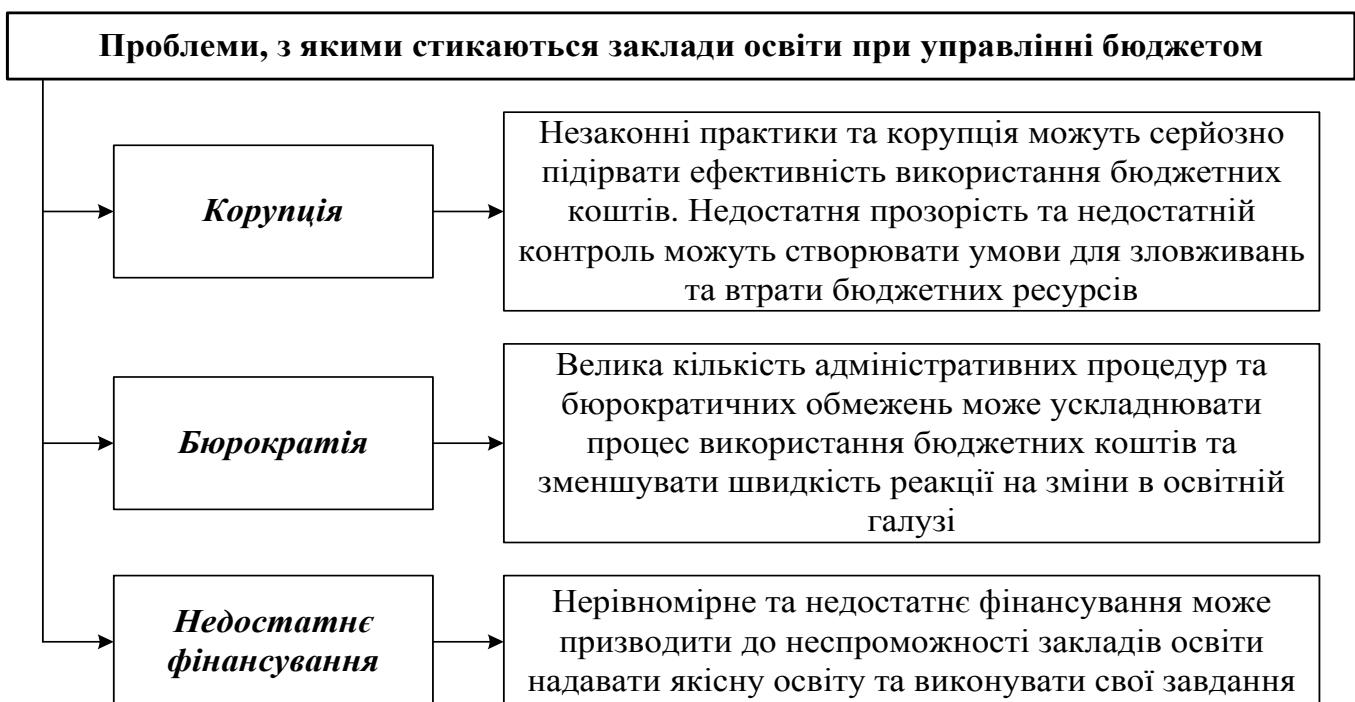

Рис. 1. Проблеми, з якими стикаються заклади освіти при управлінні бюджетом
Науково-теоретичний підхід до управління виконанням бюджету закладів освіти представлено на рис. 2.

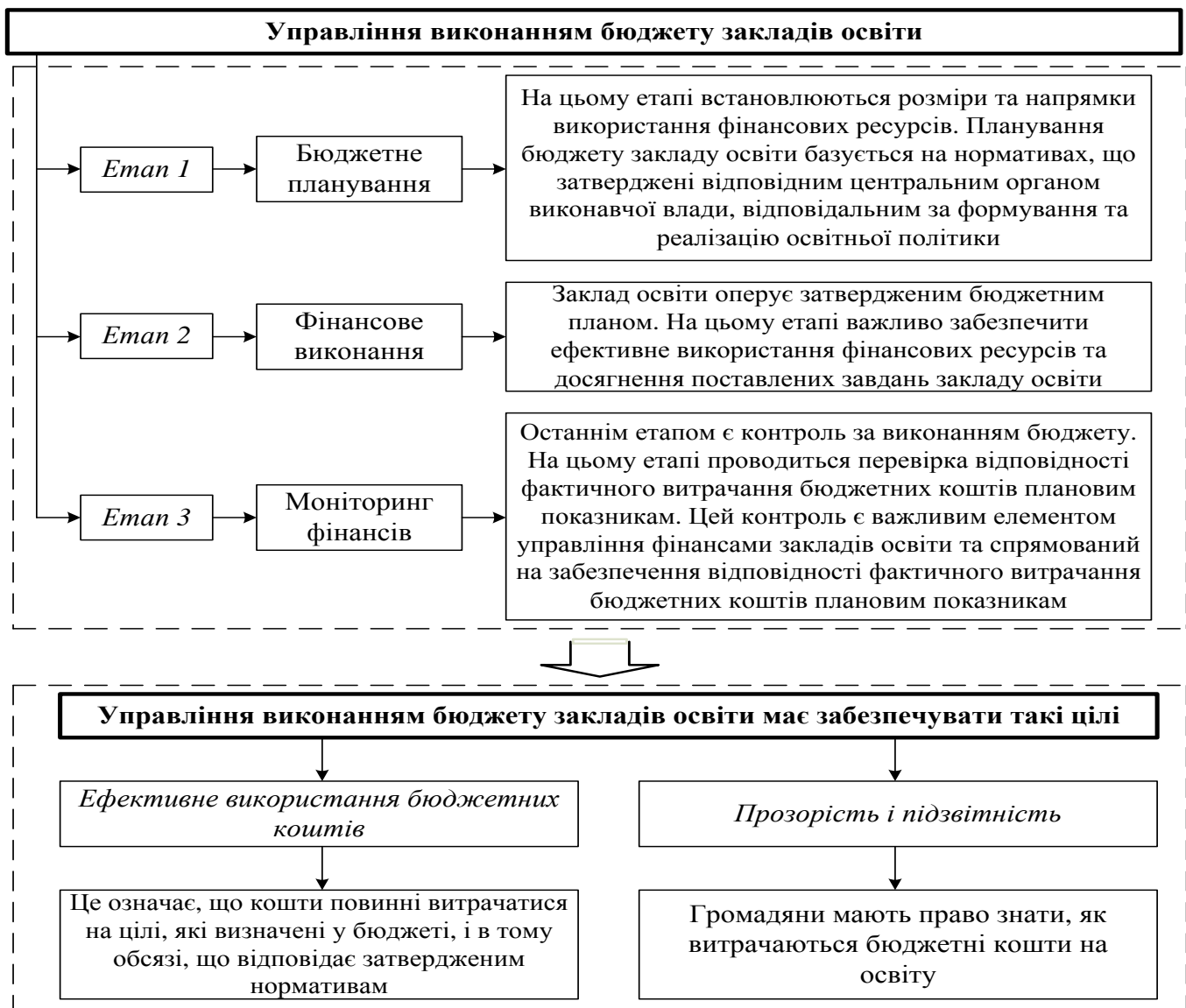

Рис. 2. Науково-теоретичний підхід до управління виконанням бюджету закладів освіти

Таким чином, управління бюджетом в освітніх закладах України – критично важливий аспект для забезпечення ефективності освіти. Однак існують проблеми, такі як корупція, бюрократія та недостатнє фінансування, які потребують уваги. Вдосконалення бюджетного планування, ефективне використання ресурсів та підвищення прозорості можуть покращити якість освіти та сприяти соціальному та економічному розвитку країни.

Література:

1. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI: станом на 13 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 06.11.2023).

2. Чобіток В.І., Астапова О. В. Розробка стратегії управління фінансовим потенціалом підприємств. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 49. С. 160–165.

БРЕНДИНГ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ РЕПУТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

Термін «бренд» має багато значень, але сьогодні Американська Асоціація Маркетингу (American Marketing Associations – АМА) трактує бренд як «ім'я, термін, знак, символ або дизайн або комбінація всього цього, призначені для ідентифікації товарів або послуг одного продавця або групи продавців, а також для відмінності товарів або послуг від товарів або послуг конкурентів» [1].

Філіп Котлер зазначив: «Найважливіше поняття в маркетингу – поняття бренду. Якщо ви не бренд – ви не існуєте» [2].

Отже, основне смислове значення бренду полягає в тому, що він є свого роду обіцянкою яких-небудь переваг, які даються автором бренду, символом надійності, гарантом якості товару або послуги, вигідно характеризуючи їх специфічні властивості. Також бренд розуміється як сукупність матеріальних атрибутів об'єкта брендингу, таких як логотип, колірне рішення, шрифт тощо, а також його нематеріальна складова – репутація та імідж. Головною є саме нематеріальна складова, тому що без неї бренд перетворюється на торгову марку – набір атрибутів, що не викликають у споживача особливих емоцій. З іншого боку, бренд може бути візуально не ідентифікований, але він залишається брендом, якщо викликає у споживачів стійкі асоціації та бажання рекомендувати продукт знайомим. Це і зустрічається в сфері послуг.

З точки зору споживчої логіки і мотивації, різниці між товаром і послугою немає. Товари та послуги – об'єкти споживання, і вони задовольняють ті чи інші потреби споживача. Але це все ж не так.

Товар – це речовинний, матеріальний об'єкт. Послуга ж – це процес надання ряду операцій, процедур. Товар відповідає на питання, чим буде задоволена потреба, а послуга – чим, ким, як і де. Головними характеристиками товару є його структура, хімічні та фізичні властивості, що визначають функціональні властивості. Головними характеристиками послуги є, хто її здійснює, де, і який її результат.

Коли розглядається певний товар, який упакований, його можна потримати в руках і спробувати, це полегшує питання з його просуванням. Послуги ж найчастіше доповнюють товар: вони покликані полегшити його отримання, доповнити це отримання соціальними та емоційними вигодами.

Репутація, або імідж – це думка споживача про торгову марку, товар або послугу, на яку впливають якість і його сталість, соціальні вигоди, емоції, асоціації, що виникають від зіткнення з брендом. Ці елементи присутні як в бренді товару, так і в бренді послуги, проте їх роль у формуванні бренду цих продуктів відрізняється. В товарному брендингу перше місце займають емоційні та соціальні вигоди. Репутацію постачальника послуг визначають керуючи двома критеріями: якістю послуги і стабільністю її надання.

Підтримка репутації бренду будується, в першу чергу, на постійному контролі якості наданих послуг. Проте з часом репутація повинна поліпшуватися. Цього можна досягти двома способами:

- підвищення задоволеності клієнта шляхом індивідуалізації послуги і включення в процес надання послуг різноманітних бонусів;
- стимулювання поширення інформації про підприємство та його послуги.

Процес створення бренду і керування ним називається брендингом. Він може містити в собі створення, посилення, відновлення і зміну стадії розвитку бренда, його розширення і поглиблення. Брендинг визначається як сукупність дій фірми, направлених на реалізацію певної стратегії просування її товарів і послуг, тобто на створення бренду.

Основи брендингу послуг і продуктів схожі. Однак, послуги нематеріальні, невловимі, а досвід споживача в кожному випадку унікальний.

Невідчутність, непостійність, складність, отримання негайного зворотного зв'язку від споживача – все це специфічні виклики для брендингу в сфері послуг. Нематеріальні рішення складніше брендувати, так як кожен споживач сприймає послугу по-різному, бачить у ній тільки ту частину можливих опцій, що є актуальними для нього. Крім того, в технологічному і швидкому світі дуже складно зберегти унікальність – цінову перевагу і будь-яка технологічна знахідка легко копіюються конкурентами. Мінливість в самому процесі надання послуги – невід'ємна річ, так як люди, які надають послуги – неоднакові.

Невідчутність і комплексність послуги може бути і її перевагою. У «матеріальних» і простих продуктів, як правило, властивості нічим не відрізняються від конкурентів. Складно знайти перевагу і унікальні риси. А у послуги є багато унікальних особливостей – необхідно їх виявити і знайти актуальну потребу, яку задовольняє ця послуга. Бути релевантними запитам споживачів – те, що дозволяє бренду послуг залишатися актуальним і не зливатися з іншими брендами в категорії.

Практично будь-який товар можна перевірити перед покупкою за допомогою пробника або тест-драйву. З послугами це неможливо. Практично єдиний спосіб заздалегідь отримати достовірну інформацію про них – дізнатися думку інших клієнтів. Актуальність подібної інформації підтверджується постійно зростаючою кількістю сервісів обміну думками щодо якості наданих послуг. Власник бренду повинен враховувати, що споживачі схильні довіряти один одному. Отже, необхідно робити все можливе, щоб відгуки клієнтів не тільки не суперечили філософії бренду, а й покращували його репутацію.

Цей факт обумовлює ще одну особливість брендингу в сфері послуг: дуже швидке формування репутації. Думка про послугу формується у споживача вже в процесі її надання, в той час як думка про товар може складатися кілька років. Отже, важливо відразу справити потрібне враження і підтримувати його, адже задоволений клієнт не тільки прийде знову, але й приведе своїх знайомих.

Література:

1. Мороз О. В. Теорія сучасного брендингу / О. В. Мороз, О. В. Пашенко. – Вінниця: Універсум-Вінниця, 2018. – 103 с.
2. Малинка О. Я. Бренд як високоефективна технологія завоювання й утримання споживача / О. Я. Малинка // Маркетинг в Україні. – 2019. – №1. – С. 34-38.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ УПРАВЛІННЯ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

Принципи управління змінювалися відповідно до адаптивності бізнесу у світі та суспільстві. Сучасні умови вимагають комплексного підходу до управління, який об'єднує класичні підходи з сучасними методами та технологіями для досягнення ефективності та конкурентоспроможності. Наявність гнучких стратегій та здатність до постійного вдосконалення важлива для успіху в сучасному світі бізнесу.

Проте основними принципами залишаються стратегічне управління, ефективність, комунікація, інновації та сталість. Успішні компанії об'єднують ці принципи з сучасними методами та технологіями для досягнення конкурентної переваги. Зважаючи на вищезазначене актуалізується дослідження питання щодо визначення сучасних принципів управління в теоретичній площині.

Принципи управління є фундаментальними основами, на яких ґрунтується ефективно керівництво підприємствами та організаціями. Ці принципи визначають основні правила та підходи до організації та управління бізнесом. Розвиток принципів управління відбувався протягом століть і відображав зміни в бізнес-середовищі та суспільстві.

Результативність і ефективність управління сучасною організацією значною мірою залежать від того, яких принципів дотримуються її керівники, приймаючи управлінські рішення, і які методи відповідно застосовують для їх реалізації. Правильний вибір забезпечить досягнення ефективного результату, тобто отримання прибутку при оптимальних управлінських рішеннях.

Управління в сучасних умовах вимагає врахування зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на діяльність суб'єктів господарювання та їхній розвиток. Відповідно до аналізу економічної літератури [1-3] окреслимо основні принципи управління та їхні аспекти, які важливі в сучасному бізнес-середовищі:

1. Гнучкість і адаптивність: одним із головних принципів сучасного управління є здатність організацій адаптуватися до змін в середовищі. Важливо бути гнучким та реагувати на нові тенденції та виклики.

2. Зосередженість на клієнтах: клієнти визначають успіх бізнесу. Управління повинно бути орієнтоване на задоволення потреб та очікувань клієнтів.

3. Інновації: сучасне управління вимагає постійного пошуку нових інновацій та технологічних рішень для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності.

4. Лідерство: ефективні лідери є ключовим ресурсом для управління організацією. Вони повинні мати відмінні навички управління та здатність мотивувати команду.

5. Звітність і відповідальність: управління повинно бути відкритим та відповідальним перед всіма зацікавленими сторонами, включаючи акціонерів, клієнтів та суспільство загалом.

6. Ресурси та фінанси: ефективно управління ресурсами та фінансами важливо для забезпечення стабільності та розвитку організації.

7. Людські ресурси: управління персоналом та розвиток співробітників відіграють важливу роль у досягненні цілей організації.

8. Стратегічне планування: розробка та впровадження стратегічних планів допомагає організації визначити власний курс та цілі.

9. Технології: використання сучасних технологій та інформаційних систем

допомагає покращити ефективність управління та зв'язок всередині організації.

10. Соціальна відповідальність: організації повинні враховувати вплив власної діяльності на суспільство та середовище та здійснювати заходи для зменшення негативного впливу.

Отже вищезазначені принципи є загальними, і їх застосування може варіюватися залежно від конкретної сфери діяльності підприємства та обставин. Важливо, щоб управління було адаптованим до конкретних потреб та викликів конкурентного середовища.

Література:

1. Назарчук Т. В. Менеджмент організацій: Навчальний посібник. / Т. В. Назарчук, О. М. Косіюк – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 560 с.

2. Менеджмент організації : навч. посібник / О.О. Гуторова. – Х.: Харк. нац. аграр. ун-т. – Х.: ХНАУ, 2017. – 267 с.

3. Менеджмент: Підручник / С. Ю. Бірюченко, К. О. Бужимська, І.В. Бурачек та ін.; під заг. ред. Т. П. Остапчук. – Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка». – Житомир: Вид-во «Рута», 2021. – 856 с.

Під керівництвом: ст. викл., каф. МТП, І.П. Порсюрової

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Формування систем управління конкурентоспроможністю підприємств залежить від адаптивності ринку щодо пропозицій аналогічних товарів та послуг, конкурентної боротьби між підприємствами за споживача та обмеженість ресурсів. Залежно від сфери діяльності, рівень конкурентоспроможності підприємства або його продукції визначається зовнішніми та внутрішніми факторами, які називають конкурентними перевагами. Для підвищення ефективності та оптимізації управління конкурентоспроможністю постає необхідність виокремлення тих її елементів, а саме інформаційних, вплив на які дасть максимальний ефект, що відповідно актуалізує проблему дослідження. Конкурентоспроможність є складною економічною і управлінською категорією, яка передбачає порівняння об'єкта оцінки із аналогічними конкурентами. Конкурентоспроможність є здатністю об'єкту виглядати краще, аніж аналогічні об'єкти в сприйнятті цільової аудиторії [1].

Незалежно від методу оцінки загальна конкурентоспроможність об'єкту визначається на основі аналізу конкурентних переваг. Існують різні підходи до визначення їх переліку. Так, пропонується оцінювати частку ринку, яку контролює підприємство; показники інноваційної діяльності фірми; показники виробничої діяльності підприємства; маркетингову діяльність; зовнішньоекономічні зв'язки; фінансові показники, або ж виділити показники, які характеризуються економічними параметрами, стан та використання живої праці, та нормативні параметри [1].

На сьогодні в умовах турбулентності ринку необхідно звернути увагу підприємствам на їх інформаційні конкурентні переваги в електронному середовищі, які мають відповідати наступним критеріям: повнота, якість, достовірність, актуальність, оперативність, різноманітність ресурсів представлення, доступність, динамічність, стратегічність. Забезпечення визначених критеріїв здійснюється засобами електронної логістики інформаційних потоків. Таким чином, постає завдання організаційного забезпечення системного функціонування електронної логістики з метою забезпечення підприємства конкурентними перевагами.

Отже, перспективи дослідження інформаційних конкурентних переваг підприємств повинні забезпечувати у таких напрямках: власний веб-сайт, е-магазини, е-аукціони, е-каталоги, е-дошки об'яв, соціальні мережі, форуми, е-ЗМІ, е-реклама, е-біржі праці. Значна кількість ресурсів в е-середовищі надає можливість вибору такого, який має кращі конкурентні переваги, тому важливим є аналіз та управління конкурентними перевагами е-ресурсів. Аналіз конкурентних переваг зовнішніх е-ресурсів необхідний для вибору партнерів з метою подальшої співпраці, аналіз власного ресурсу необхідний для управління його інформаційними конкурентними перевагами та конкурентоспроможністю підприємства в цілому.

Література:

1. Кривешко О. В. Оцінка вагомості конкурентних переваг / О. В. Кривешко // Ефективна економіка. 2020. № 2. Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2020/66.pdf (дата звернення: 05.11.2023 р.)

Під керівництвом: ст. викл. каф. МТП, І.П. Порсюррової

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ НАЙБІЛЬШИМИ ПРИБУТКАМИ У СВІТІ

У даній роботі розглянуто сучасні види підприємницької діяльності на конкретних прикладах, наведено аналіз діяльності підприємств із найбільшими прибутками по всьому світі, а також знайдено відповідь на головне питання: «Який вид підприємницької діяльності є найприбутковішим?». У сучасному світі існує декілька напрямів підприємницької діяльності. На прикладі відомих найприбутковіших компаній світу ми детальніше зосередили увагу на різноманітні цих видів.

Компанія із виробництва солодошів. Одним із видів виробничої діяльності є загальновідома компанія «Ferrero» із виробництва солодкої продукції італійського бізнесмена Мішеля Ферреро. На даний момент Мішель Ферреро до сих пір залишається однією із найбагатших людей в Італії. Його компанія «Ferrero» нараховує 107 компаній і 32 фабрики, в роботі яких зайнято більше ніж 34 тисячі робітників. Під керівництвом компанії випускається продукція не менш відомих брендів, таких як «Ferrero Rocher», «Tic-Tac», «Raffaello» та ін. Загальний оборот компанії за 2021-2022 рік становив більше 14 мільярдів євро, чистий прибуток - приблизно 10 % від продажів.

«Ferrero» щорічно скуповує третину всього світового врожаю лісових горіхів для своїх виробничих потреб, адже цей компонент – основа багатьох продуктів компанії. Група "Ферреро" виробляє 365 тис. тонн продукту щорічно. Продукція реалізується більш ніж в 170 країнах світу – безпосередньо або через авторизованих дистриб'юторів. На український ринок «Ferrero» вийшла в 1995 році. Всі ці роки бізнес Ferrero в Україні послідовно і успішно розвивався; в даний час ТОВ «Ферреро Україна» є одним з лідерів українського кондитерського ринку. Головними складовими успіху Ferrero в Україні – як і в усьому світі – стали інвестиції в людський капітал, забезпечення незмінно високої якості продукції, постійне вдосконалення виробництва та інновації. Прибутки компанії «Ferrero», починаючи із 1986 року, наведено в табл. 1 [1].

Таблиця 1

Прибутки компанії «Ferrero»

1986 р.	1997 р.	2017 р.	2019 р.	2021-2022 рр.
\$1,5 млрд	\$4,8 млрд	\$12,5 млрд	\$12,7 млрд	14 млрд євро

Ping An Insurance Group. Одним із видів страхової підприємницької діяльності стає китайська страхова компанія під назвою «Ping An». За результатами журналу Forbes компанія вважається найбільшою у світі за станом на 2021 рік. Діяльність групи ведеться за чотирма основними напрямками: страхування життя, страхування майна, банківські послуги, управління активами, також активно розвиває інформаційні технології в Китаї. Основним регіоном діяльності є КНР, включаючи Гонконг та Макао, проте також представлена в інших країнах, зокрема США. Кількість страхових агентів компанії перевищує мільйон осіб, кількість відділень перевищує 5 тисяч, обслуговує 218 млн клієнтів. Компанія має ринкову вартість \$90 млрд, її активи оцінюються у більше ніж \$79 млрд. За 2021 рік компанія отримала прибуток у розмірі \$8,7 млрд, обсяг продажів становив \$98,7 млрд. «Ping An» має при собі понад 5 страхових компаній

(«Ping An Life», «Ping An Health» та ін.), 7 компаній з управління активами («Ping An Trust», «Ping An Securities» та ін.), а також одну банкінг-компанію («Ping An Bank») [2].

Apple. Компанія «Apple» – це інноваційний гігант у сучасному світі. Apple – найбільша за доходом технологічна компанія світу – \$394,3 млрд за 2022 р. «Apple» – один із піонерів у галузі персональних комп'ютерів та сучасних багатозадачних операційних систем з графічним інтерфейсом. Більше половини продажів компанії посідає iPhone, на 2021 рік у світі використовувалося близько 900 млн таких смартфонів. Найбільшим ринком для компанії є США, також значна частка у виручці Китаю, Японії та низки країн Європи. За списком Forbes Global 2000 компанія посідає 7 місце [3].

Компанія продає частину своєї продукції через мережу роздрібних магазинів Apple Store, що належать їй (всього більше 400) на території США, Канади, Японії, Великобританії та інших країн. А також займається реалізацією різних товарів (не тільки свого виробництва) через свої онлайн-магазини (Apple Store (online), iTunes Store та App Store). «Apple» має різноманітний асортимент товарів. Великим попитом, крім вищезазначеного смартфона iPhone, користуються персональні комп'ютери Mac, ноутбуки MacBook, планшетні комп'ютери різноманітних моделей, бездротові навушники, медіа системи та, звичайно ж, розумний годинник. Окрім продажу власної продукції компанія також надає послуги зберігання даних у хмарних сховищах, реклами та платного сервісного обслуговування своєї продукції.

Amazon. Найприбутковішим комерційним підприємством є американська компанія та за сумісництвом відомий інтернет магазин «Amazon». Компанія Amazon.com була створена у 1994 році американським підприємцем Джеффом Безосом. Спочатку компанія займалася продажем книг через інтернет. Сьогодні діяльність компанії включає виробництво електроніки та медіа-контенту, перепродаж товарів та контенту інших виробників, надання торгових площ стороннім продавцям, хостинг, хмарні обчислення та зберігання інформації, доставку товарів, рекламні послуги, оформлення підписки на доступ до платного контенту. Торгівля здійснюється в основному через Інтернет, але у Північній Америці є й фізичні магазини. Але не дивлячись на це найбільшим попитом все одно користуються продажі через Інтернет, тому що вони приносять більше прибутку. Станом на 2021 рік чистий прибуток компанії становив 33,4 млрд доларів, але станом на 2022 рік «Amazon» зазнала збитків у розмірі 2,7 млрд доларів [4].

З усього вищесказаного можна дійти висновку, і цим дати відповідь на головне питання: «Який вид підприємницької діяльності є найприбутковішим?». Безперечно, це виробниче підприємництво. Суспільство завжди потребувало і потребуватиме повсякденних речей, їжі, одягу. Завдяки цьому попит на різноманітну продукцію буде завжди великий. Виробниче підприємництво дає змогу просунути країну як і всередині, так і на міжнародному рівні, що несе за собою збільшення прибутку, оскільки прибуток – це головний двигун прогресу країни.

Література:

1. <https://www.ferrero.ua/the-ferrero-group/business>
2. <https://forinsurer.com/news/07/02/12/9956>
3. <https://icoola.ua/blog/records-apple-company/>
4. <https://bazilik.media/imperiia-amazon-istoriia-ta-osoblyvosti-kompanii/>

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Сучасна економіка є постіндустріальною, причому її часто називають новою, інноваційною, економікою знань, компетенцій, мережевої взаємодії. Початок ХХІ століття приніс розвиток цифрових технологій на основі інформаційної революції та процесів глобалізації економіки. Інформація у суспільстві та процесах господарювання стала головним ресурсом. У руках людини інформація трансформується у знання, а соціально-економічні відносини дедалі частіше переносяться до мережного простору.

Основним чинником цифрової трансформації у діяльності підприємницьких структур стає розвиток корпоративного середовища. На етапі інституційна структура трансформаційного суспільства характеризується своїми особливостями і вимагає формування цифрової економіки, що, своєю чергою, визначає необхідність цифровізації корпоративного середовища підприємництва [1].

Актуальність теми дослідження визначено тим, що значення підприємництва та його корпоративного середовища у сучасній економіці оцінюється дуже високо як у реальній практиці, так і в економічній науці. Найчастіше підприємництво характеризують як один з основних факторів виробництва поряд з працею, капіталом, землею. Багато авторів прагнуть надати цьому фактору пріоритетне значення.

Сьогодні у дослідженні проблем результативного розвитку підприємництва лежать серйозні пласти недостатньо освоєних економічною наукою відносин, що вимагають свого вивчення через практичну необхідність їх розвитку.

В даний час, динаміка розвитку економічної системи, обумовлюється інноваційною активністю суб'єктів підприємництва, як найбільш прогресивного, адаптивного та гнучкого сектора економіки, рівнем комерціалізації інноваційних розробок та активізації попиту на науково-технічні інновації, такі як цифровізація всього процесу підприємницької діяльності.

Зберігається, незважаючи на всі проведені реформи, обмеженість фінансових ресурсів, застаріла морально та фізично техніко-технологічна база, що переважають енерго- та матеріаломісткі технології виробництва, стримують розвиток вітчизняного підприємництва і не дозволяють йому відповідати вимогам сучасного економічного суспільства. Для вирішення цієї проблеми необхідні ІТ-технології, які сприятимуть інноваційному розвитку суб'єктів підприємництва, керуючись вимогами та тенденціями корпоративного середовища її функціонування, з урахуванням внутрішніх можливостей та обмежень [2].

Комплексний аналіз розвитку підприємництва та його корпоративного середовища у цифровій економіці дозволяє встановити загальні закономірності та тенденції його розвитку, показати виразний взаємозв'язок ключових концептуальних інновацій останніх років із виділеними закономірностями та тенденціями. Опора на об'єктивні закономірності розвитку та знання об'єктивних тенденцій сприяють підвищенню ефективності стратегічного управління.

Цифрова економіка – нове середовище ведення бізнесу, на яке бізнес був змушений реагувати першим, що було пов'язано не лише з погрозами, а й з новими можливостями онлайн-технологій: скорочення транзакційних витрат, точкового націлення та широкого охоплення цільової аудиторії, підвищення продуктивності праці, скорочення часу на реалізацію онлайн комунікацій з партнерами, клієнтами,

підвищення задоволеності споживачів за рахунок швидкого та дієвого зворотного зв'язку. Омніканальність стала детермінантою конкурентоспроможності онлайн- та офлайн-компаній.

В даний час головне завдання розвитку цифрової економіки – запуск системної трансформації, що передбачає пошук нових механізмів та інструментів посилення участі держави, бізнесу, кожного громадянина у процесах розвитку цифрової економіки для досягнення комплексного результату на всіх рівнях, від малих підприємств до держави в цілому.

Цифрові трансформації, що відбуваються, спричинили зміну моделей розвитку компетенцій цифрової економіки, які спираються на такі ключові орієнтири: інтеграція; агрегування; кооперація; творення; навчання; колаборація, взаємодія за погодженням інтересів корпорації, співробітників, членів сім'ї.

Таким чином, з урахуванням трансформацій бізнес-моделей під цифровою економікою, що відбуваються, слід розуміти вибудовування бізнес-процесів і формування бізнес-моделей на основі можливостей цифрових технологій та обміну великими даними з метою підвищення конкурентоспроможності бізнесу за рахунок підвищення споживчої цінності та досягнення ключових результатів – скорочення витрат та підвищення продуктивності праці.

Література:

1. Фролова Л.В. Трансформація підприємництва в умовах цифрової економіки / Л. В. Фролова, І. М. Бойко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2021. – № 2 (54). – С. 47-56. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No2/47.pdf>.

2. Чмерук Г.Г. Деякі аспекти цифрової трансформації підприємств. / Г. Г. Чмерук, В. Р. Краліч, І. А. Бурлакова // Економіка Та Управління Підприємствами. – 2018. – Вип. № 34 – С. 97-101.

Під керівництвом: доц. каф. МТП, В.В. Євченко

ВПЛИВ ДИЗАЙНУ УПАКОВКИ НА ВИБІР СПОЖИВАЧА

Упаковка є одним з найважливіших елементів маркетингу продукту. Вона відіграє важливу роль у процесі прийняття рішення про купівлю, впливаючи на сприйняття споживачем продукту, його цінності та переваг.

Законодавством зі стандартизації упаковка визначається як засіб чи комплекс засобів, що забезпечують захист товару і навколишнього середовища від пошкодження і втрат і полегшують процес обігу товарів. Упаковкою прийнято позначати все, у що можна помістити, загорнути або упакувати що-небудь, що має матеріальний вигляд [1].

Дизайн упаковки може впливати на вибір споживача як безпосередньо, так і опосередковано. Безпосередній вплив дизайну упаковки проявляється в тому, що він може:

- привертати увагу споживача оригінальністю і привабливістю, за допомогою яскравих кольорів, контрастних поєднань, незвичайної форми, використання 3D-ефектів, цікавих зображень або тексту;
- формувати позитивне сприйняття продукту, підкреслюючи його переваги за допомогою використання позитивних слів і фраз, символів, які асоціюються з позитивними емоціями;
- заохочувати споживача до купівлі, викликаючи у нього бажання придбати продукт за допомогою використання заклику до дії, спеціальних пропозицій, обмеженої кількості товару.

Опосередкований вплив дизайну упаковки виражається у значенні цінності продукту та споживчої поведінки. Дизайн упаковки може підвищити або знизити цінність продукту в очах споживача, вплинути на частоту покупки продукту або на кількість придбаної продукції. Саме тому упаковка має відповідати очікуванням споживача щодо якості, ціни та інших характеристик обраної продукції. Основними факторами, які впливають на ефективність дизайну упаковки наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Фактори, що впливають на ефективність дизайну упаковки

Фактор	Приклад
Цільова аудиторія	Дизайн упаковки повинен бути розроблений з урахуванням вікової, гендерної, соціальної та культурної приналежності цільової аудиторії
Цільові характеристики	Дизайн упаковки повинен підкреслювати ключові характеристики продукту, які важливі для споживачів
Конкурентне середовище	Дизайн упаковки повинен виділяти продукт серед конкурентів

Дослідження, проведене компанією Packaged Facts в 2021 році, показало, що дизайн упаковки є важливим фактором при прийнятті рішення про покупку продукту. Дослідження було проведено серед 1000 споживачів у США. За результатами, 78% споживачів вважають, що дизайн упаковки є важливим фактором при прийнятті рішення про покупку продукту [2]. Серед найважливіших факторів, які споживачі враховують при оцінці дизайну упаковки, є:

- Привабливість (69%)
- Інформативність (67%)

- Зручність використання (64%)
- Креативність (62%).

Дослідження також показало, що дизайн упаковки може впливати на споживчу поведінку. Наприклад, 62% споживачів, які вважають дизайн упаковки важливим фактором при прийнятті рішення про покупку продукту, готові заплатити більше за продукт з привабливою упаковкою.

Висновок: Упаковка в сучасному маркетингу є важливим фактором, який впливає на споживачів та їх рішення про купівлю продукту. Вона визначає споживчу цінність продукту і може бути рішучим фактором у прийнятті рішення про покупку. Для ефективного дизайну упаковки важливо враховувати цільову аудиторію, цільові характеристики продукту та конкурентне середовище, бо відповідно до досліджень, більшість споживачів вважають дизайн упаковки важливим при прийнятті рішення про покупку, і готові заплатити більше за продукт з привабливою упаковкою.

Література:

1. Телетов О.С., Шатова В.М. Упаковка як об'єкт інноваційного маркетингу. URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2014_2_11_20.pdf.
2. Packaging Design Services Market. URL: <https://www.marketresearch.com/Coherent-Market-Insights-v4137/Packaging-Design-Services-34532696/> (дата звернення: 01.11.2023).

Під керівництвом: доц. каф. МТП, А.В. Пак

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БЕНЧМАРКІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах господарювання підприємствам доводиться конкурувати не лише між собою, а й з міжнародними компаніями. Для того, щоб залишатися конкурентоспроможними, підприємствам необхідно постійно впроваджувати інновації та вдосконалювати свою діяльність. Одним із ефективних інструментів для цього є бенчмаркінг.

Термін «бенчмаркінг» з'явився у сімдесятих роках в Інституті стратегічного планування Кембриджу (США) під час дослідницької діяльності консалтингової групи PIMS [1]. У виразній англійській мові цей термін є поєднанням слів "bench" (лавка) та "mark" (позначка), що за своєю сутністю є стратегічним інструментом, який дозволяє підприємствам порівнювати свої результати та процеси з найкращими практиками в певній галузі для аналогічних підприємств. Метою бенчмаркінгу є виявлення та впровадження ефективних методів і підходів, які дозволяють підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Формування системи бенчмаркінгу є складним і багатогранним завданням. Воно вимагає від керівництва підприємства чіткого розуміння сутності бенчмаркінгу, його цілей і завдань, а також наявності належної методологічної бази та ресурсів.

Перший етап створення системи бенчмаркінгу, це підготовка. Потрібно визначити методи та інструменти бенчмаркінгу, систему моніторингу ефективності впровадження змін. Після цього необхідно зібрати інформацію про найкращі практики в обраній галузі або сфері діяльності (наприклад, через проведення інтерв'ю, анкетування, вивчення відкритих джерел інформації) та проаналізувати результати, виявити причини успіху найкращих практик. Третій етап характеризується розробкою плану та впровадженням змін на підприємстві. Останній етап полягає в контролі та аналізі ефективності впроваджених змін.

Існує три види бенчмаркінгу:

1. Внутрішній бенчмаркінг - це порівняння діяльності підприємства з власними результатами в минулому або з результатами інших підрозділів підприємства. Внутрішній бенчмаркінг дозволяє виявити сильні і слабкі сторони підприємства, а також визначити напрямки для вдосконалення.

2. Конкурентний бенчмаркінг - це порівняння діяльності підприємства з результатами його конкурентів. Конкурентний бенчмаркінг дозволяє отримати інформацію про найкращі практики в галузі, а також про те, як конкуренти досягають успіху.

3. Функціональний бенчмаркінг - це порівняння діяльності підприємства з результатами інших підприємств, які займаються подібною діяльністю, але не є його конкурентами. Функціональний бенчмаркінг дозволяє отримати інформацію про найкращі практики в ширшому контексті, ніж конкурентний бенчмаркінг.

Основні відмінності між видами бенчмаркінгу наведено в табл.1.

Компанія Toyota використовує бенчмаркінг у своїх виробничих процесах, в логістиці, в маркетингу і продажах, а також у сфері управління. У рамках експерименту, проведеного компанією Toyota у 1970-х роках, було виявлено, що компанія Ford має більш ефективну систему виробництва, ніж компанія Toyota [2].

Основні відмінності між видами бенчмаркінгу

Вид бенчмаркінгу	Об'єкт порівняння	Мета
Внутрішній	Результати підприємства в минулому або результати інших підрозділів підприємства	Визначення сильних і слабких сторін підприємства, а також визначення напрямків для вдосконалення
Конкурентний	Результати конкурентів	Отримання інформації про найкращі практики в галузі, а також про те, як конкуренти досягають успіху
Функціональний	Результати інших підприємств, які займаються подібною діяльністю, але не є конкурентами	Отримання інформації про найкращі практики в ширшому контексті

Після ретельного аналізу результатів були виявлені вагомні недоліки, такі як:

- використання компанією Toyota ручної праці, що в той час було вже неефективним та призводило до високого рівня витрат;
- використання системи масового виробництва, яка була орієнтована на випуск стандартної продукції, що не дозволяло компанії швидко реагувати на зміни попиту;
- високі запаси матеріалів і готової продукції, що призводило до підвищення собівартості продукції.

В результаті цього експерименту компанія Toyota впровадила ряд змін у свою систему виробництва, що дозволило усунути недоліки та підвищити свою конкурентоспроможність.

Висновок: У сучасних умовах господарювання бенчмаркінг є одним із ефективних інструментів. Він дозволяє порівнювати свої результати та процеси з найкращими практиками в певній галузі для аналогічних підприємств за допомогою виявлення та впровадження ефективних методів і підходів, які дозволяють підвищити конкурентоспроможність підприємства. Приклад компанії Toyota свідчить про успішне впровадження змін на основі результатів бенчмаркінгу, що призвело до підвищення ефективності виробничих процесів, логістики, маркетингу і продажів, а також сфери управління.

Література:

1. Попович Д.В., Тарнавська О.Б. Бенчмаркінг як дієвий інструмент управління ефективністю підприємства // Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського Режим доступу: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/PDF-12.pdf>

2. Benchmarking Analysis of Toyota and Ford: A Holistic View of Financial and Non-Financial Aspects in the Automotive Industry. Режим доступу: <https://cutt.ly/PwRvtaef>

Під керівництвом: зав. каф. МТП, проф. В.І. Чобіток

Наукове видання

Мови видання: українська, англійська

Збірник тез доповідей LVIII Науково–практичної конференції здобувачів вищої освіти академії «Освіта та технології для розвитку суспільства»
13 – 17 листопада

Том 3

Секції:

Педагогіка, методика та менеджмент освіти

Практична психологія

Економіка та менеджмент

Фізичне виховання

Краєзнавчо-туристична робота, соціальних і гуманітарних наук

Маркетинг та торговельне підприємництво

За заг. ред.

Грінченко Г.С.

Технічний редактор Христич А.С.

Комп'ютерна верстка Христич А.С.

Підписано до друку 07.12.2023.

Формат 60x84/16 умов. Друк. Арк.

Тираж прим.

Українська інженерно-педагогічна академія

м. Харків, вул. Університетська, 16

e-mail: nauka@uipa.edu.ua